istorie

Mark Lâszlo-Herbert s-a născut la Cluj în 1975. Aabsolvit Şcoala Superioară de Comerţ Exterior din Budapesta (specializarea Diplomaţie comercială, 1998), cursurile de masterat la Universitatea Bilkent din Ankara (Relaţii internaţionale, 2001) şi la Central European University din Budapesta (Istorie, 2002). Din 2003 este asistent universitar la University of Toronto. Preocupat de istoria socială a anilor ’50 şi ’60 în Europa Centrală şi de Est, elaborează o teză de doctorat despre producerea spaţiului socialist în trei oraşe muncitoreşti din România, Ungaria şi Germania de Est.

MARK LÂSZLO-
HERBERT

ABDICAREA KGELU'MIHA1 I

DOCUMENTE
DIPLOMATICE
INEDITE

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Redactor: Cătălin Strat
Coperta: Andrei Gamarţ
Tehnoredactor Manuela Măxineanu
Corector: Andreea Stănescu
DTP: Emilia lonaşcu, Dan Dulgheru

Tipărit la S.P. .bucureştii Noi“

© HUMANITAS, 2010

Traducerea studiului introductiv din limba maghiară: Tibor Szăsz şi Mark Lăszlâ-Herbert.

Traducerea materialului de arhivă din limba engleză: Cristina Hagău, Sînziana Luduşan, Claudia Novosivschei şi Maria Dan.

Traducerea materialului de arhivă din limba franceză: Maria Dan.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LÂSZLO-HERBERT, MÂRK
Abdicarea regelui Mihai: documente diplomatice inedite /
Mark Lăszlâ-Herbert. – Bucureşti: Humanitas, 2010
Index
ISBN 978-973-50-2700-1
94(498)’’19”MihaiI

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1,013701 Bucureşti, România tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51 www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poştă: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, Bucureşti
email: cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

Cuprins

Cuvânt înainte..... 7

Abrevieri 15

Scurtă cronologie..... 16

Abdicarea regelui Mihai I în lumina arhivelor americane, britanice şi franceze 19

Documente..... 55

Lista documentelor 57

încercările regelui Carol II de a reveni în ţară (1945-1947) 75

Călătoria la Londra (12 noiembrie 1947-21 decembrie 1947)..... 138

Bucureşti-Sinaia (21 decembrie 1947-3 ianuarie 1948) 242

Primele săptămâni de exil..... 272

Documente de arhivă consultate..... 349

Indice..... 351

Cuvânt înainte

Studiile publicate după 1989 despre regele Mihai I al României sunt, în general, bazate pe relatările Majestăţii Sale sau pe „surse apropiate familiei regale”, pe amintirile foştilor angajaţi ai Curţii sau pe cele ale politicienilor liberali şi ţărăniști emigraţi după instaurarea comunismului în România.[I] Recent au fost publicate în limba română şi memoriile unui diplomat străin acreditat la Bucureşti în timpul domniei Majestăţii Sale, şi anume amintirile lui Ivor Porter, secretar doi la legaţia Regatului Unit din Bucureşti în momentul abdicării regelui Mihai la 30 decembrie 1947.[II] Din majoritatea acestor lucrări lipsesc însă sursele documentare străine, de exemplu documentele care zac de câteva decenii în arhivele Statelor Unite ale Americii, ale Regatului Unit şi ale

I Dintre aceste lucrări, vezi: Jacques Vergotti, *Fără drept de înapoiere în fără. Amintiri despre M.S. Regele,* Bucureşti, Editura Albatros, 2000; Ecaterina Rădoi, *Viaţa Regelui Mihai I,* Bucureşti, Editura Maşina de Scris, 1998; Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai 1 al României,* Bucureşti, Editura Humanitas, 1997; Philippe Desplaces Viguie, *Majestatea Sa Regele Mihai al României: O domnie întreruptă,* Bucureşti, Editura Libra, 1995; Mircea Ciobanu, *Regele Mihai şi exilul românesc,* Iaşi, Editura Princeps, 1994; *Idem, Convorbiri cu Mihai I al României,* Bucureşti, Editura Humanitas, 1991; Andrâs Sugar, *Es mit mond a román kirâly?* („Şi ce spune regele României?”), Debrecen, Uj Ido Kft., 1990.

II Ivor Porter, *Mihai I al României. Regele şi (ara,* Bucureşti, Editura AII, 2007.

Franţei aşteptând să fie descoperite şi prelucrate de către istorici. în iunie 2005 am avut ocazia să studiez la National Archives and Records Administration de

lângă Washington corespondenţa dintre Departamentul de Stat[III] şi diferitele reprezentanţe americane din lume referitoare la abdicarea forţată a ultimului rege al României. Câteva luni mai târziu am consultat documente similare în arhivele naţionale din Regatul Unit (National Archives) la Kew, în apropiere de Londra. A treia călătorie de documentare dedicată documentelor referitoare la abdicarea Majestăţii Sale am întreprins-o la Paris în anul 2006, unde, pe Quai d'Orsay, în arhiva ministerului francez al afacerilor externe, am găsit dosare conţinând documente asemănătoare celor de la Londra şi Washington. Volumul de faţă este rezultatul acestei cercetări întreprinse în cele trei arhive menţionate.

Şirul evenimentelor dinaintea abdicării regelui Mihai este, în esenţă, cunoscut publicului român. Cu puţin timp înaintea „alungării*[1] sale din România, regele a fost invitat la Londra la cununia verişoarei sale de gradul al treilea, principesa Elisa- beta, viitoarea regină a Regatului Unit. în urma acordului prim-mi- nistrului Petru Groza şi al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, omul de încredere al Moscovei la Bucureşti, regelui – care la finele anului 1947 trăia practic izolat de societatea românească – i s-a permis să dea curs invitaţiei. Şederea în străinătate a regelui, care conform planurilor iniţiale urma să dureze aproximativ paisprezece zile, a durat însă şase săptămâni. De ce a rămas regele în străinătate timp de o lună după ceremonie a fost, până nu demult, un mister pentru publicul român. Din nici un

III Oficiul aşa-numitului secretar de stat american, însărcinat cu afacerile externe ale Statelor Unite.

interviu publicat al Majestăţii Sale nu reies detalii despre cele petrecute la Londra şi, mai târziu, în Elveţia, cu excepţia, bineînţeles, a întâlnirii regelui cu principesa Ana de Bourbon-Parma, viitoarea regină Ana a României, întâlnire care este descrisă amănunţit în mai toate convorbirile purtate de rege cu istorici sau jurnalişti, români sau străini, după 1989. Din documentele pe care le-am
consultat la Washington, Londra şi Paris a ieşit la iveală că, după al Doilea Război Mondial, marile puteri occidentale erau foarte îngrijorate de pericolul întoarcerii – cu sprijinul puterii comuniste de la Moscova şi Bucureşti – a regelui Carol II pe tronul României. Nici acest aspect al „demiterii" regelui Mihai nu este prea bine cunoscut astăzi. Culegerea de documente de faţă îşi propune completarea celor ştiute despre abdicarea ultimului rege al României prin introducerea în cercetarea istoriei recente a României a unor documente inedite. Şi totuşi, volumul de faţă nu este dedicat regelui Mihai (sau tatălui său, regele Carol II). Documentele publicate aici au fost redactate de subalternii unor şefi de state şi de guvern şi, prin urmare, ne prezintă o imagine despre cum au văzut *ei* situaţia monarhiei române şi a regelui Mihai la finele anului 1947. Documentele ne „vorbesc[IV] nu despre regele Mihai, ci despre politicieni americani, britanici şi francezi, despre secretarii lor, despre şefii de departamente din ministerele de externe ale ţărilor respective, despre experţi, ambasadori şi consuli, oficiali ai Palatului Buckingham, în fine, despre prietenii şi duşmanii regelui Mihai. Studiul introductiv trebuie, deci, citit astfel: *conform documentelor publicate aici,*

IVMiercurea-Ciuc, Editura Pallas-Akademia, 2008.

persoanele oficiale americane, britanice şi franceze au ştiut că regele Mihai ar fi acţionat într-un fel sau altul, sau că arfi făcut declaraţii într-un sens sau altul. Această diferenţă explică, poate, neconcordanţele mai mici sau mai mari între relatările ultimului suveran al României şi faptele ce reies din aceste documente.

Volumul de faţă a fost publicat în anul 2008 în limba maghiară sub titlul: *Es mit mondanak a dokumentumok a király lemond(at)ásáról?*[IX] („Şi ce spun documentele despre abdicarea (forţată) a regelui?[11]). Titlul a fost ales ca o replică la volumul publicat (într-un tiraj de 150 000 de exemplare!) de Andrâs Sugar în 1990, intitulat *Es mit mond a román király?* („Şi ce spune regele României?[11]).[V] Titlul original al prezentei ediţii *(Marele act regal),* pe care l-am schimbat ulterior, la recomandarea Editurii Humanitas, nu a fost ales nici el la întâmplare, în urmă cu câţiva ani, scriitorul-jumalist Mihai Pelin (decedat în noiembrie 2007) a publicat o carte intitulată *Marele rapt regal*[VI], în care a adus acuze foarte grave la adresa Majestăţii Sale, anume că regele Mihai ar fi, jefuit[11] România când a părăsit ţara în 1947. Iritat de ceea ce a scris şi mai ales de tonul pe care a scris acest autor, am considerat important ca demersul său de denigrare a familiei regale să fie contracarat de un alt demers, de cel al unui autor tânăr, nemarcat de ura şi de minciunile pe care românii din generaţiile anterioare au fost nevoiţi

V Andrâs Sugar, *Es mit mond a román király?,* Debrecen, Uj Ido Kft., 1990.

VI Mihai Pelin, *Marele rapt regal,* Bucureşti, Editura Kullusys, 2006.

să le înghită timp de mai multe decenii. Citez din volumul lui Mihai Pelin: „Tot ce spune Mihai despre împrejurările abdicării este alături de adevăr[11] (p. 30); „[Este] cert că existase o înţelegere între părţi cu privire la o despărţire definitivă. Numai că Mihai a încălcat înţelegerea şi s-a întors [de la Londra], nicidecum din simţ al datoriei şi din curaj, ci aşa cum se întoarce şoferul la benzinărie, ca să mai facă un plin[11] (p. 35). Este vorba, bineînţeles, de o aluzie la ideea susţinută de Pelin (şi de alţii) potrivit căreia regele Mihai ar fi scos din ţară cu ocazia vizitei sale la Londra – cu acordul guvernului Groza – obiecte de patrimoniu şi sume fabuloase şi că întoarcerea sa de la Londra ar fi avut ca singur scop „facerea unui nou plin[11] cu tablouri, bijuterii şi alte obiecte de valoare aparţinând poporului român. Or, regele Mihai a negat dintotdeauna că ar fi primit vreun sprijin financiar de la comunişti în schimbul abdicării sau că ar fi încheiat vreo înţelegere cu guvernul Groza privind o separare amiabilă. Prezentul volum îşi propune să facă lumină în chestiunea călătoriei la Londra şi a abdicării ulterioare, adăugând însă
argumentului o nouă perspectivă, aparent obiectivă: cea a guvernelor şi a serviciilor secrete străine. Cititorul va avea posibilitatea de a judeca el însuşi dacă la sfârşitul anului 1947 România a fost victima unui „rapt regal“, aşa cum a susţinut Pelin, sau dacă românii au fost martorii unui veritabil *act* regal: încercarea de a salva monarhia din afara graniţelor ei (fie şi printr-o eventuală stabilire temporară în exil a regelui), şi, în urma refuzului liderilor occidentali de a susţine acest demers, întoarcerea regelui în ţară, în pofida situaţiei deosebit de periculoase care se contu-

rase aici în timpul absenţei sale de şase săptămâni.

Multe documente din arhivele din Franţa, Regatul Unit şi din Statele Unite, secretizate iniţial pe un termen de treizeci de ani, nu sunt accesibile publicului nici astăzi. De exemplu, după expirarea termenului iniţial de secretizare, au fost scoase din dosarele americane toate telegramele expediate de la Berna la Washington între 9 şi 15 decembrie 1947, care se referă la întoarcerea regelui Mihai de la Londra (regele Mihai se afla în acel moment la Lausanne, în drum spre Bucureşti). Documentele au fost înlocuite de câte un cartonaş pe care a fost înscris următorul text: „în urma reexaminării dosarului, actul de mai jos a fost reţinut întrucât conţine informaţii secrete din punctul de vedere al securităţii statului. Autoritatea: CIA. Data: 17 martie 1978.“ Aceeaşi situaţie am întâmpinat-o şi la National Archives de lângă Londra, unde în locul a aproximativ 10-12 documente am găsit un cartonaş asemănător, cu înscrisul: „Documentul de mai jos a fost retras de către autoritatea de stat care l-a creat, în baza art. 3 (4) al Legii Arhivelor din 1958.“ în urma reevaluării, pe care am cerut-o autorităţilor competente, unele dintre aceste documente mi-au fost, până la urmă, puse la dispoziţie, însă ministerul afacerilor externe britanic continuă să susţină caracterul secret al mai multor dosare în baza legii *Freedom of Information Act,* adoptată în anul 2000, în timp ce documentele pe care le-am putut consulta în urma solicitării de reevaluare în Statele Unite conţin mai multe pasaje cenzurate de funcţionarii
americani care consideră elucidarea evenimentelor din 1947 ca fiind dăunătoare intereselor Statelor

Unite.

Transcrierea scrisorilor, telegramelor şi notelor diplomatice, pregătirea lor pentru traducerea în limba română m-au pus deseori în faţa unei dileme. Unele dintre documente poartă, pe lângă textul propriu-zis, elemente de stil care nu se pot transcrie şi traduce în limba română fără să se piardă, în întregime sau în parte, sensul notei respective. Este vorba despre scurtele comentarii, observaţii, însemnări scrise pe marginea unui document, precum sublinierea, semnele de întrebare sau de exclamaţie scrise în dreptul unui pasaj din text, scrisul cu litere mari, rotunde, „curate" sau dimpotrivă, scrisul mic, greoi, aproape ilizibil, care ne pot dezvălui multe despre autorul acelor însemnări, despre personalitatea sa. în cazurile în care am considerat relevantă includerea unor asemenea comentarii scrise pe marginea unui document, le-am trecut într-o notă de subsol sau, în unele cazuri excepţionale, le-am păstrat în text, fiind urmate de o notă de subsol explicativă. Multe dintre aceste însemnări s-au pierdut însă pe parcursul transcrierii şi traducerii, pierdere care este – probabil – un sacrificiu necesar într-un asemenea demers. Pentru a înlesni editarea volumului, am omis în manuscris şi formulele de politeţe frecvente în corespondenţa diplomatică de limbă engleză şi franceză, precum / *have the honour to be, with great truth and respect, Sir, your most obedient humble Servant,* sau *je vous prie d'agreer, cher Monsieur le Ministre, Ies assurances de ma haute consideration et de mes sentiments tres cordiaux.* în asemenea cazuri am adăugat la finele textului propriu-zis doar numele semnatarului. Am procedat la fel şi în cazul titlurilor sau rangului

expeditorilor şi destinatarilor, frecvente îndeosebi în documentele britanice. Titlurile au fost omise uneori chiar şi de cei care au redactat documentele în cauză. Spre exemplu, într-o telegramă trimisă de ministrul de externe britanic[VII]
Ernest Bevin ambasadorului său de la Lisabona, numele destinatarului apare astfel: *To His Excellency, Sir Nigel Ronald, K.C.M.G., C. V.O., etc., etc., etc., Lisbon.*[VIII] Pe documente figurează foarte multe înscrisuri sau ştampile referitoare la nivelul de securitate sau la restricţii privind distribuirea actelor în cauză. Aceste menţiuni au fost incluse în text numai în cazurile în care am considerat necesar acest lucru, însă ele figurează în general în notele de subsol. Uneori, documentele au ajuns în arhive în două, trei sau mai multe exemplare, sau chiar în versiuni diferite, putându-se astfel urmări „evoluţia" textului de la ciorna redactată de un secretar până la versiunea finală, semnată de expeditor. în asemenea cazuri am inclus în volum numai ultima versiune care a fost într-adevăr expediată, însă în cazurile justificate mă refer la versiunile anterioare într-o notă de subsol.

Acest volum nu ar fi văzut lumina tiparului fără sprijinul şi încurajările celor care au făcut posibilă publicarea sa iniţială în limba maghiară. Doresc, deci, să le mulţumesc domnilor Găbor Cseke, scriitor şi jurnalist, şi Jozsef Tozser, director al editurii Pallas-

VII În Regatul Unit, „ministrul de externe" se numeşte *Secretary of State for Foreign Affairs,* sau, prescurtat, *Foreign Secretary.* Formula

VIII Knight Commander of St. Michael and St. George (K.C.M.G.), Commander of the Victorian Order (C.V.O.).

Akademia din Miercurea-Ciuc, pentru îngrijirea ediţiei maghiare apărute în anul 2008. O versiune mai scurtă a studiului introductiv a fost publicată atât în limba maghiară, cât şi în limba română, în *revista Korunk* (12/2007) şi, respectiv, în volumul *Studii de istoriografie românească,* coordonat de Gabriel Moisa.[IX] Criticile şi sugestiile primite în urma acestor

„ministru de externe britanic" este folosită în acest volum în scopul dezambiguizării, „ministrul de externe" al Statelor Unite ale Americii numindu-se, şi el, *Secretary of State,* tradus în limba română ca „secretar de stat".

apariţii au dus la îmbunătăţirea considerabilă a manuscrisului. Le mulţumesc doamnelor Eszter Sebok şi Kairi Saar pentru prietenia şi ospitalitatea cu care m-au găzduit în timpul cercetărilor mele de la Londra şi, respectiv, de la Paris. Fără ele, aceste publicaţii nu ar fi fost posibile. Studentului meu David Musaelyan din Toronto şi doamnei Magdolna Mohăcsek le sunt recunoscător pentru ajutorul acordat în transcrierea documentelor. Traducătoarele Maria Dan, Cristina Hagău, Sânziana Lu- duşan şi Claudia Novosivschei au depus eforturi mari pentru a oferi cititorilor o versiune în limba română cât mai fidelă a textelor originale în limbile engleză şi franceză. Le mulţumesc. La Editura Humanitas, doresc să le mulţumesc doamnelor Denisa Comănescu, Oana Bârna şi Lidia Bodea pentru

IX „Cum s-ar fi scris istoria României de după 1989 dacă Regele Mihai nu s-ar fi întors în ţară?", în Gabriel Moisa (coord.), *Studii de istoriografie românească,* Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2008.

susţinerea publicării prezentei ediţii în limba română. Doresc să le mulţumesc şi tuturor celorlalţi – tehnoredactori, corectori, graficieni, etc. – care au lucrat pe acest manuscris şi pe care nu am avut ocazia să-i cunosc personal. Cel mai îndatorat îi rămân însă tatălui meu, Francisc Lâszlo, pentru entuziasmul şi consecvenţa cu care a susţinut acest proiect încă de la început, din anul 2005.

Abrevieri

AD	Archives diplomatiques, Paris, Franţa
ARLUS	Asociaţia Română pentru Strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică
BBC CAC	British Broadcasting Corporation
CIA CIG	Comisia Aliată de Control
CME CVO	Central Intelligence Agency
FND	Central Intelligence Group
GCVO	Consiliul Miniştrilor de Externe
KCMG	Commander of the Royal Victorian Order
	Frontul Naţional Democrat
	Grand Cross of the Victorian Order
	Knight Commander of the Order of St Michael and St George
NA	National Archives, Kew, Surrey, Marea Britanie
NARA	National Archives and Records Administration, College Park, Maryland, SUA
NIACT	Night Action Immediate
NKVD	Narodnh Komissariat Vnutrennih Del

Scurtă cronologie

1945-1947	Regele Carol II, aflat în Mexic, iar apoi în Brazilia, încearcă repetat să revină în Europa. Marile puteri din Occident se tem că fostul rege intenţionează să redobândească tronul României cu sprijinul
5 octombrie 1947	Regele Carol II soseşte la Lisabona. La Bucureşti, regelui Mihai I i se înmânează invitaţia la nunta principesei Elisabeta.
29 octombrie 1947	începe procesul lui luliu Maniu.
4 noiembrie 1947	Guvernul român le acordă regelui Mihai şi regi- nei-mamă permisiunea de a călători la Londra.
11 noiembrie 1947	Se pronunţă sentinţa în procesul lui luliu Maniu şi al altor 19 politicieni ţărănişti.
12 noiembrie 1947	Regele Mihai şi regina-mamă pleacă din Bucureşti spre Lausanne.
14 noiembrie 1947	Ambasadorul american la Paris, Caffery, primeşte un mesaj secret din partea regelui Mihai (aflat atunci la Lausanne), potrivit căruia Majestatea Sa ar dori neapărat să se întâlnească cu un diplomat american în timpul vizitei sale la Londra.
15 noiembrie 1947	Regele Mihai soseşte la Londra.
17 noiembrie 1947	Prim-ministrul britanic Clement Attlee îi comunică regelui George VI al Marii Britanii că decizia de

	a se întoarce sau nu în România „îi aparţine în totalitate [regelui Mihai]“.
22 noiembrie 1947	Regele Mihai se întâlneşte cu Lewis Douglas, ambasadorul Statelor Unite la Londra.
24 noiembrie 1947	Regele Mihai poartă o convorbire secretă cu ministrul de externe britanic Emest Bevin la Palatul Buckingham. La sfârşitul convorbirii regele Mihai este „dezamăgit[1]'.
25 noiembrie 1947	începe la Londra sesiunea Consiliului Miniştrilor de Externe. Ambasadorul american de la Londra îl întâlneşte din nou pe regele Mihai şi îi dă de înţeles că „trebuie să-şi dea seama că numai lui, de unul singur, îi aparţine decizia finală”.
28 noiembrie 1947	Ambasadorul american de la Londra se întâlneşte încă o dată cu regele Mihai şi îl informează că „nu-l putem îndemna nici să se întoarcă, nici să rămână în străinătate”.
29 noiembrie 1947	Ministrul britanic la Bucureşti află de la prim-mi- nistrul Petru Groza că regele Mihai va sosi la Bucureşti „la mijlocul săptămânii”. Regele Mihai pleacă din Londra spre Elveţia.
30 noiembrie 1947	Regele Mihai soseşte în Elveţia (unde va rămâne până la data de 18 decembrie 1947).
6 decembrie 1947	Mareşalul Curţii Dumitru Negel soseşte la Bucureşti, unde este primit de ministrul de externe Ana Pauker şi de prim-ministrul Petru Groza. Câteva zile mai târziu, Negel se întoarce la Lausanne, fără a obţine acordul guvernului cu privire la logodna regelui.
15 decembrie 1947	Conform informaţiilor ministrului american de la Berna, regele Mihai va decide în data de 16 decembrie dacă se va mai întoarce în ţară sau nu.

	Departamentul de Stat american recomandă amânarea deciziei.
17 decembrie 1947	Legaţia americană de la Berna află că regele Mihai a decis să se întoarcă în România în „absenţa consilierii din partea Statelor Unite ale Americii”.
21 decembrie 1947	Regele Mihai soseşte la Bucureşti în jurul orei 13. Două zile mai târziu pleacă la Sinaia împreună cu regina-mamă şi suita sa.
29 decembrie 1947	în cursul serii, prim-ministrul Petru Groza îi cere regelui o întrevedere la Bucureşti pentru dimineaţa zilei următoare.
30 decembrie 1947	în zorii zilei, regele Mihai pleacă de la Sinaia spre Bucureşti. La ora 10.45 îi primeşte, împreună cu regina-mamă, pe prim-ministrul Groza şi pe ministrul industriei şi transporturilor Gheorghiu-Dej, care îl vor obliga pe rege să semneze declaraţia de abdicare. La Bucureşti este proclamată Republica Populară Română.
31 decembrie 1947	în unele ziare din Marea Britanie se relatează că „încă o dată, un rege a renunţat la tronul său pentru iubire”. Regele Mihai pleacă cu suita la Sinaia.
3 ianuarie 1948	în cursul serii, trenul special al regelui porneşte din Sinaia spre Elveţia, marcând începutul exilului de aproape jumătate de secol al ultimului rege al României.

Abdicarea regelui Mihai I în lumina arhivelor americane, britanice şi franceze[X]

în seara zilei de 9 octombrie 1944, secretarul general sovietic losif Visarionovici Stalin şi prim-ministrul britanic Winston Churchill şi-au dat întâlnire la Kremlin pentru a discuta despre soarta Europei de după război. După scurt timp, plictisit de declaraţiile politice generale şi de protocolul caracteristic întâlnirilor la nivel înalt, Churchill a introdus în discuţie detaliile planurilor Alianţei pentru reconstrucţia Europei. Ceea ce a urmat, mai precis versiunea lui Churchill despre cele ce s-au petrecut acolo, este bine-cunoscut astăzi: prim-ministrul britanic i-a „oferit" lui Stalin controlul asupra României în proporţie de 90 la sută în schimbul controlului britanic de 90 de procente în Grecia. Iugoslavia şi Ungaria ar fi fost împărţite în egală măsură între aliaţii occidentali, pe o parte, şi Uniunea Sovietică, pe cealaltă parte, în timp ce Bulgaria ar fi revenit sovieticilor în proporţie de 75 la sută. Ca să se convingă că Stalin a înţeles „oferta" britanică, Churchill a notat toate acestea pe o bucată de hârtie pe care i-a înmânat-o, fără să mai fi adăugat altceva, conducătorului sovietic. Pe hârtie erau scrise

X O versiune anterioară a acestui studiu a fost publicată în revista *Korunk* (12/2007) şi în volumul *Studii de istoriografie românească*(coord. Gabriel Moisa, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2008).

următoarele:

România	
Rusia[XI]	90%
Ceilalţi	10%

XI *Sic!*

Grecia	
Marea Britanie (în acord cu Statele Unite Americii)	90% ale
Rusia	10%
Iugoslavia	50-50%
Ungaria	50-50%'
Bulgaria	
Rusia	75%
Ceilalţi	25%

Conducătorul sovietic, cu privirea fixată pe hârtie, a ezitat câteva momente, apoi a bifat cu un creion albastru în dreptul tabelului şi i-a returnat biletul lui Churchill. A urmat o tăcere lungă, ruptă în cele din urmă de Churchill: „Nu ne vor considera nişte cinici dacă se va afla cu câtă uşurinţă am rezolvat chestiunile acestea care, totuşi, afectează destinele a multor milioane de oameni? Să ardem hârtia![11] „Nu, răspunse Stalin, păstreaz-o dumneata."[XII] Nici astăzi nu se cunoaşte exact ce au însemnat pentru cei doi oameni politici acele cifre sau procente, cert este însă că autorii multor manuale de istorie publicate în ultimele şase decenii susţin că soarta de după război a Europei a fost pecetluită prin acest pact sau, din punctul de vedere al multora, prin trădarea Occidentului de la Moscova. Evenimentele ulterioare contrazic însă această explicaţie oarecum simplistă. în ciuda tuturor înţelegerilor şi pactelor secrete, sovieticii, de exemplu, au oferit sprijin militar rebelilor comunişti greci chiar şi în 1947, în timp ce Statele Unite ale Americii instigau la acţiuni antisovietice, chiar şi armate, în ţări din estul Europei pe

XII Winston S. Churchill, *TheSecond World War. Triumph and Tragedy* (voi. 6.), London, Cassell, 1953, pp. 227-228.

care, cel puţin conform înţelegerilor făcute „pe hârtie”, le abandonaseră în octombrie 1944. Şi politica internă a ţărilor din regiune s-a caracterizat prin contradicţii, ba chiar prin absurd: în timp ce, sub presiunea aliaţilor occidentali, regele României a fost nevoit să învestească, respectiv să coopereze cu guverne care urmăreau răsturnarea monarhiei, în România s-a conturat, în premieră mondială, o situaţie în care era posibil, ba chiar de aşteptat, ca un rege retras în exil să-l răstoarne pe fiul său de la putere pentru a deveni, în cele din urmă, preşedintele (!) unei republici nou-proclamate. Primii ani de după război s-au caracterizat, deci, prin incertitudini şi instabilitate, prin ameninţări şi neîncredere reciprocă, şi nu prin certitudinile rezultate din înţelegeri obscure, secrete, încheiate între liderii marilor puteri la finele războiului.

în privinţa ordinii europene de după al Doilea Război Mondial, marile puteri au încercat să-şi impună punctele de vedere cu ocazia mai multor întâlniri la nivel de şefi de stat, de prim-miniştri sau de miniştri ai afacerilor externe. în februarie 1945 a avut loc o asemenea întâlnire la lalta, apoi în luna iulie a aceluiaşi an la Potsdam, ocazii cu care s-a convenit asupra soartei Germaniei şi a aliaţilor săi din timpul războiului. La Potsdam, marile puteri au hotărât că, începând din septembrie 1945 – împreună cu China şi cu Franţa –, se vor întruni la intervale regulate în vederea îmbunătăţirii cooperării dintre puterile victorioase. însă, spre dezamăgirea tuturor participanţilor, tratativele duse la aceste întruniri au eşuat de cele mai multe ori şi, în loc să fi creat un nou cadru pentru cooperarea între naţiuni, au

devenit simple foruri menite să sancţioneze realităţile geo- politice care se conturaseră între două întâlniri de acest fel. Miniştrii de externe s-au întâlnit de cinci ori între 1945 şi 1947: în 1945 la Londra şi la Moscova, în 1946 la Paris, în 1947 din nou la Moscova, apoi la Londra. Atmosfera Ia aceste conferinţe ale miniştrilor de externe a fost tensionată de la bun început, iar evenimentele ce se derulaseră între timp în România nu au
făcut decât să pună la încercare şi mai mult relaţiile din ce în ce mai proaste dintre părţi. Pe lângă transformarea treptată a vieţii politice din România, liderii de la Londra şi Washington au fost profund îngrijoraţi de rapoartele serviciilor secrete şi diplomatice care relatau despre creşterea rapidă a efectivelor militare sovietice în Balcani, mişcarea lor către sud, ba chiar pregătirea invadării Turciei. în urma crizei din Iran din martie 1946, când se părea că Uniunea Sovietică pregăteşte ocuparea întregii regiuni a Orientului Mijlociu, şi în urma intensificării războiului civil din Grecia, liderii din Occident au decis la mijlocul anului 1946 ca României să îi revină un rol-cheie în „sal- varea“ Turciei şi a Bosforului, în dejucarea planurilor militare – reale sau percepute ca atare – ale sovieticilor. La începutul verii, serviciile de informaţii americane au trimis la Bucureşti doi agenţi secreţi, pe locotenentul-major Ira C. Hamilton şi pe maiorul Thomas R. Hali, pentru ca, împreună cu liderii Partidului Naţional-Ţărănesc, să elaboreze un plan pentru crearea, din fonduri americane, a unei grupări de rezistenţă armată împotriva sovieticilor. în septembrie, la încheierea tratativelor, parti- cipanţii au hotărât că pe de o parte vor începe agitaţia

antisovietică din ţară în paralel cu recrutarea în armata clandestină antisovietică, iar pe de altă parte îi vor trimite în străinătate pe cei mai credibili lideri ai Partidului Naţional-Ţărănesc pentru ca, la momentul oportun, să dirijeze de acolo – împreună cu serviciile secrete americane – răscoala împotriva sovieticilor. Printre primii care au fost scoşi clandestin din ţară de către Hamilton şi Hali s-a aflat unul dintre liderii tratativelor de la Bucureşti, fostul ministru de externe Grigore Niculescu-Buzeşti, care a părăsit România având asupra sa o scrisoare de împuternicire semnată de luliu Maniu. Câteva săptămâni mai târziu, un alt fost ministru de externe, Constantin Vişoianu, a reuşit să părăsească România cu ajutorul celor doi agenţi americani. La aflarea veştii, ministrul american la Bucureşti, Burton Berry, şi generalul Cortland van R. Schuyler, reprezentantul american în
Comisia Aliată de Control, nefiind informaţi în prealabil de activităţile secrete ale Central Intelligence Group[XIII] pe teritoriul României, au protestat vehement la Washington împotriva subminării grosolane a eforturilor lor diplomatice. După o intensă corespondenţă purtată cu şefii lor de la Washington s-a hotărât, la începutul toamnei, rechemarea în Statele Unite a celor doi agenţi şi sistarea imediată a activităţilor subversive ale serviciilor secrete americane pe teritoriul României.[XIV]

Pentru ţărănişti, rechemarea lui Hamilton şi a lui

XIII Precursorul CIA (Central Intelligence Agency).

XIV Eduard Mark, „The War Scare of 1946 and Its'Consequences", în *Diplomatic History,* voi. 21., no. 3 (Summer 1997)j pp. 383-415.

Hali echivala cu dezertarea lor de la o cauză pe care tocmai ei o creaseră. Puterea ţărăniştilor a scăzut dramatic, nu numai din cauza reducerii numărului liderilor în urma evadărilor organizate de cei doi americani, ci şi din cauza îngrădirii considerabile a spaţiului lor de manevră în urma scurgerii informaţiilor despre intervenţia secretă a americanilor în România. Când alegerile din noiembrie au fost câştigate fraudulos de către guvern, abia dacă au mai rămas lideri ţărănişti în ţară care să fi putut protesta împotriva manipulării scrutinului. Ţărăniştii s-au simţit abandonaţi şi în urma adoptării Tratatului de Pace în decembrie 1946,[XV] deoarece prin dizolvarea Comisiei Aliate de Control comuniştii dirijaţi de la Moscova au primit practic undă verde pentru accelerarea sovietizării României. Atacul frontal al puterii comuniste nu s-a lăsat mult aşteptat: arestările în masă în rândul opoziţiei au început în martie 1947. Toate încercările opoziţiei de a protesta pe lângă forurile internaţionale (ONU, Conferinţa Miniştrilor de Externe de la Moscova etc.) au eşuat. La 15 martie 1947, fruntaşul ţărănist luliu Maniu l-a căutat personal pe reprezentantul american Burton Berry, care însă, în absenţa instrucţiunilor
clare de la Washington, nu i-a putut spune politicianului român nimic încurajator. O lună mai târziu, mesajul secretarului de stat american Dean Acheson a lămurit situaţia pentru toţi şi pentru totdeauna: Washingtonul se opune hotărât tuturor

XV Semnarea Tratatului de Pace a avut loc abia la' lO februarie 1947, textul său a fost însă finalizat încă din decembrie 1946.

manifestărilor antisovietice care ar fi iniţiate de către Partidul Naţio- nal-Ţărănesc sau de către oricare alt partid din România, deoarece, s-a argumentat la Washington, acestea ar avea consecinţe catastrofale asupra populaţiei civile.[XVI]

în luna mai a urmat un nou val de arestări. în iunie, liderii ţărănişti au hotărât că, din cauza imposibilităţii continuării luptei antisovietice pe teritoriul României, liderii cei mai proeminenţi ai partidului trebuie să ducă mesajul opoziţiei în străinătate şi, prin urmare, că este necesară scoaterea din România a şi mai multor înalţi funcţionari ai Partidului Naţional-Ţărănesc. Tentativa de evadare a lui Nicolae Carandino, Ilie Lazăr, Ion Miha- lache şi Nicolae Penescu s-a sfârşit însă dezastruos. în condiţii care nu au fost elucidate complet nici până astăzi, autorităţile au aflat de evadarea ce urma să aibă loc în noaptea de 13 spre 14 iulie şi astfel, cu câteva momente înaintea decolării, fugarii au fost arestaţi pe aerodromul de la Tămădău, în apropiere de Bucureşti. La cinci zile după acest incident, Camera Deputaţilor a suspendat dreptul la imunitate al reprezentanţilor ţărănişti, iar la 29 iulie 1947 însuşi Partidul Naţional-Ţărănesc a fost scos în afara legii. în lunile următoare, numeroşi politicieni ţărănişti şi liberali au fost arestaţi, printre ei şi preşedintele partidului, luliu Maniu. Rechizitoriul împotriva ţărăniştilor a fost elaborat într-un timp relativ scurt şi astfel, la 29 octombrie a început aşa-numitul Proces Maniu, primul proces politic din România după model sovietic. în decembrie au fost înlăturaţi din guvern şi acei ultimi

XVI Eduard Mark, *op. cit.,* pp. 383-415.

politicieni ai opoziţiei, care în lunile anterioare fuseseră toleraţi de către comunişti pentru a susţine cât de cât aparenţa democraţiei în ţară, iar în faţa sovietizării complete a României nu a rămas
decât un singur obstacol: regele Mihai I, suveranul de douăzeci şi şase de ani, care se bucura în acel moment de simpatia majorităţii covârşitoare a populaţiei.

Documentele păstrate în arhivele din Occident ne dezvăluie faptul că în primii ani postbelici un alt pericol, nu mai puţin important decât expansiunea comuniştilor, a ameninţat tronul României. Experienţele din trecut ale diplomaţilor occidentali explică, poate, faptul că, în ceea ce priveşte soarta României, ei nu numai de sovietici se temeau la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, ci şi de reîntoarcerea tatălui aventurier al regelui la tronul României. Carol le înşelase deja o dată încrederea în 1930, când, în ciuda promisiunilor făcute anterior, s-a întors în România şi a preluat tronul de la fiul său. La finele războiului, regele Carol, care abdicase în 1940, se afla în Mexic, unde, conform relatărilor agenţiilor de presă şi ale serviciilor secrete britanice, a declarat în mod repetat în cadrul unor discuţii particulare că nu a renunţat niciodată *definitiv* la tronul României şi că nu ar exclude reîntoarcerea în ţară, dacă i s-ar ivi o asemenea ocazie. în octombrie 1944, Carol s-a mutat în Brazilia, iar o jumătate de an mai târziu a cerut şi a obţinut la Rio de Janeiro o viză turistică franceză.[XVII] Diaspora română de la Paris a primit cu

XVII Telegramă de la ambasadorul Franţei la Rio de Janeiro către ministerul de externe francez (18 mai 1945, număr de înregistrare 570). *Archi- ves Diplomatiques,* Paris (în

indignare ştirea eliberării vizei. în iunie 1945, însărcinatul cu afaceri al României la Paris a cerut ministrului de externe francez o întrevedere şi l-a rugat să anuleze viza de intrare a lui Carol, invocând motivul că, de fapt, acesta s-ar îndrepta spre România, unde ar încerca să redobândească tronul de la fiul său Mihai.[XVIII] între timp, vestea călătoriei pe care o plănuia Carol
în Europa a provocat confuzie şi la Bucureşti.[XIX] Pentru a calma spiritele la Paris şi pentru a risipi temerile iscate la Bucureşti (în special în rândul politicienilor ţărănişti), ministrul francez de externe a dispus ca ambasadorul de la Rio de Janeiro să-l contacteze pe Carol şi să-l convingă să renunţe la vizita în Franţa.[XX] Carol era însă de neclintit. Invocând înrăutăţirea atât a propriei stări de sănătate, cât şi a celei a Magdei Lupescu[XXI], i-a comunicat ambasadorului că nu va renunţa la călătoria în Europa, iar dacă nu va putea folosi viza franceză, se

continuare AD), Europe 1944-.. ./Roumanie / 1944-1949/17. Questions Dynastiques.

XVIII Notă. Ministerul de externe francez (21 iunie 1945). AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

XIX Telegramă de la legaţia Franţei la Bucureşti către ministerul de externe francez (16 iulie 1945, fără număr de înregistrare). AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

XX Telegramă de la ministerul de externe francez către ambasada Franţei la Rio de Janeiro (număr de înregistrare 631). AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944—1949/17. Questions Dynastiques.

XXI Elena Lupescu era cunoscută în lumea occidentală ca Magda Lupescu, iar numele ei figurează astfel în toate documentele consultate.

va stabili la Monaco. A mai adăugat că obţinuse deja viza de tranzit pentru Portugalia în baza vizei franceze ştampilate în paşaportul său, iar dacă stabilirea sa în Franţa sau în Monaco ar deveni imposibilă, ar urma să rămână în Portugalia.[XXII] între timp, isteria provocată de posibila reîntoarcere a lui Carol a izbucnit şi în cercurile româneşti de la Lisabona. La data de 8 august 1945, agenţiile de presă relatau despre sosirea lui Carol în Portugalia, iar în ziua următoare circula deja un zvon prin Lisabona conform căruia Jean Pangal, „reprezentantul lui Carol în Europa", ar fi plecat în Elveţia pentru a pregăti revenirea fostului rege pe tronul românesc. „Se crede – ne informează un corespondent de presă de la Lisabona – că are intenţia de a-i aborda pe reprezentanţii sovietici fie din Franţa, fie din Austria pentru a afla care este atitudinea Uniunii Sovietice cu privire la proiectele lui Carol de a se reîntoarce pe tronul României." Peste puţin
timp însă, ştirea debarcării lui Carol în Portugalia s-a dovedit a fi falsă. Chestiunea a fost rezolvată în cele din urmă de ambasadorul portughez la Rio de Janeiro, care, în urma presiunilor făcute de americani şi de britanici, l-a vizitat la sfârşitul lui august pe Carol şi i-a comunicat că viza portugheză obţinută pe baza vizei franceze – care fusese anulată între timp – nu mai este valabilă şi, prin urmare, trebuie să renunţe la planul de a călători în Europa. La 31 august 1945, ambasadorul francez din Rio raporta

XXII Notă. Ministerul de externe francez (31 iulie 1945). AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

victorios superiorilor săi de la Paris: *„ [V]Affaire est reglee „.*[XXIII]

Carol a fost nevoit să petreacă încă doi ani în Brazilia. însă în toamna anului 1947 au apărut din nou zvonuri referitoare la încercarea fostului rege de a se întoarce în ţară. Pe 9 august, de la Lisabona i s-a semnalat ministerului de externe britanic că, la Rio de Janeiro, Carol a depus o cerere pentru a obţine drept de rezidenţă în Portugalia. Guvernul portughez i-a anunţat pe britanici că nu va da curs cererii, dacă aceasta ar fi dorinţa guvernului britanic.[XXIV] Dar Foreign Office-ul a reacţionat tardiv la propunerea portughezilor, iar ministerul de externe de la Lisabona, în baza lipsei răspunsului britanic, a conchis că Londra nu mai doreşte să împiedice întoarcerea lui Carol în Europa. La Rio de Janeiro au fost emise vizele portugheze pe numele lui Carol şi al doamnei Lupescu, iar cei doi şi-au cumpărat bilet de vapor cu destinaţia Lisabona pentru data de 19 septembrie.[XXV] Vestea i-a neliniştit pe diplomaţii de la Londra, Paris, Washington şi Rio de Janeiro, ba chiar şi pe cei de la Madrid şi Ottawa,
care nici de data aceasta nu l-au crezut pe Carol că, într-adevăr, intenţionează să se stabilească – complet retras din politică – în Portugalia. La rugămintea

XXIII Telegramă de la ambasada Franţei la Lisabona către ministerul de externe francez (31 august 1945, număr de înregistrare 1059). AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

XXIV Telegramă de la ambasada britanică la Lisabona către ministerul de externe britanic (9 august 1947, număr de înregistrare 167). NA, FO 371/67263, R11144.

XXV Telegramă de la ambasada britanică la Rio de Janeiro către ministerul de externe britanic (3 septembrie 1947, număr de înregistrare 435). NA, FO 371/67263, R12140.

britanicilor, guvernul brazilian a dispus „supravegherea discretă[11] a lui Carol, în timp ce ministerul de externe britanic şi cel american s-au străduit să convingă guvernul canadian să îi acorde drept de rezidenţă lui Carol. Britanicii şi americanii doreau ca fostul rege să nu poată părăsi în nici un fel emisfera vestică. Negocierile s-au soldat însă cu un eşec şi în cele din urmă – în pofida tuturor eforturilor diplomatice – ex-suveranul Carol II a sosit la Lisabona pe 5 octombrie 1947.[XXVI]

în aceeaşi zi, la Bucureşti, regelui Mihai i s-a înmânat invitaţia de a participa la cununia principesei Elisabeta, stabilită pentru 20 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, s-a consultat imediat cu Rudolf Schoenfeld, ministrul american, pentru că, în opinia sa, „în decizia [pe care o va lua] privind invitaţia, Mihai va trebui să ia în calcul riscul reprezentat de prezenta apropiere a lui Carol de Bucureşti, precum şi informaţiile privind presupusa relaţie a lui Carol cu agenţii sovietici de la Lisabona, relaţie care ar viza întoarcerea sa. Absenţa lui Mihai ar uşura orice tentativă de lovitură[11].[XXVII] La

XXVI Telegramă de la ambasada Franţei la Lisabona către ministerul de externe francez (6 octombrie 1947, număr de înregistrare 368). AD, Europe 1944-.. ./Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques. Autori precum Paul D. Quinlan, care susţin că în 1947 diplomaţia occidentală nu mai era interesată de regele Carol II se înşală; din corespondenţa diplomatică reprodusă în acest volum reiese clar că, la finele anului 1947, marile puteri occidentale depuseseră eforturi considerabile pentru a împiedica întoarcerea lui Carol în Europa, şi mai ales la Bucureşti. Vezi Paul D. Quinlan. *Regele Playboy. Carol al II-lea al României,* Bucureşti, Humanitas, 2008, p. 332.

XXVII Telegramă de la legaţia Statelor Unite la Bucureşti către Departamentul de Stat american (27 octombrie 1947,

data de 1 noiembrie, Holman a trimis la Londra următoarea telegramă:

„l-am văzut în această după-amiază pe regele Mihai şi pe regina-mamă şi am subliniat pericolul pe care l-ar reprezenta plecarea regelui din România pentru a asista la nuntă, acum că regele Carol s-a întors în Europa şi ar putea fi în legătură cu cercurile comuniste care, fără îndoială, sunt nerăbdătoare să îl readucă în România pentru a-l îndepărta pe regele Mihai şi a-l restabili pe Carol pe tron, intenţia lor ultimă fiind aceea de a discredita şi distruge monarhia. Regina-mamă, care a susţinut mare parte a conversaţiei, a fost de acord cu gravitatea acestui pericol când vine vorba de un om precum Carol, cu atât de puţine principii morale şi atât de puţin stabil, a cărui principală ambiţie în viaţă a fost dintotdeauna să devină preşedintele unei republici române, întrucât în acest fel ar avea o mai mare sferă de acţiune sau putere decât în calitate de monarh. Atât regina-mamă, cât şi regele au considerat că, dacă regele Carol ar fi adus în România, ar fi mult mai bine, dacă acest lucru s-ar întâmpla cât timp regele Mihai e plecat din ţară. [...] Mi-a fost extrem de greu să insist ca, din raţiuni politice, să rămână, în condiţiile în care acest lucru le-ar pune într-o anumită măsură vieţile în pericol."[XXVIII]

Acceptarea invitaţiei a constituit o dilemă serioasă pentru regele Mihai, pentru guvernele ţărilor occidentale, dar şi pentru Palatul Buckingham, în timp ce guvernului român pare să-i fi convenit pe deplin. Căci probabilitatea ca cineva să ridice obstacole în calea consolidării puterii comuniste era mult mai mică, iar şansele izbucnirii unei revolte

număr de înregistrare 90). *NationalArchives andRecords Administration,* Maryland (în continuare NARA), RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

XXVIII Telegramă de la legaţia britanică la Bucureşti către ministerul de externe britanic (1 noiembrie 1947, număr de înregistrare 1263). NA, FO 371/67248, R16058.

îndreptate împotriva puterii erau practic nule în absenţa unicului lider politic legitim care şi-a păstrat o oarecare libertate de manevră. Totodată, oficialii din cadrul Foreign Office-ului se temeau că prezenţa lui Mihai la Londra, prilejuită de participarea sa la cununie, ar putea perturba conferinţa miniştrilor de externe programată pe data de 25 noiembrie, la care urma să ia parte şi Viaceslav Molotov, ministrul de externe al URSS. Mai mult, oficialii ministerului de externe britanic au crezut că dacă – asemenea întâlnirii precedente de
la Moscova – nici această conferinţă nu ar aduce rezultate, s-ar putea ca sovieticii să împiedice întoarcerea lui Mihai în România.[XXIX] Din această cauză ministerul de externe britanic i-a ordonat lui

XXIX Consiliul Miniştrilor de Externe (în engleză: *Council of Foreign Ministers)* a fost forul creat de marile puteri pentru a dezbate problemele mai importante ivite după Război. Cea de-a patra întâlnire, ţinută la Moscova în aprilie 1947, cu prilejul căreia miniştrii de externe ar fi trebuit să abordeze problema germană şi cea austriacă, s-a soldat cu un eşec din cauza comportamentului recalcitrant al părţilor. La cea de-a cincea conferinţă, desfăşurată la Londra între 25 noiembrie şi 16 decembrie 1947, principalul punct de pe ordinea de zi a fost din nou rezolvarea situaţiei din Germania (zonele de ocupaţie, problema daunelor/compensaţiilor de război, campaniile de propagandă germano-germane etc.), dar, precum nota secretarul de stat american George Marshall în raportul întocmit în ziua de 19 decembrie 1947, nici cu ocazia acestei întâlniri nu s-a ajuns la vreo soluţie, în primul rând din pricina poziţiei rigide adoptate de ministrul de externe sovietic Molotov, care a exclus orice posibilitate de cooperare. Vezi George Marshall, „Fifth Meeting of the Council of Foreign Ministers, London, November 25-December 16,1947“, în *A Decade of American Foreign Policy: Basic Documents, 1941-1949,* Washington, DC, Government Printing Office, 1950.

Holman să îi comunice lui Mihai că, dacă acceptă invitaţia regelui George, ar fi cel mai bine să se întoarcă la Bucureşti înainte de 25 noiembrie.[XXX]

între timp începuseră pregătirile pentru plecarea ce urma să aibă loc pe 10 noiembrie. Având în vedere că era vorba de prima călătorie oficială în străinătate a lui Mihai, tânărul suveran a încercat să afle prin intermediul ministrului britanic Holman dacă, „pe lângă uniformă, trebuie să aducă şi francul, smochingul şi redingota, pentru că, în acest caz, pe ultimele două va trebui să le comande special". El mai dorea să afle dacă putea călători la Londra însoţit de aghiotantul său şi de camerista regi- nei-mamă şi dacă era oportun să poarte la ocazii oficiale crucea sa de cavaler britanic, *Grand Cross of the Victorian Order*.[XXXI] Pregătirile s-au desfăşurat în linişte şi cu susţinerea aparentă a guvernului. Presa a relatat pe larg despre călătoria plănuită de suveran, subliniind importanţa acesteia, precum şi susţinerea entuziastă de care acest plan beneficia din partea guvernului şi a poporului român. între timp însă, la ministerul de externe britanic a crescut frecvenţa schimbului de diverse note şi rapoarte confidenţiale. După cum atestă un document datat 3 noiembrie 1947, eventuala reîntoarcere a regelui Carol începuse şi ea să-i preocupe din ce în ce mai mult pe diplomaţii britanici:

XXX Telegramă de la ministerul de externe britanic către legaţia britanică la Bucureşti (3 noiembrie 1947, număr de înregistrare 1232). NA, FO 371/67244, R14807.

XXXI Telegramă de la legaţia britanică la Bucureşti către ministerul de externe britanic (2 noiembrie 1947, număr de înregistrare 1266). NA, FO 371/67244, R14808.

„Aparenta nerăbdare a guvernului român de a-l vedea pe rege plecat la nuntă nu poate decât să sporească suspiciunile. Pe de altă parte, am făcut deja demersuri pentru a încerca să convingem guvernul portughez să îl ţină pe loc pe regele Carol şi, eventual, să putem împiedica o lovitură de stat menită să îl aducă pe regele Carol în locul regelui Mihai – *poate, aşa cum sugerează dl Holman, în calitate de prim preşedinte al României.*[XXXII] în aceste împrejurări, cred că ar trebui să ajungem la un compromis cu regele şi regina-mamă şi, în acelaşi timp, ar trebui să îl informăm pe ambasadorul Majestăţii Sale la Lisabona că regele Mihai doreşte să participe la nunta regală şi că este extrem de important ca regele Carol să fie supravegheat îndeaproape pe durata absenţei Majestăţii Sale din România.**[XXXIII]

La 4 noiembrie, şi ministrul american a semnalat administraţiei de la Washington că prin Bucureşti circulă „zvonuri neliniştitoare" despre posibila reîntoarcere a lui Carol.[XXXIV] Pe de o parte, eventualitatea „pierderii" ultimului monarh est-european a figurat ca un factor esenţial în calculele diplomaţilor occidentali (Occidentul intenţionase să-i acorde României un anume rol în limitarea influenţei sovietice în Grecia şi în Turcia). Pe de altă parte însă, prezumtiva alungare a lui Mihai i-a confruntat pe diplomaţii de la Londra şi de la Washington cu o realitate şi mai incomodă. Dacă

XXXII în textul original: „să îl aducă pe regele Carol în locul regelui Mihai". Modificat ulterior (cel mai probabil de Christopher Warner) astfel: „să îl aducă pe regele Carol în locul regelui Mihai – poate, aşa cum sugerează dl Holman, în calitate de prim preşedinte al României".

XXXIII Notă. Ministerul de externe britanic (3 noiembrie 1947) NA, FO 371/67248, R16058.

XXXIV Telegramă de la legaţia Statelor Unite la Bucureşti către Departamentul de Stat american (4 noiembrie 1947, număr de înregistrare

Mihai nu renunţa la tron înaintea părăsirii României, era probabil, credeau ei, că va forma un guvern fantomă într-una din ţările occidentale, un gest care în mod cert ar atrage după sine dezaprobarea Moscovei, şi în special pe cea a lui Molotov, care urma să sosească după puţin timp la Londra. Din această cauză, înainte de plecarea regelui, diplomaţia occidentală – şi înainte de toate, cea britanică – s-a străduit să afle din diverse surse dacă Mihai a luat într-adevăr în considerare posibilitatea părăsirii definitive a ţării. „Nu cred că, odată ajunşi în străinătate, au vreo intenţie de a părăsi România pentru totdeauna – afirma Holman în telegrama trimisă la Londra pe data de 4 noiembrie – doar dacă nu sunt forţaţi să facă acest lucru printr-o lovitură de stat."[XXXV] Dar două zile mai târziu Adam Watson, directorul Departamentului de Sud al ministerului de externe britanic i-a spus ambasadorului american la Londra, Lewis Douglas, că „acesta e un joc pierdut pentru Mihai şi că, dacă se întorcea, eliminarea lui prin asasinat, încarcerare sau expulzare era numai o chestiune de timp, şi probabil nu mult timp. A spus că «Mihai are la fel de multe motive să părăsească România în siguranţă ca şi Mikolajczyk când a scăpat nevătămat din Polonia»„.[XXXVI] Deci diplomaţii de la

135) . NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

Londra – şi, implicit, cei de la Washington – luaseră

XXXV Telegramă de la legaţia britanică la Bucureşti către ministerul de externe britanic (4 noiembrie 1947, număr de înregistrare 1280). NA, FO 371/67244, R14807.

XXXVI Telegramă de la ambasada Statelor Unite la Londra către Departamentul de Stat american (7 noiembrie 1947, număr de înregistrare 5945). NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

deja în calcul posibilitatea ca Mihai să dorească să părăsească România definitiv. Această impresie a fost întărită şi de unele scurgeri de informaţii din Palatul Buckingham, conform cărora principesa Irina „îşi va folosi toată puterea de persuasiune pentru a o convinge pe sora sa că întoarcerea într-un mediu comunist brutal ar fi o nesăbuinţă”.[XXXVII] Marina, ducesa de Kent, sublinia în repetate rânduri că rudele din vest nu ar trebui să-l lase pe Mihai să se întoarcă la Bucureşti, în timp ce regele Paul al Greciei, unchiul lui Mihai, rugase deja cu o săptămână în urmă Departamentul de Stat de la Washington ca, în cazul în care acest lucru ar deveni mai devreme sau mai târziu necesar, să îi acorde drept de azil lui Mihai la legaţia americană de la Bucureşti.[XXXVIII] în fine, şi veştile referitoare la întoarcerea pe care o plănuia Carol au devenit din ce în ce mai alarmante: „Am primit recent rapoarte privind corespondenţa dintre fostul rege Carol şi lideri ai Partidului Comunist Român, care arată că e posibil ca fostul rege să încerce să se întoarcă în România cu complicitatea Partidului Comunist.”[XXXIX]

XXXVII în textul original: „...to convince her sister of the folly of going back to inevitable Communist brutality”. Telegramă de la ambasada Statelor Unite la Londra către Departamentul de Stat american (7 noiembrie 1947, număr de înregistrare 5945). NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

XXXVIII Telegramă de la ambasada Statelor Unite la Londra către Departamentul de Stat american (7 noiembrie 1947, număr de înregistrare 5945) şi Telegramă de la ambasada Statelor Unite la Atena către Departamentul de Stat american (27 octombrie 1947, număr de înregistrare 1851). NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

XXXIX Telegramă de la Oficiul Britanic pentru Relaţiile cu

După toate aparenţele, pe 5 noiembrie, regele Mihai şi-a amânat plecarea de pe 10 noiembrie pe 12 noiembrie, pentru că a dorit să aştepte pronunţarea sentinţei în procesul grupului Maniu,
sperând că prezenţa sa la Bucureşti ar putea uşura situaţia politicienilor ţărănişti acuzaţi. Totodată este evident că sentinţele date – patru condamnări la detenţie pe viaţă şi alte cincisprezece condamnări la închisoare între doi şi douăzeci şi cinci de ani[XL] – l-au convins şi pe regele Mihai că noua putere din România nu va ezita să recurgă la mijloacele necesare eliminării opoziţiei politice şi – în mod indirect – răsturnării monarhiei din România. Deznodământul procesului poate deci fi interpretat ca un mesaj al puterii comuniste, în timp ce puterea a putut interpreta plecarea lui Mihai, ce a avut loc în ziua următoare pronunţării sentinţei, tot ca pe un mesaj. Poate tocmai acest fapt explică „mărinimia" cu care guvernul i-a permis lui Mihai să ia cu el atâtea bagaje câte a considerat el de cuviinţă. După unele surse, regele ar fi primit şi o generoasă sumă de bani pentru a acoperi cheltuielile voiajului, însă arhivele occidentale se referă doar în mod indirect la acest lucru.[XLI]

Common- wealth-ul către guvernele Canadei, Australiei, Noii Zeelande şi Africii de Sud (6 noiembrie 1947, număr de înregistrare 556). NA, FO 371/ 67263, R14582/4158.

XL Michael Kroner, *op. cit.,* 158.

XLI La data de 4 noiembrie Holman raporta Londrei: „Regina-mamă îşi face griji serioase privind finanţarea călătoriei şi şederii la Londra, ea dorind să ştie dacă poate dispune de fondurile ei, care se ridică la câteva mii de lire, aflate într-un cont de depozit constituit pe numele ei, regina Elena a României, la Lloyds sau poate la banca Westminster. în caz contrar, vă rog să îmi comunicaţi ce trebuie făcut pentru a

La 12 noiembrie, în ziua plecării, guvernul a fost prezent în efectiv complet la aeroportul din Băneasa pentru a-şi lua rămas-bun de la şeful statului. Atmosfera a fost festivă, aproape cordială, ceea ce putea fi un semn rău pentru Mihai. Cu toate că – în conformitate cu protocolul Curţii – urma să plece într-o vizită oficială, Mihai le-a interzis tuturor membrilor escortei sale să intre în contact cu românii din diasporă ori cu diverse persoane oficiale. El a argumentat că vestea oricărei asemenea întâlniri ar urma să fie exploatată la Bucureşti în scopul defăimării sale. însă tocmai Mihai a fost cel care a încălcat aceste dispoziţii. în ziua imediat următoare sosirii sale în Elveţia (13 noiembrie) s-a întâlnit la Lausanne cu fostul ministru Nicolae George Caranfil, pe care l-a trimis de urgenţă la Paris pentru a-i semnala ambasadorului american de acolo că pe durata şederii sale la Londra ar dori neapărat să se întâlnească cu un reprezentant american, deoarece – aflăm din relatarea ambasadorului american la Paris – „nu s-a

le pune la dispoziţie Majestăţii Sale şi regelui fondurile necesare, întrucât vor ajunge acolo fără a avea numerar asupra lor.“ Se pare că până pe ziua următoare s-au găsit de undeva bani pentru acoperirea cheltuielilor călătoriei. Conform unei alte telegrame semnate de Holman, „secretarul personal al regelui va avea asupra lui 150 000 de franci elveţieni pentru a achita toate cheltuielile, şi ar dori să ştie cu cine trebuie să ia legătura la sosire pentru a face schimbul din franci în lire sterline.” Telegrame de la legaţia britanică la Bucureşti către ministerul de externe britanic (datate 4 şi 5 noiembrie 1947, cu numerele de înregistrare 1281 şi 1284). NA, FO 371/67244, R14808/46/9 şi R14808. Ivor Porter (fără a indica sursa) pare să ştie că, înainte de plecare, secretarul personal al regelui Mihai, Jacques Vergotti, „a retras de la Banca Naţională Română 140 000 de franci elveţieni, 150 000 de franci francezi şi 50 de lire sterline”. Din context nu reiese

hotărât dacă se va întoarce sau nu în România şi spune că va lua această decizie numai după ce se va întâlni cu reprezentantul nostru". Regele Mihai bănuise că britanicii erau mai puţin dispuşi să-l ajute, deoarece – după cum îşi continua raportul ambasadorul american la Paris – „nu intenţionează să discute această chestiune cu britanicii sau cu oricine altcineva".[XLII] Dar nici americanii nu i-au spus nimic încurajator lui Mihai. Secretarul de stat George Marshall i-a sugerat ambasadorului american „să îi recomandaţi pur şi simplu lui Caranfil să se deplaseze la Londra şi să vorbească cu ambasadorul nostru de acolo".[XLIII] Poate că aceste

că aceste sume ar fi fost primite „cadou" de la puterea comunistă. Ivor Porter, *op. cit.*, 164.

perspective nu prea încurajatoare l-au determinat pe Mihai să comunice ministerului de externe francez în ziua de 14 noiembrie (când se afla încă la Lausanne) că, în pofida intenţiilor sale iniţiale, pe 24 noiembrie urma să părăsească, într-adevăr, Londra şi că ar dori să petreacă patru-cinci zile la Paris, onorând totodată invitaţia la cină pe care a primit-o din partea preşedintelui Vincent Auriol pentru data de 25 noiembrie.[XLIV]

XLII Telegramă de la ambasada Statelor Unite la Paris către Departamentul de Stat american (14 noiembrie 1947, număr de înregistrare 4874). NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

XLIII Telegramă de la Departamentul de Stat american către ambasada Statelor Unite la Paris (15 noiembrie 1947, număr de înregistrare 4240). NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

XLIV Telegramă de la ministerul de externe francez către ambasada Franţei la Londra (17 noiembrie 1947, număr de înregistrare 2886). AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-

Mihai a sosit la Londra pe 15 noiembrie. Este posibil ca diplomaţii americani şi britanici de la Londra să fi aflat deja de dilema regelui, fiindcă pe 17 noiembrie Lewis Douglas, ambasadorul american în Marea Britanic, i-a trimis următoarea telegramă secretarului de stat Marshall: „într-o conversaţie pe care am avut-o la Foreign Office astăzi ni s-a spus că Attlee i-a spus regelui Angliei că decizia ca regele României să se întoarcă la Bucureşti aparţine în totalitate celui din urmă.“[XLV] Deci, la două zile de la sosirea lui Mihai în capitala Regatului Unit, premierul britanic ştia deja că Londra nu doreşte să-l ajute sub nici o formă pe Mihai în ceea ce priveşte decizia acestuia de a se întoarce în ţară sau de a pleca în exil, de unde eventual ar putea servi mai bine interesele României. Regele Mihai probabil că nu a avut cunoştinţă de acest lucru atunci când, contrar intenţiilor sale anterioare (şi prin mijlocirea regelui George al Vl-lea), i-a cerut o întrevedere ministrului de externe britanic Emest Bevin, pe care a şi obţinut-o. Discuţia lor a durat aproximativ patruzeci de minute, iar Bevin a relatat-o subalternilor săi în felul următor:

> „Pe 24 noiembrie am avut o întâlnire privată cu regele Mihai. Regi- na-mamă a fost şi ea prezentă şi a susţinut mare parte a conversaţiei. A explicat că, dacă regele s-ar întoarce, este posibil fie să fie închis,
>
> fie să i se aducă acuzaţii măsluite. [...] Regele însuşi nu avea nici o putere şi simţea că, decât să dea o spoială de

1949/17. Questions Dynastiques.

XLV Telegramă de la ambasada Statelor Unite la Londra către Departamentul de Stat american (17 noiembrie 1947, număr de înregistrare 6074) NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

legalitate şi aprobare actelor guvernului, ar fi mai bine să rămână în străinătate. Răspun- zându-mi la întrebare, Majestăţile Lor au spus că intenţionează să meargă în Elveţia după ce pleacă din Anglia şi că vor lua decizia finală cu privire la viitorul lor acolo. Mi-am exprimat simpatia faţă de ei şi faţă de situaţia dificilă în care se aflau, dar le-am spus că trebuie să înţeleagă faptul că eu nu le pot oferi sfaturi. Insă îi voi înţelege, indiferent de hotărârea pe care o iau. Majestăţile Lor au spus că-mi înţeleg poziţia; doreau doar ca eu să ştiu dinainte despre posibilitatea ca hotărârea lor să fie aceea de a nu se mai întoarce în România."[XLVI]

Atitudinea lui Bevin l-a deprimat pe Mihai, care la o zi după întrevedere i s-a plâns lui Robert Coe, secretarul ambasadei americane la Londra, că în ziua precedentă „se întâlnise cu dl Ernest Bevin şi că a discutat îndelung cu el, dar ministrul afacerilor externe", spunea regele cu oarecare amărăciune, „l-a ascultat doar şi nu i-a dat sfaturi sau n-a făcut comentarii".[XLVII] (în 1989, Mihai îşi aducea aminte în felul următor de convorbirea cu şeful diplomaţiei britanice: „[La Londra] am încercat să explic situaţia, dar nimeni nu mi-a dat un răspuns clar, cu excepţia lui Bevin, ministrul de externe din acea vreme. El a fost singurul care a vorbit sincer şi deschis. A înţeles pe deplin situaţia, dar a subliniat că nu-mi poate oferi nici un fel de ajutor."[XLVIII]) în ziua imediat următoare

XLVI Telegramă de la ministerul de externe britanic către legaţia britanică la Bucureşti (29 noiembrie 1947, număr de înregistrare 1366). NA, FO 371/67247, R15978.

XLVII Notă de la ambasada Statelor Unite la Londra trimisă Departamentului de Stat american la 1 decembrie 1947 ca anexă la telegrama nr. 2745. NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

XLVIII Andrâs Sugâr, *op. cit.,* p. 44. Ivor Porter îşi aminteşte de convorbirea respectivă în felul următor: „[...] timp de mai mult de o oră [Bevin] a pus diferite întrebări şi a

discuţiilor pe care le-a purtat cu tânărul monarh şi mama acestuia, Coe şi-a rezumat concluziile într-o telegramă trimisă secretarului de stat american Marshall: „în cele din urmă, cred că înclină spre decizia de a rămâne în afara ţării.“' Coe a notat acestea pe 25 noiembrie, câteva zile după întâlnirea şefului său, ambasadorul Lewis Douglas, cu Mihai. Conform unor surse secundare, ambasadorul american s-a întâlnit de cinci ori cu Mihai la Londra. într-o carte publicată recent, istoricul Liviu Ţîrău descrie cele întâmplate astfel:

> „în chiar ziua când începuse procesul grupului Maniu, regele Mihai a plecat spre Marea Britanie pentru a participa la căsătoria Prinţesei Elizabeth. Regele a avut la Londra nu mai puţin de cinci întrevederi cu ambasadorul american Lewis Douglas, care l-a sfătuit insistent să nu se mai întoarcă în România, deoarece sovieticii pregăteau detronarea sa. Regele Mihai a refuzat, spunându-i că locul său este lângă popor [...] Mihai I a rămas neclintit şi a declarat că se întoarce în ţară.“[XLIX]

Sursa citată de Ţîrău aminteşte de numai trei asemenea întâlniri. într-adevăr, se pare că Douglas, cu ocazia primei convorbiri l-a îndemnat pe rege să nu se întoarcă în România? Este posibil însă ca autorul citat de Ţîrău să îşi interpreteze în mod eronat propria sursă, un document american de uz intern, sau mai precis o revistă a telegramelor care conţine doar *rezumatul* celor trimise şi primite de

ascultat cu atenţie răspunsurile lui Mihai şi cele ale reginei-mamă”. Ivor Porter, *op. cit.,* p. 165.

XLIX Liviu C. Ţîrău, *între Washington şi Moscova: România 1945-1965,* Cluj-Napoca, Editura Tribuna, 2005, pp. 312-313. Evident, autorul se înşală. Mihai a plecat la Londra nu în prima zi a procesului grupului Maniu, ci la o zi după pronunţarea sentinţei.

Departamentul de Stat.[L] în rapoartele

întocmite de Douglas, al căror text integral poate fi consultat la National Archives and Records Administration din Maryland, nu se vorbeşte nicidecum despre faptul că ambasadorul american l-ar fi îndemnat pe regele Mihai să plece în exil. Dimpotrivă, în *nici unul* dintre documentele americane sau britanice emise între 12 noiembrie şi 21 decembrie 1947 nu găsim referiri la faptul că vreunul dintre diplomaţii occidentali l-ar fi îndemnat pe Mihai să rămână definitiv în străinătate. Poziţia comună a guvernelor occidentale a rămas neschimbată în acest răstimp: numai Mihai putea decide în problema întoarcerii în ţară sau a rămânerii sale în străinătate. Altfel spus: nici un politician din Occident nu a dorit să-şi asume răspunderea acestei decizii. Guvernul britanic a ţinut atât de mult la poziţia sa rezervată, încât nu a fost dispus să cedeze nici la rugămintea lui Alfred Gardyne de Chastelain, o persoană apropiată atât de cele două case regale, cât şi de guvernul britanic.[LI] Scrisoarea personală, datată

L Summary of Telegrams, „Rumania", November 13, 1947, Sept-Dec 1947 File, Box 21, Naval Aide Files, State Department Briefs, HST Library.

LI Alfred Gardyne de Chastelain (1906-1974), inginer şi om de afaceri englez care a jucat un rol important în exploatarea zăcămintelor petrolifere româneşti între cele două războaie mondiale. Membru al elitei bucureştene, bună cunoştinţă a familiei regale române; în timpul războiului – fiind spion britanic – a fost capturat de armata română, însă a fost eliberat după 23 august 1944. După război s-a stabilit în Anglia, iar după 1954 în Canada. Soţia sa, Marion de Chastelain (1910-1999), specialistă în drept internaţional, vorbitoare a şapte limbi (printre care şi româna), a lucrat şi ea ca agent britanic în Balcani în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

21 noiembrie şi adresată de de Chastelain lui Sir Orme Sargent, viceministrul britanic de externe, arată cât de disperată era situaţia lui Mihai în viziunea prietenilor săi:

„Stimate Sir Orme,
Aţi fost foarte amabil să mă sfatuiţi cu câteva săptămâni în urmă, înaintea «procesului» doctorului Maniu. Evenimentele ulterioare au confirmat câtă dreptate aţi avut. Acum vă scriu pentru a afla dacă nu

Legăturile întreţinute cu soţii de Chastelain-au figurat ca element important în rechizitoriul întocmit în procesul grupului Maniu.

există vreo cale de a-l sprijini moral pe regele Mihai în luarea deciziei referitoare la viitorul său. Cu siguranţă cunoaşteţi situaţia dificilă din care caută o ieşire. De la sosirea sa aici, a încercat să obţină sfaturi din partea unor oameni de stat din Londra ale căror păreri sunt probabil de o sută de ori mai valoroase decât a mea. Crede că nu e rezonabil să aştepte un sfat din partea Majestăţii Sale Regelui George. Aşa cum se ştie, nu este laş şi nici un motiv legat de siguranţa sa personală nu i-ar putea influenţa viitoarele acţiuni. Totuşi, după propriile sale spuse, întorcându-se în România nu ar face decât «să îmbrace mizeria lor cu prezenţa şi semnătura sa şi să compromită şi mai mult ceea ce reprezintă el». El consideră că acest lucru ar fi împotriva intereselor ţării şi a propriilor sale principii. [...] Ştiu că Majestatea Sa Regele George nu se poate implica într-o asemenea chestiune, dar cred că este posibil ca regele Mihai să poată fi sfătuit în mod privat. Trebuie să ne dăm seama că dacă se întoarce în România, ceea ce este foarte probabil, nu va putea continua să opună rezistenţă regimului. Cu un nou ministru al afacerilor externe (desemnat la instrucţiunea Moscovei spre neplăcerea lui Bodnăraş) şi un nou ministru de finanţe, guvernul este complet aservit Uniunii Sovietice, iar Mihai nu va putea decât să devină o simplă marionetă sau să plece. Nu pot exista jumătăţi de măsură.“'

La 29 noiembrie, Sargent i-a răspuns lui de Chastelain următoarele:

„Stimate de Chastelain,
Vă mulţumim pentru scrisoarea dvs. confidenţială din 21 noiembrie. [...] Noi înşine am reflectat, desigur, cu multă grijă la această chestiune. Cred că regele Mihai îşi dă seama din felul în care a fost primit aici că este foarte stimat şi că are sprijinul nostru moral. Dar să-i dăm sfaturi clare dacă să renunţe sau nu la tron e deja cu totul altceva. Situaţia prezintă mult prea mulţi factori şi împrejurări cunoscute doar regelui Mihai şi care nu ne permit să-l sfătuim într-un fel sau în altul. Credem că cel mai înţelept ar fi să-l lăsăm să-şi dea seama ce e mai potrivit pentru el şi

să hotărască de unul singur, neinfluenţat de presiunile făcute de părţi interesate sau bine intenţionate, îndrumat doar de conştiinţa sa şi de aprecierea reală a îndatoririlor sale înalte. Sunt

1. Scrisoare. De la Alfred Gardyne de Chastelain către ministerul de externe britanic (21 noiembrie 1947, fără număr de înregistrare). NA, FO 371/67247, R15780.

convins că vă daţi seama de pericolul de a-i da regelui Mihai un sfat, care mai târziu să fie folosit drept scuză justificativă pentru decizia sa, oricare ar fi ea."[LII]

Nici Lewis Douglas, ambasadorul american la Londra, nu şi-a asumat vreo răspundere, fapt oglindit de raportul pe care l-a trimis la Washington înainte ca Mihai să fi părăsit capitala britanică:

„Am aflat aseară că regele plănuieşte să plece azi din Londra spre Lausanne şi că s-a hotărât să se întoarcă în România pe 2 decembrie. Informatorul nostru a fost dl Caranfil, un român apropiat de rege [...], care ne-a spus că regele a fost profund descurajat de răceala cu care a fost primit în cercurile oficiale britanice, precum şi de cea din comunicările avute cu noi. Mi s-a părut că această atitudine din partea sa l-ar putea face la un moment dat, dacă decide să se întoarcă în România, să ne facă responsabili pe noi pentru întoarcerea sa şi pentru evenimentele neplăcute care ar putea să urmeze. Astfel, după ce am discutat această chestiune cu Bohlen, m-am întâlnit cu el din nou în această dimineaţă. I-am repetat încă o dată faptul că apreciem serviciile pe care le-a făcut, că ne îndoim serios că întoarcerea sa ar mai putea servi la ceva, dar că nu-l putem îndemna nici să se întoarcă, nici să rămână în străinătate. I-am spus, ca un sfat personal, că ar trebui să încerce să câştige timp, să-şi amâne întoarcerea pentru o perioadă rezonabilă găsind un pretext plauzibil şi, între

LII Scrisoare. De la ministerul de externe britanic către Alfred Gardyne de Chastelain (29 noiembrie 1947, fără număr de înregistrare). NA, FO 371/67247, R15780/46/G.

timp, să încerce să obţină clarificarea situaţiei în ceea ce-i priveşte [poziţia] în propria ţară."[LIII]

Unii autori interpretează că, prin „sfatul personal*[1] cu care diplomatul american a pasat din nou mingea în terenul monarhului, Douglas „a insistat** ca Mihai să rămână în Occident. Dar aceşti istorici nu explică ce interese l-ar fi putut determina pe un ambasador american să încerce să convingă un şef de stat

să nu se întoarcă în ţara sa. în schimb, ei argumentează într-o manieră oarecum simplistă că suveranul român s-a întors în ţară din dragoste pentru patrie. în biografia intitulată *Viaţa regelui Mihai I,* Ecaterina Rădoi scrie că un diplomat occidental – pe care autoarea nu îl numeşte – i-ar fi spus regelui: „în condiţiile actuale [...] mai bine rămâneţi de pe acum în Occident, să nu avem bătăi de cap mai pe urmă... [însă] Mihai nu avea nevoie de explicaţii, îi ajungeau cele de până atunci! A decis rapid să se întoarcă la Bucureşti, acolo unde îl va apăra poporul său alături de care s-a aflat şi la rău, şi la bine."[LIV] Doi istorici americani, deşi pun accentul pe dragostea de ţară a regelui ca factor important ce a influenţat decizia sa finală, sugerează că Mihai ar fi avut şi alte motive de a se întoarce: „După mai multe zile de ezitări, regele a decis la data de 2 decembrie să se întoarcă în ţară. El era supărat din cauza primirii reci, deopotrivă din partea Washingtonului şi a Londrei, şi credea că locul lui era alături de poporul

LIII Telegramă de la ambasada Statelor Unite la Londra către Departamentul de Stat american (28 noiembrie 1947, număr de înregistrare 6247) NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

LIV Ecaterina Rădoi, *op. cit.,* 205.

său.“[LV]

între timp, Ia 28 noiembrie, situaţia a fost percepută la Paris astfel:

> „În ultimele douăzeci şi patru de ore am primit informaţii din două surse diferite, ambele apropiate regelui Mihai, conform cărora acesta se gândeşte foarte serios la posibilitatea de nu se mai întoarce la Bucureşti, ci de a se stabili în Elveţia. Conform surselor, Mihai se simte obstrucţionat la fiecare mişcare de actualul guvern român şi se gândeşte să se întoarcă în România doar pentru a evita să fie catalogat drept «dezertor». [Tot] conform celor mai recente informaţii primite de la surse, Mihai intenţionează să aştepte rezultatele întâlnirii CME în Elveţia, înainte de a lua decizia finală.”[LVI]

Se pare că despre regele Mihai, temă predilectă a istoriografiei române de după 1989, istoricii au scris în ultimul deceniu şi jumătate mai degrabă ori într-o manieră apreciativă, ori nimic, decât să scrie ceva critic, deşi eventuala „autoexilare“ a regelui Mihai nu ar fi umbrit sub nici o formă măreţia persoanei sale, rolul pozitiv pe care l-a jucat în istoria României şi imaginea în general pozitivă de care se bucură. Când regele Mihai se gândea dacă să se întoarcă în ţară sau nu, a avut în vedere în primul rând interesele poporului şi ale României – fapt subliniat şi în corespondenţa diplomatică occidentală. în urma convorbirii avute cu regele în ziua de 22 noiembrie,

LV În ceea ce priveşte data, evident se înşală. Mihai a decis definitiv că se va întoarce la Bucureşti abia două săptămâni mai târziu. Vezi Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *op. cit.,* p. 66.

LVI Telegramă de la ambasada Statelor Unite la Paris către Departamentul de Stat american (28 noiembrie 1947, număr de înregistrare 5115) NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

ambasadorul american Douglas scria în încheierea raportului trimis lui George Marshall: „Am fost foarte impresionat de tânărul acesta, de al său simţ al răspunderii şi al datoriei. Trebuie să ia o decizie cu privire la o chestiune foarte dificilă. Este cu siguranţă hotărât să ia decizia corectă.”[LVII] Rămânerea lui Mihai în străinătate, dacă s-ar fi materializat, nu ar trebui interpretată ca o trădare – aşa cum o face Mihai Pelin –, ci ca rezultat al unei decizii la luarea căreia cel mai important considerent ar fi fost interesul României, aşa cum îl percepea suveranul român atunci, la vârsta de douăzeci şi şase de ani. Un număr însemnat de documente tratează problema acelei „proclamaţii formulate pe un ton foarte hotărât” pe care Mihai dorea să o adreseze naţiunii române în cazul în care ar fi fost nevoit să rămână în exil. Dar, după cum raporta secretarul ambasadei americane la Londra, Robert Coe, încă din 25 noiembrie, „membrii guvernului elveţian i-au comunicat că nu-i vor permite să facă o proclamaţie din ţara lor, iar regele spunea că «simţea» că guvernul britanic nu este favorabil unei proclamaţii făcute pe teritoriu britanic”.[LVIII] Dacă în legătură cu voiajul
la Londra istoricii români nu ar fi acordat atenţie doar viitoarei soţii a lui Mihai, principesa Ana de Bourbon-Parma, ci ar fi tratat şi încercările regelui de a-i convinge pe şefii diplomaţiilor occidentale să

LVII Telegramă de la ambasada Statelor Unite la Londra către Departamentul de Stat american (22 noiembrie 1947, număr de înregistrare 6153) NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

LVIII Notă de la ambasada Statelor Unite la Londra către Departamentul de Stat american (1 decembrie 1947, trimisă ca anexă la telegrama

acorde mai multă atenţie situaţiei din România, nu ar fi avut nici un motiv să omită în scrierile lor negocierile pe care suveranul le-a purtat la Londra. în schimb, istorici români importanţi precum loan Scurtu şi Gheorghe Buzatu, în primul volum al lucrării intitulate *Istoria Românilor în secolul XX,* care dedică aproape şapte sute de pagini perioadei dintre 1918 şi 1948, nici măcar nu amintesc de activitatea de lobby desfăşurată de către Mihai la Londra în interesul României şi al salvării monarhiei române.[LIX]

Regele Mihai a părăsit Regatul Unit la data de 29 noiembrie 1947. întrevederile pe care le avusese la Londra l-au deprimat atât de mult, încât a plecat spre Elveţia ocolind Franţa. Explicaţia că, între timp, şi guvernul francez a considerat mai oportună anularea vizitei planificate la Paris (pentru a evita ca diaspora română din capitala franceză să exploateze această ocazie ca să-l convingă pe rege să rămână în exil), este şi ea plauzibilă.[LX]

LIX loan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria Românilor în secolul XX,* voi. 1. Bucureşti, Editura Paideia, 1999.

LX Cu excepţia telegramei nr. 2886 din 17 noiembrie 1947, trimisă de la Paris la Londra (vezi documentul nr. 129 din acest volum), am găsit un singur document în care se face referire la invitaţia primită de regele Mihai de la preşedintele Franţei. Este vorba de telegrama secretă cu numărul 572 din 4 decembrie 1947, trimisă de secretariatul ministerului francez al afacerilor externe către Legaţiunea Franţei la'Bucureşti. Din păcate, această telegramă a fost secretizată la 8 decembrie 1947 şi, în dosarul care se află astăzi la Archives Diplomatiques, este în continuare înlocuită de o foaie pe care sunt înscrise doar data, destinatarul, semnatarul şi subiectul telegramei *(Invitation du Presîdent de la Republique au Roi Michel,* adică „Invitaţia Preşedintelui Republicii [trimisă]

nr. 2745). NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

Proximitatea relativă faţă de Paris a regelui Carol putea fi un alt motiv pentru care francezii au devenit mai precauţi, căci ei au dorit să evite cu orice preţ iscarea unui „scandal românesc[LXI] pe teritoriul Franţei. Graba lui Mihai putea să aibă, evident, şi alte motive. Regele a dorit să petreacă zilele rămase până la întoarcerea la Bucureşti în compania principesei Ana, şi asta nu înconjurat de forfota străzilor pariziene, ci în liniştitul oraş elveţian Lausanne. Se pare însă că monarhul s-a gândit serios la alternativa rămânerii în străinătate şi în timpul zilelor petrecute la Lausanne. A luat legătura de mai multe ori cu John Carter Vincent, diplomat american acreditat la Berna, aşteptând din partea sa „sfatul" secretarului de stat american Marshall. însă sfatul americanilor nu a mai venit. în primele zile ale lunii decembrie, Mihai l-a trimis la Bucureşti pe mareşalul curţii regale, Dumitru Negel, cu sarcina de a obţine – aşa cum prevedea cbn- stituţia în vigoare – acordul guvernului pentru căsătoria cu principesa Ana. între 7 şi 12 decembrie, Negel a purtat negocieri cu prim-ministrul Petru Groza şi cu ministrul de externe Ana Pauker, însă aceştia nu au fost dispuşi să-i dea un răspuns clar. Ministrul britanic la Bucureşti nu a fost surprins de poziţia adoptată de guvern, „o astfel de aprobare putând fi privită ca un angajament pe termen lung în favoarea monarhiei din această ţară, lucru pentru care guvernul român pesemne că nu

Regelui Mihai"). Până în prezent nu am reuşit să obţin ridicarea acestei limitări de acces din

LXIexterne britanic (12 decembrie 1947, număr de înregistrare 1501). NA, FO 371/67648, R16406.

este pregătit să-şi asume responsabilitatea”.[LXII] Pe 12 decembrie Negel a pornit spre Lausanne fără vreun răspuns din partea prim-mi- nistrului. Din faptul că guvernul i-a permis lui Negel să se întoarcă în Elveţia, Holman a tras următoarea concluzie:

partea ministerului francez al afacerilor externe. Având însă în vedere că pe 4 decembrie 1947 regele Mihai se aflase deja în Elveţia, este foarte probabil ca în această telegramă să se fi făcut referire, printre altele, la motivul adevărat pentru care regele Mihai s-a întors din Londra cu evitarea teritoriului Franţei.

> „Din câte pot să-mi dau seama, pare din ce în ce mai puţin probabil ca [regele] Carol să fie adus înapoi acum, după o perioadă de patru săptămâni în care nu s-a întâmplat nimic, sau ca guvernul, după ce şi-a dat acordul ca trenul regal să meargă în Elveţia pentru a-i aduce înapoi pe rege şi pe regina-mamă, să nu-i permită familiei regale să se întoarcă. în discuţia pe care am avut-o cu mareşalul curţii, [cel din urmă] m-a informat că, pentru el, întoarcerea regelui este sigură şi că, dacă Majestatea Sa s-ar opune, el însuşi va face presiuni mari asupra regelui ca acesta să se întoarcă. în condiţiile actuale, regele ar putea ajunge [la Bucureşti] cel mai devreme pe 18 decembrie.”[LXIII]

între timp şi diplomaţii francezi de la Berna s-au pregătit pentru întoarcerea lui Mihai la Bucureşti. într-o telegramă trimisă pe data de 10 decembrie de la Berna se susţine că, „în timpul şederii sale Ia Londra, regele Mihai le-ar fi cerut diplo- maţilor americani să îl recunoască în calitate de suveran în cazul în care nu s-ar întoarce în România şi ar fi

LXII Telegramă de la legaţia britanică la Bucureşti către ministerul de

LXIII Telegramă de la legaţia britanică la Bucureşti către ministerul de externe britanic (12 decembrie 1947, număr de înregistrare 1501). NA, FO 371/67648, R16406.

primit un răspuns negativ. Plecarea regelui Mihai către România a rămas stabilită pentru data de 12 decembrie[11].[LXIV] Trei zile mai târziu, ministrul Franţei la Bucureşti părea să ştie de ce nu-şi mai poate amâna Mihai întoarcerea: „Trebuie să îl învestească pe noul mitropolit al Moldovei înainte de Crăciun, pentru a-i permite să oficieze ceremoniile religioase tradiţionale, ca «locum tenens» al patriarhului Nicodim, care nu poate face acest lucru din cauza stării sale de sănătate.[113] Odată ce întoarcerea suveranului la Bucureşti devenea din ce în ce mai probabilă, schimbul de corespondenţă dintre diplomaţii americani aflaţi Ia Washington, Londra şi Berna a devenit mai frecvent. Urgenţa chestiunii este semnalată şi de faptul că, pentru prima dată de la începutul călătoriei lui Mihai în străinătate, telegramele formulate după-a- miază sau seara au fost însemnate cu codul NIACT *(NightAction Immediate),* ceea ce însemna că operatorii aparatelor de codificat erau obligaţi să transmită imediat destinatarilor telegramele semnate de superiorii lor. Să se fi temut să fie traşi la răspundere pentru eventualele consecinţe ale întoarcerii lui Mihai? La data de 15 decembrie, Douglas a transmis de la Londra următoarea telegramă ministrului american de la Berna:

> „Credem că ar fi de dorit să-i trimiteţi de îndată un mesaj regelui, spunându-i că e recomandabil să amâne decizia finală şi să caute în continuare să câştige timp.[LXV] Eu însumi

LXIV Notă, ministerul de externe francez (10 decembrie 1947). AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944—1949/17. Questions Dynastiques.

LXV în textul original: „We think it desirable that you get message imme- diately to King that it might be advisable to delay final decision and to continue to play for time.“

i-am sugerat acest lucru lui Mihai în ultima discuţie pe care am avut-o, iar el a răspuns că este un sfat bun. Situaţia nu s-a clarificat, iar, după câte vedem noi, întârzierile din partea lui Mihai nu i-ar pune în pericol poziţia. Decizia finală, desigur, trebuie să îi aparţină regelui Mihai, care este singur responsabil [de decizia pe care o va lua].“[LXVI]

Secretarul de stat George Marshall i-a scris şi el în acea zi ministrului său de la Berna:

„Deşi avem îndoieli serioase că întoarcerea regelui în România ar servi la ceva, nu putem face sugestii pentru că nu am fost informaţi cu privire la natura *clarificării*[LXVII] de la Bucureşti, pe baza căreia regele îi spunea lui Douglas că va lua singur decizia. De aceea, decizia de a-şi amâna sau nu plecarea pare să depindă de informaţiile pe care le-a primit de la Bucureşti. Aduceţi [aceste lucruri] la cunoştinţa regelui Mihai fără nici o întârziere.*[14]

Mingea a ricoşat din nou în terenul lui Mihai. Răspunsul ministrului american de Ia Berna a sosit după puţin timp la Departamentul de Stat:

„S-a primit următoarea reacţie din partea lui Mihai:
Unu. Aprecierea mesajului.
Doi. Afinnaţia că decizia de a se întoarce nu se baza pe infonnaţii de la Bucureşti, ci pe absenţa consilierii din partea Statelor Unite ale Americii, şi
Trei. în consecinţă plecarea de mâine, 18 decembrie seara se va desfăşura confonn planului.“[LXVIII]

LXVI Telegramă de la legaţia Statelor Unite la Berna către Departamentul de Stat american (15 decembrie 1947, fără număr de înregistrare) NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

LXVII Cuvântul „raport” *(report)* a fost înlocuit mai târziu (cu scris de mână) cu cuvântul „clarificare” *(clarification).*

LXVIII Telegramă de la legaţia Statelor Unite la Berna către Departamentul de Stat american (17 decembrie 1947, număr de înregistrare NIACT 1275). NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

în seara acelei zile de 18 decembrie, diplomaţii francezi acreditaţi la Berna au raportat Parisului cu un sentiment de uşurare:

„Regele României a plecat în noaptea aceasta din Lausanne către Bucureşti. în timp ce, potrivit celei mai răspândite variante, regele se întoarce în ţara sa în ciuda sfatului dat de familie şi din dorinţa de a nu-şi părăsi tronul decât cu forţa, am primit de la un membru al legaţiunii române, care a demisionat în urmă cu câteva zile, următoarea explicaţie. Părăsind Bucureştiul, regele ar fi avut într-adevăr, în ciuda a ceea ce a lăsat să se înţeleagă, intenţia de a profita de călătoria sa în Anglia pentru a abdica. Dar la Londra i s-ar fi dat de înţeles că nu se dorea ca abdicarea sa să se producă cu ocazia căsătoriei principesei Elisabeta şi pe teritoriu britanic. Şi partea americană l-ar fi sfătuit să nu abdice. Iată condiţiile în care regele s-ar fi hotărât să se întoarcă la Bucureşti.”[LXIX]

în ziua de 21 decembrie, la ora unu după-amiaza, regele Mihai a fost întâmpinat la gara din Bucureşti doar de membrii

1674) . NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

guvernului, iar dintre membrii corpului diplomatic autorităţile i-au invitat doar pe cei care reprezentau ţările traversate de suveran în timpul călătoriei. Gara a fost închisă, pentru a nu permite mulţimii, care se aduna la asemenea prilejuri pentru a-l saluta pe monarh, să ajungă în apropierea acestuia. Mihai a înţeles imediat că în timpul absenţei sale de şase săptămâni ţara suferise schimbări majore. Pentru a

LXIX Telegramă de la legaţia Franţei la Berna către ministerul de externe francez (19 decembrie 1947, număr de înregistrare 277-278). AD, Europe 1944—.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

evita eventualele tensiuni, regele şi regina-mamă au decis a doua zi să plece pentru o perioadă nedeterminată la Sinaia. Prim-ministrul i-a rechemat de acolo în seara zilei de 29 decembrie sub pretextul discutării unei probleme „familiale" importante şi urgente. Mihai a pornit în zorii zilei următoare la Bucureşti. Credea că va discuta cu prim-ministrul despre plănuita cununie a sa cu principesa Ana. S-a întâmplat însă altceva. „Moscova, invocând ameninţarea cu conflictul care ar apăsa asupra Europei în urma eşecului Conferinţei de la Londra, [a decis] în aceste condiţii executarea imediată a programului de abolire a monarhiei" – a telegrafiat şeful misiunii franceze de la Bucureşti ministrului de externe Georges Bidault. Diplomatul şi-a continuat raportul astfel:

„Pe data de 27 decembrie, a avut loc o conferinţă între dna Ana Pauker, domnii Gheorghiu-Dej, Bodnăraş şi Chişinevschi, membri ai Comitetului Central al «partidului», pentru a stabili detaliile unui plan de acţiune care nu i-ar fi fost comunicat domnului Groza decât la data de 29 decembrie. În aceeaşi zi, la miezul nopţii, preşedintele Consiliului [de Miniştri] îi cerea regelui Mihai, care se afla la Sinaia, o audienţă pentru a doua zi la ora 9, insistând ca această întrevedere să aibă loc la reşedinţa suveranilor situată la marginea capitalei. Ajungând la această reşedinţă pe data de 30 decembrie, regele şi regina[-ma- mă] au observat în împrejurimi un număr mare de camioane pline cu «mercenari». în rest, garda în serviciu a fost consemnată, schimbul gărzii a fost interzis şi numeroase forţe de poliţie civilă şi militară aflate deja la faţa locului reţineau în anexele clădirii întreaga suită a suveranilor. Reluând formula pronunţată de regina-mamă cu ocazia unui dezacord survenit între rege şi şeful guvernului său, preşedintele Groza, de cum a fost primit împreună cu dl Gheorghiu-Dej de către Majestă- ţile Lor, a declarat, cu

jovialitatea sa obişnuită: «eu sunt în favoarea divorţului»[LXX] şi a prezentat numaidecât actul de abdicare pentru a fi semnat de rege. Suveranilor nu li s-a permis nici măcar să se consulte între ei: în timp ce regele se retrăgea într-o cameră alăturată unde se aflau mareşalul curţii şi secretarul său particular, reginei[-mamă] i se cerea cu insistenţă de către preşedintele Consiliului să se folosească de toată influenţa pentru a-l determina pe fiul ei să cedeze. Deliberarea monarhului a durat puţin timp: a remarcat imediat că reşedinţa sa era deja împânzită de trupele diviziei comuniste «Tudor Vladimi- rescu». După ce a afirmat că «el considera că acţionează în interesul poporului său, pentru a evita vărsarea de sânge», regele s-a resemnat să semneze actul de abdicare. Dl Groza s-a lansat atunci în mulţumiri şi promisiuni frumoase: regele Mihai ar putea părăsi ţara în libertate împreună cu întreaga sa suită, ar primi permisiunea de a-şi lua toate bunurile şi ar putea păstra chiar şi domeniile coroanei; suveranii au refuzat cu demnitate această ultimă ofertă [...]. înainte de a se retrage, preşedintele consiliului a lăudat în mod ironic înţelepciunea regelui, «serviciile de securitate deţinând, pretinse el, dosare compromiţătoare despre legăturile lui Mihai I cu misiunile diplomatice anglo-americane şi cu naţional-ţărăniştii».“[LXXI]

însă Groza şi Gheorghiu-Dcj au recurs şi la alte metode, mult mai eficiente decât acele documente compromiţătoare, ca să-l convingă pe rege să abdice. L-au ameninţat că îi vor executa pe cei aproximativ o mie de studenţi care se aflau în acel moment închişi în diferitele închisori din capitală, dacă Mihai ar refuza să semneze imediat şi necondiţionat declaraţia de abdicare, în timp ce susţineau că guvernul nu poate garanta siguranţa locuitorilor capitalei, dacă,

LXX în textul original: „Je suis pour le divorce.”

LXXI Telegramă de la legaţia Franţei la Bucureşti către ministerul de externe francez (31 decembrie, 1947, număr de înregistrare 1183. AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

din cauza răspunsului negativ al regelui, ar izbucni proteste de stradă. Numeroase surse, printre care şi relatările Majestăţii Sale, susţin că pe 30 decembrie 1947 însăşi viaţa regelui Mihai a fost în pericol: când regele l-a întrebat pe Groza ce consecinţe ar avea asupra persoanei sale dacă nu ar ceda presiunii guvernului, Groza a scos un pistol din buzunărui jachetei sale şi, referindu-se la arestarea mareşalului Ion Antonescu la 23 august 1944, a răspuns concis: „Vedeţi dumneavoastră, nu vreau să am aceeaşi soartă ca şi Antonescu/*[LXXII]

Patru zile după abdicarea sa, regele Mihai a părăsit ţara cu un tren special, călătorind prin Ungaria şi prin Austria spre Elveţia. Deşi nu există nici un dubiu că abdicarea sa a fost obţinută cu forţa, sau prin ameninţarea cu forţa, de şase decenii încoace se speculează că regele Mihai ar fi încheiat o înţelegere cu puterea de la Bucureşti în schimbul libertăţii sale de a părăsi România nevătămat, împreună cu familia şi membrii curţii sale. în opinia ziaristului-scriitor Mihai Pelin, este „cert" că a existat o asemenea înţelegere, însă afirmaţia sa nu este susţinută de nici o sursă accesibilă publicului. Singurul lucru cert este că în numeroase documente de epocă este discutată posibilitatea unei asemenea înţelegeri. La 31 decembrie 1947, Adam Watson, înalt funcţionar în ministerul britanic de externe, consemna următoarele:

> „Cred că regele, care şi-a dat seama că domnia sa a devenit imposibilă, s-a înţeles cu guvernul, în schimbul părăsirii ţării în siguranţă."[LXXIII]

LXXII Telegramă de la legaţia britanică la Berna către ministerul de externe britanic (22 ianuarie 1947, număr de înregistrare 23). NA, FO 371/72427, R1039.

Două zile mai târziu, când vestea abdicării forţate a ajuns la Londra prin intermediul unor persoane care au vorbit personal cu regele Mihai, Watson a rămas tot sceptic:

> bineînţeles, aceasta este versiunea Palatului despre poveste. Nu ştim dacă Groza a fost de acord ca regele să plece «liniştit» cu prietenii săi în schimbul semnării unui text de abdicare adecvat."[LXXIV]

în acelaşi timp, un diplomat american de la Lisabona susţinea că fostul rege Carol II, tatăl Iui Mihai, considera posibilă o eventuală înţelegere a fiului său cu guvernul:

> „Carol [a spus] că abdicarea lui Mihai a fost o surpriză totală şi un şoc pentru el. Deşi nu exclude întru totul posibilitatea ca Mihai să fi încheiat vreo înţelegere, este înclinat să creadă că abdicarea s-a obţinut cu pistolul la tâmplă."'

La 14 ianuarie 1948, când regele Mihai se afla de mai mult de o săptămână în Elveţia şi, astfel, diplomaţii occidentali aveau acces la mai multe informaţii despre împrejurările abdicării, Campbell, un funcţionar din ministerul britanic de externe, a notat următoarele pe marginea unui raport primit de la Bucureşti:

> „O chestiune importantă, asupra căreia nu există nici o lămurire, este ce fel de aranjamente s-au făcut, dacă

LXXIII Notă scrisă de mână de Adam Watson la 31 decembrie 1947 pe marginea documentului. Telegramă de la legaţia britanică la Bucureşti către ministerul de externe britanic (30 decembrie 1947, număr de înregistrare 1569). NA, FO 371/67248, R17021.

LXXIV Notă scrisă de mână de Adam Watson la 2 ianuarie 1948 pe marginea documentului. Telegramă de la legaţia britanică la Bucureşti către

acestea au fost făcute, pentru ca regele să primească fonduri în străinătate."[2]

La 19 ianuarie, scepticul Adam Watson a scris sub nota lui Campbell:

„Mi-aş dori să putem afla şi cealaltă versiune a poveştii. Dar acest lucru este puţin probabil."[3]

ministerul de externe britanic (31 ianuarie 1947, număr de înregistrare: 1575). NA, FO 371/72427, R14.

1. Telegramă de la ambasada Statelor Unite la Lisabona către Departamentul de Stat american (31 decembrie 1947, număr de înregistrare: 1033). NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

2. Notă scrisă de mână de Campbell la 14 ianuarie 1947 pe marginea documentului. De la legaţia britanică la Bucureşti către ministerul de externe britanic (8 ianuarie 1948, număr de înregistrare: 9). NA, FO 371/72427, R535/14/37.

3. Notă scrisă de mână de Adam Watson la 19 ianuarie 1948 pe marginea documentului. Telegramă de la legaţia britanică la Bucureşti către ministerul de externe britanic (8 ianuarie 1948, număr de înregistrare: 9). NA, FO 371/72427, R535/14/37.

De această dată, Watson a avut dreptate. La şaizeci de ani după abdicarea sa, condiţiile în care regele Mihai a părăsit ţara ridică multe semne de întrebare. Până acum nu a fost găsit nici un document care să susţină zvonurile despre înţelegerea dintre regele Mihai şi puterea comunistă de la Bucureşti. Rămâne însă deranjant faptul că, mai multe săptămâni după abdicarea de la 30 decembrie, deci după ce regele Mihai a avut ocazia de a relata diplomaţilor occidentali despre circumstanţele abdicării sale, aceşti diplomaţi au considerat posibil ca regele Mihai să se fi înţeles totuşi cu guvernul lui

Groza.

între timp a fost afectată şi încrederea regelui în Occident. A înţeles că, în urma abdicării sale, trebuie să se aştepte la şi mai puţin sprijin din partea Occidentului, faţă de cât avea cu câteva săptămâni înainte, când se afla în vizită oficială la Londra şi când, deşi nu i-a folosit până la urmă, relatările sale despre România au fost totuşi ascultate cu un sincer interes. A ştiut că vremurile cu adevărat grele abia începuseră. Se pare că la 21 ianuarie, în compania principesei Ana şi a maiorului Vergotti, a plecat la renumita staţiune montană din Elveţia, Davos.[LXXV] Acolo a încercat, în timpul unei scurte vacanţe de schi, să uite experienţele cutremurătoare ale săptămânilor trecute, căutând să-şi adune puterile necesare abordării dificultăţilor cu care avea să se confrunte în noua sa situaţie de şef de stat în exil.

DOCUMENTE

LXXV Vezi nota de la James Marjoribanks către Geoffrey Wallinger, ambii la ministerul de externe britanic, din 21 ianuarie 1947, NA, FO 371/72427, R1039, şi telegrama de la legaţia britanică la Berna către ministerul de externe britanic din 21 ianuarie 1948 cu numărul de înregistrare 23. NA, FO 371/72427, R1039.

Lista documentelor

1. Telegramă fără număr de înregistrare din 15 septembrie 1944. Ambasada Franţei la Londra către ministerul francez al afacerilor externe.

2. Telegrama nr. 7 din 5 octombrie 1944. Blondei, de la ambasada Franţei la Rio de Janeiro, către ministerul francez al afacerilor externe.

3. Telegrama nr. 151 din 10 octombrie 1944. Maurice Garreau-Dom- basle, ambasadorul Franţei la Ciudad de Mexico, către ministerul francez al afacerilor externe.

4. Telegrama nr. 2 din 16 octombrie 1944. Jacques Fouques Duparc, din ministerul francez al afacerilor externe, către ambasada Franţei la Rio de Janeiro.

5. Telegrama nr. 95 din 19 octombrie 1944. Agentul general al Franţei la New Orleans către Henri Hoppenot, ministrul Franţei la Washington.

6. Telegrama nr. 2 din 8 ianuarie 1945. M.A. du Chayla, însărcinatul cu afaceri de la legaţiunea Franţei la Lisabona, către Georges Bidault, din ministerul francez al afacerilor externe.

7. Telegrama nr. 570 din 18 mai 1945. Franţois d'Astier de la Vigerie, ambasadorul Franţei la Rio de Janeiro, către ministerul francez al afacerilor externe.

8. Telegrama nr. 521 din 31 mai 1944. Franţois Coulet, din ministerul francez al afacerilor externe, către ambasada Franţei la Rio de Janeiro.

9. Notă din 31 mai 1945 a Direcţiei pentru Europa din ministerul francez al afacerilor externe către Direcţia pentru controlul străinilor din acelaşi minister.

10. Notă din 21 iunie 1945 a unui oficial din ministerul francez al afacerilor externe despre discuţia purtată cu însărcinatul cu afaceri român din Franţa.

11. Telegrama nr. 631 din 21 iunie 1945. Ministerul francez al afacerilor externe către ambasada Franţei la Rio de Janeiro.

12. Telegrama nr. 87 din 22 iunie 1945. Ministerul francez al afacerilor externe către legaţiunea Franţei la Bucureşti.

13. Telegrama nr. 808-809 din 28 iunie 1945. Franţois d'Astier de la Vigerie, ambasadorul Franţei la Rio de Janeiro, către ministerul francez al afacerilor externe.

14. Telegrama nr. 681 din 4 iulie 1945. Franţois Coulet, din ministerul francez al afacerilor externe, către Franţois d'Astier de la Vigerie, ambasadorul Franţei la Rio de Janeiro.

15. Notă nesemnată din 9 iulie 1945 a unui funcţionar din ministerul francez al afacerilor externe despre reacţia emigraţiei româneşti din Paris privind autorizarea fostului rege Carol II de a locui în Franţa.

16. Telegrama nr. 52 din 16 iulie 1945. Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei în România, către ministerul francez al afacerilor externe.

17. Telegrama nr. 34 din 23 iulie 1945. Franţois Coulet, din ministerul francez al afacerilor externe, către Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei la Bucureşti.

18. Telegrama nr. 918-920 din 27 iulie 1945. Franţois d'Astier de la Vigerie, ambasadorul Franţei la Rio de Janeiro, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe.

19. Notă nesemnată din 31 iulie 1945, referitoare la situaţia lui Carol II, adresată lui Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe.

20. Telegrama nr. 787 din 8 august 1945. Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe, către legaţiunea Franţei la Lisabona.

21. Telegrama nr. 815 din 8 august 1956. Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe, către Franţois d'Astier de la Vigerie, ambasadorul Franţei la Rio de Janeiro.

22. Telegrama nr. 984 din 9 august 1945. Franţois d'Astier de la Vigerie, ambasadorul Franţei la Rio de Janeiro, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe.

23. Telegrama nr. 999 din 10 august 1945. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe.

24. Informare din 9 august 1945 trimisă de la Lisabona

către ministerul francez al afacerilor externe.

25. Notă fără număr de înregistrare din 12 august 1945. Geoiges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe, către Adrien Tixier, ministrul francez de interne.

26. Telegrama nr. 911 din 16 august 1945. Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe către legaţiunea Franţei la Lisabona.

27. Telegrama nr. 5264 din 27 august 1945. Henri Lucien Bonnet, ambasadorul Franţei la Washington, către ministerul francez al afacerilor externe.

28. Telegrama nr. 1049 din 28 august 1945. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe.

29. Telegrama nr. 1059 din 31 august 1945. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe.

30. Telegrama nr. 1284 din 1 septembrie 1945. Henri Lucien Bonnet, ambasadorul Franţei la Washington, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe.

31. Telegrama nr. 194 din 27 octombrie 1945. Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

32. Telegrama nr. 7178-7179 din 8 decembrie 1945. Henri Lucien Bonnet, ambasadorul Franţei la Washington, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe.

33. Telegrama nr. 7792 din 13 decembrie 1945. Franţois Coulet, ministerul francez al afacerilor externe, către ambasada Franţei la Washington.

34. Telegramă Iară număr de înregistrare din 15 decembrie 1945. Jefferson Caffery, ambasadorul Statelor Unite la Paris, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe.

35. Telegrama nr. 1095-1096 din 17 decembrie 1945. Ministerul francez al afacerilor externe către legaţiunea Franţei la Lisabona.

36. Telegrama nr. 1432-1433 din 17 decembrie 1945.

Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe, către Franţois d'Astier de la Vigerie, ambasadorul Franţei la Rio de Janeiro.

37. Telegrama nr. 1576-1577 din 19 decembrie 1945. Franţois Coulet, din ministerul francez al afacerilor externe, către ambasada Franţei la Madrid.

38. Telegramă fără număr de înregistrare din 20 decembrie 1945. Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe, către Jefferson Caffery, ambasadorul Statelor Unite la Paris.

39. Telegrama nr. 1805 din 28 decembrie 1945. Bemard Hardion, ambasadorul Franţei la Madrid, către ministerul francez al afacerilor externe.

40. Telegrama nr. 13-14 din 5 ianuarie 1946. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe.

41. Telegrama nr. 1677-1678 din 11 mai 1946. Rene Massigli, ambasadorul Franţei la Londra, către ministerul francez al afacerilor externe.

42. Telegrama nr. 2131 din 17 mai 1946. Franţois Coulet, ministerul francez al afacerilor externe, către Rene Massigli, ambasadorul Franţei la Londra .

43. Telegrama nr. 205 din 26 martie 1947. Franţois Coulet, ministerul francez al afacerilor externe, către ambasada Franţei la Rio de Janeiro.

44. Telegrama nr. 228 din 10 aprilie 1947. Franţois Coulet, ministerul francez al afacerilor externe, către ambasada Franţei la Rio de Janeiro.

45. Telegrama nr. 267 din 6 mai 1947. Hubert Guerin, ambasadorul Franţei la Rio de Janeiro, către ministerul francez al afacerilor externe.

46. Material informativ dat publicităţii de agenţia de presă Associated Press, la Roma, în 18 iunie 1947.

47. Telegrama nr. 167 din 9 august 1947. Sir Nigel Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

48. Telegrama nr. 716 din 11 august 1947. Roy Melboume,

legaţiunea americană la Bucureşti, către secretarul de stat George Marshall.

49. Telegramă fără număr de înregistrare din 11 august 1947. Walworth Balbour, de la Departamentul de Stat, către Peter Solly-Flood, secretar doi al ambasadei britanice la Washington.

50. Telegrama nr. 487 din 14 august 1947. SirNigel Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

51. Telegrama nr. 404 din 19 august 1947. Young, de la ambasada britanică la Rio de Janeiro, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

52. Telegrama nr. 689 din 21 august 1947. Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

53. Telegrama nr. 690 din 21 august 1947. Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

54. Telegrama nr. 690 din 25 august 1947. Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

55. Telegrama nr. 230 din 25 august 1947. G.A. Wallinger („pentru ministrul de externe'[1]), din Foreign Office, către SirNigel Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona.

56. Telegramă fără număr de înregistrare din 28 august 1947. G. A. Wallinger, Foreign Office către W.D. Allen, ambasada britanică la Washington.

57. Telegrama nr. 512 din 28 august 1947. Sir Nigel Ronald, ambasada britanică la Lisabona către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

58. Telegrama nr. 520 din 1 septembrie 1947. Foreign Office către ambasada britanică la Lisabona.

59. Telegrama nr. 435 din 3 septembrie 1947. Young, de la ambasada britanică la Rio de Janeiro, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

60. Telegrama nr. 520 din 4 septembrie 1947. Sir Nigel Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona către Ernest Bevin,

ministrul britanic al afacerilor externe.

61. Telegrama nr. 534 din 6 septembrie 1947. Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe către ambasada britanică la Lisabona.

62. Telegrama nr. 9199 din 6 septembrie 1947. Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic, către ambasada britanică la Washington.

63. Telegrama nr. 529 din 10 septembrie 1947. Sir Nigel Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona către Foreign Office.

64. Telegrama nr. 4976 din 10 septembrie 1947. Lordul Inverchapel, ambasadorul britanic la Washington, către Foreign Office.

65. Telegrama nr. 535 din 12 septembrie 1947. Sir Nigel Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona, către Foreign Office.

66. Telegrama nr. 794 din 12 septembrie 1947. Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

67. Scrisoare din 13 septembrie 1947 a doamnei Marion de Chastelain către Adam Watson, din Foreign Office.

68. Scrisoare fără număr de înregistrare din 15 septembrie 1947. Robert Coe, prim-secretar al ambasadei americane la Londra, către J.H. Watson, Foreign Office.

69. Telegrama nr. 9959 din 16 septembrie 1947. Foreign Office către ambasada britanică la Washington.

70. Telegrama nr. 353 din 17 septembrie 1947. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către ministerul francez al afacerilor externe.

71. Telegrama nr. 841 din 17 septembrie 1947. Roy Melboume, lega- ţiunea americană la Bucureşti, către George Marshall, secretarul de stat american.

72. Telegrama nr. 460 din 18 septembrie 1947. Young, ambasada britanică la Rio de Janeiro, către Foreign Office.

73. Telegrama nr. 708-709 din 19 septembrie 1947. Croy, de la ambasada Franţei la Rio de Janeiro, către ministerul francez al afacerilor externe.

74. Telegrama nr. 851 din 23 septembrie 1947. Biroul de Relaţii cu Commonwealth-ul către înaltul Comisariat britanic la Ottawa.

75. Telegramă fără număr de înregistrare din 23 septembrie 1947. Franţois Coulet, din ministerul francez al afacerilor externe, către ambasadele Franţei la Londra, Madrid şi Washington şi către legaţiunea Franţei la Lisabona.

76. Telegrama nr. 426 din 2 octombrie 1947. Bernard Hardion, ambasadorul Franţei la Madrid, către ministerul francez al afacerilor externe.

77. Telegrama nr. 368 din 6 octombrie 1947. Legaţiunea Franţei la Lisabona către ministerul francez al afacerilor externe.

78. Notă din 6 octombrie 1947 întocmită de un funcţionar al Ministerului francez al afacerilor externe despre chestiunea întoarcerii la tron a lui Carol II.

79. Telegrama nr. 373 din 9 octombrie 1947. J.C. Paris, din ministerul francez al afacerilor externe, către J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona.

80. Telegrama nr. 995 din 15 octombrie 1947. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe.

81. Telegrama nr. 994 din 27 octombrie 1947. Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

82. Telegrama nr. 90 din 27 octombrie 1947. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către George Marshall, secretarul de stat american.

83. Telegrama nr. 1851 din 27 octombrie 1947. Keeley, ambasada americană la Atena, către George Marshall, secretarul de stat american.

84. Telegrama nr. 1768 din 30 octombrie 1947. Robert Lovett, subsecretarul de stat american, către ambasada americană la Atena.

85. Telegrama nr. 1263 din 1 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Emest Bevin,

ministrul britanic al afacerilor externe.

86. Telegrama nr. 1265 din 2 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

87. Telegrama nr. 1266 din 2 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Warner, ministrul adjunct de externe britanic.

88. Notă din 3 noiembrie 1947. Geoffrey Wallinger, din Foreign Office, către Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic.

89. Telegrama nr. 1232 din 3 noiembrie 1947. Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti.

90. Telegrama nr. 1281 din 4 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic.

91. Telegrama nr. 130 din 4 noiembrie 1947. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către George Marshall, secretarul de stat american.

92. Telegrama nr. 131 din 4 noiembrie 1947. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către George Marshall, secretarul de stat american.

93. Telegrama nr. 135 din 4 noiembrie 1947. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către George Marshall, secretarul de stat american.

94. Telegrama nr. 1280 din 4 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

95. Telegrama nr. 1284 din 5 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic.

96. Minută din 6 noiembrie 1947. John P. Henniker, secretarul personal al lui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Adam Watson, din Foreign Office.

97. Telegrama nr. 556 din 6 noiembrie 1947. Biroul de Relaţii cu Commonwealth-ul către guvernele Canadei, Australiei, Noii Zeelande şi Africii de Sud.

98. Telegrama nr. 2549-2551 din 7 noiembrie 1947. Rene Massigli, ambasadorul Franţei la Londra, către ministerul francez al afacerilor externe.

99. Telegrama nr. 1256 din 7 noiembrie 1947. Foreign Office către Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti.

100. Telegrama nr. 5945 din 7 noiembrie 1947. Lewis Douglas, ambasadorul american la Londra, către George Marshall, secretarul de stat american.

101. Telegrama nr. 1026-1037 din 7 noiembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

102. Notă din 7 noiembrie 1947, redactată de Adam Watson, de la Foreign Office.

103. Notă din 7 noiembrie 1947, întocmită de Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic.

104. Scrisoare din 7 noiembrie 1947. John P. Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Sir Vivian Gabriel, Palatul Buckingham.

105. Notă din 7 noiembrie 1947. Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic, către Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

106. Telegrama nr. 1268 din 8 noiembrie 1947. Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către legaţiunea britanică la Bucureşti.

107. Scrisoare din 8 noiembrie 1947 a lui Sir Vivian Gabriel, de la Palatul Buckingham, către John P. Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

108. Telegrama nr. 1313 din 10 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic.

109. Telegrama nr. 1039 din 10 noiembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

110. Telegrama nr. 1040 din 10 noiembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

111. Telegrama nr. 1324 din 12 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Foreign Office.

112. Minută din 12 noiembrie 1947 întocmită de Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic, pentru John Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin, ministrul afacerilor externe.

113. Telegrama nr. 4802 din 12 noiembrie 1947. George Marshall, secretarul de stat american, către ambasada britanică la Londra.

114. Telegrama nr. 1328 din 12 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti către Foreign Office.

115. Telegrama nr. 1056 din 12 noiembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

116. Telegrama nr. 1057 din 12 noiembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

117. Telegrama nr. 174 din 12 noiembrie 1947. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către George Marshall, secretarul de stat american.

118. Nota PM/47/166 din 12 noiembrie 1947 adresată de Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Clement Attlee, prim- ministrui britanic.

119. Notă din 12 noiembrie 1947 redactată de Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Clement Attlee, prim-ministrul britanic.

120. Notă nedatată şi redactată de un autor rămas necunoscut, din ministerul francez al afacerilor externe, despre călătoria regelui Mihai la Londra din noiembrie 1947.

121. Telegrama nr. 184 din 13 noiembrie 1947. Foreign Office către consulatul britanic de la Geneva.

122. Notă redactată de Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic, pentru Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

123. Scrisoare din 13 noiembrie 1947 a lui John P. Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Sir Vivian Gabriel, Palatul Buckingham.

124. Telegrama nr. 4874 din 14 noiembrie 1947. Jefferson Caffery, ambasadorul american la Paris, către George Marshall, secretarul de stat american.

125. Telegrama nr. 2098 din 14 noiembrie 1947. Ambasada Franţei la Londra către ministerul francez al afacerilor externe.

126. Scrisoare din 14 noiembrie 1947 a lui Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic, către J.R. Colville, de la Palatul Buckingham.

127. Telegrama nr. 4240 din 15 noiembrie 1947. George Marshall, secretarul de stat american, către ambasada americană din Paris.

128. Telegrama nr. 6074 din 17 noiembrie 1947. Lewis Douglas, ambasadorul american la Londra, către George Marshall, secretarul de stat american.

129. Telegrama nr. 2886 din 17 noiembrie 1947. Ministerul francez al afacerilor externe către ambasada Franţei la Londra.

130. Telegrama nr. 643 din 18 noiembrie 1947. Sir Nigel Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona către Foreign Office.

131. Notă din 20 noiembrie 1947 întocmită de John P. Henniker, secretarul particular al lui Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

132. Scrisoare olografa din 20 noiembrie 1947 a lui Sir Alan Lascelles, secretarul personal al regelui George al Vl-lea, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

133. Notă din 21 noiembrie 1947 adresată de George Wallinger, din Foreign Office, lui John Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

134. Notă din 21 noiembrie 1947 adresată de Sir Orme Sargent, ministrul adjunct permanent britanic al afacerilor externe, lui Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic.

135. Scrisoare din 21 noiembrie 1947 a lui Alfred Gardyne de Chastelain către Sir Orme Sargent, ministrul adjunct pennanent britanic al afacerilor externe.

136. Telegrama nr. 6153 din 22 noiembrie 1947. Lewis Douglas, ambasadorul american la Londra, către Robert Lovett, subsecretar de stat american.

137. Telegrama nr. 654 din 22 noiembrie 1947. Sir Nigel Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona, către Foreign Office.

138. Telegrama nr. 696 din 22 noiembrie 1947. Foreign Office către ambasada britanică la Lisabona.

139. Notă scrisă de mână în 24 noiembrie 1947, aparţinând

unui funcţionar din Foreign Office, despre intenţia fruntaşilor emigraţiei române din Occident de a lua legătura cu regele Mihai, aflat la Londra.

140. Notă din 27 noiembrie, nesemnată, adresată lui Sir Orme Sargent, ministrul adjunct permanent al afacerilor externe britanic, şi lui Cristopher Warner, ministru adjunct al afacerilor externe britanic.

141. Telegrama nr. 5115 din 28 noiembrie 1947. Jefferson Caffery, ambasadorul american la Paris, către George Marshall, secretarul de stat american.

142. Telegrama nr. 6247 din 28 noiembrie 1947. Lewis Douglas, ambasadorul american la Londra, către Robert Lovett, subsecretar de stat american.

143. Scrisoare din 29 noiembrie, 1947 a lui Sir Orme Sargent, ministrul adjunct permanent al afacerilor externe britanic, către Alfred Gardyne de Chastelain.

144. Telegrama nr. 1366 din 29 noiembrie 1947. Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti.

145. Copie a raportului cu privire la aplicarea Tratatului de Pace cu România înmânat de emigraţia română Departamentului de Stat, remisă şi ministrului afacerilor externe britanic în noiembrie 1947.

146. Telegrama nr. 1440 din 1 decembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

147. Telegrama nr. 2745 din 1 decembrie 1947. Robert Coe, secretar I al ambasadei americane la Londra, către George Marshall, secretarul de stat american.

148. Telegramă fără număr de înregistrare din 3 decembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic.

149. Telegrama nr. 315 din 3 decembrie 1947. Guy Girard de Charbonniere, ambasadorul Franţei la Copenhaga, către ministerul francez al afacerilor externe.

150. Telegrama nr. 6300 din 3 decembrie 1947. Lewis

Douglas, ambasadorul american la Londra, către George Marshall, secretarul de stat american.

151. Telegrama nr. 6316 din 4 decembrie 1947. Lewis Douglas, ambasadorul american la Londra, către George Marshall, secretarul de stat american.

152. Telegrama nr. 787 din 6 decembrie 1947. Guy Girard de Charbonniere, ambasadorul Franţei la Copenhaga, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe.

153. Telegrama nr. 1470 din 8 decembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic.

154. Scrisoare din 9 decembrie 1947 a lui A.C. Kendall, şeful secţiei consulare din cadrul legaţiunii britanice la Bucureşti, către Departamentul Tratatelor din Foreign Office.

155. Notă de serviciu din 9 decembrie 1947 redactată de John Bennet, din Foreign Office.

156. Telegrama nr. 1239 din 9 decembrie 1947. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către George Marshall, secretarul de stat american.

157. Telegrama nr. 1240 din 9 decembrie 1947. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către George Marshall, secretarul de stat american.

158. Telegrama nr. 1480 din 10 decembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către John Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

159. Notă nesemnată din 10 decembrie 1947 către Jean Chauvel, ministerul francez al afacerilor externe.

160. Telegrama nr. 1501 din 12 decembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către John Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

161. Telegrama nr. 1255 din 12 decembrie 1947. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către George Marshall, secretarul de stat american.

162. Notă din 12 decembrie 1947 a unui funcţionar din ministerul francez al afacerilor externe despre poziţia

emigraţiei politice româneşti faţă de eventuala abdicare a regelui Mihai.

163. Telegrama nr. 1406 din 13 decembrie 1947. John P. Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin, ministml britanic al afacerilor externe, către Adrian Holman, ministml britanic la Bucureşti.

164. Telegrama nr. 1134-1135 din 13 decembrie 1947. Auboyneau, ministml Franţei la Bucureşti, către ministeml francez al afacerilor externe.

165. Telegramă fără număr de înregistrare din 15 decembrie 1947. John Carter Vincent, ministml american la Berna, către George Marshall, secretaml de stat american.

166. Telegrama nr. 1263 din 15 decembrie 1947. John Carter Vincent, ministml american la Berna, către George Marshall, secretaml de stat american.

167. Telegrama nr. 1674 din 15 decembrie 1947. Robert Lovett, subsecretar de stat american, către John Carter Vincent, ministml american la Berna.

168. Telegrama nr. 1521 din 16 decembrie 1947. Adrian Holman, ministml britanic la Bucureşti, către John Henniker, secretaml particular al lui Ernest Bevin, ministml britanic al afacerilor externe.

169. Telegrama nr. 1527 din 16 decembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Foreign Office.

170. Telegrama nr. 1274 din 17 decembrie 1947. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către Departamentul de Stat american.

171. Telegrama nr. 1275 din 17 decembrie 1947. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către Departamentul de Stat american.

172. Telegrama nr. 277-278 din 19 decembrie 1947. Henri Hopp- enot, ambasadorul Franţei la Berna, către ministerul francez al afacerilor externe.

173. Telegrama nr. 1155 din 21 decembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

174. Telegrama nr. 1545 din 21 decembrie 1947. R. Sarell,

legaţiunea britanică la Bucureşti, către Foreign Office.

175. Telegrama nr. 280 din 22 decembrie 1947. Ambasada Franţei la Berna către ministerul francez al afacerilor externe.

176. Telegrama nr. 328 din 23 decembrie 1947. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american.

177. Telegrama nr. 1167-1170 din 30 decembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

178. Telegrama nr. 1173-1174 din 30 decembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

179. Telegrama nr. 1566 din 30 decembrie 1947. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Foreign Office.

180. Telegrama nr. 352 din 30 decembrie 1947. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american.

181. Telegrama nr. 1568 din 30 decembrie 1947. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Foreign Office.

182. Telegrama nr. 1569 din 30 decembrie 1947. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Foreign Office.

183. Telegrama nr. 1570 din 30 decembrie 1947. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Foreign Office.

184. Telegrama nr. 356 din 31 decembrie 1947. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american.

185. Telegrama nr. 1575 din 31 decembrie 1947. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Foreign Office.

186. Telegrama nr. 6675 din 31 decembrie 1947. Waldemar J. Gallman, de la ambasada americană la Londra, către Departamentul de Stat american.

187. Telegrama nr. 1033 din 31 decembrie 1947. Ambasada americană la Lisabona către Departamentul de Stat.

188. Telegrama nr. 6677 din 31 decembrie 1947. Waldemar J. Gallman, de la ambasada americană la Londra, către Departamentul de Stat american.

189. Telegrama nr. 1178-1183 din 31 decembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

190. Telegrama nr. 3005 din 31 decembrie 1947. James Sappington, secretar I, ambasada americană la Londra, către Departamentul de Stat american.

191. Telegrama nr. 1 din 1 ianuarie 1948. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american.

192. Telegrama nr. J 2745 din 1 ianuarie 1948. Legaţiunea americană la Bucureşti către Departamentul de Stat.

193. Telegrama nr. 4 din 1 ianuarie 1948. Waldemar J. Gallman, ambasada americană la Londra, către Departamentul de Stat american.

194. Telegramă fără număr de înregistrare din 2 ianuarie 1947. Ambasada britanică la Copenhaga către Foreign Office.

195. Telegrama nr. 5 din 3 ianuarie 1948. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Foreign Office.

196. Telegrama nr. 10 din 3 ianuarie 1948. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american.

197. Telegrama nr. 10-13 din 3 ianuarie 1948. Henry Lucien Bonnet, ambasadorul Franţei la Washington, către ministerul francez al afacerilor externe.

198. Telegrama nr. 5-6 din 3 ianuarie 1948. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

199. Telegrama nr. 12 din 4 ianuarie 1948. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Foreign Office.

200. Telegrama nr. 13 din 5 ianuarie 1948. Cooper Wiley, ambasadorul american la Lisabona, către Departamentul de Stat american.

201. Telegrama nr. 17 din 5 ianuarie 1948. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american.

202. Notă internă elaborată în 5 ianuarie 1948 de un funcţionar din ministerul francez al afacerilor externe privind situaţia monarhiei în România.

203. Scrisoare din 6 ianuarie 1947 a lui Maurice Dejean, ambasadorul Franţei la Praga, către ministerul francez al afacerilor externe.

204. Telegrama nr. 12 din 7 ianuarie 1948. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către Departamentul de Stat american.

205. Telegrama nr. 16 din 8 ianuarie 1948. John Cooper Wiley, ambasadorul american la Lisabona, către Departamentul de Stat american.

206. Telegrama nr. 14 din 8 ianuarie 1948. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către Departamentul de Stat american.

207. Telegrama nr. 9 din 8 ianuarie 1948. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Clement Attlee, prim-ministrul britanic.

208. Telegrama nr. 19-A din 9 ianuarie 1948. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către George Marshall, secretarul de stat american.

209. Telegrama nr. 20 din 10 ianuarie 1948. Edwin C. Wilson, ambasadorul american la Ankara, către Departamentul de Stat american.

210. Telegrama nr. 17 din 12 ianuarie 1948. George Marshall, secretarul de stat american, către Edwin C. Wilson, ambasadorul american la Ankara.

211. Scrisoare din 12 ianuarie 1948 a lui G.A. Wallinger („pentru dl. Attlee“), Foreign Office, către R Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti.

212. Notă din 13 ianuarie 1948 a legaţiunii române la Washington către Departamentul de Stat.

213. Telegrama nr. 127 din 13 ianuarie 1948. Waldemar J. Gallman, ambasada americană la Londra, către Departamentul de Stat american.

214. Telegrama nr. 39 din 14 ianuarie 1948. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către Departamentul de Stat american.

215. George Marshall, secretarul de stat american, către legaţiunea americană la Berna.

216. Telegrama nr. 56 din 14 ianuarie 1948. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american.

217. Telegramă din 14 ianuarie 1948 a lui Louis de Monicault, ministrul Franţei la Viena, către ministerul francez al afacerilor externe.

218. Scrisoare din 15 ianuarie 1948. Henri Gauquie, ministrul Franţei la Budapesta, către ministerul francez al afacerilor externe.

219. Telegrama nr. 46 din 17 ianuarie 1948. Foreign Office către legaţiunea britanică la Berna.

220. Telegrama nr. 49 din 17 ianuarie 1948. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către ministerul francez al afacerilor externe.

221. Raport din 19 ianuarie 1948 privind conversaţia pe care Nonnan Armour şi Walworth Barbour, din Departamentul de Stat, au avut-o cu reprezentanţii emigraţiei române Grigore Gafencu şi Carol Davila.

222. Scrisoare din 20 ianuarie 1948 a lui McAlpine, din Foreign Office, către Sir Alan Lascelles, secretarul personal al regelui George al Vl-lea.

223. Telegrama nr. 66 din 21 ianuarie 1948. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către Departamentul de Stat american.

224. Notă din 21 ianuarie 1948. James Marjoribanks, Foreign Office, către Geoffrey Wallinger, Foreign Office.

225. Telegrama nr. 23 din 22 ianuarie 1948. Thomas Maitland Snow, ministrul britanic la la Berna, către Foreign Office.

226. Telegrama nr. 24 din 21 ianuarie 1948. Thomas Maitland Snow, ministrul britanic la Berna, către Foreign Office.

227. Scrisoare din 22 ianuarie 1948 a lui Michael Adeane, de la Palatul Buckingham, către McAlpine, din Foreign Office.

228. Ciorna unei scrisori din ianuarie 1948 a lui Sir Orme Sargent, din Foreign Office, către Sir Alan Lascelles, de la Palatul Buckingham.

229. Notă din 3 februarie 1948. Departamentul de Stat către Legaţiunea română la Washington.

230. Telegrama nr. 47 din 4 februarie 1948. G.A. Wallinger, din Foreign Office, către R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti.

231. Telegrama nr. 15/EU din 7 februarie 1948. Georges Uhlrich, consulul francez la Cluj, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe.

232. Telegrama nr. 763 din 16 februarie 1948. Henri Lucien Bonnet, ambasadorul Franţei la Washington, către ministerul francez al afacerilor externe.

233. Telegrama nr. 70 din 18 februarie 1948. Henri Hoppenot, ambasadorul Franţei la Berna, către ministerul francez al afacerilor externe.

234. Telegrama nr. 49 din 18 februarie 1948. Thomas Maitland Snow, ministrul britanic la Berna, către Foreign Office.

235. Telegrama nr. 51 din 19 februarie 1948. Thomas Maitland Snow, ministrul britanic la Berna, către Foreign Office.

236. Notă din 19 februarie 1948 a unui funcţionar din Foreign Office către Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

237. Telegrama nr. 387 din 19 februarie 1948. Henri Hoppenot, ambasadorul Franţei la Berna, către ministerul francez al afacerilor externe.

238. Telegrama nr. 96 din 20 februarie 1948. Foreign Office către legaţiunea britanică la Berna.

239. Scrisoare din 20 februarie 1948 a lui John Henniker, secretarul particular al lui Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Sir Alan Lascelles, secretarul particular al regelui George.

240. Scrisoare a lui Sir Alan Lascelles, secretarul particular al regelui George, către John Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

241. Notă olografa din 25 februarie 1948 a lui John Henniker, secretarul particular al lui Ernest Bevin, ministrul

britanic al afacerilor externe.

242. Telegrama nr. 97 din 28 februarie 1948. Henri Hoppenot, ambasadorul Franţei la Berna, către ministerul francez al afacerilor externe.

243. Scrisoare din 27 februarie 1948 a lui John Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Sir Alan Lascelles, secretarul particular al regelui George.

244. Telegrama nr. 63 din februarie 1949. Legaţiunea britanică la Bucureşti către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

245. Telegrama nr. 986 din 1 martie 1948. Lordul Inverchapel, ambasadorul britanic la Washington, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

246. Notă din 1 martie 1948 redactată de Geofffey Wallinger, din Foreign Office.

247. Notă din 2 martie 1948 redactată de Geoffrey Wallinger, din Foreign Office.

248. Telegrama nr. 2495 din 3 martie 1948. Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către ambasada britanică la Washington.

249. Notă din 4 martie 1948, nesemnată, către Sir Orme Sargent, ministrul adjunct de externe permanent britanic, către Bateman, Foreign Office şi către Departamentul de Sud, Foreign Office.

250. Telegrama nr. 789 din 5 martie 1948. Rene Massigli, ambasadorul Franţei la Londra, către ministerul francez al afacerilor externe.

251. Telegrama nr. 2622 din 6 martie 1948. Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către lordul Inverchapel, ambasadorul britanic la Washington.

252. Telegrama nr. 8 din 10 martie 1948. Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către legaţiunea britanică pe lângă Sfântul Scaun.

253. Scrisoare din 10 martie a lui John Platts-Mills, membru al Camerei Comunelor a Marii Britanii, către Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

254. Scrisoare din 17 martie 1948 a lui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către John Platts-Mills, membru al Camerei Comunelor a Marii Britanii.

255. Telegrama nr. 1337 din 26 martie 1948. Ambasada Franţei la Washington, către ministeml francez al afacerilor externe.

256. Telegrama nr. 982 din 28 aprilie 1948. Henri Hoppenot, amba- sadoml Franţei la Berna, către ministeml francez al afacerilor externe.

257. Notă din 28 mai 1948 întocmită de John S. Bennett, de la Biroul de Informaţii al Marii Britanii, către Adrian Holman, ministml britanic la Bucureşti.

încercările regelui Carol II de a reveni în ţară (1945-1947)

1. Telegramă fără număr de înregistrare din 15 septembrie 1944. Ambasada Franţei la Londra către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 20 septembrie 1944.

15 septembrie 1944

Cotidianul *Daily Sketch* relatează în această dimineaţă că fostul rege Carol al României, care în prezent locuieşte în Mexic, ar fi cerut guvernului francez să îi permită să se instaleze la Paris. Acelaşi jurnal adaugă că guvernul francez consultă Moscova şi Bucureştiul în această chestiune.

Paris

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

2. Telegrama nr. 7 din 5 octombrie 1944. Blondei, de la ambasada Franţei la Rio de Janeiro, către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 6 octombrie 1944.

5 octombrie 1944

Fostul rege Carol al României a primit drept de şedere în Brazilia. Prezentându-şi aici cererea, şi-a anunţat intenţia de a-şi continua călătoria până în Portugalia. Guvernul de la Rio, după ce s-a consultat cu guvernele de la Washington şi Londra, a hotărât să îl primească pe regele Carol cu titlu privat şi a

cerut acordarea prealabilă a unei vize individuale. Se acceptă fără reţineri ca regele Carol să locuiască pe o perioadă îndelungată

în Brazilia, unde nu există o diasporă română. Ambasada ar rămâne îndatorată Departamentului dacă i-ar indica atitudinea pe care membrii săi ar trebui să o adopte faţă de fostul suveran.

Blondei

AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

3. Telegrama nr. 151 din 10 octombrie 1944. Maurice Garreau-Dom- basle, ambasadorul Franţei la Ciudad de Mexico, către ministerul Francez al afacerilor externe

Primită: 11 octombrie 1944

10 octombrie 1944

Regele Carol al României părăseşte astăzi Mexicul cu destinaţia Rio de Janeiro. Nu mi-a ascuns intenţia sa de a ajunge în Portugalia şi, în câteva interviuri de presă, a lăsat să se înţeleagă că nu a abdicat niciodată şi că se gândeşte la o posibilă întoarcere în România.

Garreau Dombasle

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

4. Telegrama nr. 2 din 16 octombrie 1944. Jacques Fouques Du- parc, din ministerul francez al afacerilor externe, către ambasada Franţei la Rio de Janeiro

16 octombrie 1944, ora 16

Răspund la telegrama dumneavoastră nr. 7.

Dacă fostul rege Carol se abţine de la a desfăşura orice activitate politică, nu există nici un impediment ca acei membri ai ambasadei care l-au cunoscut dinainte să menţină legătura cu el.

Fouques Duparc

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

5. Telegrama nr. 95 din 19 octombrie 1944. Agentul general al Franţei la New Orleans către Henri Hoppenot, ministrul Franţei la Washington

19 octombrie 1944

Cu referire la scrisoarea mea cu nr. 93 din data de 17 a acestei luni, am onoarea să aduc la cunoştinţa reprezentanţei că, în ciuda declaraţiilor făcute în presă, fostul rege Carol şi doamna Lupescu, împreună cu suita lor, carO nu au cerut viză de trănzit autorităţilor competente, nu pot debarca la New Orleans. Deci, conform legii imigraţiei americane, sunt consemnaţi la bord până la plecarea navei argentiniene.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

6. Telegrama nr. 2 din 8 ianuarie 1945. M.A. du Chayla, însărcinatul cu afaceri de la legaţiunea Franţei Ia Lisabona, către Gcorges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe

8 ianuarie 1945

Un informator al legaţiunii mi-a oferit o expunere sumară destul de bizară asupra flirtului care se conturează între regele Carol al României şi sovietici.

Informatorul meu a obţinut informaţia de la dl Correia Ribeiro, medicul portughez care l-a scos pe regele Carol din Spania în 1940. Informatorul meu a văzut în mâinile domnului Correia Ribeiro o scrisoare foarte recentă trimisă de doamna Lupescu care se încheia astfel: „nu v-am spus cât de bun a fost mareşalul Stalin cu noi“.

în plus, câţiva emigranţi români din Portugalia, care i-au rămas credincioşi fostului suveran, nu îşi ascund nici ei speranţele

1. Semnătură olografă.

pe care şi le pun în deplina protecţie a Moscovei. De acolo aşteaptă ei soluţia problemei politice din interiorul ţării lor, prin abdicarea regelui Mihai în favoarea tatălui său.

du Chayla'

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

7. Telegrama nr. 570 din 18 mai 1945. Franţois d'Astier de Ia Vigerie, ambasadorul Franţei la Rio de Janeiro, către ministerul francez al afacerilor externe

18 mai 1945, ora 18.30

Regele Carol al României tocmai mi-a cerut vize de Franţa pentru el, pentru doamna Lupescu, dl Urdăreanu, şambelanul său, şi soţia acestuia, precum şi pentru doi servitori.

Regele argumentează că:

1) doreşte să se retragă în Franţa, singura ţară unde are un acoperiş, la proprietatea sa din Coeme, în apropiere de Belleme (Ome).

2) la vârsta sa şi în situaţia în care se află nu mai doreşte să se implice în afaceri politice şi ar păstra o atitudine strict neutră şi rezervată.

Emit, din partea mea, un aviz favorabil acordării acestor vize, fostul suveran arătând în timpul şederii sale aici o atitudine absolut corectă şi ireproşabilă.

d'Astier

DI Clermont de la Direcţia Cifrului ne înştiinţează la data de 30 mai, ora 13 că nu s-a trimis nici un răspuns [la această telegramăj.

AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

8. Telegrama nr. 521 din 31 mai 1944. Franţois Coulet, din ministerul francez al afacerilor externe, către ambasada Franţei la Rio de Janeiro

31 mai 1945, ora 16.30

Referitor la telegrama dumneavoastră cu nr. 570.

Puteţi elibera vizele.

V-aş fi recunoscător dacă mi-aţi aduce la cunoştinţă data la care fostul suveran va sosi în Franţa.

Coulet

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

9. Notă din 31 mai 1945 a Direcţiei pentru Europa din ministerul francez al afacerilor externe către Direcţia pentru controlul străinilor din acelaşi minister

31 mai 1945

Direcţia pentru Europa are onoarea de a aduce la cunoştinţa Direcţiei pentru controlul străinilor faptul că fostul rege Carol al României, care se află în prezent în Brazilia, a solicitat, prin intermediul ambasadorului nostru la Rio de Janeiro, vize de intrare în Franţa pentru el, precum şi pentru doamna Lupescu, dl Urdăreanu şi câteva persoane din suita sa.

Regele a argumentat că doreşte să se retragă în Franţa, la proprietatea sa din Coeme, de lângă

1. Semnătură olografă.

Belleme (Orne) şi că, dată fiind vârsta sa, se va ţine departe de afacerile politice şi va menţine o atitudine strict neutră.

Având în vedere că Ministrul nu a formulat nici o obiecţie împotriva acestei cereri, Direcţia pentru Europa a trimis astăzi următoarea telegramă către generalul d'Astier de la Vigerie.

„Referitor la telegrama dumneavoastră cu nr. 570.

Puteţi elibera vizele.

V-aş fi recunoscător dacă mi-aţi aduce la cunoştinţă data la care fostul suveran va sosi în Franţa.[11]

AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

10. Notă din 21 iunie 1945 a unui oficial din ministerul francez al afacerilor externe despre discuţia purtată cu însărcinatul cu afaceri român din Franţa

21 iunie 1945

în cursul unei conversaţii pe care am avut-o recent cu însărcinatul cu afaceri român în Franţa, dl Bianu mi-a vorbit despre regele Carol. Potrivit acestuia, fostul suveran n-ar fi abandonat niciodată speranţa de a redobândi tronul şi nu ar trebui să ne încredem în declaraţiile de lipsă de interes pe care le-ar putea face.

Dl Bianu a găsit de cuviinţă să îmi atragă atenţia asupra serioaselor neplăceri pe care le-ar putea provoca eventuala prezenţă a regelui Carol pe teritoriu francez atât legaţiunii României în Franţa, cât şi însuşi guvernului francez. El ştia că regele deţine o proprietate în Franţa şi se îndoia că suveranul ar face demersuri pentru a locui din nou acolo. Dar şi-a exprimat speranţa că viza va fi, dacă este cazul, refuzată, căci se teme că, în caz contrar, cercurile româneşti ale rezistenţei vor organiza manifestaţii. Dl Bianu consideră şi că reşedinţa regelui Carol ar deveni rapid un centru de intrigi, ceea ce ar fi stânjenitor pentru toată lumea.

Dl Bianu mi-a vorbit şi de prinţul Nicolae, fost regent, care locuieşte în prezent în Elveţia. Potrivit interlocutorului meu, prinţul nu ar nutri nici o ambiţie politică şi i-ar fi loial pe deplin nepotului său, regele Mihai.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/I944-l949/17.

Questions Dynastiques.

11. Telegrama nr. 631 din 21 iunie 1945. Ministerul francez al afacerilor externe către ambasada Franţei la Rio de Janeiro

Secret. Urgenţă extremă.

21 iunie 1945, ora 21.50

Referitor la telegrama mea Nr. 521.

Venirea fostului rege Carol în Franţa, care ar putea da naştere, pe plan internaţional, unor interpretări supărătoare, ar risca să provoace, în plus, potrivit unor informaţii din sursă sigură, reacţii puternice în cadrul diasporei române din Paris.

în condiţiile date, vă rog să binevoiţi a-l ruga pe fostul suveran să îşi amâne plecarea.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

12. Telegrama nr. 87 din 22 iunie 1945. Ministerul francez al afacerilor externe către legaţiunea Franţei la Bucureşti

22 iunie 1945, ora 10.30

Ambasadorul nostru la Rio mi-a împărtăşit cu ceva

timp în urmă dorinţa regelui Carol de a se retrage în Franţa la proprietatea pe care o deţine acolo. Dat fiind că fostul suveran declarase că se va abţine de la a desfăşura orice activitate politică, l-am împuternicit pe generalul d'Astier să îi acorde viza.

Totuşi, aflând mai apoi că prezenţa regelui în Franţa ar putea provoca reacţii puternice în cadrul diasporei române din Paris şi ar putea avea incidenţe inoportune pe planul politicii generale, i-am telegrafia! ieri ambasadorului nostru, rugându-l să îi ceară fostului suveran să îşi amâne plecarea.

Vă rog să mă înştiinţaţi care este în prezent opinia românilor cu privire la fostul rege şi să mă informaţi cum ar fi primită

atât de partea română, cât şi de partea sovietică vestea *instalării sale în Europa.*[LXXVI]

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

13. Telegrama nr. 808-809 din 28 iunie 1945. Franţois d'Astier de la Vigerie, ambasadorul Franţei la Rio de Janeiro, către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 9 iunie 1945, ora 3.45

LXXVI în prima versiune a textului: „...m'indiquer comment une tentative de sa part de rentrer dans son pays vous paraitrait devoir etre accueillie tant du cote roumain que du cote sovietique". Textul a fost schimbat ulterior (cu scris de mână) în: „...m'indiquer comment serait accueillie tant du cote roumain que du cote sovietique la nouvelle de son installation en Europe".

28 iunie 1945, ora 14.03

Răspuns la telegrama dumneavoastră nr. 631.

Dat fiind că fostul rege şi-a anunţat plecarea şi că acordarea vizei este un fapt cunoscut aici, atrag atenţia Departamentului asupra faptului că, dacă am reveni asupra deciziei, ar părea că cedăm unei presiuni engleze.

Ostilitatea Marii Britanii faţă de fostul suveran este un fapt cunoscut la Rio. Ambasada Marii Britanii i-a întors întotdeauna spatele, în mod deliberat, şi i-a refuzat în trecut orice navicert[LXXVII] pentru a traversa oceanul. încă de la primele zvonuri despre plecarea suveranului către Franţa, Marea Britanie a verificat

LXXVII Navicert, document emis, în timp de război, de reprezentanţa unei ţări beligerante în ţara neutră, atestând că în momentul eliberării documentului nu există nici o obiecţie la transportul maritim al mărfurilor menţionate în document sau, în cazul în care se referă la o navă, că nu există obiecţiuni la voiajul navei. Navicertul a fost eliberat cu precădere de autorităţile britanice în timpul războiului vaselor sau persoanelor aparţinând statelor aliate sau neutre.

veridicitatea acestora. Toate acestea se întâmplau cu opt zile înainte ca eu să primesc telegrama citată mai sus.

Nu ştiu încă dacă Marea Britanie îşi menţine poziţia faţă de viitoarea călătorie (care nu e plănuită decât pentru septembrie). în acest caz, ar fi de preferat să lăsăm ca Londra să preia responsabilitatea acestei chestiuni. Voi face tot posibilul să mă informez şi în orice caz nu voi aduce decizia la cunoştinţa persoanei în cauză înainte de a primi confirmarea dumneavoastră.

d'Astier

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944—1949/]7.

Questions Dynastiques.

14. Telegrama nr. 681 din 4 iulie 1945. Franţois Coulet, din ministerul francez al afacerilor externe, către Franţois d'Astier de la Vigerie, ambasadorul Franţei Ia Rio de Janeiro

4 iulie 1945, ora 24

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 808.

Punctul de vedere britanic nu a fost luat în calcul în decizia guvernului. Aceasta nu a fost luată decât pentru a ţine cont de grijile românilor care păreau fondate.

Dacă puteţi afla cu siguranţă că navicertul va fi refuzat, atunci este evident mai bine să lăsăm responsabilitatea acestei chestiuni în mâinile Londrei.

în caz contrar, trebuie să îl preveniţi în timp util pe fostul suveran să renunţe la călătoria sa.

1. Semnătură olografă.

Coulet[1]

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

1. Semnătură olografă.

15. Notă nesemnată din 9 iulie 1945 a unui funcţionar din ministerul francez al afacerilor externe despre reacţia emigraţiei româneşti din Paris privind autorizarea fostului rege Carol II de a locui în Franţa

9 iulie 1945

Reacţiile diasporei române din Paris după ce fostul rege Carol a primit autorizaţia de a se stabili în Franţa

Posibila întoarcere în Franţa a fostului rege Carol II al României – întoarcere care în ultimele zile a stârnit anumite reacţii printre compatrioţii săi care locuiesc în regiunea pariziană – a dat naştere unor comentarii din care, indiferent cât sunt de aprinse, reiese puţinul entuziasm pe care îl manifestă imigranţii români din Paris faţă de reîntoarcerea pe tron a fostului monarh.

în cercurile menţionate mai sus se discută mai ales despre motivele care l-ar fi împins pe fostul rege Carol să se întoarcă în Europa şi se emit ipoteze cu privire la consecinţele politice care ar putea decurge din această întoarcere.

Doctrinarii de stânga şi de extremă stânga pretind că regele Carol ar fi cerut azil în Franţa în acord deplin cu anglo-ameri- canii şi văd în aceasta o manevră politică îndreptată de cei din urmă împotriva manevrelor practicate în România de Rusia sovietică.

Totuşi, se consideră că, dacă regele Carol ar încerca să domnească din nou, s-ar lovi de refuzul poporului român. Se merge până într-acolo încât se spune că, dacă această ipoteză ar deveni realitate, în cel mult doi ani monarhia română ar face loc unei republici protejate de puternicul vecin rus.

Pentru românii cu opinii politice moderate, unde subzistă convingerile monarhiste, nici nu se pune problema înlocuirii regelui Mihai cu tatăl său. Se consideră din contră că, dacă fostul suveran ar reveni pe scena politică europeană, ar fi pentru a consolida bazele monarhiei din România, apărând poziţia fiului său Mihai împotriva unor acţiuni antiregaliste din partea elemen-

telor de stânga şi extremă stânga, care deţin în prezent puterea la Bucureşti.

în mod contrar comentatorilor citaţi mai sus, în aceste cercuri nu se crede că regele Carol ar fi susţinut de anglo-americani. Se dă de înţeles chiar că la Londra ar persista un resentiment faţă de fostul suveran, de când acesta – după ce fusese primit oficial înainte de război de către guvernul francez şi de către regele Angliei – şi-a încheiat periplul printr-o vizită nu mai puţin oficială la Hitler, la vila „Berghof * din Berchtesgaden; în acea vreme, această vizită a făcut obiectul unor comunicate care au scos la iveală unitatea viziunilor româno-germane. Totuşi, se crede în general că, chiar dacă regele Carol nu este susţinut de anglo-americani, ar fi sprijinit de aceştia – într-o acţiune politică care ar putea contrabalansa acţiunea Kremlinului atât în România, cât şi în Balcani.

Tot potrivit aceleiaşi surse, fostul rege al României şi-ar fi câştigat deja concursul unor oameni de stat şi al unor diplomaţi români, printre care îi citãm mai ales pe dl Gheorghe Tătărescu, actualul ministru al afacerilor externe de la Bucureşti; Ralea, ministrul artelor; Pangal, fost ministm plenipotenţiar al României la Lisabona între 1937 şi 1939; Tilea,

ultimul reprezentant al României la Londra (cei doi diplomaţi încă mai locuiesc în Portugalia şi în Anglia) şi Puiu Dumitrescu, fost secretar particular al regelui Carol, care locuieşte în prezent la Paris.

în sfârşit, mediile româneşti de dreapta, care se pare că nu i-au iertat lui Carol atitudinea antifascistă începând cu anul [ilizibil] şi neîncrederea faţă de mareşalul Antonescu, pretind că venirea în Europa a fostului rege nu este altceva decât o manevră a Moscovei cu scopul de a crea printre români o confuzie care ar putea aduce prejudicii unităţii naţionale româneşti, singura garanţie de supravieţuire a României.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

16. Telegrama nr. 52 din 16 iulie 1945. Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei în România, către ministerul Irancez al afacerilor externe.

Primită: 17 iulie 1945, ora 18.

16 iulie 1945

Mediile naţional-ţărăniste au fost tulburate de informaţiile răspândite aici de către membrii reprezentanţei britanice şi potrivit cărora regele Carol ar fi obţinut viza pentru a se întoarce în Franţa, unde s-ar stabili în Normandia, la proprietatea unde s-ar afla deja dna Lupescu. Dl Maniu a tras deja concluzia că eu mă întorc aici pentru a negocia restaurarea duşmanului său intim.

Am făcut tot posibilul pentru a înlătura această impresie. Totuşi, dată fiind preponderenţa reală pe care Partidul Naţio- nal-Ţărănesc continuă să o aibă în ţară, aş dori ca Departamentul să mă informeze cât mai curând cu putinţă asupra veridicităţii

informaţiilor care sunt la originea acestei forfote.

Jean Paul-Boncour

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17

Questions Dynastiques.

17. Telegrama nr. 34 din 23 iulie 1945. Franţois Coulet, din ministerul francez al afacerilor externe, către Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei la Bucureşti

23 iulie 1945

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 52.

L-am autorizat într-adevăr în data de 30 mai pe reprezentantul nostru la Rio să vizeze paşaportul fostului suveran, dar, dat fiind că mi s-a atras atenţia asupra dificultăţilor pe care le-ar putea provoca prezenţa fostului rege Carol pe teritoriul nostru, l-am rugat pe data de 21 iunie pe generalul d'Astier să îi ceară fostului suveran să îşi amâne plecarea.

Deocamdată nu se mai pune problema de a-i permite fostului rege Carol să vină în Franţa.

Pe de altă parte, pe data de 22 iunie v-am cemt să îmi aduceţi la cunoştinţă opinia românilor faţă de fostul rege şi să îmi indicaţi cum ar fi primită eventuala sa instalare în Europa atât de partea română, cât şi de partea sovietică. Aş dori să fiu informat *de urgenţă*[LXXVIII] asupra acestui subiect.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

LXXVIII Cuvântul *d'urgence* a fost adăugat ulterior cu scris de mână.

18. Telegrama nr. 918-920 din 27 iulie 1945. Franţois d'Astier de la Vigcric, ambasadorul Franţei Ia Rio de Janeiro, către Gcorges Bidault, ministrul francez al Afacerilor Externe

Primită: 28 iunie 1945, ora 11.

27 iulie 1945, ora 22.02

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 681 din 4 iulie.

Regele Carol al României, căruia a trebuit să îi comunic refuzul guvernului nostru, şi-a exprimat mirarea şi dezamăgirea profundă provocate de faptul că ministerul francez al afacerilor externe a revenit asupra autorizaţiei de şedere care îi fusese recent acordată.

Regele se declară sătul să tot rătăcească din ţară în ţară şi doreşte să se stabilească în Europa, pe cât de incognito şi de modest posibil. El a insistat mult asupra încercărilor la care este supusă sănătatea doamnei Lupescu din cauza climatului tropical şi asupra faptului că dorinţa sa este ca aceasta să ajungă de urgenţă într-o zonă cu climat temperat.

El s-a gândit la Monaco şi m-a însărcinat să solicit pentru el şi suita sa tranzitul pe teritoriu francez pentru a ajunge acolo. Fostul suveran a avut grijă să mă înştiinţeze că nu are nici un proiect de ordin politic, nici pentru prezent şi nici pentru viitor.

îi sprijin cererea şi insist personal pe lângă Excelenţa Voastră ca aceasta să fie luată în considerare.

d'Astier

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

19. Notă ncsemnată din 31 iulie 1945, referitoare la situaţia lui Carol II, adresată Iui Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe

31 iulie 1945

Ambasadorul nostru la Rio a adus acum câtva timp la cunoştinţa Departamentului dorinţa regelui Carol de a se retrage în Franţa la proprietatea pe care o posedă în Normandia. Dat fiind că fostul suveran declarase că se va abţine de la orice activitate politică, generalul d'Astier de Ia Vigerie a primit pe data de 30 mai permisiunea de a îi acorda viza.

Totuşi, ulterior, s-a atras atenţia Direcţiei politice asupra reacţiilor puternice pe care prezenţa regelui le-ar putea provoca în cadrul diasporei române din Paris şi asupra incidenţelor inoportune pe care le-ar putea avea pe planul politicii generale călătoria sa. A părut de preferat, în aceste condiţii, să îl rugăm pe ambasadorul nostru la Rio să îi ceară fostului suveran să îşi amâne plecarea.

Generalul d'Astier a subliniat că, dacă am reveni asupra deciziei, am lăsa impresia că cedăm unei presiuni engleze, ostilitatea Marii Britanii faţă de fostul suveran fiind bine cunoscută, cu precădere la Rio, ambasada Marii Britanii refuzând întotdeauna să îi acorde regelui Carol navicertul necesar pentru a traversa oceanul. I s-a răspuns reprezentantului nostru în Brazilia că dacă putea obţine certitudinea că i se va refuza din nou navicertul, ar fi evident mai bine să lăsăm responsabilitatea chestiunii în mâinile Londrei, dar că nu e de dorit ca suveranul decăzut să vină în Franţa.

Printr-o telegramă datând din 27 iulie, generalul d'Astier insistă în demersuri, semnalând că regele

Carol solicită acum autorizaţia de a tranzita Franţa pentru a merge să se stabilească în Monaco. Fostul suveran argumentează că este sătul să tot rătăcească dintr-o ţară în alta, că doreşte să se stabilească în Europa pe cât de modest şi de incognito cu putinţă şi că, în plus, dna Lupescu ar suferi mult din cauza climatului tropical. Reprezentantul nostru insistă ca această cerere să fie luată în considerare.

Direcţia politică nu este de aceeaşi părere. Ea estimează că ar exista tot atâtea inconveniente împotriva stabilirii fostului rege al României în Monaco câte există şi împotriva stabilirii sale în Franţa. De fapt nu există nici un motiv să avem încredere în cuvântul lui Carol II, care, acum douăzeci de ani, promisese solemn, când era în exil în Franţa, că nu va exercita nici o activitate politică. Ştim cum şi-a ţinut el promisiunile. Nimic nu ne face să credem că nu va fi la fel şi astăzi şi că nu va încerca mai ales să se reîntoarcă pe tron, făcând orice compromis cu sovieticii, cu care ar ţese deja intrigi. Pe de altă parte, atitudinea fostului suveran faţă de ţara noastră nu ne îndeamnă să îi acordăm din nou o încredere de care a abuzat în trecut, favorizând propaganda germană în detrimentul intereselor şi influenţei noastre în România.

în sfârşit, dl Jean Paul-Boncour a semnalat recent reacţiile călătoriei în Franţa a fostului rege, care ar fi duşmanul intim al domnului Maniu.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

20. Telegrama nr. 787 din 8 august 1945. Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe, către legaţiunea Franţei la Lisabona

8 august 1945, ora 21.39

Telegrame de presă anunţă sosirea fostului rege Carol la Lisabona pe data de 7 august. Vă rog să mă înştiinţaţi de urgenţă dacă această informaţie corespunde realităţii. Dacă răspunsul este afirmativ, vă rog să vă informaţi asupra intenţiilor fostului suveran, căruia i-am adus la cunoştinţă prin ambasadorul nostru la Rio că guvernul francez nu doreşte ca el să vină în Franţa.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

21. Telegrama nr. 815 din 8 august 1945. Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe, către Franţois d'Astier de la Vigcrie, ambasadorul Franţei la Rio de Janeiro

8 august 1945, ora 21.39

Dat fiind că ştiri din presă anunţă sosirea fostului rege Carol la Lisabona, v-aş fi recunoscător dacă m-aţi anunţa urgent dacă fostul suveran a părăsit într-adevăr Rio, dacă este încă în posesia vizei franceze pe care i-aţi acordat-o în luna mai şi dacă încă mai are intenţia de a se îndrepta către Franţa.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

22. Telegrama nr. 984 din 9 august 1945. Franţois d'Astier de la Vigcrie, ambasadorul Franţei la Rio de Janeiro, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe

9 august 1945, ora 20.53

Răspund la telegrama dumneavoastră nr. 815.

Persoana în cauză pleacă din Rio către Lisabona Ia sfârşitul lunii curente. Este în posesia vizei franceze acordate anterior, dar dorinţa dumneavoastră de a-şi suspenda sosirea în Franţa

i-a fost comunicată şi bineînţeles nu are intenţia de a trece peste aceasta. După cum v-am adus la cunoştinţă, fostul suveran cere autorizaţia de tranzit pentru a se instala la Monaco, aşteptând ca teritoriul francez să îi fie deschis. Dorinţa sa rămâne încă de a se stabili în Normandia. El doreşte să primească de urgenţă decizia dumneavoastră pentru tranzitul către Monaco. în cazul în care decizia va fi nefavorabilă, ceea ce l-ar întrista nespus, cred că ar rămâne la Lisabona, căci, fără doar şi poate, este hotărât să părăsească acest continent.

d'Astier

AD, Europe 1944-.../Roumanie/I944-I949/17.

Questions Dynastiques.

23. Telegrama nr. 999 din 10 august 1945. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe

10 august 1945, ora 14.30

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 787.

Regele Carol nu se află în prezent în Lisabona. Potrivit unor informaţii din sursă foarte sigură, el ar lua vaporul Serpa Pinto care trebuie să ajungă în Portugalia în primele zile ale lunii septembrie. Momentan, intenţia fostului suveran ar fi de a se îndrepta către Franţa şi chiar de a rămâne acolo.

du Sault

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-l949/17.

Questions Dynastiques.

24. Informare din 9 august 1945 trimisă de la Lisabona către ministerul francez al afacerilor externe

9 august 1945 Lisabona, 9 august 1945. Jean Pangal, reprezentantul în Europa al fostului rege Carol al României, a părăsit Lisabona cu o viză pentru Elveţia.

Se crede că are intenţia de a-i aborda pe reprezentanţii sovietici fie din Franţa, fie din Austria pentru a afla care este atitudinea Uniunii Sovietice cu privire la proiectele lui Carol de a se reîntoarce pe tronul României.

Călătoria lui Carol din America de Sud către Lisabona va fi amânată în aşteptarea raportului lui Pangal.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

25. Notă fără număr de înregistrare din 12 august 1945. Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe, către Adrien Tixicr, ministrul francez de interne

12 august 1945

Ambasadorul nostru la Rio mi-a adus acum câtva timp la cunoştinţă dorinţa fostului rege Carol de a se retrage în Franţa la proprietatea pe care o posedă în Normandia. Dat fiind că fostul suveran declarase că

se va abţine de la orice activitate politică, generalul d'Astier de la Vigerie a primit în mai permisiunea de a îi acorda viza.

Ulterior însă, mi-a fost atrasă atenţia asupra reacţiilor puternice pe care prezenţa regelui le-ar putea provoca în cadrul diasporei române din Paris şi asupra incidenţelor inoportune pe care le-ar putea avea pe planul politicii generale călătoria sa, astfel încât mi s-a părut de preferat să îl rugăm pe ambasadorul nostru la Rio să îi ceară fostului suveran să renunţe la călătoria sa.

Or, potrivit unor ştiri din presă, regele Carol ar fi ajuns la Lisabona pe data de 7 august.

Dacă aceste informaţii sunt exacte, s-ar putea ca fostul suveran, folosindu-se de viza care i-a fost acordată în luna mai, să încerce să intre în Franţa într-un termen foarte scurt.

Ar trebui deci să se dea de urgenţă ordine către posturile noastre de la frontiere pentru a-l împiedica pe regele Carol să-şi

realizeze eventualul proiect. Ar mai trebui şi să încercăm să împiedicăm intrarea sa în Franţa pe cale aeriană.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

26. Telegrama nr. 911 din 16 august 1945. Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe către legaţiunca Franţei la Lisabona

16 august 1945

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 999.

Dacă, aşa cum presupuneţi, regele Carol va sosi în curând la Lisabona, ar trebui să îi aduceţi imediat la cunoştinţă, în forma pe care o consideraţi cea mai convenabilă, că aceleaşi motive care se opun şederii sale în Franţa sunt valabile şi pentru stabilirea sa în Monaco, unde ar fi plănuit fostul suveran să se ducă, potrivit ambasadorului nostru la Rio.

Vă indic, pentru informarea dumneavoastră personală şi confidenţială, că prezenţa regelui pe teritoriu francez sau pe teritoriul principatului vecin ar putea provoca reacţii puternice în cadrul diasporei române din Paris şi ar putea avea incidenţe inoportune pe planul politicii generale.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

27. Telegrama nr. 5264 din 27 august 1945. Henri Lucien Bonnet, ambasadorul Franţei la Washington, către ministerul francez al afacerilor externe

27 august 1945, ora 20.48

Dat fiind că ştiri din presă au semnalat că fostul rege al României ar avea intenţia de a pleca în curând din Brazilia pentru a se stabili în Franţa, Departamentul de Stat mă întreabă dacă

i-a fost acordată autorizaţia de a se stabili în ţara noastră şi dacă fostul suveran va primi viza de intrare necesară.

Bonnet

AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

28. Telegrama nr. 1049 din 28 august 1945. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe

28 august 1945, ora 17.55

Referitor la telegrama nr. 811.

Tocmai am trimis la Rio de Janeiro următoarea telegramă:

Citez: Aţi putea să mă înştiinţaţi de urgenţă la cererea Minis- temlui portughez al afacerilor externe dacă i s-a acordat regelui Carol de către ambasada dumneavoastră o viză de intrare în Franţa sau dacă, după ce a fost acordată, aceasta ar fi fost anulată şi la ce dată?

Vă comunic că Parisul m-a rugat să aduc la cunoştinţa regelui, în cazul în care ar veni la Lisabona, că prezenţa sa în Franţa sau în Monaco ar fi inoportună.

Am încheiat citatul.

du Sault

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

29. Tdlcgrâma nr. 1059 din 31 august 1945. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe

31 august 1945, ora 7.50

Referitor la telegrama mea nr. 1049.

Tocmai am primit de la Rio de Janeiro următorul răspuns: „Chestiunea a fost rezolvată. Ambasadorul Portugaliei aici a adus la cunoştinţa fostului suveran că trebuie să-şi amâne

călătoria. Regele primise viza pentru Franţa, dar, ulterior, a trebuit, conform instrucţiunilor din Paris, să îi comunic că venirea sa în ţara noastră este considerată deocamdată inoportună.[LXXIX]

du Sault

AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

30. Telegrama nr. 1284 din 1 septembrie 1945. Henri Lucien Bonnet, ambasadorul Fratiţci la Washington, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe

1 septembrie 1945

La cererea Departamentului de Stat, v-am cerut să îmi indicaţi răspunsul dat fostului rege Carol cu privire la viza pe care o solicitase ambasadei noastre la Rio pentru a se deplasa în Franţa. Tocmai am adus la cunoştinţa serviciilor americane informaţiile pe care mi le-aţi furnizat prin telegramă cu privire la acest subiect. Departamentul de Stat mă avizează că guvernul de la Lisabona a dat ordin ambasadei sale la Rio să refuze fostului suveran viza de intrare în

LXXIXretour en Europe de l’ex-roi Carol risquerait de donner naissance â des complications qu’il deşire ardemment d’eviter et d’allerter d’une maniere inutile et fâcheuse Ies autorites sovietiques.”

Portugalia.

Probabil că guvernul american nu este străin de această decizie. Departamentul de Stat estimează, de fapt, că întoarcerea fostului rege Carol în Europa ar risca să dea naştere unor complicaţii pe care acesta doreşte cu ardoare să le evite şi să alerteze într-o manieră inutilă şi supărătoare autorităţile sovietice.[LXXX]

AD, Europe l944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

31. Telegrama nr. 194 din *TI* octombrie 1945. Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei Ia Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe.

Secret

Primită: 28 octombrie 1945, ora 13.30

27 octombrie 1945

Cea de-a douăzeci şi patra aniversare a regelui Mihai, pe care România o sărbătoreşte astăzi, pare să fi fost un pretext pentru organele de presă şi mediile pe care le reprezintă de a-şi arăta gradul de ataşament faţă de monarhia română. Astfel se face că, în timp ce jurnalele de stânga se mulţumesc să amintească de aniversarea suveranului, presa independentă publică articole abundente în care aduce omagiu curajului regelui Mihai, urându-i o domnie lungă şi fericită. *Ardealul,* cotidian independent care este considerat ca fiind cea mai conservatoare publicaţie din România, scrie:

LXXX în textul original: „Le State Department estime, en effet, que le

„Poporul român este profund regalist. Işi iubeşte regele cu devotament, pentru poporul român sentimentele monarhiste sunt tradiţionale...“ „Toate marile evenimente şi toate circumstanţele decisive din viaţa politică din România**, adaugă *Ardealul,* „sunt legate de monarhie. Regele Mihai, care a fost dintotdeauna în favoarea aliaţilor şi a fost artizanul loviturii de stat din 23 august 1944, a fost întotdeauna alături de popor şi toate acţiunile sale exprimă voinţa poporului.“ *Universul* publică un articol în acelaşi sens: „începând cu 23 august 1944“, declară jurnalul, „legăturile dintre Coroană şi popor au devenit indestructibile... Prin curajul său, înţelepciunea sa, fermitatea sa, suveranul reprezintă garanţia supremă a adevăratelor interese ale naţiunii noastre.** Publicaţia adaugă că, pentru a duce la bun sfârşit reconstrucţia ţării într-un cadru democratic, se impune solidaritatea... o asemenea solidaritate nu poate avea o

expresie mai elocventă decât în unirea întregului popor în jurul tronului.[1]

Boncour

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

32. Telegrama nr. 7178-7179 din 8 decembrie 1945. Henri Lucien Bonnet, ambasadorul Franţei la Washington, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe

Acces restricţionat

8 decembrie 1945, ora 20.40

Departamentul de Stat, căruia i-am comunicat informaţiile din telegrama dumneavoastră nr. 5714, îmi aduce la cunoştinţă că, potrivit unor informaţii primite de la Rio de Janeiro, regele Carol ar fi pe punctul de a părăsi Brazilia pentru a merge în Franţa. El ar fi obţinut de la guvernul portughez, pe baza vizei franceze, o viză de tranzit. Cu scopul de a evita repercusiunile pe care prezenţa fostului suveran în Europa n-ar întârzia să le provoace, autorităţile americane au făcut ca guvernul portughez să suspende pentru moment valabilitatea acestei vize. Autorităţile americane ar dori, pentru a putea obţine anularea vizei, să îi poată asigura pe portughezi în mod oficial că guvernul francez a luat decizia de a nu îi permite regelui Carol să intre în Franţa.

V-aş fi recunoscător dacă mi-aţi indica ce răspuns să comunic Departamentului de Stat.

Bonnet

AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

1. în textul original: „Feuille ajoute que pour mener â bien oeuvre reconstniction pays dans cadre Democraţie, solidarite s'impose... telle solidarite ne peut pas trouver plus eloquente expression que dans union tout peuple autour trone."

33. Telegrama nr. 7792 din 13 decembrie 1945. Franţois Coulet, ministerul francez al afacerilor externe, către ambasada Franţei la Washington.

13 decembrie 1945, ora 12

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 7178.

Vă rog să transmiteţi Departamentului de Stat că guvernul francez nu şi-a schimbat poziţia şi că decizia de a nu îi permite regelui Carol să intre în Franţa sau în Monaco nu s-a modificat.

Coulet

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

34. Telegramă fără număr de înregistrare din 15 decembrie 1945. Jefferson Caffcry, ambasadorul Statelor Unite la Paris, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe

15 decembrie 1945

Stimate Domnule Ministru[1],

Departamentul de Stat m-a informat că ambasadorul dumneavoastră la Washington a fost înştiinţat că noi am considera întoarcerea lui Carol în Europa ca fiind de nedorit. Departamentul de Stat speră cu tărie că guvernul dumneavoastră împărtăşeşte acest punct de vedere şi vă roagă, dacă este cu putinţă, fie să anulaţi viza franceză pe care o deţine Carol, fie să informaţi, atât pe el, cât şi guvernul portughez şi pe cel spaniol, că nu are autorizaţia de a intra în Franţa.

îmi pare rău că vă deranjez cu această chestiune, dar Washingtonul îi acordă o mare importanţă.

Vă mulţumesc anticipat pentru atenţia pe care veţi binevoi să o acordaţi acestui subiect. Vă rog să primiţi, stimate domnule

1. În textul original: „Cher Monsieur le Ministre”.

Ministru, expresia înaltei mele consideraţii şi sentimentele cele mai cordiale.

Jefferson Caffery'

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

35. Telegrama nr. 1095-1096 din 17 decembrie 1945. Ministerul francez al afacerilor externe către legaţiunea Franţei la Lisabona

17 decembrie 1945, ora 22

Departamentul de Stat i-a semnalat recent ambasadorului nostru la Washington că regele Carol îşi propunea să se deplaseze în Franţa şi ca ar fi obţinut cu acest scop o viză portugheză de tranzit. Cum autorităţile americane consideră venirea fostului suveran în Europa ca fiind inoportună, domnul Bonnet a fost înştiinţat că erau pregătite să intervină la Lisabona pentru a obţine anularea vizei portugheze. Dar autorităţile americane doreau să cunoască în prealabil poziţia guvernului francez.

Am adus la cunoştinţa Departamentului de Stat că nu ne-am schimbat decizia de a nu îi permite fostului suveran să intre în Franţa sau în Monaco. Pe de altă parte l-am rugat pe ambasadorul nostru la Rio să anuleze viza franceză care i-a fost acordată regelui în luna mai.

Vă rog, dacă este cazul, să îmi comunicaţi informaţiile pe care le dobândiţi cu privire la această chestiune.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

36. Telegrama nr. 1432-1433 din 17 decembrie 1945 Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe, către Franţois d'Astier de la Vigerie, ambasadorul Franţei la Rio de Janciro

Acces restricţionat

17 decembrie 1945, ora 19

Referitor la telegrama mea nr. 815.

Mi s-a transmis dintr-o sursă foarte sigură că regele Carol nu ar fi renunţat la planul său de a se deplasa în Franţa sau în Monaco. Pe baza vizei sale franceze, fostul suveran ar fi obţinut recent o viză de tranzit din partea legaţiunii Portugaliei la Rio.

Cum venirea regelui în Europa este mai inoportună ca niciodată şi ar risca mai ales să dea naştere unor complicaţii cu guvernul sovietic, autorităţile americane îşi propun să intervină la Lisabona pentru a obţine anularea vizei portugheze. Cred că viza pe care aţi eliberat-o în luna mai a expirat. Dacă nu este aşa, vă rog să o anulaţi sau, dacă acest lucru este imposibil din punct de vedere fizic, vă rog să îi confirmaţi regelui că nu i se va permite în nici un caz intrarea pe teritoriu francez.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

37. Telegrama nr. 1576-1577 din 19 decembrie 1945. Franţois Coulet, din ministerul francez al afacerilor externe, către ambasada Franţei la Madrid

19 decembrie 1945, ora 24

Mi s-a adus la cunoştinţă că fostul rege Carol al României, care deţine din luna mai o viză franceză,

şi-ar propune să vină în Franţa, în ciuda faptului că ambasadorul nostru la Rio i-a transmis în luna iulie că nu va putea fi autorizat să locuiască în ţara noastră.

L-am rugat recent pe generalul d’Astier să anuleze viza care a fost acordată fostului suveran sau, dacă acest lucru este

imposibil din punct de vedere fizic, să îi confirme că, în orice caz, i se va refuza intrarea pe teritoriu francez.

Vă rog să îmi comunicaţi informaţiile pe care le-aţi putea aduna eventual despre planurile regelui Carol, care ar fi probabil înclinat să vină în Spania cu scopul de a ajunge ulterior în Franţa.

Coulet'

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

38. Telegramă Iară număr de înregistrare din 20 decembrie 1945. Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe, către Jefferson Caffery, ambasadorul Statelor Unite la Paris

20 decembrie 1945

Stimate domnule ambasador[2],

Răspunzând la scrisoarea dumneavoastră din 15 decembrie, pot să vă spun fără discuţie că guvernul francez consideră, la fel ca şi guvernul dumneavoastră, că venirea fostului rege Carol în Europa este nedorită. Părerea mea asupra acestui punct nu s-a schimbat şi am trimis cu câteva zile în urmă instrucţiuni utile reprezentanţilor Franţei în Brazilia şi în ţările europene în care fostul suveran ar putea debarca eventual.

L-am însărcinat, pe de altă parte, pe dl Henri Bonnet să aducă acest punct de vedere la cunoştinţa Departamentului de Stat.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/l944-1949/17.

1. Semnătură ologrefa.
2. în textul original: „Mon cher Ambassadeur."

Questions Dynastiques.

1. Semnătură ologrefa.
2. în textul original: „Mon cher Ambassadeur.”

39. Telegrama nr. 1805 din 28 decembrie 1945. Bcrnard Hardion, ambasadorul Franţei la Madrid, către ministerul francez al afacerilor externe

28 decembrie 1945

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 1576-1577.

La Direcţia afacerilor politice din cadrul ministerului afacerilor externe mi s-a dat impresia că, dacă acum câteva luni, i s-a promis sau chiar acordat fostului rege Carol o viză de tranzit prin Spania, acum, în schimb, nu se mai pune problema de a îi permite fostului suveran să debarce într-un port al Peninsulei sau să tranziteze prin teritoriul său.

însărcinatul cu afaceri al României, care este un partizan înflăcărat al regelui Mihai, mi-a confirmat că nu mai avea nici o temere nici din partea spaniolă, nici din partea portugheză. Colegul meu a adăugat că, din câte ştie el, fostul rege Carol a renunţat la planurile de a se întoarce în România şi, în consecinţă, de a se opri în Franţa.

Hardion

AD, Europe I944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

40. Telegrama nr. 13-14 din 5 ianuarie 1946. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe

5 ianuarie 1946, ora 13

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 1095.

Unul dintre colaboratorii mei a avut ocazia de a sta de vorbă cu o personalitate română din Lisabona care are legături apropiate cu regele Carol şi care se

ocupase în luna august a anului trecut de eventuala trecere prin Portugalia a fostului suveran.

Conform scrisorii pe care acest informator străin (cuvânt lipsă[1]) primit-o de la doamna Lupescu, regele ar dori să părăsească Brazilia, al cărei climat nu ar face bine stării sale de sănătate şi nici nu ar fi pe placul anturajului său. Regele Carol nu se poate resemna să renunţe la planul său de a veni în Franţa, unde el ne asigură că doreşte să trăiască în cea mai completă izolare.

1. În textul original este scris, între paranteze, *„mot passe”.*

Totuşi, potrivit unor confidenţe făcute colaboratorului meu, este un fapt sigur că regele se mai consideră moştenitor al fiului său, în cazul în care i s-ar întâmpla ceva acestuia din urmă. Fostul suveran nu ar uita că de fapt nu a abdicat niciodată, ci pur şi simplu şi-a delegat puterile către regele Mihai. în plus, el susţine că nu este în cârdăşie cu Rusia şi neagă faptul că ar avea intenţia de a se deda la intrigi politice în cazul în care ar primi autorizaţia de a se întoarce în Europa.

du Sault

AD, Europe l944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

41. Telegrama nr. 1677-1678 din 11 mai 1946. Rene Massigli, ambasadorul Franţei la Londra, către ministerul francez al afacerilor externe

Secret. Acces restricţionat

11 mai 1946, ora 18.30

1. Semnătură ologrefa.

Potrivit unor informaţii diverse ajunse la Foreign Office, întoarcerea în Europa a regelui Carol ar fi văzută cu ochi buni la Moscova. Potrivit interlocutorilor noştri, se ia în considerare probabil folosirea prezenţei sale pe continent pentru a exercita anumite presiuni asupra tânărului rege Mihai, care, spre deosebire de tatăl său, a dat dovadă de caracter cu mai multe prilejuri şi şi-a manifestat ataşamentul faţă de anumite principii.

La rândul lor, comuniştii români şi-ar fi schimbat complet atitudinea faţă de regele Carol şi, într-o conversaţie recentă cu un diplomat străin, Ana Pauker ar fi arătat o mare indulgenţă faţă de fostul suveran.

La Londra circulă zvonul că acesta din urmă ar avea intenţia de a se deplasa în Franţa.

Sunt interesat să aflu dacă Departamentul deţine informaţii asemănătoare şi dacă intenţionează să menţină refuzul pe care l-a dat primei cereri a fostului rege al României.

Massigli

AD, Europe 1944-.../Roumanie/l944-1949/17.

Questions Dynastiques.

42. Telegrama nr. 2131 din 17 mai 1946. Franţois Coulet, ministerul francez al afacerilor externe, către Rene Massigli, ambasadorul Franţei la Londra

Acces restricţionat. Secret

17 mai 1946

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 1677.

Guvernul francez nu şi-a schimbat poziţia faţă de întoarcerea regelui Carol în Europa. Menţinem atât refuzul dat anterior cererii fostului suveran de a intra în Franţa sau în Monaco, cât şi instrucţiunile care au fost trimise în acest sens în luna decembrie a anului trecut către reprezentanţii noştri la Rio, Lisabona şi Madrid. Ambasadorul nostru la Washington a fost şi el informat.

Departamentul nu a primit recent confirmarea zvonurilor care circulă în prezent la Londra, dar zvonuri similare au circulat aici, în urmă cu câteva

1. Semnătură olografa.

luni, în timpul vizitei doamnei Ana Pauker la Paris.

Coulet'

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-l 949/17.

Questions Dynastiques.

43. Telegrama nr. 205 din 26 martie 1947. Franţois Coulet, ministerul francez al afacerilor externe, către ambasada Franţei la Rio de Janeiro

26 martie 1947

Potrivit unor zvonuri, fostul rege Carol al României şi-ar fi manifestat din nou intenţia de a se îndrepta către Franţa şi ar fi dat de înţeles că se aştepta la un răspuns favorabil.

Deşi nu ar trebui, probabil, să acordăm prea multă încredere acestor zvonuri, vă amintesc că guvernul francez nu şi-a schimbat poziţia luată cu privire la această chestiune (a se vedea telegramele 631 la 681).

Coulet

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

44. Telegrama nr. 228 din 10 aprilie 1947. Franţois Coulet, ministerul francez al afacerilor externe, către ambasada Franţei la Rio de Janeiro

10 aprilie 1947

Cu trimitere la telegrama mea nr. 205 din data de 27 martie, v-aş fi recunoscător dacă mi-aţi comunica informaţiile pe care le-aţi putut aduna eventual cu privire la intenţiile regelui Carol.

Menţionez cu privire la acest subiect telegrama mea nr. 1432-1433 din 17 decembrie 1945.

Coulet

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

1. Semnătură olografa.

45. Telegrama nr. 267 din 6 mai 1947. Hubert Guerin, ambasadorul Franţei Ia Rio de Janeiro, către ministerul francez al afacerilor externe

6 mai 1947

Răspund la telegrama dumneavoastră nr. 228.

Cu toate că regele Carol deţine în Franţa proprietăţi unde doreşte să se poată retrage cândva, nu am putut aduna nici o informaţie care să mă facă să cred că ar vrea să încerce din nou să se întoarcă în ţara noastră curând.

Hubert Guerin

AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

46. Material informativ dat publicităţii de agenţia de presă Associated Press, la Roma, în 18 iunie 1947

18 iunie 1947

Către o reinstaurare a regelui Carol?

Roma, 18 iunie (AP). O personalitate diplomatică eminentă din capitala italiană a afirmat astăzi că Uniunea Sovietică plă- nuieşte să îl readucă pe regele Carol II pe tronul României.[LXXXI]

O astfel de măsură, sau cel puţin eventualitatea sa, apare mediilor bine informate ca reprezentând efortul autorităţilor sovietice de a-şi întări influenţa în Balcani, drept răspuns la politica de discreditare a comunismului dusă în Grecia şi în Turcia de către americani.

în septembrie 1940, regele Carol a abdicat în favoarea fiului său Mihai, care avea atunci 19 ani,

LXXXI Subliniat în textul original.

după ce domnise sub egida dictaturii Antonescu, care conducea ţara spre o alianţă cu Germania şi un război împotriva Rusiei.

După ocuparea României de forţele sovietice, s-a zvonit de mai multe ori că ruşii ar plănui să îl înlocuiască pe Mihai -

care îşi datorează popularitatea loviturii de stat din 23 august 1944, care a înlăturat dictatura generalului Antonescu şi care a retras România din ostilităţi – cu Carol, căruia românii îi impută în general intrarea României în război.

Associated Press

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

47. Telegrama nr. 167 din 9 august 1947. Sir Nigel Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Confidenţial

9 august 1947

Referitor la telegrama de la Rio de Janeiro nr. 266 din 9 mai 1946, am onoarea de a vă comunica că, pe 8 august, directorul politic din cadrul ministerului afacerilor externe portughez l-a informat pe unul dintre membrii echipei mele că guvernul portughez a primit din partea fostului rege Carol al României o cerere prin care solicita permisiunea de a se stabili în Portugalia

Doctorul Faria, care a afirmat clar că guvernul portughez nu dorea să îi acorde această permisiune dacă acest lucru ar fi incomod pentru guvernul Majestăţii Sale, a întrebat dacă, date fiind ultimele evoluţii din România, guvernul Majestăţii Sale se mai opune întoarcerii fostului rege Carol în Europa.

Aş fi recunoscător dacă aş fi informat ce răspuns ar trebui să dau acestei întrebări.

1. Semnătură olografa.

O copie a acestei telegrame va fi trimisă ambasadorului Majestăţii Sale la Rio de Janeiro.

N. Ronald[1]

NA, FO 371/67263, R11144.

1. Semnătură olografa.

48. Telegrama nr. 716 din 11 august 1947. Roy Mclbourne, de la legaţiunea americană la Bucureşti, către secretarul de stat George Marshall

Secret
Primită: 12 august l-947, ora 10.25.

11 august 1947, ora 9.00

Cu ocazia prânzului pe care l-am luat cu regele Mihai la Sinaia, Majestatea Sa a vorbit despre starea sa de spirit în condiţiile aproape de nesuportat la care este supus. Mi-a spus că este extrem de deprimat din cauza evoluţiei evenimentelor, în special de planul de evadare amatorist al naţional-ţărăniştilor, care îl pune într-o poziţie extrem de dificilă.[1] în ultimele două luni, este atât de urmărit şi în viaţa sa privată, încât nu există moment în care să nu se simtă spionat de agenţii guvernului. Nici măcar în anumite perioade ale regimului Antonescu, spunea regele, nu a fost atât de urmărit.

Recent, prim-ministrul Groza, după ce l-a acuzat pe rege de „comunicare radio zilnică cu americanii[1]', acuzaţie pe care evident Mihai a respins-o ca fiind ridicolă, i-a spus fără menajamente că primea rapoarte zilnice detaliate despre toate activităţile sale. Acum o săptămână, preşedintele sovietic al CAC[2] şi ambasadorul sovietic împreună cu anturajele lor au fost invitaţii regelui la un prânz. Oficialii sovietici, în special Susaikov, au avut un comportament atât de dezagreabil faţă de rege, încât acesta a exclamat că nu ştia cât timp ar mai putea suporta asemenea umilinţe.

Melbourne

NARA, RG59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

1. Autorul documentului se referă la incidentul de la Tămădău de la 14 iulie 1947, în care au fost implicaţi mai mulţi fruntaşi naţional-ţără- nişti care au încercat să fugă din ţară.
2. Comisia Aliată de Control.

49. Telegramă fără număr de înregistrare din 11 august 1947. Walworth Barbour, de la Departamentul de Stat, către Peter Solly-Flood, secretar doi al ambasadei britanice la Washington

Confidenţial

11 august 1947

Dragă Peter,

Referitor la scrisoarea lui Robert Cecil din 24 iulie 1947, îţi comunicăm că şi Departamentul [de Stat] a fost preocupat de mişcările fostului rege Carol al României şi este de acord cu Foreign Office-ul cu privire la faptul că prezenţa lui [Carol] în România sau în vecinătatea ei ar putea genera complicaţii şi ar aduce prejudicii intereselor Marii Britanii şi celor ale [Statelor Unite], în legătură cu acest fapt, vă amintiţi că, în aprilie, Departamentul de Stat a solicitat ambasadei din Paris să îl susţină pe ambasadorul britanic în încercarea de a-i convinge pe francezi să[-i] refuze [lui Carol] acordarea permisiunii de intrare.

Ambasadei Statelor Unite la Rio de Janeiro i s-a cerut să informeze Departamentul cu privire la intenţiile lui Carol de a călători în afara acestei emisfere. Dacă într-adevăr are astfel de intenţii, se crede că, dacă guvernele noastre îi vor prezenta guvernului brazilian situaţia în cadrul unor întrevederi infor- male, acesta va fi dispus să coopereze cu noi în orice acţiune menită să-i întârzie plecarea. în acest moment, se pare că nu sunt necesare acţiuni suplimentare.

Walworth Barbour

NA, FO371/67263 R11383.

50. Telegrama nr. 487 din 14 august 1947. Sir Nigcl Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Primită: 14 august 1947, ora 21.00.

14 august 1947, ora 18.10

Referitor la telegrama mea nr. 167'. Regele Carol.

Guvernul portughez solicită insistent un răspuns. V-aş fi recunoscător dacă mi-aţi comunica cât mai grabnic o decizie.

NA, FO 371/67263, R11144/4158/37.

51. Telegrama nr. 404 din 19 august 1947. Young, de la ambasada britanică la Rio de Janeiro, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe.

Secret

Primită: 20 august 1947, ora 13.20.

19 august 1947, ora 19.00

Referitor la telegrama cu nr. 487 de la Lisabona. Regele Carol.

Telegrama nr. 167 de la Lisabona nu a fost primită.[LXXXII]

Ca urmare a scrisorii din 17 iulie trimisă de Departamentul de Sud[LXXXIII], am discutat recent cu secretarul general al ministerului afacerilor externe. A înţeles motivele pentru care plecarea lui Carol era de nedorit şi mi-a promis că mă va anunţa dacă află că plecarea este iminentă. întrucât Carol are o viză

LXXXII Telegrama nr. 167 din 9 august 1947. Vezi, mai sus, documentul 47.

LXXXIII în textul original: „Southern Department”.

diplomatică, nu are nevoie de permisiunea de a părăsi ţara, iar guvernul brazilian nu ar putea să îl împiedice şi probabil nici nu ar face acest lucru.

Singura modalitate sigură pentru a-l împiedica să plece – dacă nu aţi luat deja această măsură – ar fi să cereţi reprezentanţelor Majestăţii Sale din ţările europene şi africane, pe care ar putea încerca să le tranziteze, să solicite guvernelor acestor ţări să dea misiunilor lor din Rio dispoziţii să nu îi acorde nici un fel de viză, fie ea de intrare, temporară sau de tranzit.

Un alt aspect referitor la această chestiune este că, în urmă cu ceva vreme, ambasadorul Statelor Unite m-a întrebat, de faţă fiind şi Carol, dacă nu am fi dispuşi să avem o atitudine mai relaxată faţă de el şi m-a îndemnat să vă telegrafiez cu privire la acest lucru.

I-am răspuns că nu o voi face, deoarece cred că orice astfel de intervenţie ar fi inutilă.

între timp, am luat măsuri pentru o supraveghere discretă şi vă voi raporta orice semn de plecare iminentă.

Am discutat cu dl Coe cu privire la acest lucru. Politica Statelor Unite rămâne aceeaşi ca şi a noastră – să împiedice întoarcerea lui Carol în Europa. A sugerat ca ambasada noastră din Washington să discute cu Departamentul de Stat.

A. Watson, 26 august 1947[1]

NA. FO 371/67263, R11398.

1. Textul evidenţiat cu caractere cursive este, în document, scris de mână.

52. Telegrama nr. 689 din 21 august 1947. Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

21 august 1947

Drept răspuns la o dorinţă exprimată de Direcţia pentru Europa, iată o prezentare a restrângerii prerogativelor regale sub regimul „Frontului Naţional Democrat*[1]. Am verificat cu ajutorul regelui Mihai punctele de la 1 la 3 ale prezentei telegrame, iar suveranul însuşi a fost cel care mi-a precizat restul.

1. Din punct de vedere juridic, puterile Coroanei Române nu sunt ştirbite în nici un fel, cu excepţia faptului că legislaţia conferă puteri discreţionare comisiei ministeriale însărcinate cu redresarea economiei şi stabilizarea monetară.

2. Practic, şi contrar reglementării valabile în statul român antebelic, tot ceea ce poate intra în vigoare fără semnătura regală se elaborează şi se decide fără participarea suveranului şi, cel mai adesea, fără ca măcar să i se aducă la cunoştinţă. Este mai ales cazul tuturor deciziilor de politică externă: chiar dacă Curţii i se mai comunică încă, mai mult sau mai puţin regulat, o colecţie de telegrame diplomatice, din aceasta lipsesc cele mai importante elemente de informare sau evaluare. Aş menţiona, de exemplu, scrisoarea pe care a scris-o Excelenţa Voastră, pe data de 12 iulie, Ministrului României, pentru a răspunde la argumentele României de a refuza invitaţia franco-engleză la

întrunirile privind cooperarea economică europeană; eu am fost cel care, imediat după ce am primit borderoul nr. DE 270 din 18 iulie – sosit abia pe data de 7 august –, a adus această comunicare a Excelenţei Voastre la cunoştinţa regelui, care nu aflase nimic despre aceasta.

3. Acest rol de maşină de semnat la care a fost redus suveranul prezintă inconvenientul de a introduce opoziţia Coroanei în ultimul stadiu al unui demers politic şi administrativ întreprins fără participarea sa; de unde şi acuitatea divergenţelor dintre rege şi guvern asupra unor proiecte de lege precum cele enumerate în finalul telegramei mele nr. 579-81. Dar – punct esenţial după părerea lui Mihai I (a se vedea telegrama mea 35-36) – responsabilitatea Coroanei este în mare înlăturată de traiectoria pe care a luat-o în 18 luni politica guvernului impus regelui, în martie 1945, de dl Vîşinski şi confirmat, la începutul anului 1946, cu colaborarea ambasadorului american Harriman şi a lordului Inverchapel.

4. Deşi – teoretic – nu e nimic schimbat în puterile constituţionale ale Coroanei, un rezultat indirect al acestei misiuni a „celor trei granzi", care îl obligă pe rege să confirme la putere cabinetul pe care l-a „demisionat" cu trei luni înainte, a fost de fapt de a aboli una dintre prerogativele regale: regele nu mai poate să impună demisia guvernului său.

5. Până la alegeri – şi, probabil, pentru că popularitatea regelui Mihai a folosit drept acoperire pentru blocul guvernamental în eforturile sale zadarnice de a câştiga simpatia electoratului – se afişau nenumărate menajamente faţă de Coroană; se încerca îndeosebi să se obţină consimţământul său

voluntar pentru textele pentru care semnătura sa era indispensabilă.

Acum, dacă suveranul refuză să semneze un proiect de lege sau cere în prealabil modificări de neacceptat pentru guvern, textul este reluat prin iniţiativă parlamentară, şi atunci devine o lege votată, în general în unanimitate, de Camera totalitară rezultată în urma ultimelor alegeri, pe care Mihai I este invitat să o semneze.

Boncour

AD, Europe l944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

53. Telegrama nr. 690 din 21 august 1947. Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

Strict secret. Acces restricţionat

21 august 1947

Continuarea telegramei precedente.

în măsura în care tânărul suveran reacţionează împotriva unor astfel de procedee, i se răspunde fără sfială, mi-a spus el, că dacă monarhia nu vrea sau nu poate să se adapteze la politica „progresistă[1]* a României „democratice**, vor fi pur şi simplu obligaţi să se lipsească de ea. De aici, Mihai I trage concluzia că nu se mai doreşte la fel de mult ca în trecut menţinerea monarhiei în România.

Regele a încercat, bineînţeles, să elucideze intenţiile conducătorilor F.N.D. în această privinţă; o „mare personalitate“, mi-a mărturisit el, a fost intermediar între el şi comunişti, şi iată cele trei alternative pe care aceasta le-a raportat tânărului suveran:

- poate să rămână întreaga viaţă regele României, dacă doreşte să se adapteze la evoluţia „democratică** a ţării;
- ar putea deveni, dacă circumstanţele o vor dovedi de preferat, preşedinte al unei Republici române;
- va deveni, dacă preferă, un simplu cetăţean român şi va putea, în această calitate, să rămână în ţară cât timp doreşte.

Boncour

AD, Europe 1944-.../Roumanie/l944-1949/17. Questions Dynastiques.

54. Telegrama nr. 690 din 25 august 1947. Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei la Bucureşti, către

ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 27 august 1947, la amiază.

25 august 1947

în comparaţie cu sărbătorirea zilei de 23 august din 1945 şi 1946, cea de vinerea şi sâmbăta trecută se caracterizează prin:

1) omiterea aproape completă, în comentariile de presă şi chiar şi în discursurile oficiale, a regelui Mihai, autor incontestabil – chiar unic, deşi acest fapt nu e pe placul tuturor partidelor politice – al actului istoric din 23 august 1944. Nici măcar o fotografie a suveranului în paginile jurnalelor. Cenzura comunistă şi-a jucat bine rolul.

2) absenţa oricărei evocări paralele a eliberării Parisului, concomitentă cu cea a Bucureştiului: a existat un singur articol pe acest subiect, într-o publicaţie de mâna a doua.

Cu alte cuvinte, sărbătorirea zilei de 23 august în România a pierdut, prin ordinul guvernului fenedist, cele două caracteristici principale ale semnificaţiei pe care publicul i-a dat-o în ultimii trei ani şi pe care i-ar mai da-o dacă tulburarea şi demoralizarea provocate de stabilizare[LXXXIV] în rândul maselor

LXXXIV Este vorba despre reforma bănească din 15 august 1947, cu prilejul căreia, sub pretextul stopării inflaţiei, însă cu scopul adevărat de a naţionaliza economiile populaţiei, banca centrală a hotărât schimbarea monedei curente devalorizate cu una nouă. Populaţiei i-a fost permisă schimbarea unei sume infime; astfel, ţăranii au avut dreptul la schimbarea a cinci milioane de lei vechi, salariaţii şi pensionarii trei milioane, în timp ce restul populaţiei a putut schimba maximum un milion şi jumătate de lei vechi în lei noi. La 14 august 1947, în preziua reformei, un dolar american valora 6 055 854 de lei.

populare nu le-ar fi răpit momentan orice dorinţă de a sărbători.

Publicul român conştientizează suficient de mult haosul radical aflat în plină desfăşurare, încât liniştea impusă în jurul

regelui său să îl facă să simtă că l-ar putea pierde... împreună cu tot restul.[1]

Paul Boncour

AD, Europe J944-.../Rournanie/l944-1949/17.

Questions Dynastiques.

55. Telegrama nr. 230 din 25 august 1947. G.A. Wallinger („pentru ministrul de cxterne"), din Foreign Office, către Sir Nigel Ronald, ambasadorul britanic Ia Lisabona

25 august 1947 Stimate domn,

Cu privire la telegrama Excelenţei Voastre nr. 167 din 9 august referitoare la cererea de stabilire în Portugalia adresată guvernului portughez de fostul rege Carol al României, aş fi bucuros dacă i-aţi mulţumi doctorului Faria pentru că ne-a consultat şi dacă l-aţi informa că poziţia Guvernului Majestăţii Sale [Regelui George] rămâne neschimbată. [Guvernul Majestăţii Sale] consideră că este preferabil ca fostul rege Carol să nu se întoarcă în Europa.

Vă informăm că recentele evenimente din România tind să conducă la izolarea regelui Mihai, a cărui poziţie a fost cu siguranţă slăbită. Loialitatea românilor faţă de regele Mihai este unul dintre obstacolele din calea sovietizării României. Au existat numeroase zvonuri că guvernul României plănuia să

creeze confuzie în rândul opiniei publice aducând în discuţie chestiunea fostului rege Carol; faptul că fostul rege Carol a ales Portugalia ca bază a sa în Europa este, într-o oarecare măsură, un indiciu că întoarcerea sa nu este sprijinită în mod direct de Uniunea Sovietică. Cu toate acestea, ar fi mai bine dacă el ar fi ţinut complet departe de Europa.

G.A. Wallinger

NA, FO 37J/67263, R11144/4158/37.

1. În textul original: „[le public roumain] pourrait bien le perdre... avec le reste".

56. Telegramă fără număr de înregistrare din 28 august 1947. G.A. Wallinger, Foreign Office către W.D. Allen, ambasada britanică la Washington

Secret

28 august 1947

Dragă Allen,

Anexez o copie a telegramei nr. 404 din 19 august de la Rio, al cărei alineat nr. 3 descrie atitudinea ambasadorului Statelor Unite cu privire la fostul rege Carol.

în trecut, Departamentul de Stat a cooperat cu noi pentru a împiedica întoarcerea fostului rege în Europa, întoarcere care l-ar pune pe regele Mihai într-o situaţie şi mai neplăcută în aceste momente dificile. Am înţeles de la ambasadorul Statelor Unite de aici că, în continuare, Departamentul de Stat se opune cu tărie ca regele să traverseze Oceanul Atlantic. Aşadar, se pare că, din ignoranţă, ambasadorul Statelor Unite de la Rio nu exprimă poziţia oficială.

Dacă e posibil, vă rog să faceţi o aluzie la Departamentul de Stat cu privire la poziţia

ambasadorului Statelor Unite (preferabil, fără a ne aduce în discuţie), ca să i se ceară să susţină poziţia lui Young pe lângă ministerul afacerilor externe [brazilian],

G.A. Wallinger

NA, FO 371/67263, R1J398/4J58/37.

57. Telegrama nr. 512 din 28 august 1947. Sir Nigel Ronald, de la ambasada britanică la Lisabona, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Primită: 20 august 1947, ora 21.05.
Secret. Important

28 august 1947, ora 18.38

Referitor la telegrama mea nr. 487.[LXXXV]

Vă rog să transmiteţi răspuns. Altminteri, mi-e teamă că guvernul portughez va acţiona.

De altfel, nu putem pretinde să fim consultaţi într-o astfel de chestiune. Faptul că portughezii ne-au cerut părerea se datorează numai curtoaziei lor.

NA, FO 371/67263, R11188/4156/37.

58. Telegrama nr. 520 din 1 septembrie 1947. Foreign Oftice către ambasada britanică la Lisabona

Important
Acces restricţionat

1 septembrie 1947, ora 20.10

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 512.

în mod accidental, telegrama mea de răspuns nr.

LXXXV Aparent, ambasada britanică de la Lisabona a primit telegrama nr. 230 din 25 august a ministerului de externe britanic cu întârziere. în aceasta i se comunică lui Sir Nigel Ronald: „[Guvernul Majestăţii Sale] consideră că este preferabil ca fostul rege Carol să nu se întoarcă în Europa... ar fi mai bine dacă el ar fi ţinut complet departe de Europa.”

230 a ajuns cu întârziere. Părerea mea rămâne neschimbată.

NA, FO 3 71/67263, R11847/4158/3 7.

59. Telegrama nr. 435 din 3 septembrie 1947. Young, de la ambasada britanică la Rio de Janeiro, către Ernest Bovin, ministrul britanic al afacerilor externe

Confidenţial. Important.

3 septembrie 1947, ora 19.37

Referitor la telegrama Lisabonei cu nr. 512.

Am informaţii foarte sigure, potrivit cărora Carol a rezervat bilete pentru Lisabona pe nava S.S. Juan de Garay care va pleca [de aici] în jurul datei de 19 septembrie. Acest aspect trebuie să rămână strict confidenţial.

Ar trebui să încercăm să[-l] oprim [pe Carol]. Anexez o telegramă către Washington.[LXXXVI]

l-am arătat această telegramă domnului Coe, care va telegrafia [la Washinghton] cu privire la acest subiect.

Watson, 5 septembrie 1947

De asemenea, cred că ar trebui să îi cerem ambasadei de la Lisabona să îl informeze în mod confidenţial pe doctorul Faria.[LXXXVII]

Wallinger, 6 septembrie 1947

NA, FO 371/67263, R12140.

60. Telegrama nr. 520 din 4 septembrie 1947. Sir Nigcl Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

LXXXVI Este vorba despre telegrama nr. 9199 din 6 septembrie 1947. Vezi, mai jos, doc. 62.

LXXXVII Textul evidenţiat cu caractere cursive este, în document, scris de mână.

Primită: 4 septembrie 1947, ora 20.10.

4 septembrie 1947, ora 18.05

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 520 şi la depeşa nr. 230, primite pe 2 septembrie.

Pe 2 septembrie, directorul politic a răspuns la întrebarea adresată spunând că viza fusese deja acordată. A adăugat că vor continua să informeze ambasada.

Asta e o veste proastă![LXXXVIII]

D. Hay, 6 septembrie 1947

Aşa este. Mai departe, depinde de brazilieni. Am transmis această telegramă la Washington.

A. Watson, 8 septembrie 1947

S-a încrucişat cu o telegramă către Lisabona. Dacă regele Carol ajunge aici, e probabil că vom avea probleme![1]

G. Wallinger, 8 septembrie 1947

NA, FO 371/67263, R11144/4158/37.

61. Telegrama nr. 534 din 6 septembrie 1947. Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe către ambasada britanică la Lisabona

Important. Confidenţial

6 septembrie 1947, ora 21.00

Referitor la telegrama de la Rio nr. 435 din 3 septembrie, adresată mie.

Vă rog să consultaţi depeşa mea nr. 230 din 25 august.

Ar trebui să îi transmiteţi, în mod confidenţial, doctorului Faria această informaţie şi să întrebaţi

LXXXVIII în textul original: „This is bad news!“

dacă într-adevăr i s-a eliberat un permis de intrare portughez regelui Carol.[LXXXIX]

Vă rog să consultaţi [şi] telegrama mea nr. 9199 din 6 septembrie către Washington.

NA, FO 371/67263, R12140/4158/37.

61. **Telegrama nr. 9199 din 6 septembrie 1947. Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic, către ambasada britanică la Washington**

Important. Confidenţial

6 septembrie 1947, ora 22.35

Vă rog să consultaţi scrisoarea lui Wallinger din 28 august către Allen.

Ambasada Majestăţii Sale [regelui George] la Rio raportează că, potrivit unor surse foarte de încredere, fostul rege Carol a rezervat un bilet pentru Lisabona pe nava S.S. Juan de Garay, care va pleca de la Rio în jurul datei de 19 septembrie.

I-am dat ambasadorului Majestăţii Sale la Lisabona dispoziţii să informeze în mod confidenţial autorităţile portugheze cu privire la acest lucru şi să se intereseze dacă regele Carol a primit într-adevăr permis de intrare în Portugalia. Dacă nu aveţi nici o obiecţie, puteţi informa, în mod confidenţial, şi Departamentul de Stat cu privire la acest lucru, întrebând dacă vor da dispoziţii reprezentanţelor din Rio şi Lisabona pentru a se pune de acord cu colegii

LXXXIX Se pare că autorul telegramei a primit telegrama nr. 520 a ambasadei britanice de la Lisabona cu întârziere; în aceasta se comunică la Foreign Office că viza i-a fost deja acordată fostului rege Carol II.

britanici privind posibilele demersuri în vederea împiedicării acestei călătorii.

Ambasada Statelor Unite de aici a fost informată şi, pentru informarea dumneavoastră, a telegrafiat deja Departamentului de Stat comunicându-le reacţia noastră.

NA, FO 3 71/67263.

63. Telegrama nr. 529 din 10 septembrie 1947. Sir Nigcl Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona către Foreign Office

Confidenţial. Important

Primită: 10 septembrie 1947, ora 14.25.

10 septembrie 1947, ora 12.15

Referitor la telegramele dumneavoastră nr. 534 şi nr. 9199 către Washington.

S-a aprobat viza şi, din câte se ştie la Ministerul Afacerilor Externe [portughez], ea a fost acordată. Persoanele pentru care a fost solicitată viza sunt regele Carol însuşi, dna Lupescu, dl şi dna Urdăreanu şi doi (două) servitor(oare) spaniole.

La solicitarea vizei, regele Carol a afirmat că sănătatea sa şi a dnei Lupescu a fost afectată de şederea prelungită în Brazilia. De asemenea, a dat de înţeles că va rămâne în Portugalia până când va obţine permisiunea de a intra „într-o altă ţară“, despre care portughezii presupun că ar fi Franţa.

Ambasada Statelor Unite a fost informată de către Departamentul de Stat despre planurile lui Carol, dar nu a primit dispoziţii vizând întreprinderea vreunor acţiuni.

NA, FO 371/67263, R12413.

64. Telegrama nr. 4976 din 10 septembrie 1947. Lordul Inver- chapcl, ambasadorul britanic la Washington, către Foreign Office

Urgent. Confidenţial.
Primită: 11 septembrie 1947, ora 20.10.

10 septembrie 1947, ora 18.40

Referitor la telegrama dvs. nr. 9199. Fostul rege Carol.

Potrivit indicaţiilor, am contactat Departamentul de Stat şi am înţeles că aţi primit, prin intermediul ambasadei Statelor Unite la Londra, sugestia lor de a face o propunere comună guvernului canadian pentru a permite regelui Carol, ca o alternativă, să se stabilească în Canada.

Unul dintre membrii echipei mele subliniază faptul că, şi dacă intervenţia pe lângă Ottawa are suces, va apărea o întârziere şi că trebuie luate urgent măsuri pentru a împiedica plecarea lui Carol din Brazilia pe 19 septembrie, mai ales că se ştie că a primit o viză portugheză. Departamentul de Stat a răspuns că ambasadorul Statelor Unite la Rio este deja la curent cu dorinţa lor de a-l împiedica pe Carol să plece în Europa şi că, de îndată ce vă daţi acordul cu privire la intervenţia pe lângă Canada, dl Pawley va primi dispoziţii să îi ceară lui Carol să nu mai facă nici o mişcare până nu va fi găsită o destinaţie alternativă.

Cred că un membru al ambasadei Statelor Unite a vorbit cu dl Watson despre acest lucru. Trebuie să împiedicăm plecarea fostului rege Carol, iar ceea ce sugerează americanii pare săfie cea mai potrivită acţiune în aceste condiţii.

G.-C. Campbell, 12 septembrie 1947

Dl Coe mi-a explicat acest lucru şi va scrie o confirmare. Departamentul de Stat şi-a instruit reprezentantul din Rio şi speră că [acesta] va putea să îl împiedice pe fostul rege săplece în Portugalia. Se pare că Carol e pregătit să ia în considerare Canada drept o alternativă. Acolo poate fi supravegheat de N.W.M. Police.[XC]

Sper că vom cădea de acord asupra unei intervenţii comune pe lângă canadieni. E nevoie de o decizie rapidă.

A. Watson, 12 septembrie 1947

Presupun că acum nu ne rămâne decât să aşteptăm scrisoarea dlui Coe.

Finch, 13 septembrie 1947[XCI]

NA, FO 371/67263, R12462.

65. Telegrama nr. 535 din 12 septembrie 1947. Sir Nigel Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona, către Foreign Office

Primită: 12 septembrie 1947, ora 15.15.

12 septembrie 1947, ora 12.35

Pentru a-l împiedica pe Carol să vină în Europa, cred, aşa cum se sugerează în telegrama la care se face referire, că acesta trebuie abordat direct, întrucât este improbabil ca guvernul portughez să poată fi convins să anuleze viza acordată, cu atât mai mult cu cât, înainte de a o acorda, ne-au dat posibilitatea de a obiecta şi au aşteptat trei

XC Nort-West Mounted Police. Documentul se referă de fapt la renumita poliţie de stat canadiană, Royal Canadian Mounted Police, înfiinţată în 1920, prin reunirea a două forţe de poliţie: Nort-West Mounted Police (înfiinţată în 1874) şi Dominion Police.

XCI Textul evidenţiat cu caractere cursive este, în document, scris de mână.

săptămâni pentru un răspuns.

Cred că suntem de acord.

G.-C. Campbell, 15 septembrie 1947

Da, trebuie acţionat la Rio.

A. IV. 16 septembrie 1947'

NA, FO 371/67263, R12555.

66. Telegrama nr. 794 din 12 septembrie 1947. Jean Paul-Boncour, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 22 septembrie 1947, ora 18.

12 septembrie 1947

Referitor la telegrama mea nr. 637.

Un alt pilot român, Stănculescu, preşedintele Aeroclubului, tocmai a fugit cu avionul la Istanbul, în condiţii care îl pun pe regele Mihai într-o situaţie delicată.

Avioanele regale au beneficiat întotdeauna de un regim preferenţial din partea autorităţilor de ocupaţie care, atunci când a decedat regele George al Greciei, au mers până într-acolo încât

1. Textul evidenţiat cu caractere cursive este, în document, scris de mână.

au autorizat mai multe călătorii dus-întors de la Bucureşti la Atena, în folosul reginei-mamă.

Or, dl Stănculescu a împrumutat unul dintre aceste avioane de la pilotul regelui. Acesta din urmă, un favorit al lui Mihai I, care nu se îndoieşte de buna credinţă a pilotului, a fost exclus de la Curte şi se aşteaptă, de la o zi la alta, radierea sa din rândul

forţelor aeriene române.

Libertatea de deplasare pe cale aeriană, de care încă se mai bucură Coroana, ar putea fi, deci, afectată.

Boncour

AD, Europe 1944-.../Roumanie/l944-1949/17. Questions Dynastiques.

67. Scrisoare din 13 septembrie 1947 a doamnei Marion de Chaste- lain către Adam Watson, din Foreign Office

13 septembrie 1947

Stimate domnule Watson,

Chiar înainte de a pleca în Germania, soţul meu a primit o telegramă din partea dlui Rică Georgescu din New York, care îl înştiinţează că regele Carol şi Magda Lupescu au primit vize de intrare în Portugalia.

A încercat să vă telefoneze, dar nu a reuşit, şi m-a rugat să vă scriu cu privire la conţinutul acelei telegrame, care credea că v-ar putea interesa.

Vă mulţumesc pentru scrisoarea din 12 septembrie pe care am primit-o în această după-amiază, scrisoare referitoare la bunurile noastre din România. Evident, suntem îngrijoraţi pentru ele şi vă mulţumim pentru grija pe care o arătaţi.

A dumneavoastră,

Marion de Chastelain

NA, FO 371/67263, R12413/4158/37.

68. Scrisoare fără număr de înregistrare din 15 septembrie 1947. Robert Coc, prim-secretar al ambasadei americane la Londra, către J.H. Watson, Foreign Office

15 septembrie 1947

Dragă Adam,

îţi aminteşti [probabil] că ţi-am telefonat săptămâna trecută cu privire la un mesaj din partea Departamentului de Stat privind dorinţa fostului rege Carol de a pleca în Europa. Potrivit acestui mesaj, dl Norman Armour, subsecretarul de stat, s-a întâlnit cu fostul rege la recenta conferinţă de la Rio de Janeiro, ocazie cu care Carol i-a spus că dorea să plece în Portugalia din motive financiare şi de sănătate şi a precizat că se gândeşte să se stabilească permanent în ţara respectivă.

Ca o alternativă, Carol a sugerat şi posibilitatea de a pleca în Canada.

în telegrama din partea Departamentului de Stat se mai spunea că acesta din urmă continuă să împărtăşească opinia Foreign Office-ului potrivit căreia, dacă sovieticii decid să se folosească de ea, prezenţa lui Carol în Europa i-ar putea crea neplăceri regelui Mihai, aflat într-o situaţie dificilă. în aceste condiţii, Departamentul crede că alternativa canadiană propusă ar putea fi o soluţie potrivită, cel puţin pentru moment, în aşteptarea viitoarelor evoluţii din România.

Departamentul afirma că aşteaptă comentariile Foreign Office-ului şi că, dacă Foreign Office-ul este de acord, propune o intervenţie comună a Statelor Unite şi a Marii Britanii pe lângă guvernul canadian.

Tocmai am primit o altă telegramă din partea Departamentului de Stat, prin care se solicită părerea Foreign Office-ului cu privire la acest lucru, şi ţi-aş fi recunoscător pentru un răspuns rapid, ca să pot, la rându-mi, informa Washingtonul.

Robert Coe[XCII]

NA, FO 371/67263, R12700.

69. Telegrama nr. 9959 din 16 septembrie 1947. Foreign Office către ambasada britanică la Washington

Important. Confidenţial.

16 septembrie 1947, ora 16.33

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 4976 din 10 septembrie.

Mai jos este reprodusă telegrama ce va fi trimisă astăzi de către Biroul de Relaţii cu Commonwealth-ul înaltului comisar[XCIII] al Regatului Unit de la Ottawa:

„Guvernul Statelor Unite şi noi, de asemenea, suntem tulburaţi de vestea că fostul rege Carol al României, aflat acum în Brazilia, a reuşit să obţină o viză pentru Portugalia şi că face pregătiri pentru o călătorie pe mare cu destinaţia Lisabona. Regele Mihai al României (care a devenit rege ca urmare a detronării tatălui său) este principalul obstacol în calea sovietizării României şi există temeri că motivul întoarcerii fostului rege Carol în Europa este încercarea de recâştigare a tronului cu complicitatea sovieticilor. în orice caz, ar avea un efect devastator asupra României.

Motivul invocat de fostul rege pentru părăsirea Braziliei a fost că sănătăţii sale nu îi priieşte clima Braziliei. Neoficial, i-a spus ambasadorului Statelor Unite Ia Rio că ar accepta Canada ca reşedinţă

XCII Semnătură olografă.

XCIII Reprezentantul diplomatic al unei ţări membre a Common- wealth-ului britanic într-o altă ţară membră se numea, în 1947, *High Commissioner* (înalt comisar).

alternativă. Departamentul de Stat american a sugerat ca guvernele noastre să facă o propunere comună guvernului canadian pentru ca acesta din urmă să îi permită regelui să se stabilească în Canada.

Am explicat ambasadei Statelor Unite că nu credem că o propunere comună adresată guvernului canadian este cea mai bună modalitate de a gestiona chestiunea, dar i-am dat dispoziţii

Comisarului Regatului Unit de la Ottawa să transmită guvernului canadian că împărtăşim îngrijorarea guvernului Statelor Unite cu privire la această situaţie şi sperăm că guvernul canadian va da un răspuns pozitiv cererii lor. Prin urmare, vă rog să le explicaţi autorităţilor canadiene că această solicitare este făcută de guvernul american şi că, în ce ne priveşte, suntem extrem de îngrijoraţi şi credem că regele Carol nu (repet, nu) ar trebui să revină în Europa. Desigur, veţi ţine legătura cu ambasadorul Statelor Unite cu privire la această chestiune.*[1]

Vă rog să informaţi Departamentul de Stat. Probabil, ambasadorul Statelor Unite la Rio va încerca acum să îl împiedice pe rege să părăsească Brazilia.

A.W., 16 septembrie 1947[1]

NA, FO 371/67263, R12462/4158/3 7.

70. Telegrama nr. 353 din 17 septembrie 1947. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 17 septembrie 1947, ora 13.

17 septembrie 1947, ora 9

Am aflat dintr-o sursă care în general este bine informată că [...] ar sosi din Brazilia la Lisabona.[2] Regele Carol al României [va fi] însoţit de dna Lupescu.

Ar avea intenţia să rămână o vreme în Portugalia.

du Sault

AD, Europe 1944-,../Rouinanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

1. Textul evidenţiat cu caractere cursive a fost adăugat ulterior, cu scris de mână.

2. în textul original: „J'ai appris de source generalement bien infor- mee que le (...) arriverait du Bresil â Lisbonne."

71. Telegrama nr. 841 din 17 septembrie 1947. Roy Melbourne, legaţiunea americană Ia Bucureşti, către George Marshall, secretarul de stat american

Secret. Prioritar

Primită: 20 septembrie 1947, ora 1.20

17 septembrie 1947

Cu ocazia unei întrevederi, doi dintre consilierii regelui au prezentat o viziune sumbră asupra viitorului regelui Mihai sub viitorul regim comunist, despre care consideră că are un plan de acţiune în două etape. Prima etapă constă în atacarea regelui prin intermediul consilierilor săi, deoarece comuniştii nu îndrăznesc încă să îl atace făţiş. în acest stadiu, consilierii afirmă că comuniştii vor încerca să îi îndepărteze sau să îi discrediteze pe toţi membrii importanţi ai anturajului regelui. Odată ce regele a rămas singur, a doua etapă a planului va fi pusă în aplicare, aducându-i-se acuzaţii grave şi dându-i-se o

pedeapsă pe măsura presupuselor crime. Nu îi va fi niciodată permis, spun ei, să părăsească ţara, întrucât comuniştii sunt pe deplin conştienţi de faptul că ar deveni imediat nucleul mişcării de eliberare a României de peste hotare. Nici măcar în condiţiile prevederilor Tratatului de Pace consilierii nu văd nici o modalitate legală eficace prin care presiunea externă să poată fi folosită în mod direct pentru a schimba această condamnare.

Deşi atât consilierii civili, cât şi militarii apropiaţi regelui Mihai după lovitura de stat din 1944 se aşteaptă să fie la un moment dat eliminaţi, într-o primă etapă se face presiune asupra militarilor. Ministrul de război a cerut pensionarea şefului Casei militare[XCIV] a regelui Mihai, generalul Nicolescu, şi a altor ofiţeri fideli [regelui]. S-ar putea ca, pentru moment, unii să fie scutiţi, însă se aşteaptă ca generalul Nicolescu să iasă la pensie şi să

XCIV în textul original: „military household”.

fie înlocuit cu generalul Emilian [...]', al doilea om din serviciul regelui.

Acum câteva zile, fără autorizare, pilotul principal al regelui a permis ca un avion uşor al Casei Regale să fie folosit de un prieten pentru un zbor de antrenament, care s-a transformat într-o evadare în Turcia. Consilierii afirmă, iar dovezile lor susţin acest lucru, că evadarea a fost plănuită de guvern pentru a genera încă un incident care să îl pună pe rege într-o situaţie neplăcută.

De asemenea, informatorii consideră important faptul că fostul mareşal al Curţii, Stîrcea, care în timpul dictaturii lui Anto- nescu a colaborat cu regele pentru pregătirea loviturii de stat, a fost arestat pentru implicare în presupusa conspiraţie naţio- nal-ţărănistă împotriva regimului.

Melbourne

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

72. Telegrama nr. 460 din 18 septembrie 1947. Young, ambasada britanică Ia Rio de Janeiro, către Foreign Office

Important. Confidenţial

Primită: 19 septembrie 1947, ora 15.00.

18 septembrie 1947, ora 20.45

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 9559 către Washington. Fostul rege Carol.

Colegul meu din Statele Unite nu a primit nici o instrucţiune şi, în absenţa ei, nu e dispus să acţioneze. Aşa cum a fost anunţat în presă, Carol va pleca la Lisabona mâine, deci presupun că acest

1. Text lipsă în original.

capitol poate fi considerat închis.

NA, FO 371/67263, R12817.

73. Telegrama nr. 708-709 din 19 septembrie 1947. Croy, de la ambasada Franţei la Rio de Janeiro, către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 19 septembrie 1947, ora 21.40.

19 septembrie 1947, ora 20.30

Regele Carol al României se îmbarcă mâine pe un vapor portughez cu destinaţia Lisabona. Acum câteva săptămâni s-a căsătorit cu doamna Lupescu, dar starea de sănătate a acesteia este atât de gravă, încât ceremonia a fost reprogramată de două ori. Tot starea de sănătate a doamnei Lupescu îl determină pe fostul suveran să se deplaseze către o regiune cu un climat mai favorabil. Cel puţin aşa le-a explicat apropiaţilor plecarea sa şi am toate motivele să cred că această explicaţie este exactă.

Nu este mai puţin adevărat că, din Portugalia, regele ar putea să se deplaseze cu uşurinţă către orice ţară din Europa. Nu pare să îşi dorească asta şi, de ceva timp, nu a făcut nici un secret din faptul că se gândeşte să se retragă. Nu a ascuns nici faptul că îşi doreşte să se întoarcă în Franţa, unde deţine proprietăţi şi unde îi place să trăiască.

Lisabona apare deci ca o escală pe ruta sa către ţara noastră, escală a cărei durată va depinde de dorinţa noastră de a-l primi. Sub acest aspect, paşaportul său încă mai conţine viza pe care i-a acordat-o această ambasadă urmând instrucţiunile Departamentului şi de a cărei anulare l-am anunţat ulterior, fără să putem menţiona anularea pe documentul în sine. Totuşi, regele este la curent cu

poziţia noastră. De atunci, am avut ocazia personal să revin asupra acestui subiect cu el. Ştie deci că în prezent nu ar putea intra în Franţa fără a obţine un nou acord.

Croy

AD, Europe 1944—.../Roumanie/1944~1949/17. Questions Dynastiques.

74. Telegrama nr. 851 din 23 septembrie 1947. Biroul de Relaţii cu Commonwcalth-ul către înaltul Comisariat britanic la Ottawa

Secret

23 septembrie 1947, ora 18.30

Referitor Ia telegrama dumneavoastră din 18 septembrie nr. 872. Fostul rege Carol.

Este confirmat faptul că fostul rege Carol a plecat, acest capitol putând fi considerat închis. Prin urmare, nu e necesar ca autorităţile canadiene să fie presate să dea un răspuns.

Pentru informarea dumneavoastră, întrucât nu a putut să îi dea lui Carol asigurări că, dacă rata posibilitatea de a părăsi Brazilia, i se putea găsi o destinaţie alternativă şi, întrucât era prea târziu să ceară intervenţia guvernului brazilian, Departamentul de Stat a considerat că nu mai putea face nimic pentru a împiedica plecarea lui Carol.

S-a trimis o copie şi la Foreign Office.

NA, FO 371/67263, R12462/4158/3 7.

75. Telegramă fără număr de înregistrare din 23 septembrie 1947. Franţois Coulct, din ministerul francez al afacerilor externe, către ambasadele Franţei la Londra, Madrid şi Washington şi către legaţiunca Franţei la Lisabona

Acces restricţionat

23 septembrie 1947

Vă comunic în cele ce urmează, cu titlu informativ, textul unei telegrame primite de la Rio de Janeiro pe data de 19 septembrie 1947.

(Reproducerea telegramei primite de la Rio de Janeiro, pe data de 19 septembrie 1947).

Vă reamintesc că decizia de a nu-i permite regelui Carol să vină în Franţa nu s-a schimbat.

E Coulet

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

76. Telegrama nr. 426 din 2 octombrie 1947. Bcrnard Hardion, ambasadorul Franţei Ia Madrid, către ministerul Francez al afacerilor externe

2 octombrie 1947

Referitor la telegrama dumneavoastră nr. 435.

Jurnalele spaniole anunţă în seara aceasta că regele Carol, aflat la bordul vaporului argentinian Juan de Garay, a făcut o escală la Santa Cruz de Tenerife.

Secretarul său a declarat că fostul rege se îndreaptă spre Portugalia, unde intenţionează să se stabilească şi că nu plănuieşte să călătorească în Spania.

Hardion

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-I949/17.

Questions Dynastiques.

77. Telegrama nr. 368 din 6 octombrie 1947.

Legaţiunea Franţei la Lisabona către ministerul francez al afacerilor externe

Acces restricţionat
Primită: 6 octombrie 1947, ora 22.40.

6 octombrie 1947, ora 17.45

Telegrama dumneavoastră nr. 328.

Regele Carol a sosit în Lisabona pe data de 5 octombrie, însoţit de soţia sa şi de mareşalul palatului Urdăreanu.

1. Semnătură olografa.

S-a cazat la hotelul Palâcio din Estoni şi a declarat că prin călătoria sa nu urmăreşte nici un scop politic şi că nu intenţionează să se îndrepte către Franţa. Nici un reprezentant oficial al guvernului portughez sau al legaţiunii române nu l-a întâmpinat la hotel.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

78. Notă din 6 octombrie 1947 întocmită de un funcţionar al Ministerului francez al afacerilor externe despre chestiunea întoarcerii la tron a lui Carol II

6 octombrie 1947

Consilierul ambasadei Marii Britanii mi-a spus azi-dimi- neaţă că întoarcerea fostului rege Carol în Europa provoacă îngrijorare la Londra şi la Washington, ba chiar mai mult la Washington, mi-a precizat el, decât la Londra. Se crede că s-ar putea ca regele Carol să nu rămână insensibil la avansurile sovietice de a îl readuce pe tron în locul fiului său şi se consideră că aceste manevre, dacă s-ar concretiza şi dacă ar avea succes, ar avea drept consecinţă o consolidare definitivă a controlului exercitat de URSS asupra României.

S-ar dori, sub acest aspect, ca fostul rege să nu primească autorizaţia de a veni în Franţa.

Este greu de conceput că România ar putea fi vasal al Rusiei mai mult decât este la ora actuală, dar totuşi nu există îndoială că, dacă manevrele pe care le-am menţionat mai sus s-ar concretiza, ar provoca tulburări suplimentare care, în orice caz, ar fi bine să fie evitate.

Regele Carol a primit în 1945 o viză pentru Franţa; această viză a fost anulată şi persoana în cauză a fost informată despre această anulare, dar nu s-a putut menţiona pe paşaport că viza a fost retrasă.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/l944-1949/17.

Questions Dynastiques.

79. Telegrama nr. 373 din 9 octombrie 1947. J.C. Paris, din ministerul francez al afacerilor externe, către J. du Sault, ministrul Franţei Ia Lisabona

9 octombrie 1947

Referitor la telegramele mele nr. 325 la 328.

Ambasada Marii Britanii a împărtăşit Departamentului că întoarcerea fostului rege Carol în Europa provoacă îngrijorare la Londra şi Ia Washington, ba chiar mai mult la Washington, a precizat aceasta, decât la Londra. Ar exista motive să credem că s-ar putea ca regele Carol să nu rămână insensibil la avansurile sovietice de a îl readuce pe tron în locul fiului său şi se consideră că aceste manevre, dacă s-ar concretiza şi dacă ar avea succes, ar avea drept consecinţă o consolidare definitivă a controlului exercitat de URSS asupra României.

S-ar dori, în această privinţă, ca fostul rege să nu primească permisiunea de a veni în Franţa.

Este greu de conceput că România ar putea fi vasal al Rusiei mai mult decât este la ora actuală. Dar totuşi nu există nici o îndoială că, dacă manevrele la care fac aluzie Londra şi Washingtonul s-ar concretiza, ar provoca tulburări suplimentare care, în orice caz, ar fi bine să fie evitate.

După cum bine ştiţi (a se vedea telegrama mea nr.

325-327), pe paşaportul regelui Carol există o viză franceză acordată în mai 1945 de către Ambasada noastră la Rio de Janeiro.

Deşi anularea acestei vize a fost deja adusă la cunoştinţă regelui Carol, v-aş fi recunoscător dacă i-aţi confirma acestuia din urmă că această decizie v-a fost comunicată şi că Guvernul francez nu şi-a schimbat deloc punctul de vedere în această privinţă.

J.C. Paris

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

80. Telegrama nr. 995 din 15 octombrie 1947. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe

15 octombrie 1947

Făcând trimitere la depeşa Departamentului nr. 373/EU din data de 9 octombrie 1947, am onoarea de a aduce la cunoştinţa Excelenţei Voastre că anularea vizei care îi fusese acordată regelui Carol în luna mai 1945, a fost confirmată chiar astăzi, de către unul dintre colaboratorii mei, domnului Urdăreanu, mareşalul curţii fostului suveran al României.

Dl Urdăreanu a găsit de cuviinţă să se arate surprins în faţa acestui demers care confirma pur şi simplu o stare de fapt cu care regele Carol era la curent, deşi, a adăugat el „când am fost abordaţi asupra acestui subiect, nu s-a pus problema unei anulări a vizei, ci pur şi simplu a unei amânări a călătoriei Majestăţii Sale în Franţa.[11]

Mareşalul curţii a adăugat că regele Carol nu avea, în nici un caz, vreo intenţie de a se deplasa în Franţa, „căci motivele călătoriei sale, care erau valabile în 1945, nu mai există la ora actuală".

du Sault

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

81. Telegrama nr. 994 din 27 octombrie 1947. Jcan Paul-Boncour, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

27 octombrie 1947

Referitor la telegramele mele nr. 689-90.

Mareşalul curţii mi-a împărtăşit impresia că

politica dusă de cabinetul F.N.D. faţă de Coroană abordează acum o nouă etapă: aceea a umilirii deliberate şi ostentative a monarhiei române.

în plus, în mediile politice se confirmă din ce în ce în mai mult zvonul unor viitoare şi importante reforme constituţionale, organul oficial socialist *Libertatea,* printre altele, facându-se ecou al acestui zvon.

Presupun deci că într-un interval mai lung sau mai scurt de timp va interveni o explicaţie decisivă între rege şi guvernul său.

Boncour

AD, Europe l944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

82. Telegrama nr. 90 din 27 octombrie 1947. Rudolf Schocnfeld, ministrul american Ia Bucureşti, către George Marshall, secretarul de stat american

Secret. Urgent
Primită: 27 octombrie 1947, ora 18.14.

27 octombrie 1947, ora 15.00

Regele Mihai şi mama sa au fost invitaţi printr-o scrisoare personală din partea regelui Angliei să participe la nunta principesei Elisabeta. Nu au abordat încă problema cu prim-ministrul, iar guvernul nu şi-a precizat încă poziţia.

Holman, ambasadorul britanic, mi-a spus că, în decizia pe care o va lua privind invitaţia, Mihai va trebui să ia în calcul riscul reprezentat de prezenta apropiere a lui Carol de Bucureşti, precum şi informaţiile privind presupusa relaţie a lui Carol cu agenţii sovietici de la Lisabona, relaţie care ar viza întoarcerea sa. Absenţa lui Mihai ar uşura orice tentativă de lovitură.

Holman se aşteaptă să o vadă pe regina-mamă peste câteva zile şi cred că vor discuta aceste aspecte.

Schoenfeld

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945/49,

83. Telegrama nr. 1851 din 27 octombrie 1947. Keeley, de la ambasada americană la Atena, către George Marshall, secretarul de stat american

Strict secret
Primită: 27 octombrie 1947, ora 17.39.

27 octombrie 1947, ora 19.00

Regele m-a invitat astăzi să îl văd şi şi-a exprimat neliniştea privind soarta care îi aşteaptă pe sora sa şi pe regele Mihai al României. Majestatea Sa s-a referit la mesajele îngrijorătoare primite luna trecută de la sora sa prin intermediul dlui Lodge, membru al Congresului, şi a spus că informaţii şi mai alarmante i-au parvenit prin intermediul ministrului de interne Mavromichalis care s-a întâlnit cu regina-mamă săptămâna trecută în Elveţia, unde guvernul român i-a permis să meargă după ce refuzase să îi acorde permisiunea de a-l vizita pe [regele] George [al Greciei], deşi o astfel de permisiune i-a fost acordată pentru două plecări: una pentru a asista la înmormântarea lui George II în aprilie şi una pentru a asista la nunta principesei Ecaterina în luna mai. Regina[-mamă] Elena i-a spus lui Mavromichalis că situaţia lor se înrăutăţea pe zi ce trece, deznodământul fiind aşteptat oricând. Nu au nici cea mai vagă idee cu privire la ce s-ar putea întâmpla cu ei, dar cred că orice e posibil, inclusiv lichidarea lor prin otrăvire, arestare şi exil către o soartă necunoscută în Siberia, sau un alt sfârşit, şi mai teribil.

Regele Paul spune că, de la această distanţă, nu poate aprecia cât de gravă este situaţia familiei regale sau cât timp crede Mihai că ar mai fi de folos să rămână. Paul se întreabă, totuşi, dacă, în condiţiile în

care timpul o permite şi momentul e potrivit, familia regală va putea primi azil la legaţiunea americană, când în cele din urmă deznodământul se va produce. El crede că suntem singura naţiune care poate să-i salveze sora şi nepotul

în eventualitatea în care un guvern român dominat de sovietici devine necruţător cu ei, dar este suficient de realist pentru a-şi da seama că poate nici măcar noi nu vom putea să îi salvăm fără a declanşa un conflict armat şi poate nici aşa, dacă sovieticii decid să îi lichideze. Paul crede că permisiunea acordată de guvernul bulgar ca regina-mamă şi fiul ei să meargă în Egipt nu este un precedent liniştitor pentru că aceasta s-a întâmplat înainte ca sovieticii să înceapă să aibă o atitudine mai dură şi pentru că acest lucru s-a datorat, crede el, recunoştinţei pe care Dimitrov personal i-o purta regretatului rege Boris pentru sprijinul pe care i l-a acordat în timpul procesului care a urmat incendierii Reichstagului.

Majestatea Sa m-a rugat să comunic îngrijorarea sa guvernului american, în speranţa că ar putea transmite misiunii noastre de la Bucureşti nişte dispoziţii utile, pentru orice eventualitate. Orice mesaj liniştitor pe care Departamentul l-ar transmite prin intermediul meu Majestăţii Sale ar fi apreciat de către el şi de către celelalte rude ale sale aflate aici.

Keeley

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945/49, Box 7089.

84. Telegrama nr. 1768 din 30 octombrie 1947. Robert

Lovett, subsecretarul de stat american, către ambasada americană la Atena.

Secret

30 octombrie 1947, ora 18.00

Cu discreţia pe care o consideraţi necesară, puteţi răspunde potrivit indicaţiilor de mai jos întrebării regelui Paul (mă refer la telegrama dumneavoastră nr. 1851 din 27 octombrie) în ceea ce priveşte posibilitatea ca legaţiunea noastră la Bucureşti să ofere refugiu familiei regale române:

Guvernul SUA este profund conştient de situaţia incertă în care se găsesc în prezent regele Mihai şi regina-mamă. Acest guvern este de asemenea conştient de remarcabilul serviciu pe care Mihai l-a adus cauzei aliate, prin dirijarea loviturii de stat din august 1944, şi de eforturile sale ulterioare în numele principiilor democratice în România.

În principiu, SUA nu recunosc dreptul de azil şi, în general, acest guvern se opune ca reprezentanţele sale diplomatice şi consulare să acorde drept de refugiu persoanelor care nu aparţin strict personalului oficial sau privat al acestor misiuni. împrejurările unei situaţii concrete influenţează în mod direct posibilităţile de abatere de la această regulă din motive umanitare, întrucât circumstanţele care ar determina familia regală română să solicite refugiu legaţiunii din Bucureşti nu pot fi prevăzute în totalitate, nu este posibil să stabilim dinainte ce acţiune ar fi adecvată şi posibilă din partea reprezentanţei SUA. Totuşi, îl puteţi asigura pe regele Paul că orice împrejurare care ar pune în pericol fizic familia regală română va reprezenta o reală

preocupare pentru SUA.[XCV]

Vă informez, în mod confidenţial, că Departamentul ţine legătura cu legaţiunea din Bucureşti cu privire la această chestiune.[XCVI]

Lovett

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945/49, Box 7089.

85. Telegrama nr. 1263 din 1 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Urgent. Strict secret
Primită: 1 noiembrie 1947, ora 20 [ilizibil],

1 noiembrie 1947, ora 18.45

A se transmite următoarele personal ministrului britanic al afacerilor externe.

I-am văzut în această după-amiază pe regele Mihai şi pe regina-mamă şi am subliniat pericolul pe care l-ar reprezenta plecarea regelui din România pentru a asista la nuntă, acum că regele Carol s-a întors în Europa şi ar putea fi în legătură cu cercurile comuniste care, fără îndoială, sunt nerăbdătoare să îl readucă în România pentru a-l îndepărta pe regele Mihai şi a-l restabili pe Carol pe tron, intenţia lor ultimă fiind aceea de a discredita şi distruge monarhia.

XCV în original: „va reprezenta o serioasă preocupare pentru SUA“. Cuvântul „serioasă” a fost ulterior înlocuit (cu scris de mână) cu cuvântul „reală”. Cel mai probabil, în versiunea expediată, a apărut în felul următor: „va reprezenta o reală preocupare pentru SUA”.

XCVI Ultimul alineat a fost adăugat ulterior, însă probabil înainte ca telegrama să fi fost trimisă către destinatar.

Regina-mamă, care a susţinut mare parte a conversaţiei, a fost de acord cu gravitatea acestui pericol când vine vorba de un om precum Carol, cu atât de puţine principii morale şi atât de puţin stabil, a cărui principală ambiţie în viaţă a fost dintotdeauna să devină preşedintele unei republici române, întrucât în acest fel ar avea o mai mare sferă de acţiune sau mai multă putere decât ar avea ca monarh. (Acest aspect ar putea avea o importanţă aparte în împrejurările de faţă.) Atât regina-mamă, cât şi regele au considerat că, dacă regele Carol ar fi adus în România, ar fi mult mai bine, dacă acest lucru s-ar întâmpla cât timp regele Mihai e plecat din ţară. în caz contrar, regele Mihai, a cărui relaţie cu tatăl său se caracterizează printr-o răceală extremă, ar fi pur şi simplu încarcerat. Regele Mihai a explicat că, în absenţa sa, puterile sale sunt delegate Consiliului de Miniştri, care nu poate lua decât decizii administrative ce trebuie supuse aprobării regelui, după întoarcerea sa. Dacă regina-mamă ar rămâne în ţară, nu ar avea nici o putere. Au aflat din surse

confidenţiale că prim-ministrul, care urma să vină la Palat în seara respectivă, le va aduce un răspuns afirmativ. în cazul în care informaţia se confirmă, ar privi un astfel de gest cu un anumit grad de suspiciune, însă, date fiind circumstanţele, le-ar fi extrem de greu să explice de ce ar refuza invitaţia. Amândoi doresc să plece la Londra şi speră că acest lucru nu pune guvernul Majestăţii Sale [Regelui George] într-o situaţie dificilă. Mi-a fost extrem de greu să insist ca, din raţiuni politice, să rămână, în condiţiile în care acest lucru le-ar pune într-o anumită măsură vieţile în pericol. Mă îndoiesc că regina-mamă

ar pleca fără regele Mihai.

Vă rog să îmi comunicaţi cât mai curând posibil părerile dumneavoastră pentru ca, în cazul în care decizia prim-minis- trului este una afirmativă, chestiunea acceptării invitaţiei să fie analizată fără întârziere. Acest lucru este cu atât mai important, dată fiind scurgerea de informaţii la care vă referiţi în telegrama dumneavoastră nr. 1226.

Vă voi telegrafia din nou de îndată ce aflu rezultatul întâlnirii dintre prim-ministru şi rege.

NA, FO 3 71/67248, R16058.

86. Telegrama nr. 1265 din 2 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Urgent. Strict secret

Primită: 2 noiembrie 1947, ora 13.20.

2 noiembrie 1947, ora 12.55

A se transmite următoarele personal ministrului britanic al afacerilor externe.

Referitor la telegrama mea nr. 1263.

Secretarul personal al regelui m-a informat aseară că prim- ministrul i-a comunicat regelui că întreg cabinetul spera ca regele şi regina-mamă să accepte invitaţia la nuntă. Prim-ministrul a

explicat că acest gest va arăta că guvernul român nu încearcă în nici un fel să conspire împotriva regelui şi că o asemenea vizită va produce cea mai bună impresie în Anglia. Prim-ministrul a adăugat că, în absenţa regelui, se va asigura că guvernul nu pune la cale nimic ilegal. Secretarul personal mi-a spus de asemenea că ministrul afacerilor externe, care la început se îndoia într-o anumită măsură că regele va

accepta invitaţia, şi-a schimbat părerea după discuţia cu prim-ministrul.

La prima vedere, atitudinea prim-ministrului mi se pare mai degrabă falsă, dar este posibil ca, în acest moment, în care atacă direct Statele Unite prin intermediul procesului[XCVII], guvernul român să dorească să ni se apropie sau crede că o vizită în Anglia îl va obliga pe rege să efectueze o vizită similară la Moscova, mai târziu, când i se va solicita. (Până în prezent, nu a existat nici o reacţie la propunerea ministerului afacerilor externe către ambasadorul sovietic pentru o vizită la Moscova, la care fac referire în scrisoarea mea personală şi secretă din 6 octombrie, adresată lui Warner.)

îmi dau seama pe deplin de riscurile politice pe care le implică vizita regelui şi a reginei[-mamă] în Anglia, dar trebuie să subliniez cu maximă sinceritate că, în cazul în care guvernul Majestăţii Sale nu se opune categoric vizitei, amândoi par să fi hotărât să accepte invitaţia, dată fiind atitudinea favorabilă a guvernului lor. Ei consideră că, în cazul în care regimul comunist vrea într-adevăr să scape de ei, ar fi mai bine ca acest lucru să se întâmple cât timp ei sunt plecaţi din ţară. îi înţeleg şi, dintr-o perspectivă umană, îmi vine foarte greu să insist pe lângă ei să rămână [în România], cu atât mai mult cu cât sunt aici deja de atâta timp, ocupând un tron instabil, şi pentru că au acum şansa unei scurte perioade de siguranţă şi libertate, care s-ar putea să nu se mai ivească multă vreme de acum încolo. Trebuie mereu să ţinem cont de faptul că nouă ne este imposibil să le garantăm viaţa şi siguranţa în România.

în aceste împrejurări mai degrabă neobişnuite, nu pot decât să sper că veţi fi de acord cu acceptarea

XCVII Este vorba, probabil, de procesul lui Iuliu Maniu.

invitaţiei şi vă rog să îmi comunicaţi răspunsul dumneavoastră până pe 4 noiembrie, când regele şi regina[-mamă] se vor întoarce în Bucureşti şi vor aştepta să afle părerea dumneavoastră.

NA, FO 371/67248, R16058/G.

87. Telegrama nr. 1266 din 2 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Christopher Warner, ministrul adjunct de externe britanic

Urgent. Secret. Personal şi confidenţial

2 noiembrie 1947, ora 13.15

Referitor la telegrama mea precedentă şi telegrama mea nr. 1263, adresate personal ministrului britanic al afacerilor externe.

în cazul în care pe 4 noiembrie ministrul britanic al afacerilor externe îmi va comunica un răspuns favorabil, v-aş ruga de asemenea să îmi răspundeţi la următoarele întrebări care vin din partea regelui, astfel:

a) dacă, pe lângă uniformă, trebuie să aducă şi fracul, smochingul şi redingota, pentru că, în acest caz, pe ultimele două va trebui să le comande special;

b) dacă trebuie să îşi aducă G.C.V.O.[XCVIII] pentru a o purta;

c) dacă un aghiotant şi o damă de onoare îl pot însoţi;

d) pe ce dată trebuie să ajungă în Anglia;

e) dacă, în cazul în care trebuie să stea la hotel, pot alege hotelul Claridge’s.

Fără îndoială, vor mai exista ulterior şi alte întrebări, întrucât anticipez că, probabil, regele îşi va

XCVIII Grand Cross of the (Royal) Victorian Order.

pilota propriul avion şi va fi însoţit de un al doilea avion, care va transporta bagajele etc. Prin urmare, este posibil să fie necesar ca regele să fie însoţit de ataşatul meu aviatic sau, dacă intenţionează să parcurgă în

zbor toată distanţa până în Anglia, să se oprească la Paris pentru a lua cu el un pilot britanic.

Pe parcursul şederii sale în Anglia, cred că regelui i-ar face plăcere să viziteze uzine în care se produc motoare şi avioane cu reacţie.

NA, FO 371/67244, R14808.

88. Notă din 3 noiembrie 1947. Geoffrey Wallinger, din Foreign Office, către Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic

Vizita regelui Mihai al României cu prilejul nunţii regale

3 noiembrie 1947

Dl Dixon m-a informat că răspunsul ministrului britanic al afacerilor externe Ia telegramele 1265 şi 1266 a fost că regelui Mihai ar trebui să i se permită să participe la nuntă, cu condiţia să se întoarcă în România înainte ca dl Molotov să sosească la Londra pentru a lua parte la Consiliul Miniştrilor de Externe.

La citirea acestor două telegrame sunt îndemnat să cred că regele Mihai şi regina-mamă cochetează cu ideea de a părăsi România, atâta timp cât plecarea este posibilă. Pe de altă parte, sunt de acord cu dl Holman că ar fi extrem de dificil să le forţăm pe Majestăţile Lor să rămână. Aparenta nerăbdare a guvernului român de a-l vedea pe rege plecat la nuntă nu poate decât să sporească suspiciunile. Pe de altă parte, am făcut deja demersuri pentru a încerca să

convingem guvernul portughez să îl ţină pe loc pe regele Carol şi, eventual, să putem împiedica o lovitură de stat menită să îl aducă pe regele Carol în locul regelui Mihai – *poate, aşa cum sugerează dl Holman, în calitate de prim preşedinte al României.*[XCIX]

în aceste împrejurări, cred că ar trebui să ajungem la un compromis cu regele şi regina-mamă şi, în acelaşi timp, ar trebui să îl informăm pe ambasadorul Majestăţii Sale la Lisabona că regele Mihai doreşte să participe la nunta regală şi că este extrem de important ca regele Carol să fie supravegheat îndeaproape pe durata absenţei Majestăţii Sale din România. Voi înainta proiecte de telegrame ce vor conţine ideile anterioare, care cred că trebuie mai întâi aprobate de Palatul Buckingham.

NA, FO 371/67248, R16058.

89. Telegrama nr. 1232 din 3 noiembrie 1947. Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti

Foarte urgent. Strict secret

3 noiembrie 1947, ora 20.00

A se transmite următoarele personal ministrului britanic al afacerilor externe.

Referitor la telegramele dumneavoastră no. 1263 şi 1265 din 1, respectiv 2 noiembrie.

Plecarea regelui Mihai.

Sunt de acord cu dumneavoastră că e suspect

XCIX În original: „să îl aducă pe regele Carol în locul regelui Mihai.“ Modificat ulterior (cel mai probabil de Christopher Warner) astfel: „să îl aducă pe regele Carol în locul regelui Mihai – *poate, aşa cum sugerează dl Holman, în calitate de prim preşedinte al României”.*

faptul că guvernul român susţine acum propunerea ca regele Mihai şi regina-mamă să vină la Londra, şi impresia mea generală la citirea telegramei dumneavoastră este că e posibil ca Majestăţile Lor să ia în considerare să profite de această împrejurare pentru a părăsi România pentru totdeauna. De asemenea, sunt de acord că, cu toate acestea, ar fi extrem de dificil pentru dumneavoastră ca în aceste condiţii să îi forţaţi să rămână.

Dacă mă gândesc mai bine, totuşi cred că este improbabil ca guvernul român să încerce o lovitură de stat chiar înaintea reuniunii Consiliului Miniştrilor de Externe. Ar trebui, prin urmare, să le informaţi pe Majestăţile Lor că guvernul Majestăţii Sale [Regelui George] se bucură că regele a acceptat invitaţia

la nunta regală, dar că ar dori să le sfătuiască pe Majestăţile Lor să îşi planifice călătoria în aşa fel încât să ajungă înapoi în România înainte de sosirea dlui Molotov la Londra pentru a participa la reuniunea miniştrilor de externe – cu alte cuvinte, ar trebui să se întoarcă până în 25 noiembrie.

NA, FO 371/67244, R14807.

90. Telegrama nr. 1281 din 4 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic

Primită: 4 noiembrie 1947, ora 9.20.

4 noiembrie 1947, ora 8.07

Referitor la telegrama mea nr. 1266. Nunta principesei Eli- sabeta.

Regele Mihai m-a informat astăzi că speră să plece împreună cu regina-mamă, mareşalul curţii,

secretarul personal, doi aghio- tanţi şi o damă de onoare (numele vor fi comunicate ulterior) pe 10 noiembrie cu avionul, spre Paris, unde grupul se va opri peste noapte, urmând ca pe 11 noiembrie să plece la Londra cu trenul. Bagajele grele vor fi expediate cu trenul de aici la Paris. Regina-mamă sugerează hotelul Vendome pentru şederea la Paris. Le-am spus că sunt convins că ambasada noastră de la Paris va face tot posibilul pentru a ajuta legaţiunea României să facă toate rezervările pentru cazare şi transport.

Regina-mamă îşi face griji serioase privind finanţarea călătoriei şi a şederii la Londra, ea dorind să ştie dacă poate dispune de fondurile ei, care se ridică la câteva mii de lire, aflate într-un cont de depozit constituit pe numele ei, regina Elena a României, la Lloyds sau poate la Westminster Bank. în caz contrar, vă rog să îmi comunicaţi ce trebuie făcut pentru a le pune la dispoziţie Majestăţilor Lor fondurile necesare, întrucât vor ajunge acolo fără a avea numerar asupra lor.

NA, FO 371/67244, R14808/46/9.

91. Telegrama nr. 130 din 4 noiembrie 1947. Rudolf Schocnfeld, ministrul american la Bucureşti, către George Marshall, secretarul de stat american

Secret
Primită: 4 noiembrie 1947, ora 15.33.

4 noiembrie 1947, la amiază

Am aflat că prim-ministrul Groza i-a informat pe regele Mihai şi pe regina-mamă că guvernul român a aprobat (a se vedea telegrama mea din 27 octombrie) acceptarea invitaţiei de a participa la nunta principesei Elisabeta.

Ambasadorul britanic mi-a spus că a discutat recent cu regina-mamă cu privire la invitaţie, ocazie cu care au abordat şi subiectul prezenţei lui Carol în Europa şi posibilitatea ca el să profite de absenţa lor pentru a reveni aici. A sugerat că poate ar fi mai bine ca revenirea lui, dacă va avea loc, să se producă – în timp ce ei se află la Londra, şi nu în România.

Holman a fost suspicios cu privire la motivele din spatele deciziei cabinetului român, dar a spus că, dată fiind aprobarea primită şi dorinţa personală evidentă a regelui şi a reginei-mamă de a participa, este într-o oarecare măsură dificil ca regele să fie convins să refuze invitaţia.

Schoenfeld

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945/49, Box 7089.

92. Telegrama nr. 131 din 4 noiembrie 1947. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către George Marshall, secretarul de stat american

Secret
Primită: 4 noiembrie 1947, ora 18.04.

4 noiembrie 1947, ora 13.00

Ambasadorul britanic mi-a spus că Foreign Office i-a transmis că, deşi îi împărtăşeşte suspiciunea referitoare la decizia

cabinetului român privind acceptarea de către regele Mihai a invitaţiei de a participa la nunta principesei Elisabeta, crede că sovieticii nu vor încuraja o lovitură de stat înaintea reuniunii CME. Ministrului britanic i-au fost transmise dispoziţii de a comunica în mod confidenţial regelui şi reginei-mamă că se doreşte ca

ei să se întoarcă la Bucureşti înainte de sosirea lui Molotov la Londra pentru reuniunea CME.

De asemenea, Foreign Office a dat dispoziţii ambasadei britanice Ia Lisabona să insiste ca guvernul portughez să îl supravegheze cu vigilenţă pe Carol pe durata absenţei regelui Mihai.

Schoenfeld

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945/49, Box 7089.

93. Telegrama nr. 135 din 4 noiembrie 1947. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către George Marshall, secretarul de stat american

Strict secret
Primită: 5 noiembrie 1947, ora 7.34.

4 noiembrie 1947, ora 18.00

Ataşatul militar a declarat că loniţiu, secretarul personal al regelui, i-a comunicat aseară următoarele: guvernul român i-a acordat regelui permisiunea de a participa la nunta principesei Elisabeta la Londra (telegramele mele 130 şi 131,4 noiembrie). Răspunsul pe care guvernul l-a dat regelui a fost atât de entuziast şi plin de îndemnuri, încât regele este îngrijorat. Deşi, în absenţa regelui, guvernul ar trebui să aprobe doar decizii administrative, e posibil să profite de această ocazie pentru a adopta dispoziţii legale discutabile. Mai mult, există zvonuri neliniştitoare legate de plănuirea întoarcerii Iui Carol, aflat acum la Lisabona. Regele îşi doreşte foarte mult să meargă la Londra, dar crede că e posibil să nu se mai poată întoarce la postul lui. Dacă ar fi aşa, a dorit să ştie dacă ministrul american îl poate

ajuta la evacuarea consilierului său, Savel Rădulescu. Generalul Schuyler este la curent cu acest lucru.

Totuşi, nu am în mod direct informaţii referitoare la dorinţele regelui cu privire la această chestiune.

Schoenfeld

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945/49, Box 7089.

94. Telegrama nr. 1280 din 4 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Urgent. Strict secret
Primită: 4 noiembrie 1947, ora 19.14.

4 noiembrie 1947, ora 18.31

A se transmite următoarele ministrului britanic al afacerilor externe.

Am primit telegrama dumneavoastră nr. 1232 azi-dimineaţă, la timp pentru ca regele să îi poată comunica lui Groza că el şi regina-mamă vor accepta invitaţia la nuntă. Presa poate fi, prin urmare, informată.

Amândoi sunt încântaţi şi foarte recunoscători pentru decizia dumneavoastră. Nu cred că, odată ajunşi în străinătate, au vreo intenţie de a părăsi România pentru totdeauna, doar dacă nu sunt forţaţi să facă acest lucru printr-o lovitură de stat. Dacă lucrurile vor rămâne calme aici, cred că e posibil să vă ceară să prelungiţi cu câteva zile termenul-limită de plecare fixat pentru 25 noiembrie.

în absenţa lor, cred că mai degrabă poziţia ministrului afacerilor externe [sic][1] decât regele Carol

va fi cea care va crea probleme. Alte variante se regăsesc în paragraful 3 al telegramei

1. Cuvântul „sic” între paranteze drepte figurează astfel în textul original.

melc nr. 1259, atât cu privire la Statele Unite, cât şi la legaţiunea britanică.

Nu am fixat o limită şederii sale [aici]. *Mă gândeam doar la interesul său de a se* [putea] *întoarce.*[C]

E.B.[CI]

95. Telegrama nr. 1284 din 5 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic

Urgent. Acces restricţionat.

Primită: 5 noiembrie 1947, ora 00.34.

5 noiembrie 1947, ora 11.51

A se transmite următoarele dlui Warner.

Referitor la telegramele mele nr. 1266 şi 1281. Nunta principesei Elisabeta.

Secretarul personal al regelui mi-a comunicat azi-dimineaţă următoarele modificări referitoare la călătoria regelui Mihai şi a reginei-mamă în Anglia.

1. în cazul în care condiţiile meteorologice nu sunt prielnice zborului, doi aghiotanţi ai regelui, pe numele lor generalul lonescu şi generalul Petre-Lazăr, însoţiţi

C în textul original: „I did not limit time to stay. I had only în mind his interest în getting back.“

CI Cel mai probabil, Emest Bevin. Textul evidenţiat cu caractere cursive a fost scris de mână.

de valet, vor pleca din Bucureşti cu trenul, pe 11 noiembrie, şi vor sosi la Paris în zorii zilei de 14 noiembrie. Regele, regina-mamă, mareşalul curţii (dl Negel), dama de onoare (doamna Elena Catargi), şi secretarul personal al regelui (maiorul Vergotti), două servitoare, un valet şi poate inspectorul de poliţie Bianu vor pleca de aici la Paris cu trenul, pe data de 12 noiembrie, şi vor sosi pe 15 noiembrie, dimineaţa devreme. Apoi, în aceeaşi zi, întregul grup va lua trenul Golden Arrow[CII] spre Londra. Legaţiunea română de la Paris a primit instrucţiuni să se ocupe de toate preparativele, inclusiv să rezerve provizoriu două apartamente la hotelul Vendome şi să se adreseze ambasadei britanice în cazul în care au nevoie de sprijin şi să informeze ambasada britanică cu privire la derularea evenimentelor.

8. în cazul în care condiţiile sunt prielnice zborului, planurile de mai sus rămân valabile cu diferenţa că regele, regina-mamă şi Vergotti, însoţiţi de un echipaj format din trei persoane, vor pleca pe 12 noiembrie în zbor spre Elveţia, de unde o vor lua cu ei pe sora reginei[-mamă], principesa Irina, după care pe 14 sau pe 15 noiembrie dimineaţa se vor îndrepta în zbor spre Paris pentru a se reuni cu restul grupului.

CII Trenul expres Fleche d'Or a fost inaugurat în anul 1926 pe ruta Paris-Calais. Trei ani mai târziu a fost lansat pe celălalt mal al Canalului Mânecii, între Londra şi Dover, un expres având în compunere exclusiv vagoane de clasa 1, purtând numele Golden Arrow. După ce orarul feribotului Canterbury a fost adaptat mersului celor două trenuri, durata călătoriei de la Paris la Londra s-a redus la aproximativ şapte ore şi jumătate. Ultimele trenuri Golden Arrow/Fleche d'Or au circulat între cele două capitale în anul 1972.

Regele a aflat că numai el va fi găzduit la Palatul Buckingham şi doreşte să afle unde s-au făcut rezervări pentru mama sa, pentru principesa Irina şi suitele lor. Majestatea Sa speră că nu e prea târziu dacă soseşte la Londra pe 15 noiembrie. Secretarul personal al regelui va avea asupra lui 150 000 de franci elveţieni pentru a achita toate cheltuielile şi ar dori să ştie cu cine trebuie să ia legătura la sosire pentru a face schimbul din franci în lire sterline. Legaţiunea română din Londra a primit instrucţiuni să ţină permanent legătura cu dumneavoastră.

V-aş fi recunoscător dacă aţi răspunde cât de curând posibil tuturor întrebărilor mele.

NA, FO 371/67244, R17808.

96. Minută din 6 noiembrie 1947. John P. Henniker, secretarul personal al lui Ernest Bevin, ministrul britanic al alacerilor externe, către Adam Watson, din Foreign Office

6 noiembrie 1947

Preparative pentru participarea regelui României la nunta principesei Elisabeta

Am discutat cu Sir Vivian Gabriel din cadrul Departamentului Lordului Şambelan, care am înţeles că este responsabil cu toate preparativele privind găzduirea invitaţilor regali la nuntă. Pentru preparativele legate de regele Mihai şi suita sa s-a consultat cu legaţiunea României. Mi-a spus că întregul grup va fi găzduit la Claridge’s. Acest lucru este valabil şi pentru principesa Irina, care cred că este ducesa de Aosta, şi pentru ceilalţi.

Fireşte că nu este prea târziu dacă sosesc pe 15 noiembrie, deşi, dat fiind că această dată cade într-o sâmbătă, nu e cea mai potrivită zi pentru a sosi. Cu

toate acestea, Sir A. Lascelles nu crede că ar trebui să îi cerem regelui să îşi schimbe planurile.

La sugestia domnului Dixon, m-am oferit să trimitem un membru al Departamentului de Conferinţe la Paris pentru a însoţi grupul la Londra. Palatul nu a fost însă încântat de această idee. Regele a coordonat personal toate preparativele pentru primirea invitaţilor regali şi, dacă ar fi să facem o asemenea sugestie, ar trebui să îi cerem părerea. Ne îndoim că ar fi de acord şi, prin urmare, am decis să renunţăm la această idee. Din câte am înţeles, principala obiecţie împotriva deplasării oricăruia dintre noi la Paris ar fi că astfel am deveni responsabili de protecţia regelui [Mihai] pe teritoriu francez. Un reprezentant oficial al Palatului va fi trimis fie la Dover, fie la Calais, probabil la Calais.

în ceea ce priveşte schimbul francilor elveţieni, Sir Vivian Gabriel nu a făcut nici o altă sugestie, în afara faptului că este posibil ca Departamentul Trezoreriei Regelui sau legaţiunea română să poată face ceva. Cum însă eu cred că aceşti

franci elveţieni ar fi mai mult decât bine-veniţi, am putea să ne gândim la o altă soluţie şi prin urmare să rezolvăm noi această chestiune.

I-am comunicat lui Sir Vivian Gabriel numele tuturor persoanelor din suită. Totuşi, probabil că ar trebui să îi scriem pentru a-i transmite numele şi detaliile călătoriei şi a-i spune ce vom răspunde la telegramă.

NA, FO 371/67244, R14808.

97. Telegrama nr. 556 din 6 noiembrie 1947. Biroul de Relaţii cu Commonwealth-ul către guvernele

Canadei, Australiei, Noii Zcelande şi Africii de Sud

Secret

6 noiembrie 1947

Monarhia reprezintă acum principalul obstacol în calea comunizării României. Am primit recent rapoarte privind corespondenţa dintre fostul rege Carol şi lideri ai Partidului Comunist Român, care arată că e posibil ca fostul rege să încerce să se întoarcă în România cu complicitatea Partidului Comunist, care s-ar folosi de această situaţie pentru a-l înlătura pe regele Mihai, care a demonstrat mult curaj într-o situaţie extrem de dificilă. Există indicaţii că soţia fostului rege şi dl Urdăreanu, şambelanul său, îşi folosesc influenţa pentru a-i organiza întoarcerea.

în prezent, fostul rege se află în Portugalia. Ca răspuns la solicitarea reprezentanţelor noastre, ministrul portughez al afacerilor externe a promis că va lua toate măsurile de prevenţie posibile pentru a-l împiedica pe fostul rege să părăsească ţara.

Guvernul Statelor Unite a dat dispoziţii ambasadorului Statelor Unite la Lisabona să asigure tot sprijinul reprezentanţelor noastre.

NA, FO 371/67263, R14582/4158.

98. Telegrama nr. 2549-2551 din 7 noiembrie 1947. Rene Massigli, ambasadorul Franţei la Londra, către ministerul francez al afacerilor externe

Acces restricţionat. Strict secret

7 noiembrie 1947, ora 14.55

Presa a anunţat că regele României va asista la căsătoria principesei Elisabeta. Această informaţie este adevărată, cel puţin regele Mihai este invitat, dar nu putem să nu ne punem întrebarea dacă regele va putea părăsi Bucureştiul sau dacă, plecat fiind, va mai

primi permisiunea de a se întoarce în ţară.

Referitor la acest subiect, am aflat dintr-o sursă foarte bine informată că, odată ce invitaţia a fost făcută, ministrul Angliei a mers la Palat să explice că invitaţia se justifică din motive familiale şi din dorinţa de a îi da regelui Mihai satisfacţia de a intra în cercul capetelor încoronate ale Europei, dar acest punct fiind îndeplinit, guvernul britanic l-a sfătuit insistent să nu părăsească Bucureştiul şi să nu lase tronul gol în vreme ce tatăl său a stabilit de la Lisabona contacte cu partidul comunist.[CIII]

Răspunsul Suveranului a fost că guvernul român îi autorizase călătoria şi că în aceste condiţii era hotărât să o facă. În aceste condiţii, Foreign Office îşi pune întrebarea dacă, simţind că se pregăteşte atacul, regele Mihai nu ar dori de fapt să profite de această ocazie pentru o evadare într-o măsură oarecum legală şi dacă, de pe partea sa, guvernul Groza nu a văzut în invitaţia făcută regelui un mijloc elegant de a se debarasa de un suveran pe a cărui docilitate nu se poate baza în orice condiţii.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

99. Telegrama nr. 1256 din 7 noiembrie 1947. Foreign Office către Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti

Acces restricţionat. Urgent

7 noiembrie 1947, ora 17.20

A se vedea telegrama dumneavoastră nr. 1284 (din

CIII în textul original: „...le Gouvernement britannique lui conseillait tres vivement de ne pas quitter Bucarest et de ne pas laisser sa place vide alors que son pere a etabli de Lisbonne des contacts avec le parti communiste”.

5 noiembrie: Nunta principesei Elisabeta).

Detaliile călătoriei au fost transmise Palatului Buckingham. Ar trebui să îi comunicaţi secretarului personal al regelui Mihai următoarele răspunsuri la două dintre întrebările sale.

(a) întregul grup, inclusiv regele Mihai, va fi găzduit la Claridge's.

(b) Nu e prea târziu dacă sosesc pe 15 noiembrie.

La chestiunea schimbului francilor în lire încă se caută un răspuns.

NA, FO 3 71/67244, R14808/46/G.

100. Telegrama nr. 5945 din 7 noiembrie 1947. Lcwis Douglas, ambasadorul american la Londra, către George Marshall, secretarul de stat american

Strict secret

Primită: 7 noiembrie 1947, ora 16.33

7 noiembrie 1947, ora 18.00

în conversaţia pe care am avut-o azi cu Watson, şef interimar al Departamentului de Sud în cadrul Foreign Office-ului, acesta a adus în discuţie apropiata vizită a regelui Mihai şi a reginei-mamă la Londra pentru a participa la nuntă regală. L-am întrebat pe Watson care au fost motivele pentru care Holman le-a transmis în mod confidenţial regelui şi mamei sale că ar fi preferabil să se întoarcă la Bucureşti înainte de 25 noiembrie, adăugând că, în opinia noastră, această decizie îi aparţine în totalitate lui Mihai.

Watson a spus că indicaţiile lui Holman erau menite să exprime faptul că, în opinia Marii Britanii, dacă regele vrea să se întoarcă la postul lui, ar fi mai

înţelept să facă acest lucru înainte

de reuniunea Consiliului Miniştrilor de Externe, dar că prin aceste instrucţiuni nu se dorea ca regele să înţeleagă că Marea Britanie dorea ca el să se întoarcă la Bucureşti. Watson a spus că acesta e un joc pierdut pentru Mihai şi că, dacă se întorcea, eliminarea lui prin asasinat, încarcerare sau expulzare era numai o chestiune de timp, şi probabil nu mult timp. A spus că „Mihai are la fel de multe motive să părăsească România în siguranţă ca Mikolajczyk, când a scăpat nevătămat din Polonia*[1].

Ducesa de Kent i-a spus unui oficial al ambasadei că Mihai şi mama sa nu ar trebui în nici un caz să se întoarcă şi a dat de înţeles că îi va spune acest lucru reginei-mamă. Watson a spus că regele este încăpăţânat şi s-ar putea să insiste să se întoarcă şi că a aflat că sora reginei-mamă, ducesa de Aosta, a spus că îşi va folosi toată puterea de persuasiune pentru a o convinge pe sora sa că întoarcerea într-un mediu comunist brutal ar fi o nesăbuinţă.

Douglas

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945/49, Box 7089.

101. Telegrama nr. 1026-1037 din 7 noiembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

Acces restricţionat. Strict secret
Primită: 8 noiembrie 1947.

7 noiembrie 1947

Referitor la telegrama mea nr. 1018.
Doamna Nelly Catargi, care este damă de onoare a

Majes- tăţii Sale reginei-mamă de 23 de ani, mi-a comunicat referitor la viitoarea călătorie a suveranilor la Londra următoarele informaţii confidenţiale pe care consider că trebuie să le aduc la cunoştinţa Excelenţei Voastre, deoarece provin de la o persoană ponderată, al cărei devotament faţă de interesele Coroanei nu poate fi pus la îndoială.

Regele Mihai dorea de mult timp să participe la căsătoria principesei Elisabeta, dar dl Tătărescu, căruia i-a împărtăşit această intenţie, şi-a rezervat dreptul de a întreba guvernul în momentul pe care-l va considera cel mai prielnic; sătul să tot aştepte, până la urmă regele Mihai i-a vorbit direct preşedintelui [Consiliului de Miniştri] Groza, care a obţinut în patru ore decizia favorabilă a Consiliului de Miniştri.

Anturajul suveranilor nu poate să nu se întrebe dacă un consimţământ obţinut atât de uşor nu ascunde de fapt planul guvernului de a-şi rezerva posibilitatea de a se opune întoarcerii regelui Mihai; în plus, doamna Catargi mi-a prezentat, doar cu titlu informativ, căci nici ea nu le dă crezare, nişte zvonuri referitoare la presupusele negocieri dintre regele Carol şi anumiţi politicieni ai grupului fenedist.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944—1949/17.

Questions Dynastiques.

102. Notă din 7 noiembrie 1947, redactată de Adam Watson, de la Foreign Office

7 noiembrie 1947

Dl Coe a adus azi în discuţie chestiunea atitudinii Guvernului Majestăţii Sale şi a Majestăţii Sale

[Regelui] George cu privire la întoarcerea regelui Mihai în România după nunta regală.

Dl Coe mi-a reamintit că dna Ana Pauker i-a spus odată dlui Berry că intenţionau să scape de Maniu şi, odată Maniu înlăturat, le-ar fi uşor să scape şi de rege. Dl Coe însuşi crede că misiunea regelui în România s-a încheiat şi că ar fi mai bine pentru el să nu se mai întoarcă – în caz contrar, ar fi ori asasinat, ori exilat în Siberia.

Dl Coe a spus că a participat la o cină restrânsă, la care au luat parte patru persoane, printre care şi ducesa de Kent[1], unde

136. Marina, ducesă de Kent, născută principesă a Greciei şi a Danemarcei, era, ca şi regina-mamă, nepoata regelui George I al Greciei.

Majestatea Sa a vorbit sincer şi cu patos despre cât de nesăbuită ar fi întoarcerea regelui Mihai şi a spus că îşi va folosi toată influenţa asupra reginei-mamă şi a celorlalţi implicaţi pentru a-i convinge să nu se întoarcă. Dl Coe s-a simţit obligat să îi spună ducesei de Kent că este complet de acord cu ea.

Am înţeles de la dna DeVaux că de fapt regina-mamă (nu însă şi regele) este deja convinsă că, odată plecat din România, regele nu ar trebui să se mai întoarcă. Dna DeVaux a spus de asemenea că ducesa de Aosta (mătuşa reginei[-mamă]') este profund de acord cu acest lucru şi îl va îndemna cu tărie pe regele Mihai să rămână aici.

Trebuie, prin urmare, să luăm în calcul posibilitatea ca regele Mihai să nu se mai întoarcă în România.

NA, FO 3 71/67248, R16059.

103. Notă din 7 noiembrie 1947, întocmită de Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic

7 noiembrie 1947

La citirea minutelor ataşate redactate de dl Watson se poate constata că e probabil ca ducesa de Kent şi alţii să se alăture reginei-mamă a României pentru a-l convinge pe regele Mihai să nu se întoarcă în România după participarea la nunta regală.

Noi l-am sfătuit ca el şi regina-mamă să îşi planifice călătoria astfel încât să se întoarcă în România înainte ca dl Molotov să sosească la Londra pentru reuniunea Consiliului Miniştrilor de Externe.

Se ridică întrebarea dacă secretarul de stat va dori să îl avertizeze pe rege[le George] înainte de sosirea regelui Mihai cu privire la faptul că e posibil ca acesta din urmă să nu mai dorească

1. Autorul documentului se înşală: principesa Irina este mătuşa regelui Mihai, *sora* reginei-mamă.

să se întoarcă, şi să îl sfătuiască pe regefle George] cum să abordeze această problemă cu regele Mihai, dacă va fi nevoie.

în paragraful nr. 2 al telegramei sale [nr. 1280 din 4 noiembrie], dl Holman scrie că nu crede că regele Mihai şi regina-mamă intenţionează să nu se întoarcă, dar că ar putea să solicite să mai rămână câteva zile [în Regatul Unit] după 25 noiembrie, în al doilea paragraf al telegramei sale nr. 1265 din 2 noiembrie dl Holman scrisese că regele Mihai şi regina-mamă cred că, dacă comuniştii vor într-adevăr să îi îndepărteze, ar fi mult mai bine dacă acest lucru s-ar

întâmpla cât timp ei sunt plecaţi din ţară. E posibil chiar să înţelegem că regina-mamă ar fi dezamăgită dacă acest lucru nu s-ar întâmpla.

Fără îndoială, regele Mihai a jucat un rol important în rezistenţa împotriva dominaţiei comuniste în România, dar, dat fiind cursul prezent al evenimentelor, mă îndoiesc că ar putea să facă mai mult dacă s-ar întoarce. Dl Holman a rugat-o pe dna De Vaux, o prietenă apropiată a reginei-mamă care şi-a petrecut alături de cea din urmă ultimele trei luni şi pe care dl Watson o menţionează în minuta sa, să mă viziteze, aceasta venind şi prezen- tându-mi o descriere a stării de fapt. Regele şi regina-mamă sunt complet izolaţi în palatul lor din provincie; în anturajul lor se află informatori; soldaţii din regimentul special care în mod obişnuit asigură paza regelui au fost înlocuiţi cu alte trupe; există o campanie de propagandă împotriva regelui, campanie care în cele din urmă începe să aibă un anumit efect. Se face tot posibilul pentru ca regele să nu aibă nici o ocazie de a ieşi în mijlocul oamenilor. La ocaziile rare când se deplasează la Bucureşti, de pildă pentru deschiderea sesiunii parlamentului, străzile sunt evacuate, pentru a se evita orice demonstraţie de afecţiune populară.[CIV]

Mereu am avut îndoieli dacă ar trebui sau nu să ne asumăm responsabilitatea de a-l sfătui pe regele Mihai cum să procedeze.
Argumentele împotrivă sunt acum întărite şi de faptul că putem stabili cu dificultate câtă influenţă mai poate exercita.

Sugestia mea ar fi ca ministrul de externe să îl

CIV Cuvântul „populară” a fost adăugat ulterior cu scris de mână.

sfătuiască pe regele George că ar fi greşit ca familia regală [britanică] să încerce să îl influenţeze pe tânărul rege într-un sens sau în altul; pe cât posibil, ar trebui lăsat să decidă singur. Dar, dacă acesta ar dori să discute chestiunea întoarcerii sale, ministrul de externe ar vorbi cu el cu plăcere.

Warner *Sunt de acord. O.G. Sargent'*

NA, FO 371/67248, R16059.

104. Scrisoare din 7 noiembrie 1947. John P. Henniker, secretarul particular al Iui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Sir Vivian Gabriel, Palatul Buckingham

7 noiembrie 1947

Vă scriu pentru a vă confirma ceea ce v-am comunicat telefonic săptămâna aceasta.

Dl Holman, ministrul Majestăţii Sale la Bucureşti, a primit de la secretarul personal al regelui Mihai următoarele informaţii referitoare la preparativele pentru călătoria la Londra a regelui Mihai şi a reginei-mamă. Planul depinde de cât de favorabile zborului vor fi condiţiile meteorologice.

Dacă vremea nu e favorabilă zborului, doi dintre aghiotanţii regelui Mihai, generalul lonescu şi generalul Petre-Lazăr, însoţiţi de un valet, vor pleca din Bucureşti pe 11 noiembrie, cu trenul, spre Paris, unde vor ajunge pe 14 noiembrie dimineaţa. Regele, regina-mamă, însoţiţi de şambelan (dl Negel), o damă de onoare (doamna Elena Catargi), secretarul personal al regelui

1. Semnătură olografa. Textul evidenţiat cu caractere cursive este în document scris de mână.

(maiorul Vergotti), două servitoare, un valet şi poate un inspector de poliţie pe nume Bianu, vor pleca pe 12 noiembrie din Bucureşti cu trenul, urmând să ajungă la Paris pe 15 noiembrie, dimineaţa devreme. întregul grup se va îndrepta în aceeaşi zi către Londra cu trenul Golden Arrow. Legaţiunea română de la Paris a primit instrucţiuni să se ocupe de preparativele pentru călătorie, inclusiv de rezervarea cu titlu provizoriu a două apartamente la hotelul Vendome.

Dacă vremea este favorabilă zborului, aranjamentele de mai sus rămân valabile, cu diferenţa că regele, regina-mamă şi secretarul personal al regelui vor pleca pe 12 noiembrie din Bucureşti cu avionul, însoţiţi de un echipaj format din trei persoane, urmând să facă o escală în Elveţia, unde se vor întâlni cu sora reginei[-mamă], principesa Irina. împreună, vor pleca cu avionul spre Paris pe 14 noiembrie sau pe 15 noiembrie dimineaţa, pentru a se alătura restului grupului.

Secretarul personal al regelui a mai spus că regele dorea să ştie dacă s-au făcut preparative pentru găzduirea grupului la Londra şi că Majestatea Sa speră că nu e prea târziu dacă sosesc pe 15 noiembrie. Vom telegrafia la Bucureşti pentru a-i comunica dlui Holman să îl informeze pe secretarul personal că întreg grupul va fi găzduit la Claridge’s şi că nu e prea târziu dacă sosesc pe 15 noiembrie.

Secretarul personal a mai spus că regele intenţionează să vină cu 150 000 de franci elveţieni asupra lui şi a întrebat cum trebuie să procedeze

pentru schimbul lor în lire sterline odată ajuns în Marea Britanic. Am cerut Trezoreriei să analizeze această chestiune, dar nu am primit încă un răspuns din partea lor.

J.P. Henniker

NA, FO 371/67244, R 14808/46/G.

105. Notă din 7 noiembrie 1947. Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Primită: 10 noiembrie 1947

7 noiembrie 1947

La cererea sa, l-am primit pe dl Franassovici în această dimineaţă.

Deşi aseară îmi spusese că nu va aborda nici un subiect legat de vizita regelui Mihai, a spus că între timp a primit ceea ce pare a fi una dintre ultimele telegrame trimise de dl Tătărescu, ministrul român al afacerilor externe, acum demis, în care i se solicită să discute cu mine personal anumite detalii legate de vizită.

I-am explicat că această chestiune nu intră în atribuţiile mele şi i-am recomandat (în conformitate cu sfatul dlui Henniker) să ia legătura cu Sir V. Gabriel de la Departamentul Lordului Şambelan.

Dl Franassovici, pentru care de la intrarea în vigoare a Tratatului de Pace nu ni s-a cerut nici acreditarea, nici recunoaşterea funcţiei sale de însărcinat cu afaceri, mi-a spus că şi-a înaintat demisia dlui Tătărescu pe 17 octombrie şi pe 24 octombrie, fără a primi vreun răspuns şi că şi-a înaintat-o din nou Ministerului afacerilor externe. A cerut ca acest lucru să nu fie făcut public, întrucât vrea să aleagă el momentul când o va face.

Dl Franassovici a continuat explicând că este membru al partidului dlui Tătărescu, şi nu un diplomat de carieră şi că a acceptat postul de ambasador la Berna şi ulterior pe cel de reprezentant politic aici, numai la cererea dlui Tătărescu. Politica acestuia din urmă a fost să facă tot ce îi stătea în putinţă pentru a încetini procesul de comunizare a României şi, deşi prietenia cu Rusia era pe primul loc, a păstrat relaţiile cu Vestul. într-ade- văr, aceasta este una dintre acuzaţiile care i se aduc. E clar că Partidul Liberal urmează să fie alungat din frontul de guvernare şi, foarte probabil, scos în afara legii, iar membrii săi trimişi în judecată.

Lui însuşi i s-a cerut recent să se întoarcă la Bucureşti, dar a fost bolnav şi oricum nu voia să se întoarcă. Propunea să se stabilească în străinătate, posibil în Elveţia sau într-o ţară scandinavă, şi şi-a exprimat speranţa că nu se va pune nici o piedică în calea şederii sale aici pentru încă puţin timp, până îşi pregăteşte plecarea. A mai adăugat că dispune de fonduri personale liber accesibile în Marea Britanie.

I-am comunicat dlui Franassovici că vom fi, cu siguranţă, indulgenţi în această chestiune. A mai spus că dorea să îşi ia rămas-bun de la dl Bevin, Sir O. Sargent şi de la alţii imediat ce demisia sa e acceptată şi devine efectivă.

Statutul oficial al dlui Franassovici este oarecum anormal, dar nu am considerat că e necesar să îi sugerez ca, din acest motiv, să nu se ocupe de preparativele vizitei regelui Mihai, întrucât e necesar ca cineva de la legaţiunea română să facă acest lucru şi pentru că primise ceea ce par a fi instrucţiuni valabile din partea ministerului afacerilor externe de

a se ocupa de această chestiune. Chestiunile pe care a dorit să le discute privesc propunerile regelui Mihai referitoare la vizita sa, a reginei-mamă şi a celor care îi însoţesc, unde vor fi găzduiţi etc., etc. Cred [însă] că acestea sunt aspecte pe care dl Holman ni le-a transmis deja prin telegrama care a fost înaintată lui Sir V. Gabriel şi lui Sir F. Nugent.

NA, FO 371/67244, R14808/46/G.

106. Telegrama nr. 1268 din 8 noiembrie 1947. Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către legaţiunea britanică la Bucureşti

Urgent. Confidenţial

8 noiembrie 1947, ora 20.00

A se vedea telegrama dumneavoastră nr. 1284 din 5 noiembrie: nunta principesei Elisabeta. Paragraful 2.

Secretarul personal al regelui Mihai ar trebui să se adreseze băncii din Londra care se ocupă în mod obişnuit de chestiunile financiare ale familiei regale române. Schimbul francilor elveţieni în lire sterline ar trebui să se facă fără nici o problemă. Ar fi util dacă ne-aţi comunica cărei bănci i se vor adresa, pentru ca noi să facem demersurile premergătoare.

Schimbul lirelor sterline rămase la finalul vizitei în franci elveţieni va fi dificil şi sperăm ca secretarul personal să facă demersurile necesare ca acest lucru să poată fi făcut în Elveţia.

Deblocarea fondurilor reginei-mamă la care faceţi referire în paragraful 2 al telegramei dumneavoastră nr. 1282 (din 4 noiembrie) înainte de sosirea ei ar putea prezenta dificultăţi; această chestiune mai este

analizată.

NA, FO 371/67244, RI4808/46/G.

107. Scrisoare din 8 noiembrie 1947 a lui Sir Vivian Gabriel, de la Palatul Buckingham, către John P. Henniker, secretarul particular al lui Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

8 noiembrie 1947

Dragă Henniker,

îţi mulţumesc pentru scrisoarea (R 14808/46/G) din 7 noiembrie privitoare la vizita regelui României.

Au fost făcute demersurile pentru găzduirea Majestăţii Sale la hotelul Claridge's, aspect despre care regele [George] l-a informat personal pe regele Mihai. De asemenea, Majestatea Sa l-a desemnat pe brigadierul Guy Rasch, membru al administraţiei sale, să-l asiste, la nevoie, pe regele Mihai pe parcursul vizitei.

Lordul Şambelan ar dori să cunoască răspunsul Trezoreriei cu privire la cererea Majestăţii Sale la care faci referire în ultimul alineat al scrisorii tale.

Vivian Gabriel

NA, FO 371/67244, R15087/G.

108. Telegrama nr. 1313 din 10 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Christopher Warner, minis- trul-adjunct al afacerilor externe britanic

Confidenţial

Primită: 10 noiembrie 1947, ora 23.50.

10 noiembrie 1947, ora 10.59

Conţinutul telegramelor dumneavoastră nr. 1256 şi 1268 a fost transmis azi-dimineaţă secretarului personal al regelui, care a spus că, de vreme ce criza

guvernamentală a fost depăşită, regele va proceda conform planului de a pleca pe 12 noiembrie, probabil cu avionul, date fiind condiţiile meteorologice favorabile de aici (a se vedea telegrama mea nr. 1284). Mă îndoiesc serios că chestiunea anchetei asupra activităţilor lui Tătărescu sau a posibilei lui arestări va afecta plecarea regelui.

Palatul nu ştie sigur care este banca ce se ocupă de chestiunile financiare ale regelui, dar speră că banca Lloyds îşi va asuma această sarcină.

NA, FO 371/67244, R14961/G.

109. Telegrama nr. 1039 din 10 noiembrie 1947. Auboyncau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 15 noiembrie 1947

10 noiembrie 1947

Pe data de 4 noiembrie, o delegaţie parlamentară condusă de dl Mihail Sadoveanu, preşedintele Camerei, s-a dus la Palat pentru a-i transmite regelui Mihai răspunsul la mesajul Tronului.

Suveranul, într-una din puţinele ocazii în care nu era supus la presiunile obişnuite, a ţinut cu această ocazie o scurtă alocuţiune în care s-a limitat să ureze succes reformelor fiscale, economice, judiciare etc... înscrise în programul guvernului, evitând cu grijă orice aluzie la chestiunile de actualitate,

atât în materie de politică internă, cât şi în materie de politică externă.

Auboyneau

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

110. Telegrama nr. 1040 din 10 noiembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul Trancez al afacerilor externe

Primită: 12 noiembrie 1947, la amiază.

10 noiembrie 1947, ora 12

Ziua onomastică a regelui Mihai, care a căzut anul acesta a doua zi după încheierea săptămânii prieteniei româno-sovie- tice, nu a fost, contrar obiceiului, nici măcar zi liberă şi nu a avut loc nici o ceremonie publică; doar membrii guvernului au fost invitaţi la slujba de Te Deum de la Patriarhie.

De altfel, evenimentul abia a fost amintit de presă, majoritatea jurnalelor mulţumindu-se să publice pe a treia pagină textele telegramelor cu felicitările de rigoare. Doar *Scânteia,* organul oficial al partidului comunist, a publicat fotografia regelui şi i-a urat viaţă lungă şi „o domnie fericită în decursul căreia va veghea la realizarea reformelor democratice care trebuie să asigure independenţa politică şi economică a ţării, precum şi un standard mai bun de viaţă pentru toţi muncitorii".

Pe de altă parte, prin mulţimea mult mai numeroasă decât de obicei, care a defilat întreaga dimineaţă în faţa palatului pentru a semna în registrele cu urări, erau şi oratori improvizaţi care elogiau meritele tânărului suveran.

Auboyneau

AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

111. Telegrama nr. 1324 din 12 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti,

către Foreign Office

Important. Urgent
Primită: 12 noiembrie 1947, ora 10.00.

12 noiembrie 1947, ora 9.00

l-am transmis azi-dimineaţă regelui un mesaj personal potrivit căruia în împrejurările de faţă ar fi extrem de periculos dacă el sau oricare alt membru al suitei sale ar permite să fie contactat în Elveţia, în Franţa sau în Marea Britanie de către vreun emigrant român. Prin intermediul secretarului personal tocmai mi-a fost transmis că Majestatea Sa a dat dispoziţii stricte tuturor celor implicaţi să evite orice contact cu astfel de cercuri.

Pe bună dreptate, regele doreşte să îl evite pe principele Nicolae, aflat la Paris, care i-a telegrafiat deja pentru a-i propune o întâlnire.

Palatul a aflat zvonuri potrivit cărora şi regele Carol s-ar afla la Paris, dar presupun că, dacă ar fi vreo urmă de adevăr în aceste zvonuri, m-aţi anunţa de îndată.

Sunt convins că orice demers pe care l-am putea face pentru a-i proteja pe rege şi pe cei din suita sa de contactele cu emi- granţii de la Londra, cum ar fi Tilea, ar fi foarte apreciat.

Regele şi regina[-mamă] ar trebui să plece cu avionul, mâine, 12 noiembrie, la ora 8 spre Geneva.

NA, FO 371/67244, R15066.

112. Minută din 12 noiembrie 1947 întocmită de Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic, pentru John Henniker, secretarul particular al lui Ernest Bevin, ministrul afacerilor externe

12 noiembrie 1947

Trebuie să citiţi această telegramă. Există o discrepanţă între data telegramei, 12 noiembrie, şi ultimul paragraf, care face referire la faptul că plecarea regelui şi a reginei[-mamă] cu avionul

va avea loc .mâine. 12 noiembrie**[1], destinaţia fiind Geneva. Voi solicita verificarea acestor date.

în ceea ce priveşte paragraful 3, nu am auzit nimic de la Lisabona despre o posibilă plecare a regelui Carol şi, aşa cum ştiţi, acesta este supravegheat de poliţia portugheză.

în ceea ce priveşte paragraful 4, aceasta mi se pare a fi o chestiune pe care regele şi anturajul său trebuie să o gestioneze singuri. Cred că ar fi nepotrivit din partea noastră să îi scriem dlui Tilea să nu încerce să ia legătura cu regele Mihai.

Poziţia noastră arfi fost alta dacă regele Mihai ne-arfi rugat să facem acest lucru.

Warner

Cred că ar trebui să îi scriem lui Sir V. Gabriel anexând o copie a telegramei şi subliniind că nu putem face nimic pentru a-lproteja de Pilea.

J[ohn] Hjenniker], 12 noiembrie 1947

Acest lucru a fost deja făcut.[2]

NA, FO 371/67244, R15066.

113. Telegrama nr. 4802 din 12 noiembrie 1947. George Marshall, secretarul de stat american, către ambasada americană la Londra

Strict secret

12 noiembrie 1947, ora 10.29

Sunt perfect de acord că aţi cerut să vi se explice motivele care stau la baza instrucţiunilor primite de Holman, şi anume că ar fi preferabil ca regele Mihai şi regina-mamă să se întoarcă în România (a se vedea telegrama dumneavoastră 5945 din 7 noiembrie). Dacă subiectul va mai fi abordat pe parcursul

1. Subliniat şi între ghilimele în textul original.
2. Nesemnat. Textul evidenţiat cu caractere cursive este scris de mână în document.

vizitei regelui şi a reginei[-mamă] la Londra, puteţi comunica, dacă vi se pare oportun, că, deşi decizia îi aparţine evident lui Mihai, şi noi suntem sceptici că prezenţa lui în România va mai putea contribui considerabil la bunăstarea poporului său, mai ales având în vedere ultimele evoluţii din ţara sa.

Marshall

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

114. Telegrama nr. 1328 din 12 noiembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti către Foreign Office

Confidenţial. Important
Primită: 12 noiembrie 1947, la amiază.

12 noiembrie 1947, 10.53

A se vedea telegrama mea nr. 1324. Vizita regelui Mihai.

Regele, însoţit de regina[-mamă], a decolat azi-dimineaţă la ora 8, la cârma propriului avion, cu destinaţia Geneva. întregul cabinet s-a aflat pe pistă pentru a-i conduce pe Majestăţile Lor. Acesta este cu

siguranţă un semn bun, dacă se poate spune aşa ceva.

Regele şi grupul său vor zbura de la Geneva la Paris – probabil – în dimineaţa zilei de 15 noiembrie, la timp pentru a lua expresul Golden Arrow. Este posibil ca regele să dispună transferul avionului său de la Paris în Regatul Unit pentm ca, la întoarcere, să poată zbura de acolo direct în Elveţia.

Secretarul personal al regelui va păstra legătura cu Warner în privinţa mesajelor adresate Bucureştiului sau referitor la orice eveniment care s-ar întâmpla aici în absenţa regelui.

NA, FO 371/67244, R15068.

115. Telegrama nr. 1056 din 12 noiembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

Urgent
Primită: 12 noiembrie 1947, ora 20.

12 noiembrie 1947, ora 15.30

Referitor la telegrama mea nr. 1029-1030.

Majestăţile Lor regele Mihai şi regina-mamă Elena au plecat azi-dimineaţă cu avionul la Geneva; Majestăţile Lor vor pleca din Geneva însoţite de Alteţa Sa Regală, Ducesa de Aosta, sâmbătă, 15 noiembrie, şi vor ateriza la Le Bourget în jurul orei 10.

Auboyneau

AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

116. Telegrama nr. 1057 din 12 noiembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

Urgent
Primită: 12 noiembrie 1947, ora 20.30.

12 noiembrie 1947, ora 15.30

Continuarea telegramei mele precedente.

Majestăţile Lor au intenţia de a se îndrepta imediat la Gara de Nord pentru a lua [expresul] Fleche d'Or. Totuşi, legaţiunea României la Paris, însărcinată să se ocupe de pregătirile materiale privind trecerea familiei regale prin Franţa, ar fi rezervat, pentru orice eventualitate, un apartament la Hotel Vendome.

Dl Negel, mareşalul palatului, va ajunge la Paris cu suita suveranilor (a se vedea telegrama mea nr. 1045) cu Arlberg-Express (sâmbătă) dimineaţa în jurul orei opt.

Aş rămâne recunoscător Serviciului de Protocol dacă ar lua legătura cu dna Auboyneau (Rue des Marronniers, nr. 6,

Auteuil 45-47), pe care am rugat-o să meargă la Le Bourget ca să le întâmpine pe Majestăţile Lor.

Auboyneau

AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944—1949/17.

Questions Dynastiques.

117. Telegrama nr. 174 din 12 noiembrie 1947. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către George Marshall, secretarul de stat american

Acces restricţionat
Primită: 12 noiembrie 1947, ora 13.25.

12 noiembrie 1947, ora 17.00

Regele Mihai, însoţit de regina-mamă, a plecat azi-dimi- neaţă cu avionul spre Londra pentru a participa

la nunta regală. Membrii guvernului i-au condus la aeroport.

Schoenfeld

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

118. Nota PM/47/166 din 12 noiembrie 1947 adresată de Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Clement Attlee, prim-ministrul britanic

12 noiembrie 1947

Am mai analizat chestiunea legată de sfatul pe care ar trebui să i-l dăm regelui [George] cu privire la întoarcerea regelui Mihai în România după participarea la nunta regală.

Ataşez un memoriu în care sunt relatate circumstanţele în care a fost trimisă şi acceptată invitaţia.

Un membru al ambasadei Statelor Unite ne-a informat că a participat recent la o cină restrânsă unde a fost prezentă şi ducesa de Kent şi că aceasta din urmă a spus că îşi va folosi toată influenţa asupra reginei-mamă a României şi asupra altor persoane interesate pentru a-i convinge pe ea şi pe regele Mihai să nu se mai întoarcă în România. O doamnă englezoaică revenită recent în ţară după ce a stat o perioadă cu regina-mamă ne-a informat că aceasta din urmă este deja convinsă că, dacă regele Mihai reuşeşte să plece din ţară, nu ar trebui să se mai întoarcă.

Regele George ştie că, având în vedere acordul guvernului român şi decizia regelui Mihai şi a reginei-mamă de a accepta invitaţia, noi i-am informat pe cei

din urmă că salutăm acceptarea invitaţiei, însă îi sfătuim să se întoarcă în România la începerea sesiunii Consiliului Miniştrilor de Externe, deoarece, în opinia noastră, este puţin probabil ca comuniştii din România să execute o lovitură de stat pe durata [sesiunii] Consiliului Miniştrilor de Externe.

Totodată pare aproape sigur că în momentul sosirii lor aici regina-mamă, dacă nu chiar şi regele însuşi, va opta pentru a nu se mai întoarce în România, iar membrii familiei noastre regale vor susţine această decizie. în aceste condiţii ar fi, probabil, cel mai bine dacă îl informăm pe rege[le George] că recomandarea dumneavoastră e ca regele Mihai să se întoarcă în ţara sa înaintea sosirii lui Molotov aici, sau imediat după, cu excepţia cazului în care guvernul român ar acţiona împotriva tronului în timpul şederii regelui Mihai în ţara noastră.

Nu ne-am asuma astfel o mare responsabilitate? Noi am fi consideraţi vinovaţi dacă, sfătuit astfel de noi, regele s-ar întoarce şi ar fi [ilizibil] *lichidat.*[CV]

[Propun, deci, schimbarea ultimei fraze, după cum urmează:] „În aceste condiţii arfi, probabil, cel mai bine dacă îl informăm pe rege[le George] că, având în vedere incertitudinea [ilizibil], *consideraţi că nici un sfat nu ar trebui dat regelui [Mihai] şi ar trebui lăsat să hotărască singur, neinfluenţat de nici un fel de presiuni care s-ar exercita asupra sa în timpul sejurului său aici. “*

Sargend

CV în textul original: „Isn’t this taking on a big responsibility? We would be blamed if the King having retumed on our advice was [ilizibil] bumped off.“

NA, FO 371/67248, R16059.

119.Notă din 12 noiembrie 1947 redactată de Emest Bovin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Clement Attlce, prim-ministrul britanic

Invitarea regelui Mihai al României la nunta regală

12 noiembrie 1947

Ministrul Majestăţii Sale în România ne-a transmis în luna septembrie că primirea unei invitaţii la nunta regală ar reprezenta o imensă încurajare pentru regele Mihai şi regina-mamă, cu toate că oricum era extrem de puţin probabil ca regele să poată accepta invitaţia. Această informaţie a fost transmisă Palatului Buckingham şi a reieşit că regele [George] intenţiona deja să îi adreseze regelui Mihai o scrisoare personală de invitaţie. Dl Holman, confinnând predarea personală a scrisorii regelui Mihai, a explicat că răspunsul regelui Mihai va întârzia întrucât acesta trebuia să se consulte cu guvernul român. De fapt, pe 13 octombrie, regele Mihai a răspuns spunând că Ia acel moment nu putea da un răspuns definitiv.

între timp, am fost informat că fostul rege Carol al României, care sosise în Lisabona, se afla în legătură cu liderii comunişti care îl încurajau să se întoarcă în România. Am discutat imediat cu guvernul portughez, ca urmare aceştia fiind de acord ca poliţia să îl supravegheze cu stricteţe pentru a-l împiedica să părăsească ţara fără permisiune, iar dl Holman, de la Bucureşti a fost întrebat dacă, în condiţiile în care Carol reuşea să părăsească Portugalia, vizita regelui Mihai în Marea Britanie nu

1. Textul evidenţiat cu caractere cursive este scris de mână în document.

ar echivala cu un avantaj acordat comuniştilor. Dl Holman a fost de acord, iar eu am fost de acord cu propunerea lui dc a-i sfătui pe rege şi pe regina-mamă ca numai cea din urmă să participe la nunta regală.

înainte ca dl Holman să apuce să transmită acest mesaj, a aflat de la secretarul personal al regelui că întreg cabinetul român şi-a exprimat speranţa că regele va participa la nuntă, şi că, în aceste condiţii, atât regele, cât şi regina-mamă se hotărâseră să accepte invitaţia, aceasta în cazul în care Guvernul Majestăţii Sale [Regelui George] nu se opunea cu tărie vizitei; credeau că, dacă regimul comunist dorea într-adevăr să îi îndepărteze, ar fi mai bine ca acest lucru să se întâmple pe durata absenţei lor din ţară. în aceste împrejurări, dl Holman a considerat că era extrem de dificil să insiste ca ei să nu mai vină la nuntă „în condiţiile în care au rezistat atât de mult aici pe un tron şubred". A subliniat că ne era imposibil să le garantăm că vor rămâne în viaţă şi că vor fi în siguranţa în România.

Am răspuns pe 3 noiembrie că sunt de acord cu Holman că aprobarea guvernului român era suspectă, dar că în aceste împrejurări era extrem de dificil să insistăm pe lângă ei să rămână în ţară; dar am adăugat că eu credeam că e improbabil ca guvernul român să încerce o lovitură de stat chiar înaintea Consiliului Miniştrilor de Externe şi că, prin urmare, îi putea informa pe regele Mihai şi pe regina-mamă că primim acceptarea invitaţiei şi că îi sfătuim să îşi planifice călătoria astfel încât să se întoarcă până pe 25 noiembrie. Holman a răspuns pe 4 noiembrie că

regele Mihai şi regina-mamă erau încântaţi şi extrem de recunoscători şi credea că, dacă în absenţa lor lucrurile rămâneau calme în România, este posibil să ne ceară „să îşi prelungească şederea cu câteva zile după 25 noiembrie”.

De atunci, ministrul român al afacerilor externe, membru al Partidului Liberal, a fost demis, iar comunista Ana Pauker a fost numită ministru al afacerilor externe. Prin urmare, comuniştii continuă epurările, acest lucru sporind şansele ca regele Mihai să fie înlăturat pe durata absenţei sale din ţară.

NA, FO 371/67248, R16059.

120. Notă nedatată şi redactată de un autor rămas necunoscut, din ministerul francez al afacerilor externe, despre călătoria regelui Mihai la Londra din noiembrie 1947

Călătoria regelui României.

Regele Mihai al României va sosi pe 15 noiembrie 1947 la ora 10 la aerodromul din Le Bourget. Dacă avionul are întârziere, regele se va îndrepta direct către Gara de Nord, iar dacă nu, se va opri la legaţiunea României de pe strada Saint-Dominique.

în avion va fi însoţit de patru persoane. Celelalte persoane vor sosi cu trenul cu o seară înainte. S-a rezervat pentru rege şi suita sa un pulman în Fleche d’Or, care va pleca din Gara de Nord la amiază.

Serviciul pentru călătorii oficiale va elibera un număr limitat de permise de liberă trecere persoanelor autorizate să se apropie de suveran, fie în Le Bourget, fie la Gara de Nord.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

121. Telegrama nr. 184 din 13 noiembrie 1947. Foreign Office către consulatul britanic de Ia Geneva

Urgent. Confidenţial

13 noiembrie 1947, ora 15.15

A se vedea telegrama de la Bucureşti nr. 1284 din 5 noiembrie. Vizita regelui Mihai.

Vă rog să transmiteţi următoarele informaţii secretarului personal al regelui Mihai:

(i) Banca Lloyds e pregătită să schimbe francii elveţieni în lire sterline.

(ii) Reconversia francilor elveţieni rămaşi la finalul vizitei va fi mai simplă dacă secretarul personal înştiinţează, pe cale obişnuită, autorităţile vamale la sosirea în ţară.

(iii) Sperăm că francii vor fi schimbaţi pe măsură ce e nevoie de ei, pentru ca la finalul vizitei să nu fie obligaţi de a părăsi ţara cu lire sterline sau de a schimba lirele sterline în franci elveţieni.

(iv) 2 000 de lire din vechiul cont al reginei-mamă deschis la Lloyds au fost deblocate, iar contul a fost redeschis.

(v) Directorul sucursalei Lloyds din Brook Street, cea mai apropiată de Claridge's, se va ocupa de toate aceste operaţiuni financiare.

(vi) Majestatea Sa Regele [George] l-a desemnat pe brigadierul Guy Rasch, membru al administraţiei sale, să îl asiste pe regele Mihai pe durata vizitei.

NA, FO 371/67244, R14808/46/G.

122. Notă redactată de Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic, pentru Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

13 noiembrie 1947

Aş dori să aflu dacă ministrul de externe este de acord cu modalitatea în care am propus să procedăm în cazul mesajelor adresate Bucureştiului de către regele Mihai şi în cazul mesajelor primite [de acesta] de la Bucureşti, modalitate care, potrivit ultimului alineat al acestei telegrame, a fost convenită de dl Holman cu secretarul personal al regelui, şi anume ca, la nevoie, secretarul său personal să ia legătura cu mine.

Fără îndoială, motivul din spatele acestei sugestii este că legaţiunea României de aici se află într-o situaţie complicată. Dl Franassovici, care a fost reprezentantul politic al României, şi-a înaintat demisia. Tocmai am aflat de la dl Holman că şi-a dat acceptul pentru un oficial care va veni aici în calitate de

însărcinat cu afaceri, urmând, poate, să fie numit ulterior ministru. Este un comunist şi pare complet indezirabil, întrucât a fost protejatul tânărului Antonescu şi a lucrat în cadrul Ministerului Propagandei în 1942, adică în interes progerman. Presupunând că acest om, Macovescu, va sosi în perioada nunţii regale, e evident că sunt chestiuni pe care regele Mihai nu va dori să le vadă rezolvate prin intermediul său.

Analizăm de urgenţă dacă e posibil şi de dorit să refuzăm primirea lui Macovescu şi voi înainta o recomandare separată în acest sens.

Warner

Sir A. Lascelles mi-a telefonat în această seară să îmi comunice că dl Colville i-a arătat scrisoarea mea. Am căzut de acord ca brig. Rasch, care îl asistă pe regele Mihai, să îi transmită secretarului personal al regelui Mihai că ar fi preferabil ca, în caz de necesitate, să i se adreseze lui (brig. Rasch), decât să ia legătura cu mine.

Dacă e cazul, brig. Rasch va lua legătura cu secretarul personal.

Dl Henniker a fost informat.

Warner, 17 noiembrie 1947[1]

NA, FO 371/67244, R15068/46/37.

123. Scrisoare din 13 noiembrie 1947 a lui John P. Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Sir Vivian Gabriel, Palatul Buckingham

13 noiembrie 1947

Dragă Gabriel,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea din 18 noiembrie referitoare la vizita regelui Mihai în această ţară.

1. Textul evidenţiat cu caractere cursive este scris de mână în document.

Trezoreria a transmis că nu ar trebui să fie nici o problemă în privinţa schimbului francilor elveţieni în lire sterline şi că băncii Lloyds i s-a cerut să facă demersurile necesare. Corespondenţa telegrafică pe această temă cu Bucureştiul v-a fost trimisă şi dumneavoastră; de asemenea, veţi primi o copie a ultimei telegrame către Paris în care sunt comunicate detaliile bancare etc. pentru a fi transmise în mod confidenţial regelui Mihai.

în plus, am obţinut deblocarea de sub controlul Custodelui bunurilor inamice[CVI] a 2 000 de lire din fondurile reginei-mamă a României şi un cont pe numele ei a fost redeschis la Lloyds.

Din cunoştinţele mele, potrivit detaliilor prevăzute în scrisoarea mea din 7 noiembrie, suita regală română trebuie să sosească pe 15 noiembrie.

Poate că e interesant de ştiut faptul că acum două săptămâni Holman ne-a informat printr-o telegramă că regele Mihai ar fi încântat dacă, pe durata şederii sale, ar avea ocazia să viziteze o fabrică de avioane, deşi nu a precizat dacă Majestatea Sa şi-a exprimat efectiv această dorinţă. Aşa cum ştiţi, regele e interesat de motoarele de avion şi îşi pilotează propriul avion.

în ceea ce priveşte paragraful 4 al telegramei din Bucureşti ataşate (nr. 1324), evident nu putem face aproape nimic pentru a-i împiedica pe Tilea sau pe alţi emigranţi români din această ţară să îl vadă pe rege, şi nici nu credem că ar fi potrivit să facem ceva decât dacă regele însuşi solicită acest lucru.

Potrivit ultimelor informaţii primite din Portugalia, regele Carol se mai află acolo.

NA, FO 371/67244, R15087/46/G.

124.Telegrama nr. 4874 din 14 noiembrie 1947. JefTerson Caffery, ambasadorul american la Paris, către George Marshall, secretarul de stat american

Primită: 14 noiembrie 1947, ora 14.17.

14 noiembrie 1947, ora 14.00

Colonelul Lovell de la Bucureşti i-a trimis

CVI Instituţie asemănătoare, din punctul de vedere al atribuţiilor, cu Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice (C. A.S.B.I.) din România, înfiinţată în 10 februarie 1945.

ataşatului meu militar o scrisoare de prezentare pentru N.G. Caranfil, fost ministru în guvernul român, care a solicitat să mă vadă azi-dimi- neaţă. A spus că regele Mihai, cu care s-a întâlnit ieri la Lausanne, l-a însărcinat să îmi transmită că, pe durata prezenţei sale la Londra, şi-ar dori foarte mult să discute cu un reprezentant al guvernului american. Regele a descris situaţia din România ca fiind extrem de dificilă. Pe parcursul ultimei luni el a fost practic izolat la Palat: atât de mulţi prieteni de-ai săi au fost trimişi în închisoare, încât puţini sunt oamenii care mai îndrăznesc să vină să îl vadă. Nu s-a hotărât dacă se va întoarce sau nu în România şi spune că va lua această decizie numai după ce se va întâlni cu reprezentantul nostru. Nu intenţionează să discute această chestiune cu britanicii sau cu oricine altcineva. Nu a vorbit cu Schoenfeld la Bucureşti, pentru că ar fi fost „periculos" să facă acest lucru. Regele nu vrea să facă vreo mişcare care să genereze o situaţie incomodă în ajunul reuniunii miniştrilor de externe care va avea loc la Londra pe 24 noiembrie şi, în orice caz, nu va rămâne la Londra după nuntă, ci se va întoarce la Lausanne, unde locuieşte mătuşa sa, ducesa de Aosta, şi îşi va prelungi acolo şederea cu câteva zile, fără să trezească prea multă suspiciune.

Caranfil a spus că va rămâne la Paris în speranţa că va reuşi să îi transmită regelui Mihai cât de curând posibil un răspuns din partea Departamentului de Stat.

Caffery

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

125. Telegrama nr. 2098 din 14 noiembrie 1947. Ambasada Franţei la Londra către ministerul francez al afacerilor externe

Acces restricţionat. Prioritar

14 noiembrie 1947, ora 22.50

Regele României ne-a informat că se va opri în Franţa doar la întoarcerea de la Londra, pe 24 noiembrie, şi că intenţionează să petreacă 4 sau 5 zile în Paris.

Potrivit unor informaţii pe care vi le transmit sub toate rezervele, regele Mihai ar pleca mai apoi la Lausanne, unde ar plănui să rămână pentru o perioadă de timp nedeterminată. Ar dori să se întâlnească cu tatăl său chiar la Paris.

Aş fi interesat să aflu dacă regele Mihai are într-adevăr această intenţie. Cu siguranţă Foreign Office-ul va avea ocazia să obţină lămuriri cu privire la acest subiect. Guvernul francez ar avea obiecţii ca această întâlnire să aibă loc pe teritoriu francez. Mă refer, sub acest aspect, la depeşa mea nr. 3651 din data de 9 octombrie 1947.

AD, Europe 1944—.../Rounianie/1944—1949/17. Questions Dynastiques.

126. Scrisoare din 14 noiembrie 1947 a lui Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic, către J.R. Colville, de la Palatul Buckingham

Personal şi confidenţial

14 noiembrie 1947

Dragă Jock,

Ataşez o copie a telegramei lui Adrian Holman (nr. 1328).

Nici Moley, nici eu nu suntem mulţumiţi de

înţelegerea la care se face referire în ultimul paragraf, deşi e posibil să existe mesaje pe care regele Mihai nu ar dori să le transmită sau să le primească prin intermediul legaţiunii României.

Prin urmare credem că ar trebui să îi comunici secretarului personal al regelui Mihai, pe care fără îndoială îl vei întâlni

imediat după sosirea lor, că, întrucât Palatul [Buckingham] se va ocupa de toate aspectele şederii grupului aici, ar fi preferabil să nu ia legătura cu mine. Dar, dacă e nevoie, poate să ia legătura cu tine sau cu cineva desemnat de tine care ar putea, dacă e cazul, să îi contacteze pe secretarii particulari de aici în legătură cu transmiterea sau recepţionarea acelor mesaje la care se referă Holman în paragraful 3 al telegramei ataşate.

Din motive pe care fără îndoială le vei înţelege, Moley consideră că nu e potrivit să existe un contact direct între anturajul regelui şi Foreign Office.

îmi cer scuze, dragul meu Jock, că te deranjez într-o perioadă atât de agitată pentru tine. Dar ai fost atât de amabil când ne-ai spus că vei căuta un prilej pentru transmiterea mesajului nostru lui Tilea, încât Moley şi cu mine ne-am simţit îndemnaţi să abuzăm şi mai mult de amabilitatea ta.

Trebuie să luăm masa împreună când se va fi sfârşit perioada aceasta cu atâtea preocupări pentru tine.

Warner

NA, FO 371/67244, R15068.

127. Telegrama nr. 4240 din 15 noiembrie 1947. George Marshall, secretarul de stat american, către ambasada americană din Paris

Strict secret

15 noiembrie 1947

Vă sfătuiesc să îi recomandaţi pur şi simplu lui Caranfil (a se vedea telegrama dumneavoastră nr. 4898 din 18 noiembrie) să se deplaseze la Londra şi să vorbească cu ambasadorul nostru de acolo. .

Marshall'

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

1. Semnătură olografa.

128. Telegrama nr. 6074 din 17 noiembrie 1947. Lewis Douglas, ambasadorul american Ia Londra, către George Marshall, secretarul de stat american

Secret

Primită: 17 noiembrie 1947, ora 17.40.

17 noiembrie 1947, ora 18.00

Intr-o conversaţie pe care am avut-o la Foreign Office astăzi ni s-a spus că Attlee i-a spus regelui Angliei că decizia ca regele României să se întoarcă la Bucureşti îi aparţine în totalitate celui din urmă. ,

Douglas

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

129. Telegrama nr. 2886 din 17 noiembrie 1947. Ministerul francez al afacerilor externe către Ambasada Franţei la Londra

17 noiembrie 1947

Referitor la telegrama mea nr. 2798.

Vă rog să aduceţi la cunoştinţa regelui Mihai al României că preşedintele republicii ar fi bucuros să îl aibă oaspete, împreună cu regina-mamă, la cină, marţi, 25 noiembrie.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/l944-1949/17.

Questions Dynastiques.

130. Telegrama nr. 643 din 18 noiembrie 1947. Sir Nigel Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona către Foreign Office

Secret
Primită: 18 noiembrie 1947, ora 20.18.

18 noiembrie 1947, ora 19.45

însărcinatul cu afaceri român, a cărui poziţie e prezentată în raportul privind şefii de misiune, i-a făcut ieri o vizită consulului nostru pentru a întreba dacă, în cazul în care Majestatea Sa ar dori să îl primească, i-am acorda viza pentru a se deplasa la Londra în scopul de a se întâlni cu regele Mihai. Urmează să se asigure din surse private dacă regele i-ar acorda o audienţă secretă, urmând să plece, evident, numai dacă regele doreşte acest lucru. A cerut ca această chestiune să rămână strict secretă. Dl Stirling l-a descurajat pe dl Totescu şi a spus că oricum viza nu va putea fi acordată fără consultarea Londrei.

Deşi pare improbabil ca regele Mihai să dorească să îl primească, am dreptate considerând că nu ar trebui ca această vizită să aibă loc?

Citat din raportul despre şefii de misiune:

„Dl Alexandru Totescu, un secretar de rang inferior, a fost numit însărcinat cu afaceri la legaţiunea României în aprilie 1946 în locul domnului Brutus Coste. Pare a fi un tânăr incapabil, dar se pare

că autorităţile din Bucureşti îl consideră mai docil decât predecesorul său, iar cele din Lisabona [îl văd mai puţin periculos decât succesorul pentru care [Bucureştiul] le-a cerut deja acceptul. La petreceri are manifestări prietenoase pline de efuziune faţă de colegii săi britanici. „ (scris în 1946).'

Dată fiind prezenţa regelui Carol la Lisabona, nu cred că ar trebui să îl încurajăm pe dl Totescu să vină aici acum. Totuşi, este dificil să refuzăm un diplomat, mai ales dacă regele Mihai

1. Alexandru Totescu a rămas în exil, activând în structurile emigraţiei politice româneşti şi contribuind la înfiinţarea Fundaţiei Universitare Carol I.

îşi exprimă dorinţa de a-l vedea, dan putem amâna această decizie până după plecarea regelui.

D. Hay, 25 noiembrie 1947

Cred că dacă regele Mihai doreşte să se întâlnească cu Totescu, atunci acestuia din urmă ar trebui să îi fie acordată viza. Nu şi în caz contrar. Putem aştepta să vedem dacă anturajul regelui va aduce în discuţie această chestiune. '

A. Watson, 20 noiembrie 1947

Nu avem nici o obiecţie privind acordarea unei vize diplomatice lui Totescu, dacă doriţi ca acesta să vină. Dacă însă doriţi să primească o viză obişnuită de călătorie, atunci va trebui să luăm legătura cu ministerul de interne.

[ilizibil], 21 noiembrie 1947[1]

NA, FO 3 71/67246, R15393/G.

131. Notă din 20 noiembrie 1947 întocmită de John P. Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin,

ministrul britanic al afacerilor externe

20 noiembrie 1947

l-aţi comunicat dlui Dixon că i-aţi promis regelui [George] că vă veţi întâlni cu regele Mihai al României şi cu Don Juan. Ca urmare, o întrevedere strict secretă a fost stabilită pentru luni la Palatul Buckingham. Regele Mihai va fi acolo la ora 16.00. La 16.40 vă veţi întâlni cu Don Juan. Vă rog să consultaţi scrisoarea ataşată din partea lui Sir Alan Lascelles, care se va ocupa de organizarea concretă a celor două întrevederi. Celor doi par- ticipanţi li s-a comunicat să păstreze o confidenţialitate strictă cu privire la întâlnire.

Henniker

NA, FO 371/67247, R15909.

1. Textul evidenţiat cu caractere cursive este scris de mână în document.

132. Scrisoare olografă din 20 noiembrie 1947 a lui Sir Alan Lascelles, secretarul personal al regelui George al VI-lea, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

20 noiembrie 1947

Stimate domnule ministru al afacerilor externe,[CVII]

Am convenit cu regele M[ihai] al R[omâniei] că vă veţi întâlni aici luni, la ora 16.00. A fost foarte recunoscător pentru acceptul dumneavoastră de a vă întâlni cu el şi a subliniat că înţelege pe deplin faptul că, în mod oficial, nu îi puteţi da nici un sfat.

A întrebat dacă mama sa îl poate însoţi. I-am răspuns că sunt convins că nu veţi obiecta.

Celălalt[CVIII] (Don Juan) va veni la ora 16.40.

Odată ajuns aici, vă rog să întrebaţi de mine şi vă

CVII în textul original: „My dear Foreign Secretary”.

CVIII în textul original: „The other one“.

voi conduce prin coridor la încăperea care a fost aleasă pentru întrevederi.[CIX]

Al dumneavoastră,

Alan Lascelles

NA, FO 371/67247, R15909.

133. Notă din 21 noiembrie 1947 adresată de George Wallinger, din Foreign Office, lui John Henniker, secretarul particular al lui Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Se pare că ministrul de externe se va întâlni cu regele Mihai al României; nota ataşată cuprinde informaţii de context cu privire la Majestatea Sa.

*G. Wallinger, 21 noiembrie 1947**

Regele Mihai al României

21 noiembrie 1947

în 1926, Ia vârsta de patru ani, Mihai a fost proclamat rege sub tutela unei regenţe[CX], în timpul domniei regelui Ferdinand, tatăl său Carol renunţând la dreptul de succesiune şi plecând în străinătate. în tot acest timp, guvernul a fost dominat de Maniu. în 1930, Carol s-a întors şi a pus la cale o lovitură de stat în urma căreia Partidul Ţărănesc a fost înlăturat de la guvernare, iar Mihai a devenit prinţ moştenitor. Prim-ministrul lui Carol a fost Tătărescu.

Când Carol a fost forţat să abdice în 1940, Mihai a devenit din nou rege, dar puterea în următorii ani s-a aflat practic în mâinile mareşalului Antonescu. în

CIX Este posibil să fie vorba despre un coridor oarecum secret al Palatului Buckingham. în textul original: „...and I will take you along the passage to the room which has been earmarked for your interviews".

CX Autorul notei se înşală. Mihai a devenit rege în 20 iulie 1927, când avea aproape şase ani.

secret, alături de partidele democratice din opoziţie, regele Mihai a pregătit lovitura de stat de la 23 august, asumându-şi responsabilitatea pentru decizia de a-l aresta pe Antonescu şi de a începe operaţiuni militare împotriva germanilor. Pentru rolul principal pe care l-a jucat în aceste evenimente, i-au fost acordate cea mai înaltă decoraţie sovietică, „Ordinul Victoriei", şi o decoraţie americană.

în martie 1945, la sfatul lui Vîşinski, a acceptat un guvern sub conducerea lui Groza. Ulterior, în acelaşi an, i-a cemt Iui Groza să demisioneze pe motiv că guvernul nu era reprezentativ; Groza a refuzat, iar regele Ie-a cerut celor trei puteri [aliate] să îl susţină în desemnarea unui guvern mai reprezentativ. Ca urmare a vizitei la Bucureşti a unei comisii a celor trei puteri, doi membri ai partidelor care fuseseră în opoziţie au primit portofolii şi a fost promisă organizarea unor alegeri libere. Cei doi nou-veniţi în guvern au fost ignoraţi, demisionând ulterior. Alegerile care până la urmă au avut loc în noiembrie 1946 au fost, fără urmă de îndoială, fraudate. Regele Mihai a fost confruntat cu dilema de a deschide sesiunea parlamentară sau de a declanşa o criză constituţională prin refuzul de a recunoaşte valabilitatea alegerilor. A decis să deschidă sesiunea parlamentară.

Regele, acum în vârstă de 26 de ani, duce o viaţă de izolare forţată, în principal la Sinaia. Popularitatea sa în rândul poporului şi curajul său au contribuit cu siguranţă la eşecul comuniştilor de a forţa abolirea monarhiei. Majestatea Sa are puţini consilieri de încredere, iar poziţia sa devine din ce în ce mai dificilă din cauza presiunilor care se fac asupra sa pentru a

promulga legi cu care nu este de acord şi din cauza infiltrării elementelor comuniste în anturajul său şi în personalul Casei Regale. De vreme ce poziţia monarhiei este precară şi viaţa regelui însuşi este în pericol, afirmaţia că oponenţii comunismului în România se concentrează în jurul tronului este cu siguranţă corectă.

G. Wallinger

NA, FO 371/67247, R15909.

134. Notă din 21 noiembrie 1947 adresată de Sir Orme Sargent, ministrul adjunct permanent britanic al afacerilor externe, lui Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic

21 noiembrie 1947

Ambasadorul american mi-a spus astăzi că se va întâlni cu regele României în această după-amiază şi că îi va spune că decizia de a se întoarce sau nu în România îi aparţine, ambasadorul nefiind în situaţia să îi dea vreun sfat în această privinţă. Totodată îi va spune că prezenţa continuă a regelui în România ar mai avea, totuşi, o anumită importanţă.

Dl Douglas a spus că înţelege că şi noi vom adopta această poziţie, aceea de a nu-i da regelui nici un sfat. I-am spus că aşa este.

O.G. Sargent

NA, FO 371/67247, R15780/G.

135. Scrisoare din 21 noiembrie 1947 a iui Alfred Gardyne de Chastelain către Sir Orme Sargent, ministrul adjunct permanent britanic al afacerilor externe

Confidenţial

21 noiembrie 1947

Stimate Sir Orme,

Aţi fost foarte amabil să mă sfatuiţi cu câteva săptămâni în urmă, înaintea „procesului” doctorului Maniu. Evenimentele ulterioare au confirmat câtă dreptate aţi avut.

Acum vă scriu pentru a afla dacă nu există vreo cale de a-l sprijini moral pe regele Mihai în luarea deciziei referitoare la viitorul său. Cu siguranţă cunoaşteţi situaţia dificilă din care caută o ieşire. De la sosirea sa aici, a încercat să obţină sfaturi din partea unor oameni de stat din Londra ale căror păreri sunt probabil de o sută de ori mai valoroase decât a mea. Crede că nu e rezonabil să aştepte un sfat din partea Majestăţii Sale Regelui George. Aşa cum se ştie, nu este laş şi nici un motiv legat de siguranţa sa personală nu i-ar putea influenţa viitoarele acţiuni. Totuşi, după propriile sale spuse, întorcându-se în România nu ar face decât „să îmbrace mizeria lor cu prezenţa şi semnătura sa şi să compromită şi mai mult ceea ce reprezintă el“. El consideră că acest lucru ar fi împotriva intereselor ţării şi a propriilor sale principii.

De la plecarea sa din România, practic toate elementele non- cooperante din cadrul corpului diplomatic român au fost demise. Toţi însoţitorii săi la Londra, cu câteva excepţii, vor să îl convingă să nu se mai întoarcă în România, dar el nu le acceptă sfatul.

Ştiu că Majestatea Sa Regele George nu se poate implica într-o asemenea chestiune, dar cred că este posibil ca regele Mihai să poată fi sfătuit în mod privat. Trebuie să ne dăm seama că dacă se întoarce în România, ceea ce este foarte probabil, nu va putea continua să opună rezistenţă regimului. Cu un nou

ministru al afacerilor externe (desemnat la instrucţiunea Moscovei
spre neplăcerea lui Bodnăraş) şi un nou ministru de finanţe, guvernul este complet aservit Uniunii Sovietice, iar Mihai nu va putea decât să devină o simplă marionetă sau să plece. Nu pot exista jumătăţi de măsură.

Nu cred că mai pot adăuga nimic care să nu vă fie cunoscut cu privire la regele Mihai, dar prietenia mea cu el este una excepţională. Am avut o lungă discuţie cu el şi cu regina-mamă şi v-aş da cu plăcere mai multe detalii referitor la această conversaţie, dacă doriţi acest lucru.

Numai secretarul meu particular este la curent cu faptul că v-am scris.

Gardyne de Chastelain^

NA, FO 371/67247, R15780/G.

136. Telegrama nr. 6153 din 22 noiembrie 1947. Lewis Douglas, ambasadorul american Ia Londra, către Robert Lovett, subsecretar de stat american

Strict secret. Urgent
Primită: 22 noiembrie 1947, ora 11.52

22 noiembrie 1947, ora 13.00

Personal de la Douglas către Lovett.

Unu. La cererea regelui Mihai, ieri după-amiază m-am întâlnit cu el şi cu regina-mamă Elena. Mi-au explicat situaţia din România după cum urmează:
a) Comuniştii au obţinut controlul asupra posturilor importante din cabinet. Toţi membrii cabinetului care nu sunt membri propriu-zişi ai

Partidului Comunist sunt total aserviţi membrilor comunişti.

b) Aproape toţi prietenii [regelui] şi majoritatea profesorilor independenţi din universităţi au fost închişi.

1. Semnătură olografi.

c) Practic, i s-a luat [regelui] puterea de a dizolva parlamentul sau de a schimba guvernul.

d) Dacă s-ar întoarce în România, ar trebui, deci, fie să semneze decrete comuniste cu care nu este de acord, fie, dacă nu [ar semna], să abdice. Nu va accepta prima alternativă, iar a doua ar însemna fie moartea, fie închisoarea, probabil undeva în adâncul Rusiei.

Doi. I-am explicat regelui că el, şi numai el, trebuie să fie cel care decide dacă se întoarce în ţară sau rămâne în străinătate. Apreciem serviciile pe care le-a adus cauzei noastre şi ne exprimăm îndoielile cu privire la posibilitatea ca el să continue să-şi servească cu folos patria. Nu îl îndemnăm să decidă nici să-şi reia responsabilităţile din ţară, nici să se folosească de ocazia pe care o are de a nu se mai întoarce.

Trei.

a) A întrebat dacă poate veni în Statele Unite şi,

b) dacă din Statele Unite ar putea da o proclamaţie către poporul său, lucru pe care simte că are obligaţia să-l facă. în legătură cu aceasta, şi-a exprimat îndoiala că britanicii i-ar permite să dea o proclamaţie din Anglia. Totuşi, încă nu l-a întâlnit pe Bevin, se vor vedea luni după-amiaza la ora patru.

c) A sugerat că ar dori să-l vadă pe secretarul de

stat Marshall.

Patru. în ceea ce priveşte punctul trei, literele a), b) şi c) de mai sus, i-am spus că voi discuta cu secretarul Marshall. Nu am abordat încă această chestiune cu secretarul Marshall.

Cinci. Noi credem totuşi că, dacă ar pleca spre SUA înainte să dea proclamaţia, plecarea sa va deveni publică şi proclamaţia pe care ar da-o mai târziu din SUA ar fi, în răstimpul călătoriei sale, invalidată de acţiunile luate de cabinetul comunist din România. De aceea, din punct de vedere practic, nu considerăm că e recomandabil pentru el să plece din Anglia spre SUA şi, odată ajuns acolo, să dea proclamaţia la care se gândeşte. în plus, ne îndoim că în acest moment ar trebui să folosească SUA drept centru pentru activităţile sale politice. în consecinţă, ni
se pare că ar trebui, dacă hotărăşte să nu se întoarcă în România, să-şi facă proclamaţia publică prin intermediul unei conferinţe de presă sau prin alte mijloace, cât se mai află în Europa.

în ceea ce priveşte punctul trei, litera a), nu vedem nici un motiv ca, după ce-şi va fi dat proclamaţia în Europa, să nu i se acorde o viză pentru a vizita SUA.

în ceea ce priveşte punctul trei, litera c), părerea noastră pentru moment este că ar fi preferabil, dacă e să se întâlnească cu Marshall, s-o facă după ce va fi luat decizia de a se întoarce sau nu, şi după ce va fi dat proclamaţia.

Şase. Mă voi întâlni cu Mihai din nou luni după-amiaza mai târziu sau cândva marţi, după ce se întâlneşte cu Bevin.

Am fost foarte impresionat de tânărul acesta, de al său simţ al răspunderii şi al datoriei. Trebuie să ia o

decizie cu privire la o chestiune foarte dificilă. Este cu siguranţă hotărât să ia decizia corectă.

Douglas

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

137. Telegrama nr. 654 din 22 noiembrie 1947. Sir Nigel Ronald, ambasadorul britanic la Lisabona, către Foreign Office

Secret

Primită: 22 noiembrie 1947, ora 14.44

22 noiembrie 1947

A se vedea telegrama mea nr. 645.

însărcinatul cu afaceri român a renunţat acum la ideea de a merge la Londra.

NA, FO 371/67246, R15393/46/G.

138. Telegrama nr. 696 din 22 noiembrie 1947. Foreign Office către ambasada britanică la Lisabona

Secret

22 noiembrie 1947

A se vedea telegrama dvs. nr. 645 din 18 noiembrie. Viza pentru însărcinatul cu afaceri român la Lisabona.

Dacă regele Mihai ne cere ca lui T[otescu] să i se permită să vină în Regatul Unit pentru a-l vizita, îi vom acorda o viză diplomatică şi vă vom telegrafia.

NA, FO 371/67246, R15393/46/G.

139. Notă scrisă de mână în 24 noiembrie 1947, aparţinând unui funcţionar din Foreign Office, despre intenţia fruntaşilor emigraţiei române din Occident de a lua legătura cu regele Mihai, aflat la Londra

Secret

Dl Johnston de la Departamentul de Servicii de Legătură[CXI] îmi spune că a primit informaţii de încredere cum că Prof. Herescu (?)[CXII], care a fost tutorele regelui Mihai, a sosit aici de la Lisabona cu un mesaj pentru regele Mihai de la domnii Gafencu, Rădescu şi Tilea, din care reiese că ei consideră că Majestatea Sa ar servi mai bine cauzei dacă nu s-ar întoarce în România. Raportul mai adaugă că fostul rege Carol i-a asigurat pe conducătorii români în exil că nu are de gând să se întoarcă în România pe la spatele regelui Mihai şi că este de acord cu acest sfat pentru rege.

Dl Johnston a înţeles că profesorul doreşte să-l vadă pe regele Mihai fără ştirea reginei-mamă sau a suitei, dar că încă nu a reuşit.

Am impresia că domnii Gafencu etc. ar dori să formeze un guvern în exil în jurul regelui Mihai.

G. Wallinger, 24 noiembrie 1947 Da.

[Ilizibil]

Sir Orme Sargent: ministrul de externe ar trebui probabil să vadă aceste note înainte de ora 16.00

Warner, 24 noiembrie 1947

Văzut de către ministrul de externe.

[Ilizibil], 24 noiembrie 1947

NA, FO 371/67247, R15700.

CXIl.În textul original: *Services Liaison Department.*

CXII Aşa în text. Este vorba de Nicolae Herescu (1906 - 1961), poet, traducător şi eseist român.

140. Notă din 27 noiembrie, nesemnată, adresată lui Sir Orme Sargent, ministrul adjunct permanent al afacerilor externe britanic, şi lui Cristopher Warner, ministru adjunct al afacerilor externe britanic

Strict secret

27 noiembrie 1947

Pe 24 noiembrie, ministrul afacerilor externe a avut o întâlnire privată, stabilită dinainte, cu regele Mihai la Palatul Buckin- gham. Regina-mamă, prezentă şi ea, a susţinut mare parte a conversaţiei. A explicat că, dacă regele s-ar întoarce, este posibil fie să fie închis, fie să i se aducă acuzaţii măsluite. Regele a fost pus într-o situaţie imposibilă când i s-a cerut să semneze măsuri care condamnau la sărăcie şi dizgraţie români al căror singur păcat era că nu erau de acord cu comuniştii. Românilor patrioţi, care luptaseră împotriva germanilor şi care erau anticomunişti, li se dăduse o „cartelă neagră" pe baza căreia aveau dreptul la cele mai mici raţii etc. Regele însuşi nu avea nici o putere şi simţea că, decât să dea o spoială de legalitate şi aprobare actelor guvernului, ar fi mai bine să rămână în străinătate.

Ministrul de externe i-a întrebat pe rege şi pe regina-mamă unde intenţionau să plece după ce vor părăsi Anglia. Au răspuns că intenţionau să plece în Elveţia şi, când ministrul de externe i-a întrebat unde-şi vor lua decizia, au răspuns: în Elveţia. Ministrul de externe şi-a exprimat simpatia faţă de ei şi faţă de situaţia dificilă în care se află, dar le-a spus că vor trebui să înţeleagă faptul că el nu le poate oferi sfaturi. Totuşi, el va înţelege, oricare ar fi hotărârea lor.

Regele Mihai şi regina-mamă au spus că înţeleg

poziţia ministrului de externe; doreau doar ca el să ştie dinainte despre posibilitatea ca hotărârea lor să fie aceea de a nu se mai întoarce în România.

Sir A. Lascelles a sunat azi şi a întrebat care a fost rezultatul discuţiilor ministrului de externe cu regele Mihai. I l-am comunicat. Nu a cerut să-l aibă în scris.

Wfarnerf

NA, FO 371/67247, R15978.

141.Telegrama nr. 5115 din 28 noiembrie 1947. Jcfferson Caffery, ambasadorul american la Paris, către George Marshall, secretarul de stat american

Strict secret

Primită: 28 noiembrie 1947, ora 23.27.

28 noiembrie 1947, ora 20.00

în ultimele douăzeci şi patru de ore am primit informaţii din două surse diferite, ambele apropiate regelui Mihai, conform cărora acesta se gândeşte foarte serios la posibilitatea de a nu se mai întoarce la Bucureşti, ci de a se stabili în Elveţia (a se vedea telegrama mea nr. 4874 din 14 noiembrie).

1. Textul evidenţiat cu caractere cursive a fost adăugat de mână în document.

Conform surselor, Mihai se simte obstrucţionat la fiecare mişcare de actualul guvern român şi se gândeşte să se întoarcă în România doar pentru a evita să fie catalogat drept „dezertor”.

Aceleaşi surse susţin că, potrivit ultimelor informaţii primite, Mihai intenţionează să aştepte rezultatele întâlnirii CME în Elveţia, înainte de a lua decizia finală.

Caffery

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

142. Telegrama nr. 6247 din 28 noiembrie 1947. Lewis Douglas, ambasadorul american la Londra, către Robert Lovett, subsecretar de stat american

Strict secret
Primită: 29 noiembrie 1947, ora 22.21.

28 noiembrie 1947, ora 21.00

Personal de la Douglas către Lovett.

Pe 25 noiembrie m-am întâlnit din nou cu regele României şi cu mama sa. I-am repetat regelui afirmaţiile precedente (a se vedea telegrama ambasadei nr. 6153 din 22 noiembrie) şi anume că ar fi nepotrivit să dea proclamaţia către poporul român din SUA, întâi pentru că guvernul român, fără îndoială, va afla de plecarea sa spre SUA şi, după toate probabilităţile, va lua imediat măsuri privitoare la statutul său personal şi oficial, şi, în al doilea rând, pentru că guvernul SUA nu crede că este recomandabil ca proclamaţia să se dea pe teritoriul SUA. I-am repetat că ar fi adecvat şi eficient să întreprindă o astfel de acţiune în Europa.

în acest context general, regele Mihai i-a răspuns reprezentantului ambasadei că „simţea" că guvernul britanic nu doreşte ca el să dea proclamaţia aici, deşi, a adăugat, nu i-a abordat direct în această chestiune. A remarcat, în treacăt, că în conversaţia pe care a avut-o cu Bevin, acesta din urmă nu i-a acordat

ajutorul: nu i-a oferit sfaturi şi nu a comentat decât foarte puţin situaţia pe care el, regele, i-o prezentase

ministrului britanic de externe.

I-am spus lui Mihai că recunoaştem şi apreciem serviciile pe care le-a făcut în ultimii doi sau trei ani. I-am spus că noi credem că nu ar mai fi de folos să se întoarcă, din cauza dominaţiei vădite a comuniştilor asupra ţării sale şi a faptului că în ultimele luni poziţia i-a fost discreditată şi puterea redusă. I-am spus, totuşi, că noi nu-l putem îndemna să se întoarcă şi că trebuie să-şi dea seama că numai lui, de unul singur, îi aparţine decizia finală.

Regele m-a întrebat şi dacă, în cazul în care se întoarce şi se iau măsuri împotriva sa, am putea să-l ajutăm să plece, sugerând să-i acordăm azil la legaţiune. I-am spus că nu ştiu ce instrucţiuni s-au dat legaţiunii SUA la Bucureşti în această privinţă, dar, referindu-mă la poziţia geografică a României, i-am împărtăşit îndoielile mele serioase că vom putea face ceva concret pentru a-l scoate din ţară.

Am aflat aseară că regele plănuieşte să plece azi din Londra spre Lausanne şi că s-a hotărât să se întoarcă în România pe 2 decembrie. Informatorul nostru a fost dl Caranfil, un român apropiat de rege (a se vedea telegrama de la Paris nr. 4874 din 14 noiembrie către Departament), care ne-a spus că regele a fost profund descurajat de răceala cu care a fost primit în cercurile oficiale britanice, precum şi de cea din comunicările avute cu noi. Mi s-a părut că această atitudine din partea sa l-ar putea face la un moment dat, dacă decide să se întoarcă în România, să ne facă responsabili pe noi pentru întoarcerea sa şi pentru evenimentele neplăcute care ar putea să urmeze. Astfel, după ce am discutat această chestiune cu BohLen, m-am întâlnit cu el din nou în această

dimineaţă.

I-am repetat încă o dată faptul că apreciem serviciile pe care le-a făcut, că ne îndoim serios că întoarcerea sa ar mai putea servi la ceva, dar că nu-l putem îndemna nici să se întoarcă, nici să rămână în străinătate. I-am spus, ca un sfat personal,
că ar trebui să încerce să câştige timp, să-şi amâne întoarcerea pentru o perioadă rezonabilă găsind un pretext plauzibil şi, între timp, să încerce să obţină clarificarea situaţiei sale în propria ţară.

Mi-a răspuns că el crede că acesta e un sfat bun, care îi confirmă o concluzie la care ajunsese şi el de dimineaţă şi că, probabil, îl va trimite înapoi în România pe mareşalul curţii sau pe un alt membru important al suitei sale, cu care se va întâlni peste o săptămână sau zece zile în Elveţia. Plănuieşte să plece cu vaporul din Belgia şi apoi cu trenul, evitând Franţa, spre Elveţia.

A întrebat dacă, la nevoie, l-ar putea contacta pe ministrul nostru la Berna. I-am răspuns că se poate aranja. Vă rog să vă exprimaţi părerea.

Douglas

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

143. Scrisoare din 29 noiembrie, 1947 a lui Sir Orme Sargent, ministrul adjunct permanent al afacerilor externe britanic, către Alfred Gardyne de Chastelain

29 noiembrie, 1947

Stimate domnule de Chastelain,

Vă mulţumim pentru scrisoarea dvs. confidenţială din 21 noiembrie, referitoare la acordarea unui „sprijin moral” regelui Mihai cu privire la decizia pe

care trebuie s-o ia în legătură cu viitorul său.

Noi înşine am reflectat, desigur, cu multă grijă la această chestiune. Cred că regele Mihai îşi dă seama din felul în care a fost primit aici că este foarte stimat şi că are sprijinul nostru moral. Dar să-i dăm sfaturi clare dacă să renunţe sau nu la tron e deja cu totul altceva. Situaţia prezintă mult prea mulţi factori şi împrejurări cunoscute doar regelui Mihai şi care nu ne permit să-l sfătuim într-un fel sau în altul. Credem că cel mai înţelept ar fi să-l lăsăm să-şi dea seama ce e mai potrivit pentru el şi

să hotărască de unul singur, neinfluenţat de presiunile făcute de părţi interesate sau bine intenţionate, îndrumat doar de conştiinţa sa şi de aprecierea reală a îndatoririlor sale înalte.

Sunt convins că vă daţi seama de pericolul de a-i da regelui Mihai un sfat, care mai târziu să fie folosit drept scuză justificativă pentru decizia sa, oricare ar fi ea.

O.G. Sargent

NA, FO 371/67247, R15780/G.

144. Telegrama nr. 1366 din 29 noiembrie 1947. Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti

Strict secret

29 noiembrie 1947, ora 17.00

Pe 24 noiembrie am avut o întâlnire privată cu regele Mihai. Regina-mamă a fost şi ea prezentă şi a susţinut mare parte a conversaţiei. A explicat că, dacă regele s-ar întoarce, este posibil fie să fie închis, fie să i se aducă acuzaţii măsluite. Regele a fost pus într-o

situaţie imposibilă când i s-a cerut să semneze măsuri care condamnau la sărăcie şi dizgraţie români al căror singur păcat era că nu erau de acord cu comuniştii. Românilor patrioţi, care luptaseră împotriva germanilor şi care erau anticomunişti, li se dăduse o „cartelă neagră" pe baza căreia aveau dreptul la cele mai mici raţii etc. Regele însuşi nu avea nici o putere şi simţea că, decât să dea o spoială de legalitate şi aprobare actelor guvernului, ar fi mai bine să rămână în străinătate.

Răspunzându-mi la întrebare, Majestăţile Lor au spus că intenţionează să meargă în Elveţia după ce pleacă din Anglia şi că vor lua decizia finală cu privire la viitorul lor acolo. Mi-am exprimat simpatia faţă de ei şi faţă de situaţia dificilă în care se aflau, dar le-am spus că trebuie să înţeleagă faptul că eu nu le pot oferi sfaturi. însă îi voi înţelege indiferent de hotărârea pe care o iau. Majestăţile Lor au spus că-mi înţeleg poziţia; doreau

doar ca eu să ştiu dinainte despre posibilitatea ca hotărârea lor să fie aceea de a nu se mai întoarce în România.

Conform unei păreri infonnate, Majestatea Sa este mai degrabă înclinat să se întoarcă.

în ziarul *Times* de ieri era un anunţ la rubrica mondenă, conform căruia regele Mihai şi regina-mamă îşi făcuseră rezervări pentru a zbura la Geneva, „unde regele Mihai intenţionează să rămână două sau trei zile înainte de a se întoarce la Bucureşti[1]*. Se pare, deci, că vor pleca astăzi.

NA, FO 3 71/67247, R15978/G.

145. Copie a raportului cu privire la aplicarea

Tratatului de Pace cu România înmânat de emigraţia română Departamentului de Stat, remisă şi ministrului afacerilor externe britanic în noiembrie 1947

Copie a Raportului înmânat de dl Vişoianu Departamentului de Stat, trimisă mie de către dl Constantinescu, la cererea dlui Vişoianu.

Wallinger'

29 noiembrie 1947

I. Articolul 3 al Tratatului de Pace cu România obligă guvernul român să le asigure tuturor cetăţenilor români exercitarea deplină a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale.

Tratatul le dă dreptul puterilor semnatare să îi ceară guvernului român îndeplinirea tuturor prevederilor Tratatului, deci şi ale celor de la articolul 3.

în cazul unei dispute între una dintre puterile semnatare şi guvernul român cu privire la interpretarea şi aplicarea vreunei prevederi din Tratat, puterea semnatară poate apela la procedura de arbitrare şi conciliere, descrisă la articolele 37 şi 38.

II. Textul evidenţiat cu caractere cursive a fost adăugat de mână în document.

în situaţia unei proceduri de conciliere, partea interesată trebuie să se adreseze reprezentanţelor diplomatice ale celor trei mari puteri la Bucureşti. în acest caz, cele trei puteri trebuie să ia o hotărâre în unanimitate. Dacă nu se îndeplineşte unanimitatea, cum aproape în mod sigur s-ar întâmpla, în termen de două luni, partea interesată poate apela la procedura de arbitrare.

în acest caz, nu mai este nevoie de o hotărâre în unanimitate a celor trei mari puteri, disputa restrângându-se la partea sau părţile care se plâng de aplicarea defectuoasă a Tratatului şi guvernul român. Procedura de arbitrare prevăzută în această situaţie la articolul 38 are loc doar între partea (părţile) interesată (interesate) şi guvernul român. La cererea acelei părţi (acelor părţi), atât ea (ele) cât şi guvernul român trebuie să-şi numească fiecare câte un arbitru şi apoi să aleagă împreună un al treilea astfel de arbitru. în cazul în care partea (părţile) interesată (interesate) şi guvernul român nu reuşesc să cadă de acord asupra alegerii celui de-al treilea arbitru, acesta va fi numit de către Secretarul General al Organizaţiei Naţiunilor Unite, la cererea părţii interesate.

Hotărârea dată de majoritatea membrilor din această comisie de arbitrare devine apoi definitivă şi obligatorie.

III. Deşi hotărârea comisiei de arbitrare este definitivă şi obligatorie, guvernul comunist de la Bucureşti ar putea, dând dovadă de tradiţionala lui rea-credinţă, să refuze s-o aplice.

în acest caz, partea sau părţile adverse se pot adresa la ONU şi se pot plânge de nerespectarea sentinţei date de comisia de arbitrare. Desigur, dacă se poate dovedi faptul că sentinţa nu a fost aplicată, cazul devine extrem de serios. Formal, guvernul sovietic ar putea interveni printr-un veto, neutralizând orice altă decizie a Comisiei pentru Securitate. Totuşi, folosirea dreptului de veto într-un astfel de caz ar pune cu siguranţă guvernul sovietic într-o situaţie foarte dificilă şi ar putea provoca o reacţie puternică în cadrul opiniei publice internaţionale.

Până acum, în toate cazurile în care reprezentantul sovietic a apelat la dreptul de veto, chestiunea era o controversă cu privire la care – cel puţin din punct de vedere strict juridic, oricare ar fi fost problema reală – Uniunea Sovietică era îndreptăţită să-şi manifeste dezacordul.

Refuzul guvernului român de a aplica hotărârea comisiei de arbitrare ar constitui însă o violare dovedită a unui acord internaţional formal şi a unei obligaţii. Dacă guvernul sovietic ar încerca să acopere un astfel de act al guvernului român prin folosirea dreptului de veto, acest lucru ar echivala cu recunoaşterea deschisă a complicităţii în violarea făţişă a unui tratat internaţional. în plus, acest lucru nu ar însemna nimic altceva decât o violare a unui tratat internaţional de către Uniunea Sovietică însăşi, având în vedere că Uniunea Sovietică însăşi este una dintre semnatarele Tratatului de Pace cu România. în acest caz, chestiunea nu mai poate rămâne o controversă, una în care pot exista diferenţe de idei.

Din multele cazuri aduse până în prezent în atenţia ONU, doar unul poate fi comparat cu cel descris mai sus: cazul Iranului. în acel caz, Uniunea Sovietică s-a confruntat cu situaţia în care a trebuit să admită deschis că refuzase să onoreze o obligaţie internaţională – aceea de a-şi retrage trupele de pe teritoriul iranian în termenul prevăzut. în acea situaţie, în cele din urmă, guvernul de Ia Moscova a hotărât să-şi îndeplinească promisiunile.

IV. Guvernul SUA şi cel britanic pot, deci, să facă apel la procedura descrisă mai sus, care este clar stabilită în cadrul tratatelor de pace, pentru a asigura îndeplinirea prevederilor de la articolul 3. Şi-ar exercita astfel un drept indubitabil. Articolul 3 este

probabil singurul din Tratat despre care se poate spune că oferă anumite măsuri pentru redresarea poporului român. Respectarea lui poate contribui la menţinerea unui minimum de libertăţi civice şi de independenţă politică în statul român, care de altfel – adică nerespectând [articolul 3] – este cu siguranţă ameninţat să dispară cu totul. .,

V. Articolul 3 nu le dă marilor puteri numai dreptul să se asigure de respectarea libertăţilor fundamentale în România. Ci reprezintă chiar şi obligaţia pentru marile puteri de a asigura acele libertăţi fundamentale poporului român. Această obligaţie rezultă din declaraţiile lor reiterate, care se regăsesc în Carta Naţiunilor Unite, precum şi în alte acorduri internaţionale (Declaraţia de la lalta şi Acordul de la Moscova din 1945).

Respectarea prevederilor articolului 3 reprezintă baza colaborării internaţionale şi a unei adevărate organizări a păcii.

VI. Poporul român ar fi profund descurajat să vadă că, privat cum se află acum, prin teroare, de orice urmă de libertate, marile puteri nu se folosesc de mijloacele legale care le sunt la îndemână. Pe drept cuvânt s-ar simţi atunci privat de orice fel de protecţie internaţională şi abandonat de toţi în cea mai tragică suferinţă a istoriei sale.

Pe de altă parte, guvernul instalat la Bucureşti, impus de Uniunea Sovietică şi care se menţine la putere prin teroare, s-ar simţi încurajat în actele sale de înlăturare fizică a oricărui fel de opoziţie şi de eradicare totală a libertăţilor democratice.

VII. Notele de protest trimise până acum de

guvernul american şi de cel britanic – deşi au încurajat uneori opinia publică românească – nu au avut nici un rezultat din partea guvernului de la Bucureşti. Acesta din urmă a ajuns să le privească cu indiferenţă şi să le răspundă cu obrăznicie şi rea-credinţă.

Cred că suntem cu toţii perfect conştienţi de aceste lucruri.[CXIII]

D. Hay, 12 decembrie 1947

NA, FO 371/67248, R16251.

146. Telegrama nr. 1440 din 1 decembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Strict secret
Primită: 1 decembrie 1947, ora 17.37.

1 decembrie 1947

Referitor la telegrama dvs. nr. 1366.

Sunt primul care îşi dă seama de dificultăţile regelui Mihai, care are toată simpatia mea, şi care înţelege sentimentele unei mame ajunse la capătul răbdării, care nutreşte toată afecţiunea pentru singurul ei fiu. Tonul conversaţiei pe care a avut-o cu dvs. îmi aduce aminte de cele pe care le-am avut cu ea aici în ultima vreme. De fiecare dată am încercat s-o calmez şi s-o conduc de la zvonuri şi imaginaţie către fapte şi normalitate. Acum, că e plecată din ţară, sentimentele ei, pe care vi le-a exprimat şi care sunt întru totul de înţeles, par s-o fi luat înaintea judecăţii, astfel că pare-se că spune că nu se va mai întoarce în ţară cu fiul ei.

CXIII în textul original: „I think we are perfectly well aware of all this.“ Adăugat de mână, în document.

Când au plecat, regele Mihai şi mama sa nu mi-au dat deloc să înţeleg că s-ar putea să nu se mai întoarcă, de aceea am crezut mereu că amândoi intenţionează să se întoarcă. Prim-ministrul mi-a spus alaltăseară că îi aşteaptă [la Bucureşti] pe la mijlocul acestei săptămâni. Reprezentantul regelui Mihai la Palat m-a informat ieri că presupune că suita regală a ajuns ieri la Geneva, dar nu poate spune nimic sigur până nu primeşte informaţii telegrafice din Elveţia.

Dacă regina-mamă îl convinge pe rege să nu se întoarcă, atunci cred, că pe lângă aspectul politic – deci, că le fac jocurile comuniştilor –, i-ar face un mare deserviciu nu numai fiului său, ci şi poporului român. Aici se aşteaptă ca regele, precum şi toţi ceilalţi, să facă ce le stă mai bine în putinţă, oricât de neplăcut sau de periculos ar putea fi. Dacă nu face acest lucru, părăsindu-şi de bunăvoie poziţia, nu se poate aştepta la sprijin sau simpatie din partea tuturor celor care acum şi-au pus toată încrederea în el.

Trebuie să admit că şi eu aş reacţiona exact la fel.

NA, FO 371/67247, R159929/G.

147. Telegrama nr. 2745 din 1 decembrie 1947. Robert Coc, secretar I al ambasadei americane la Londra, către George Marshall, secretarul de stat american

Strict secret

1 decembrie 1947

Am onoarea să anexez o copie a raportului pregătit de dl Robert Coe, secretarul I al ambasadei, cu privire la conversaţia sa din 24 noiembrie 1947, cu regele Mihai al României. Acest raport ar trebui citit împreună cu telegramele ambasadei nr. 6153 din 22 noiembrie şi nr. 6247 din 28 noiembrie.

Regele Mihai a vorbit foarte deschis despre situaţia din România şi despre dilema dificilă în care se află: dacă să se întoarcă sau nu în România.

Această conversaţie a avut loc în seara dinaintea celei de-a doua întrevederi pe care am avut-o cu Regele, care a reprezentat subiectul primei părţi a telegramei mele nr. 6247 din 28 noiembrie.

Robert Coe[1]

Anexa nr. 1 la telegrama nr. 2745 din 1 decembrie 1947, de la ambasada americană la Londra

Strict secret

Londra, 25 noiembrie 1947

Aseară am fost la o cină la care au luat parte membri ai caselor regale europene, printre care şi regele Mihai al României şi regina-mamă. După cină, gazda mea mi-a spus că Majestatea Sa doreşte să-mi vorbească, aşa că am avut o conversaţie, doar eu cu el, vreme de aproximativ trei sferturi de oră.

1. în textul original: „For the Ambassador.” Secretarul I a semnat, deci, pentru ambasadorul Douglas.

Discuţia noastră a atins mai multe subiecte, toate având de-a face cu România. Laitmotivul întregii conversaţii a fost întrebarea dacă regele ar trebui sau nu să se întoarcă în ţară. Am fost foarte atent să nu-i dau nici un sfat sau să nu-mi exprim nici o părere, limitându-mă la a spune că se confruntă cu o decizie foarte dificilă, pe care doar el o poate lua.

Regele a afirmat că, în ultima lună, în România a fost practic izolat şi că era înconjurat de spioni din toate părţile. L-am întrebat dacă era mulţumit de loialitatea membrilor suitei care-l însoţeau în Marea

Britanie. A spus că nu era deloc sigur de întregul grup şi că existau doar patru persoane din suita de doi-sprezece sau aşa ceva cu care îndrăznea să fie deschis în orice privinţă – una dintre acestea era mama sa, iar alta maiorul Vergotti.

Referitor la supravegherea strictă sub care e ţinut în România, regele a spus că deşi l-a primit pe dl Schoenfeld, nu s-a arătat niciodată prilejul unei discuţii deschise cu el, pentru că nu au fost niciodată singuri. Mi-a explicat că prin „singuri[11] nu voia să spună în castelul Peleş ci, afară, în grădini. Dar şi acolo era privit de spioni de la ferestrele castelului.

Regele a spus că situaţia era cu totul îngrozitoare în ţara sa, dar că era neputincios în această privinţă. Mi-a spus nişte poveşti teribil de îngrozitoare despre tinere violate cu bună ştiinţă de bărbaţi infestaţi, care sunt trimişi în acest scop de autorităţile poliţieneşti. S-a referit la acţiunile făţişe ale guvernului român condus de comunişti sau de guvernul sovietic şi spunea că a trebuit să semneze documente cu care nu era de acord. A adăugat că, de câteva ori, a reuşit să amâne legislaţia şi decretele guvernamentale cu până la şase luni. Şi-a descris poziţia în ţară ca a unei persoane ce are doar puterea de a întârzia [lucrurile], A declarat că tăcerea sa vizavi de chestiuni imorale, precum procesul dlui Maniu, a fost interpretată de părţi importante ale opiniei publice drept încuviinţare a „acestui proces murdar”. Se gândea că, dacă se întoarce în România, s-ar
putea să-şi poată continua aceste tactici pentru o vreme, dar că, probabil peste o scurtă perioadă de timp, comuniştii îşi vor pierde răbdarea, iar el va trebui să facă, după cum s-a exprimat, „marele salt“.

Regele a afirmat că ştie că există riscul de a se confrunta personal cu mari pericole dacă se întoarce în România, dar că trebuie s-o facă, în ciuda acestui fapt. Totuşi, a spus, trebuie să reflecteze la situaţia mamei sale care, cu siguranţă, va insista să se întoarcă cu el.

Dacă nu se va întoarce, regele Mihai a spus că trebuie să dea o proclamaţie, explicându-i poporului său situaţia şi neputinţa de a rezista în faţa actelor guvernului român. Guvernul, a spus el, nu mai acţionează la directivele guvernului sovietic, pentru că şi el este un guvern comunist, care nu mai are nevoie să i se spună de la Moscova ce e de făcut. Guvernul elveţian i-a comunicat că nu-i va permite să facă o proclamaţie din ţara sa, iar regele spunea că „simţea" că guvernul britanic nu este favorabil unei proclamaţii făcute pe teritoriu britanic. M-a întrebat dacă guvernul SUA i-ar permite să dea o astfel de proclamaţie din SUA. I-am spus că nu pot să-i răspund la o astfel de întrebare, dar că, probabil, ambasadorul o va face în dimineaţa următoare, când avea întâlnire cu regele.

Regele Mihai a menţionat sprijinul foarte valoros care i s-a oferit întotdeauna din partea misiunii SUA în România şi a spus că dl Burton Berry, în special, a fost un om folositor, plin de tact, şi care I-a ajutat mereu. A spus că a primit mult mai mult sprijin şi sfaturi bune din partea reprezentanţilor SUA în România decât din partea celor britanici. în legătură cu aceasta, mi-a spus că cu o zi înainte se întâlnise cu dl Emest Bevin şi că a discutat îndelung cu el, dar ministrul de externe, spunea regele cu o oarecare amărăciune, l-a ascultat doar şi nu i-a dat sfaturi sau

n-a făcut comentarii.

Am avut o conversaţie scurtă şi cu regina-mamă, care părea foarte îngrijorată, dar cum erau şi alte persoane de faţă în timpul
conversaţiei, a fost precaută şi a vorbit pe un ton mai puţin serios despre situaţia din România. Spunea că, în glumă, familia ei o numeşte „regina roşie".

Impresia mea cu privire la aceste conversaţii este că regele Mihai nu a luat încă decizia dacă se va întoarce sau nu în România, că simte că poziţia sa acolo este cea a unei bătălii pierdute, că este de înţeles că n-ar dori să devină martir precum Petkov[CXIV], dar că, pe de altă parte, îi pasă de datoria sa şi detestă să-şi abandoneze poporul. Cred că părerea lui e că o proclamaţie bine scrisă, cu o difuzare radio largă ar contracara printre români multe din eforturile propagandiste care, fără îndoială, vor fi făcute de comunişti, dacă el rămâne în afara ţării. în cele din urmă, cred că înclină spre decizia de a rămâne în afara ţării.

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

148. Telegramă fără număr de înregistrare din 3 decembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Christophcr Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic

Urgent. Secret.
Primită: 3 decembrie 1947, ora 11.06.

3 decembrie 1947, ora 10.56

CXIV Este vorba de Nikola Petkov, preşedintele Partidului Ţărănesc din Bulgaria, executat în toamna anului 1947.

A se vedea telegramele mele nr. 1440 şi 1442.

Reprezentantul Palatului de aici a discutat aseară la telefon cu şambelanul [regelui Mihai] aflat în Elveţia. Acesta a spus că el, împreună cu suita regelui, vor ajunge în Bucureşti pe 6 decembrie şi a cerut ca, dat fiind faptul că starea vremii nu permite pilotarea avionului Vickers[CXV], trenul regal să fie trimis

cât mai repede în Elveţia pentru a-i aduce înapoi pe rege şi pe regina-mamă. Reprezentantul Palatului a început demersurile pe lângă guvernul României, dar e posibil ca plecarea trenului să nu aibă loc până la începutul săptămânii viitoare.

Se pare deci că regele nu are nici o intenţie de a nu se întoarce în România şi că guvernul român nu are intenţia de a nu-i permite să se întoarcă.

Aici circulă zvonuri că regele Mihai se va logodi cu principesa Ana de Bourbon-Panna. Nu aş da prea multă crezare unor asemenea zvonuri dacă şambelanul nu ar fi spus la telefon că are veşti foarte bune despre regele Mihai.

Sper să mă întâlnesc cu şambelanul imediat după întoarcerea lui.

NA, FO 371/67248, R16010/G.

149. Telegrama nr. 315 din 3 decembrie 1947. Guy Girard de Charbonniere, ambasadorul Franţei la Copenhaga, către ministerul francez al afacerilor externe

Acces restricţionat. Strict secret
Primită: 3 decembrie 1947, ora 14.27.

3 decembrie 1947, ora 17.30

CXV Aparat de zbor de producţie britanică.

Prinţul Rene de Bourbon-Parma tocmai mi-a confirmat cu titlu strict confidenţial că regele României a cerut mâna fiicei sale, principesa Ana. Aceasta însă nu ar fi acceptat încă definitiv şi mama sa, principesa Margareta, pleacă mâine în Elveţia, unde se află cei doi tineri.

Pe durata şederii tânărului suveran la Londra s-ar fi exercitat presiuni familiale puternice asupra sa pentru a-I determina să nu se mai întoarcă în ţară. Ar fi răspuns de fiecare dată că nu îşi poate abandona poporul şi că datoria sa este să rămână în mijlocul poporului său.

Charbonniere

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

150.Telegrama nr. 6300 din 3 decembrie 1947. Lewis Douglas, ambasadorul american la Londra, către George Marshall, secretarul de stat american

Strict secret
Primită: 3 decembrie 1947, ora 14.27.

3 decembrie 1947, ora 18.00

Viceministrul britanic al afacerilor externe Warner ne-a comunicat astăzi că are impresia că regele Mihai se va întoarce în România. A spus că Mihai a încercat să îl determine pe Bevin să îi spună clar dacă ar trebui sau nu să se întoarcă în România, dar, a adăugat Warner, toţi înalţii oficiali din cadrul Foreign Office căzuseră de acord că decizia trebuia să îi aparţină în totalitate lui Mihai.

Warner a adăugat că regina-mamă a început să pară mai încrezătoare după plecarea din România. [Warner] mai crede de asemenea că, după ce au ajuns în Anglia şi au discutat cu regele Petru, regina[-mamă] şi Mihai au decis că, până la urmă, viaţa de

rege exilat nu e prea tentantă.

Douglas

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

151. Telegrama nr. 6316 din 4 decembrie 1947. Lewis Douglas, ambasadorul american la Londra, către George Marshall, secretarul de stat american

Strict secret
Primită: 4 decembrie 1947, ora 10.24.

4 decembrie 1947, ora 13.00

Conform sugestiei din partea Departamentului [de Stat] cuprinsă în telegrama 5055 din 2 decembrie, trimitem astăzi şi legaţiunii de la Berna telegramele din partea ambasadei [cu numerele] 6153 din 22 noiembrie, 6247 din 28 noiembrie şi 6300 din 3 decembrie.

Nu cred că e recomandabil să trimitem în acest moment aceste mesaje şi la Bucureşti, dat fiind că chestiunea se referă la întoarcerea regelui Mihai al României. Misiunea noastră la Bucureşti nu poate face nimic în această problemă şi ne este teamă că întreaga poziţie a regelui ar fi pusă serios în pericol în cazul în care s-ar întoarce şi orice suspiciune referitoare la conversaţiile sale cu noi ar ieşi la iveală.

Douglas

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

152. Telegrama nr. 787 din 6 decembrie 1947. Guy Girard de Charbonnierc, ambasadorul Franţei Ia

Copenhaga, către Gcorges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe

6 decembrie 1947 în vederea unui anunţ oficial al logodnei regelui României cu principesa Ana de Bourbon-Parma, consider că este util să comunic Serviciului de Informare şi Presă următoarele informaţii:

Principesa Ana s-a născut la Paris pe data de 18 septembrie 1923. Este fiica prinţului Rene de Bourbon-Parma şi a principesei Margrethe de Danemarca, fiica prinţului Waldemar şi a principesei Mărie d'Orleans.

Prinţul Rene are cetăţenie franceză şi ţine să o arate cu orice ocazie. La toate ceremoniile oficiale participă îmbrăcat în uniformă de căpitan al armatei franceze. Vine regulat la ambasadă de fiecare 1 ianuarie şi 14 iulie. Principesa Margrethe a optat şi ea pentru cetăţenia franceză. Cei patru copii ai familiei sunt toţi francezi, iar soţia fiului cel mare, care s-a căsătorit acum câteva luni, a ales să devină franţuzoaică.

în timpul războiului, prinţul Rene, care în momentul ocupaţiei germane se refugiase împreună cu familia în Statele Unite, s-a înrolat în armata franceză, cu grad de căpitan, la statul-major al generalului de Montsabert. El a participat la campania din

Italia şi la toate operaţiunile Armatei I, de la debarcarea în Pro- vence până la capitularea Reichului. Deţine Crucea de Război a Franţei.[CXVI] Fiul său cel mare a terminat războiul în forţele aeriene

CXVI în textul original: „Croix de Guerre franţaise avec deux citations."

norvegiene cu baza în Anglia. Fiul mijlociu, Michel, înrolat voluntar într-un batalion francez de paraşutişti, a îndeplinit cu precădere o misiune extrem de periculoasă în Indochina, în cursul căreia a fost dat dispărut mai multe luni. El a primit Medalia Militară, Crucea Legiunii de Onoare, Medalia Rezistenţei şi alte decoraţii militare aliate.

în sfârşit, principesa Ana. înrolată într-o unitate feminină a Armatei Franceze, a primit la rândul ei Crucea de Război pentru curajul dovedit în lupta cu inamicul.[CXVII]

Nu mi s-ar părea inutil ca presa franceză să sublinieze că viitoarea suverană a României este franţuzoaică autentică şi că ea însăşi, precum şi familia ei, şi-au demonstrat în timpul războiului patriotismul şi simţul naţional prin acţiuni remarcabile.

AD, Europe I944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

153. Telegrama nr. 1470 din 8 decembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Christopher Warner, ministrul adjunct al afacerilor externe britanic

Important. Secret.

Primită: 8 decembrie 1947, ora 9.59.

8 decembrie 1947

A se vedea telegrama mea nr. 1450. Regele Mihai.

M-am întâlnit cu şambelanul ieri, după întoarcerea lui din Elveţia. Mi-a spus că speră ca pe 11 decembrie

CXVII Subliniat în textul original.

să plece cu trenul regal în Elveţia pentru a-i aduce cât mai curând înapoi pe rege şi pe regina-mamă. M-a asigurat că nu s-a pus niciodată

problema ca regele să nu se întoarcă în ţară sau să îşi părăsească postul.

Apoi, în mod strict confidenţial, mi-a spus că într-adevăr regele Mihai a fost foarte atras de principesa Ana de Bour- bon-Parma, dar că până în prezent nu s-a pus problema logodnei. Totuşi, acum, că a ajuns la Bucureşti, şambelanul va aborda această chestiune cu prim-ministrul, pentru a se asigura că, în principiu, guvernul ar fi de acord cu această logodnă, în caz afirmativ, la întoarcerea în Elveţia îl va informa pe rege care, în acest caz, ar putea să facă demersurile oficiale. Ulterior, regina-mamă, care evident a fost cea care le-a făcut cunoştinţă şi despre care ştiu că a plecat la Londra cu această intenţie, ar putea, dacă totul merge bine, să îi viziteze pe părinţii principesei pentru a pune la punct toate chestiunile care trebuie rezolvate.

NA, FO 371/67247, R15992.

154. Scrisoare din 9 decembrie 1947 a lui A.C. Kendall, şeful secţiei consulare din cadrul legaţiunii britanice la Bucureşti, către Departamentul Tratatelor din Foreign Office[CXVIII]

9 decembrie 1947

Stimaţi membri ai Departamentului,

Presa românească a anunţat astăzi că guvernul român este pe cale să supună atenţiei parlamentului o

CXVIII Departamentul a răspuns la acest mesaj pe 12 ianuarie 1948, adică după plecarea regelui Mihai din România, când se aştepta sosirea unui număr mare de refugiaţi în Marea Britanie. A se vedea documentul nr. 211 din acest volum.

lege conform căreia li se va retrage naţionalitatea română cetăţenilor români care pleacă ilegal din ţară, funcţionarilor care refuză să se întoarcă în România atunci când li se cere şi românilor din străinătate care comit acte contrare supunerii pe care o datorează statului.

Cum mii de români, majoritatea evrei, pleacă din ţară fără documentele necesare de călătorie şi fără vize, având acordul tacit al guvernului român, această lege va face ca, odată ajunşi în zona militară britanică sau pe teritoriu britanic, ei să devină apatrizi şi să fie o povară permanentă pentru finanţele britanice.

în plus, această lege va avea ca efect încurajarea plecărilor ilegale din cauza condiţiilor neplăcute de aici atât ale evreilor, cât şi ale creştinilor, deoarece le oferă garanţii împotriva oricărei încercări de repatriere în România, înhămând astfel alte ţări la povara de a păstra nelimitat oameni de care guvernul comunist din România este nerăbdător să scape.

Am putea intenta vreo acţiune utilă prin care să-i contestăm guvernului român dreptul de a da o astfel de lege arbitrară?

A.C. Kendall

NA, FO 371/67248, R16524/46/37.

155. Notă de serviciu din 9 decembrie 1947 redactată de John Bennet, din Foreign Office

Sugestii cu privire la politica de propagandă în România

9 decembrie 1947

Contextul politic

Reflectând la direcţia pe care serviciile noastre de

propagandă şi informaţii ar trebui s-o urmeze în ceea ce priveşte România, m-am încumetat să prezint puţin contextul politic al ţării, fără de care sugestiile exprimate în această notă de serviciu ar putea fi dificil de urmărit.

Până recent, majoritatea românilor au crezut în ideea vagă conform căreia, odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de Pace şi cu retragerea trupelor ruseşti, guvernul Groza va fi fie lărgit, fie schimbat, adică înlocuit de un guvern mai democratic în sens occidental, şi mai reprezentativ pentru întreaga ţară. Cum anume se aşteptau să se producă acea schimbare? Nu cred că

s-a reflectat vreodată serios la această chestiune. Totuşi, pe vremea când se nutrea această speranţă, ea ar mai fi putut fi posibilă într-unul din următoarele moduri; fie:

(a) printr-o scindare în cadrul blocului de guvernare, fie

(b) prin noi alegeri pentru care Partidul Naţional-Ţărănesc şi celelalte partide de opoziţie să fi făcut presiuni;

fie

(c) prin formarea, de către rege, a unui guvern nepartinic.

Astăzi abia mai sunt români care să întrevadă vreo schimbare în guvernul actual sau în direcţia comunistă pe care acesta o urmează. Socialiştii au fost păcăliţi să fuzioneze cu comuniştii, iar dl Tătărescu şi facţiunea sa disidentă din Partidul Liberal au fost daţi afară din guvern, lăsând toată puterea Partidului Comunist, care domină acum complet guvernul. în plus, lichidarea Partidului

Naţional-Ţărănesc a înlăturat orice posibilă ameninţare din partea opoziţiei. Jocurile sunt făcute; guvernul este în întregime în mâinile comuniştilor, iar regele este practic prizonierul lor. Nici o schimbare nu mai poate fi făcută din interior, ci doar din exterior.

Opinia publică în prezent

în ciuda evenimentelor de luna trecută (procesul liderilor Partidului Naţional-Ţărănesc), marea majoritate a românilor sunt mai ostili faţă de guvern decât în trecut. Guvernul Groza le displace aproape tuturor ţăranilor, care reprezintă 80% din populaţie; nu au încredere în el. Acestei clase i se adaugă burghezia şi, în rândul clasei muncitoare – pe care, în cele din urmă, Partidul Comunist trebuie să se bizuie – pare de asemenea să aibă foarte puţin sprijin. Această opoziţie este o reacţie naturală şi nu există nici o forţă organizată sau activă care să fie responsabilă pentru această ură larg răspândită. Singurele două posibile centre de rezistenţă care rămân sunt regele şi Biserica, iar ambele sunt mai mult sau mai puţin adormite. Majoritatea
românilor încă mai cred că atâta vreme cât rămâne regele, ţara nu va fi complet comunizată, dar probabil că aceasta nu e nimic mai mult decât o dorinţă. Biserica a scăpat uşor până acum, dar Partidul Comunist ia deja măsuri ca să se asigure că persoana propusă de ei va urma la conducerea Bisericii Ortodoxe. Probabil că cea mai puternică şi mai naţionalistă forţă din ţară este, în prezent, Biserica Unită, care e aproape în exclusivitate transilvăneană. Totuşi, nu cred ca ne putem aştepta de la nici una

dintre aceste forţe să facă presiuni care fie să oprească valul comunismului, fie să dilueze programul guvernului actual. într-a- devăr, dacă vreuna dintre ele ar arăta vreun semn de rezistenţă, nu există aproape nici o îndoială că guvernul ar lua măsuri imediate şi severe.

Motive pentru aversiunea larg răspândită fată de guvernul Groza

De vreme ce mi-e imposibil să enumăr numeroasele şi diversele motive care au dus la această neîncredere generală, încerc să explic ceea ce eu consider a fi motivele principale:

1. Guvernul a reuşit prin arestări arbitrare de-a lungul şi de-a latul României să inculce frica în inimile aproape tuturor românilor. S-au făcut arestări în rândul oamenilor care nu aveau legătură cu politica, doar pentru a inculca frică. Şi au reuşit admirabil. Acest factor, de unul singur, a provocat mai multă ură faţă de guvern decât orice alt lucru pe care l-au făcut.

2. Majoritatea românilor consideră că guvernul este în totalitate aservit Rusiei şi că nu reprezintă nicidecum poporul român. Sentimentul lor poate fi comparat cu atitudinea [pe care o aveau] faţă de turci sub cârmuirea sultanilor. Nu agreează deloc numirea doamnei Ana Pauker ca ministru al afacerilor externe, despre care spun că ar fi de origine poloneză, şi nici pe cea a domnului Emil Bodnăraş, colonel în armata rusă, şi mai mult rus decât român. Acestea sunt doar două exemple.

3. Majoritatea românilor consideră că prin originea lor latină sunt superiori rasei slave şi le displac încercările de a-i forţa spre marea frăţie slavă a

naţiunilor.

4. Ţăranilor le este frică de posibilitatea colectivizării şi doresc să-şi lucreze pământul după cum vor ei. Şi-au pierdut orice încredere în guvern după ce o bună parte din economii le-a fost practic furată ca rezultat al recentei stabilizări.

5. Mica burghezie, precum proprietarii de magazine, este forţată de guvern, încetul cu încetul, să-şi închidă afacerile. Restricţiile sunt de aşa natură încât nu mai pot obţine bunuri ca să le vândă, sau guvernul insistă pe vânzarea centralizată a stocurilor alimentare, lucru ce are efecte dezastruoase asupra micilor proprietari de magazine. Clasa mijlocie vede cum economia ţării e trasă tot mai jos, ştiu că se fac deja importante plăţi reparatorii şi cunosc celelalte obligaţii pe care le au conform Tratatului de Pace, în special faţă de Rusia, şi nu mai pot să-şi facă concediile prin locurile mai luxoase[CXIX] din Europa şi astfel să scape de opresiunea din propria ţară.

6. Muncitorii, cărora li se promisese luna de pe cer, află că promisiunile făcute de guvern nu se mai îndeplinesc niciodată, iar costul vieţii este în continuă creştere. Cu salariile lor dc- abia reuşesc să-şi hrănească familiile, şi din ce în ce mai puţin să cumpere alte bunuri.

CXIX în textul original: „...and take their holidays among the flesh pots of Europe and so to escape from the oppression în their own country.“ La propriu, *flesh pot* s-ar traduce prin „oală cu came“, însă la figurat (şi acesta este de fapt înţelesul cel mai răspândit al expresiei) termenul se traduce prin „casă de toleranţă” sau „bordel”. Este foarte puţin probabil însă ca autorul să se fi referit la bordeluri propriu-zise. Mai degrabă, autorul documentului se referă la locuri bogate, luxoase din vestul Europei.

Atitudinea fată de democraţiile vestice

Majoritatea românilor speră şi se roagă ca America şi Marea Britanie să-i scape, ca prin miracol, din nenorocirea actuală.

Cum anume, nu pot spune. Românii au un sentiment puternic cum că „ar fi fost vânduţi" de către democraţiile vestice şi consideră că recunoaşterea guvernului Groza şi a alegerilor de către noi indică recunoaşterea, acceptul şi, într-o mare măsură, responsabilitatea noastră pentru actualul guvern şi politica sa. Deşi îşi amintesc garanţiile şi promisiunile noastre prea adesea încălcate, totuşi mai speră că Marea Britanie şi America îi vor salva cumva. Din nefericire, prea mulţi oameni văd salvarea doar într-un al treilea război mondial.

Direcţii pentru propaganda actuală

Până acum, linia generală urmată de serviciile noastre de propagandă şi informaţii în România a fost, de regulă, să evităm criticarea dură a guvernului. Această politică a fost cu siguranţă adecvată pe vremea când guvernul Majestăţii Sale a recunoscut guvernul, când guvernul însuşi era format dintr-o coaliţie şi când partidele de opoziţie erau o forţă activă. în consecinţă, s-au depus toate eforturile pentru a colabora şi coopera cu regimul din acea vreme, dar acum, întrucât scena politică s-a schimbat, e momentul să reflectăm care ar trebui să fie scopul nostru şi dacă linia n-ar trebui schimbată.

După părerea mea, consider cu tărie că propaganda noastră ar trebui să ţintească, dacă este posibil, la menţinerea acestei uri fundamentale a maselor împotriva guvernului – atâta vreme cât guvernul nu-şi îndeplineşte funcţiile într-o manieră

democratică. Motivul pentru aceasta are două aspecte:

a) Dacă evenimentele ar duce la o schimbare în una dintre ţările învecinate, ar exista o opinie răspândită deja coaptă, deşi neorganizată, care ar putea atunci să aducă o schimbare în România şi,

b) Guvernul Majestăţii Sale [Regelui George] ar trebui să încerce cu orice prilej să-i împiedice pe oamenii loiali principiilor pe care le reprezentăm să se îndepărteze crezând că acceptăm fără a obiecta faptele reprobabile ale guvernului român. Dacă aceşti oameni consideră într-adevăr că politica noastră este una oportunistă şi cred că acceptăm şi înghiţim multele defecte ale acestui guvern fără a protesta, s-ar putea să ne pierdem susţinătorii nu doar în România, ci şi în alte ţări din Europa.

Deşi ar exista foarte multe motive pentru a le cere românilor să ia măsuri active pentru a sabota guvernul, am ajuns la concluzia, după multă reflecţie, că ar trebui să ne mulţumim în prezent să le cerem oamenilor să ia parte la un program de noncooperare. Refuzul lor de a coopera ar trebui să ducă, pe cât posibil, la evitarea represiunilor şi a băilor de sânge.

Sugestii cu privire la strategia politică

1. După părerea mea, propaganda noastră ar trebui să le arate oamenilor că suntem îngroziţi de comportamentul guvernului actual. Trebuie să subliniem că guvernul Majestăţii Sale susţine cu fermitate principiul libertăţii în România şi că vom lupta pentru el în orice fel posibil, de exemplu la Naţiunile Unite. Le vom cere românilor de bună-

crcdinţă să încerce să întârzie şi să saboteze arestările.

2. Atacurilor violente din presă împotriva politicii Guvernului Majestăţii Sale [Regelui George] şi împotriva miniştrilor Coroanei [britanice] ar trebui să li se răspundă astfel încât românii să poată judeca singuri care este adevărata putere imperialistă de astăzi, Marea Britanie sau Rusia; şi că, în consecinţă, Guvernul Majestăţii Sale nu consideră a fi necesar sau demn să răspundă la abuzurile vulgare care li se aruncă în faţă de către actualii conducători ai României.

3. Uneori, când este atacat dl Bevin, ar trebui transmis un mesaj scurt în care să se compare activitatea domnului Bevin din timpul războiului cu, să spunem, cea a domnilor Rădăceanu, Voitec, Pas, Livezeanu, Bodnăraş[CXX] etc., şi apoi să-i lăsăm pe

oameni să-şi dea seama cine reprezintă adevăratele principii ale democraţiei.

4. Ar trebui să continuăm să lăudăm realizările noastre sub un guvern social-democratic şi să arătăm că acest tip de guvern asigură securitate şi libertate individuală.

5. Românilor ar trebui să li se spună mereu cum comuniştii din ţările vecine au reuşit să domine o majoritate printr-o minoritate şi cum, dacă clasele muncitoare s-ar uni, ar putea să spargă puterea comuniştilor; vezi, de exemplu, eşecul Confederaţiei Generale a Muncii din Franţa, controlată de comunişti, în organizarea unei greve naţionale.

CXX Lothar Rădăceanu, Ştefan Voitec, Ion Pas, Octav Livezeanu, miniştri în guvernul Groza. Emil Bodnăraş era, atunci, secretar general în guvern şi şeful Serviciului Secret al Armatei.

6. Efectele negative ale comunismului practicat conform principiilor ruseşti şi opresiunea care rezultă ar trebui subliniate mereu, din toate unghiurile. Ar trebui date exemple concrete, cum ar fi: eforturile comuniştilor în Franţa de a perturba întreaga economie a naţiunii şi de a sabota încercările de redresare internă; tratamentul pe care-l aplică ruşii polonezilor, unde întreaga mişcare de rezistenţă care a luptat împotriva germanilor a fost acum lichidată şi declarată „fascistă[11].

7. Românilor ar trebui să li se spună să refuze să fie recrutaţi pentru a lupta în Grecia. Rusia predică mereu împotriva „imperialismului" şi a amestecului în treburile altor naţiuni. De ce, atunci, îndemnul de a-i face pe alţii să se amestece în treburile Greciei face parte din doctrina comunistă? Ar trebui să le spunem celor care sunt recrutaţi în acest scop să dezerteze cu prima ocazie şi să-i lase pe greci să-şi aranjeze singuri treburile.

Căi [de difuzare]

îmi dau seama de dificultăţile pe care le întâmpinăm în punerea în practică a ideilor propuse în această notă de serviciu, iar în continuare trebuie să subliniez că Biroul de Informaţii[CXXI] nu va putea oferi decât foarte puţin sprijin pentru realizarea unei astfel de politici în România. Biroul de Informaţii poate

doar, în condiţiile de faţă, să continue să promoveze imaginea Marii Britanii. Astfel, singurul canal care ne este disponibil pentru orice formă de propagandă politică în acest sens este BBC-ul. Dar îmi dau scama pe deplin cât de dificil va fi pentru BBC, având în vedere direcţia pe care o are în prezent, să urmeze

CXXI în textul original: „Information Office".

imediat o astfel de politică. Totuşi, insist că trebuie, încetul cu încetul, să-şi construiască serviciile în acest scop. Oamenii care trăiesc pe vârful unui vulcan au nevoie de transmisiuni pline de imbold şi îndemnuri la luptă; o orientare neutră ar putea duce la scăderea numărului de ascultători. Sunt sigur că susţinătorii Occidentului din România doresc să audă că noi încă apărăm lucrurile pentru care ne-am luptat şi că intenţionăm să continuăm lupta. Cred că ar trebui să subliniem permanent această direcţie şi să condamnăm toate guvernele dictatoriale, indiferent de pretinsa lor culoare politică.

John S. Bennett[CXXII]

[Minută]

Nu am primit încă nici un răspuns la depeşa trimisă la Bucureşti prin care îi ceream ministrului părerea cu privire la politica pe care s-o urmăm şi la echilibrul pe care să-l păstrăm în transmisiunile BBC în România. Dl Bennett a scris o notă de serviciu de când a ajuns în Regatul Unit, în concediu. De aceea, nu a fost văzută de dl Holman.

Dl Bennett sugerează, de fapt, că a sosit momentul să începem o campanie de război politic la BBC împotriva guvernului român. El propune, e adevărat, să nu-i instigăm pe români să se opună guvernului, ci doar să urmeze un program de noncoope- rare. Dar noncooperarea este cu siguranţă o formă de rezistenţă; un astfel de îndemn ar fi un act de război politic. Totuşi, mă îndoiesc că un război politic poate fi dus cu adevărat tară ca acesta să reprezinte fie o acţiune premergătoare, fie însoţitoare a unui război adevărat. Atacurile la adresa guvernului şi apelurile la

CXXII Semnătură olografa.

noncooperare cu acesta îi vor încuraja cu siguranţă pe români să creadă, după cum spune dl Bennett că sunt oricum înclinaţi s-o facă, că noi intenţionăm să luăm măsuri efective pentru răsturnarea actualului regim. Ar fi, cu siguranţă, foarte neînţelept să-i încurajăm astfel şi, deşi este tentant să spunem că ne gândim la regimul din România şi la altele similare din Europa de Est, cred că ar trebui să facem astfel încât să fim atenţi să nu-i inducem în eroare pe români sau să nu arătăm o furie neputincioasă din partea noastră.

Dl Bennett sugerează că ar trebui să spunem că ne propunem să luptăm împotriva privării de libertate din România în orice manieră posibilă. Dar mă îndoiesc că ameninţarea de a ridica problema în cadrul Naţiunilor Unite va însemna mare lucru şi, dacă nu putem oferi un sprijin mai concret, cred că ne va fi dificil să predicăm rezistenţa fără a atrage asupra noastră reproşul că le cerem românilor să se expună la riscuri fără a dori să ne expunem şi noi înşine la vreunele.

S-ar putea, cred eu, duce campania propusă astfel încât să stimulăm opoziţia împotriva regimului comunist fără a sugera că o astfel de opoziţie va primi sprijin din Occident. Dar va fi dificil să evităm implicarea, şi încă şi mai dificil să ducem o campanie eficientă dacă în acelaşi timp susţinem explicit că nici un fel de sprijin nu e de aşteptat.

Cred că ar fi mult mai bine să nu-i îndemnăm pe români la nici un fel de acţiune, ci mai degrabă să ne concentrăm asupra criticii comportamentului guvernelor comuniste din estul Europei, spunând adevărul despre incidentele tratate eronat de propaganda comunistă. Nu vom putea însă face acest

lucru doar pentru România. O astfel de campanie trebuie să facă parte dintr-o strategie generală anticomunistă.

Boven, 15 decembrie 1947

Sunt de acord, în linii mari, cu contextul pe care ni-lprezintă dl Bennett, deşi cred că opoziţia faţă de guvern este

probabil mai inertă decât sugerează domnia sa. Sunt, de asemenea, de acord că ar trebui să ţintim la „menţinerea acestei uri fundamentale a maselor" împotriva administraţiei actuale a României. Dar mă întreb dacă direcţia politicii pe care o sugerează dumnealui este cea potrivită şi sunt de acord cu critica adusă de dl Boven mai sus. În ceea ce priveşte ultimul paragraf al notei, este, cred, clar că BBC este singura noastră armă cât de cât eficientă.

Trebuie, desigur, să ne împăcăm cu ideea că, după cum stau lucrurile, românii înşişi nici nu pot, nici nu vor face[1] nimic în legătură cu această situaţie, şi maximul la care putem spera este ca publicitatea noastră să fie astfel încât, dacă cândva situaţia se schimbă sau este schimbată, să existe o simpatie pasivă pentru forţele care produc schimbarea şi săfie gata să urmeze acea direcţie încă dintr-un stadiu timpuriu. Mi se pare că cea mai bună manieră pentru a crea acea simpatie este să prezentăm mereu avantajele democraţiilor occidentale spre deosebire de comunism. Strategia noastră ar trebui să fie agresivă şi nu defensivă în apărarea sistemului nostru.

Astfel, mi se pare că strategia politică sugerată de dl Bennett trebuie reorganizată, şi că punctele 4, 5 (până la prima virgulă) şi 6 ar trebui săfie în fruntea

strategiei noastre şi tot ce aduce a război politic ca atare (cultivarea unei rezistenţe active etc.) ar trebui evitat.

G. Wallinger, 19 decembrie 1947

Am discutat situaţia politică internă cu dl Bennett şi, cu acordul dlui Holman, i-am cerut să primesc o notă de serviciu. Presupun că aceasta este. Trebuie (a) să discutăm cu dl Holman, şi (b) să reflectăm asupra rezultatului şi să-l comparăm cu propunerile dlui Mayhew pentru o nouă politică de propagandă la care lucrează acum ministrul de externe.

Rog Departamentul de Sud să o transmită domnului Holman şi să aranjeze o întâlnire cu acesta imediat după Crăciun. Doresc săfiu prezent. Apoi retrimite(i-i documentul dlui Boven.

Warner, 21 decembrie 1947

Dl Holman a citit documentul şi minuta şi doreşte să aibă o scurtă discuţie cu dumneavoastră. Va suna pentru a stabili o întâlnire.

G. Wallinger, 2 ianuarie 1947

Dl MacDermot: când va veni dl Holman, va trebui să discutăm cu el şi activitatea Consiliului Britanic – sau încetarea ei – în România.

Warner, 3 ianuarie 1947[1]

NA, FO 3 71/67252C, PE 4884.

156. Telegrama nr. 1239 din 9 decembrie 1947. John Carter Vinccnt, ministrul american Ia Berna, către George Marshall, secretarul de stat american

Urgent. Strict secret
Primită: 9 decembrie 1947, ora 11.54
9 decembrie 1947, ora 17.00

Ministrul grec m-a sunat astăzi să mă informeze (a se vedea telegramele nr. 6153, 6247 şi 6300 de la Londra către Depar- tament[ul de Stat], repetate aici) că maiorul Vergotti, ordonanţa regelui Mihai, i-a cerut colegului meu grec să mă contacteze personal şi să-mi spună că dacă dintr-un motiv sau altul doresc să comunic cu regele Mihai, maiorul a fost desemnat să acţioneze drept intermediar cu regele. Ministrul

grec a spus că Vergotti

1. Textul evidenţiat cu caractere cursive este, în document, scris de mână.

se referise vag la conversaţiile pe care regele le avusese la Londra cu ambasadorul Douglas.

I-am spus că am fost informat cu privire la aceste conversaţii şi că nu am primit nici un ordin să iau vreo iniţiativă. Ministrul s-a arătat nedoritor să-şi mai continue rolul de mesager şi i-am spus că pot comunica direct cu Vergotti. Am de gând [secţiune secretizată de aproximativ trei sferturi de rând] să-i dau lui Vergotti de ştire că el sau regele pot comunica direct cu mine pe viitor dacă se iveşte ceva.

Ministrul grec a vorbit pe larg despre ştirea logodnei lui Mihai cu principesa de Bourbon-Parma. El crede că s-a discutat chestiunea la Moscova şi că Moscova nu ar fi fost de acord.

Vincent

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

157. Telegrama nr. 1240 din 9 decembrie 1947. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către George Marshall, secretarul de stat american

Strict secret

Primită: 9 decembrie 1947, ora 3.47.

9 decembrie 1947, ora 18.00

Am aflat [...]' că consilierul legaţiunii române de aici, Caius Văleanu, se aşteaptă ca Mihai să rămână în Elveţia aproximativ o săptămână şi că mişcările viitoare vor depinde de conversaţiile pe care regele le-a avut la Londra (a se vedea telegrama mea 1239 de azi, trimisă şi Londrei cu numărul 75). De la numirea Anei Pauker în calitate de ministru de externe, legaţiunea română de aici nu a primit nici o telegramă de la Bucureşti. Un raport

1. Secţiune secretizată de aproximativ trei sferturi de rând.

mai detaliat [...]• este disponibil la Departament[ul de Stat] şi la ambasada de la Londra.

în acest context vă mai comunic că în prezent se află la Ziirich o misiune comercială românească condusă de Bucur Şchiopu, subsecretar de stat. Şchiopu e mereu în compania lui Solvan Viţianu, care este reprezentantul în Elveţia al poliţiei secrete româneşti şi al Anei Pauker. Scopul misiunii este reînnoirea acordurilor comerciale semnate mai demult între Elveţia şi România. Delegaţia a ajuns în Elveţia cu 17 serviete despre conţinutul cărora legaţiunea română de aici nu ştie absolut nimic. Viţianu va pleca din Elveţia spre Roma pentru a cumpăra vapoare.[2]

Vincent

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

158. Telegrama nr. 1480 din 10 decembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către

John Henniker, secretarul particular al lui Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Urgent. Secret
Primită: 10 decembrie 1947.

10 decembrie 1947

Palatul m-a informat în această dimineaţă că trenul regal va fi gata de plecare la data de 11 decembrie şi că mareşalul curţii i-a abordat pe prim-ministru şi pe ministrul afacerilor externe pe 7 decembrie cu privire la logodna propusă. Nu s-a primit nici un răspuns şi, fireşte, mareşalul curţii este dornic să aibă răspunsul guvernului român pe când va pleca cu trenul.

1. Secţiune secretizată de aproximativ un sfert de rând.
2. în textul original: „Viţianu will proceed from Switzerland to Rome for purpose of buying ships.“

în speranţa că voi mai putea ajunge în Anglia, am făcut rezervări provizorii la vagonul de dormit pentru data de 17 decembrie. Dacă nu mi se va îngădui să-mi iau concediu de Crăciun, soţia mea va trebui să plece singură.

NA, FO 371/67248, R16342/46/G.

159. Notă nesemnată din 10 decembrie 1947 către Jean Chauvel, ministerul francez al afacerilor externe

10 decembrie 1947

Subiect: Politica regelui Mihai al României.

Ni s-a confirmat de la Berna prezenţa regelui Mihai al României la Lausanne, unde a primit vizita domnului Boeuve, ministrul României la Berna, şi a domnului Văleanu, consilier al legaţiunii.

în timpul şederii sale la Londra, regele Mihai le-ar fi cerut diplomaţilor americani să îl recunoască în calitate de suveran în cazul în care nu s-ar întoarce în România şi ar fi primit un răspuns negativ.

Plecarea regelui Mihai către România a rămas stabilită pentru data de 12 decembrie. El este convins că Partidul Comunist nu va îndrăzni să proclame căderea monarhiei atâta vreme cât el va fi în ţară şi că prin urmare întoarcerea sa în ţară va servi intereselor României. Preferă eventual să demisioneze cu răsunet decât să rămână acum în străinătate, ceea ce ar face jocurile comuniştilor.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

160. Telegrama nr. 1501 din 12 decembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către John Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Urgent. Secret
Primită: 12 decembrie 1947, ora 13.07.

12 decembrie 1947

A se vedea telegrama mea nr. 1480.

Mareşalul curţii pleacă astăzi cu trenul regal spre Elveţia. Nu a reuşit încă să obţină aprobarea guvernului român pentru logodnă. Guvernul susţine că trebuie să reflecteze cu mare grijă asupra problemei. înţeleg destul de bine acest lucru, pentru că în condiţiile actuale trebuie să fie destul de jenant pentru un guvern controlat de comunişti să i se ceară să aprobe o căsătorie regală care ar putea implica moştenitori, o astfel de aprobare putând fi privită ca un angajament pe termen lung în favoarea monarhiei din această ţară, lucru pentru care guvernul român

pesemne că nu este pregătit să-şi asume responsabilitatea. E destul de clar că povestea logodnei poate fi discutată numai de către rege personal, la întoarcerea sa.

(Personal.) Din câte pot să-mi dau seama, pare din ce în ce mai puţin probabil ca să fie adus înapoi acum Carol, după o perioadă de patru săptămâni în care nu s-a întâmplat nimic, sau ca guvernul, după ce şi-a dat acordul ca trenul regal să meargă în Elveţia pentru a-i aduce înapoi pe rege şi pe regina-mamă, să nu-i permită familiei regale să se întoarcă. în discuţia pe care am avut-o cu mareşalul curţii, cel din urmă m-a informat că, pentru el, întoarcerea regelui este sigură şi că, dacă Majestatea Sa s-ar opune, el însuşi va face presiuni mari asupra regelui ca acesta să se întoarcă. în condiţiile actuale, regele ar putea ajunge [la Bucureşti] cel mai devreme pe 18 decembrie, iar eu, după cum ştiţi, am făcut aranjamente provizorii pentru a pleca pe 17 decembrie. Voi fi deci recunoscător dacă îi veţi prezenta

încă o dată ministrului de externe cererea mea de a pleca la acea dată. Dacă aş putea avea mâine un răspuns, aş telegrafia la Viena, Budapesta şi Londra pentru a obţine la timp toate înlesnirile, cum ar fi permisele ruseşti.

După cum ştiţi, am aşteptat o lună să izbucnească o criză, perioadă care a fost de un calm relativ, şi aş putea continua să aştept la nesfârşit vreo schimbare. S-ar putea chiar să mă confrunt cu o nouă criză, dacă concediul meu se amână pe o perioadă nedeterminată. Prezenţa mea aici nu poate, desigur, împiedica o criză şi, în caz că izbucneşte vreuna în absenţa mea, consider că Sarell este perfect în stare

să facă faţă situaţiei până mă întorc. Pe lângă motivele personale fireşti există şi motive medicale care mă fac să fiu extrem de nerăbdător să ajung acasă pentru a schimba aerul. De aceea, fac acest ultim apel să mi se acorde concediul înainte de Crăciun.

NA, FO 371/67248, R16406/G.

161. Telegrama nr. 1255 din 12 decembrie 1947. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către George Marshall, secretarul de stat american

Strict secret

Primită: 12 decembrie 1947, ora 12.28.

12 decembrie 1947, ora 13.00

Maiorul Vergotti a spus că [...][CXXIII] regele Mihai, regina-mamă Elena şi restul suitei se vor întoarce în România pe 16 sau 17 decembrie, cu trenul (a se vedea telegrama legaţiunii nr. 1240 din 9 decembrie; trimisă şi la Londra cu nr. 76).

Vergotti a afirmat că guvernul Groza nu este de acord cu logodna regelui cu principesa Ana pe motiv că actuala situaţie internaţională este nefavorabilă unui astfel de anunţ şi, de aceea,

principesa Ana nu va însoţi grupul în România, aşa cum se planificase înainte.

Vincent

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

CXXIII Secţiune secretizată de aproximativ o jumătate de rând.

162. Notă din 12 decembrie 1947 a unui funcţionar din ministerul francez al afacerilor externe despre poziţia emigraţiei politice româneşti faţă de eventuala abdicare a regelui Mihai

12 decembrie 1947

în cadrul unui prânz, dl Tilea, fost preşedinte al Comitetului Naţional Român de la Londra, a oferit următoarele informaţii despre mişcarea disidenţilor români:

S-ar fi produs o sciziune în interiorul grupului, un anumit număr de politicieni români alegându-l drept conducător pe generalul Rădescu, alţii desemnându-l pe dl Buzeşti pentru a-i reprezenta pe românii din străinătate.

Din cadrul primului grup, care este mult mai numeros, fac parte domnii Gafencu, Tilea, Nicolae Caranfil. Cel de-al doilea grup ar fi format esenţialmente din domnii Buzeşti, Cretzianu şi Vişoianu. Motivele sciziunii ar fi ambiţia personală a domnului Buzeşti, care se consideră singurul reprezentant legitim al partidelor domnilor Maniu, Brătianu şi Petrescu.

Cel de al doilea motiv al disensiunii ar fi legat de atitudinea pe care regele Mihai ar trebui să o adopte. Grupul domnilor Tilea şi Gafencu ar fi insistat foarte mult pe lângă regele Mihai să nu se mai întoarcă în România, în timp ce domnii Buzeşti şi Vişoianu l-ar fi sfătuit să se întoarcă în ţară. Regele Mihai, care se mai află încă în Elveţia, ar fi mâine obiectul unui ultim demers din partea grupului Gafencu. Domnul Tilea consideră că, dacă nu s-ar întoarce în România, regele Mihai ar apăra mai bine interesele dinastiei şi

ar putea la un moment dat să-i adune

pe toţi simpatizanţii într-o eventuală mişcare de rezistenţă împotriva sovieticilor.

Gruparea generalului Rădescu ar fi fost bine primită în Statele Unite. Acesta ar avea legături strânse cu recenta „organizaţie verde". Reprezentanţii săi la Paris ar fi Nicolae Caranfil, delegat al Crucii Roşii române în Franţa, şi domnul Jean Pangal, fost ministru.

Domnul Tilea, care se întoarce de la New York, a afirmat că a avut numeroase contacte cu reprezentanţii Departamentului de Stat şi cu reprezentanţii industriei americane. în vreme ce la sosirea sa în Statele Unite acum două luni observase în numeroase medii o anumită admiraţie faţă de URSS, acesta afirmă că, acum câteva zile, la plecarea sa din America, întreaga populaţie, precum şi mediile politice păreau hotărâte pe de-a-ntregul să ducă o acţiune fermă împotriva URSS.

Interlocutorii săi de la Departamentul de Stat nu i-ar fi ascuns că în cazul unei mişcări de răspuns a URSS, Statele Unite ar fi hotărâte să impună condiţii ajungând până la evacuarea totală a teritoriilor pe care sovieticii le ocupă în Europa de Est; dacă aceste condiţii nu ar fi acceptate, Statele Unite îşi vor continua presiunea politică asupra URSS într-o formă din ce în ce mai puternică.

în mod evident, observaţiile fostului ministru român nu trebuie primite fără o oarecare rezervă. Pentru a le aprecia la valoarea lor corectă, trebuie să ţinem cont mai ales de sentimentele personale ale domnului Tilea, care, la fel ca mulţi români disidenţi, consideră că doar un război i-ar permite României să scape de influenţa sovietică. Dl Tilea are

evident tendinţa de a-şi interpreta dorinţele ca fiind realitate.

13 decembrie:[CXXIV] Dl Tilea ne transmite că guvernul de la Bucureşti a refuzat să acorde autorizaţia de căsătorie cerută de
regele Mihai. în consecinţă, acesta a hotărât să-şi amâne plecarea către România.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

163. Telegrama nr. 1406 din 13 decembrie 1947. John P. Henniker, secretarul particular al lui Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti

Urgent. Strict secret

13 decembrie 1947

A se vedea telegrama noastră nr. 1501.

[Am primit] următoarele de la secretarul particular [al domnului Bevin]: ministrul de externe este de acord să vă luaţi concediu din data de 17 decembrie.

NA, FO 371/67248, R16400/46/G.

164. Telegrama nr. 1134-1135 din 13 decembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

Acces restricţionat. Strict secret

13 decembrie 1947, ora 22

CXXIV Subliniat în textul original. Notă adăugată în document a doua zi după elaborare.

Tocmai am primit dintr-o sursă foarte bună următoarele informaţii referitoare la planurile de căsătorie ale regelui Mihai:

Suveranul, care ar avea o mare slăbiciune faţă de principesa Ana de Bourbon-Parma, ar fi dorit să îşi poată declara logodna înainte de a se întoarce în România. în acest scop, l-a trimis săptămâna trecută la Bucureşti pe mareşalul curţii să ceară consimţământul guvernului, care este obligatoriu prin constituţie.

Dar ieri dl Negel a fost nevoit să plece din nou către Elveţia fără să poată duce răspunsul aşteptat, căci cabinetul domnului Groza nu luase încă nici o decizie.

Deşi informatorul meu consideră că această tergiversare este un procedeu lipsit de curtoazie, el nu pune la îndoială întoarcerea regelui Mihai, al cărui vagon *[sic!]* special este deja în drum spre Lausanne; suveranul, crede el, nu ar putea de altfel să îşi prelungească mai mult şederea în Elveţia, deoarece trebuie să îl învestească pe noul mitropolit al Moldovei înainte de Crăciun, pentru a-i permite să oficieze ceremoniile religioase tradiţionale, ca „locum tenens“ al patriarhului Nicodim[CXXV], care nu poate face acest lucru din cauza stării sale de sănătate.

Auboyneau

AD, Europe 1944-.../Roumanie/l944-1949/17.

Questions Dynastiques.

CXXV Patriarhul Nicodim Munteanu a încetat din viaţă la 27 februarie 1948. _

165. Telegramă iară număr de înregistrare din 15 decembrie 1947. John Carter Vincent, ministrul american Ia Berna, către George Marshall, secretarul de stat american

Strict secret. Urgent
Primită: 15 decembrie 1947, 17.54.

15 decembrie 1947, ora 10.00

S-a primit de la Londra următoarea telegramă cu nr. 69: „Aflăm de la surse româneşti de încredere că decizia finală de a se întoarce sau nu la Bucureşti va fi luată de către regele Mihai pe 16 decembrie.

Credem că ar fi de dorit să-i trimiteţi de îndată un mesaj regelui, spunându-i că e recomandabil să amâne decizia finală şi să caute în continuare să câştige timp.[CXXVI] Eu însumi i-am sugerat acest lucru lui Mihai în ultima discuţie pe care am avut-o, iar

el a răspuns că este un sfat bun (a se vedea partea a 4-a a telegramei ambasadei către Berna, din 4 decembrie; trimisă Departamentului pe 3 decembrie cu nr. 6300). Situaţia nu s-a clarificat, iar, după câte vedem noi, întârzierile din partea lui Mihai nu i-ar pune în pericol poziţia. Decizia finală, desigur, trebuie să îi aparţină regelui Mihai, care este singur responsabil.[1]*

Vincent

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

CXXVI în textul original: „We think it desirable that you get message immediately to King that it might be advisable to delay final decision and to continue to play for time.“

166. Telegrama nr. 1263 din 15 decembrie 1947. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către George Marshall, secretarul de stat american

Strict secret. NIACT
Primită: 15 decembrie 1947, ora 17.41.

15 decembrie 1947, ora 18.00

Referitor la telegrama nr. 69 de la Londra din 15 decembrie către Berna şi la telegrama legaţiunii nr. 1255 din 12 decembrie.

Se cer urgent instrucţiuni din partea Departamentului [de Stat] pentru că regele Mihai plănuieşte să plece spre România pe 17. E recomandabil ca pentru decizia sa Departamentul să ia în considerare probabilitatea ca orice aluzie să fie interpretată de către Mihai drept sfat din partea guvernului nostru, care ar trebui să fie urmată de alte sfaturi cu privire la ceea ce ar avea de făcut. Nu cred că obiecţii precum cele că sfaturile sunt personale şi neoficiale sau că, în final, responsabilitatea îi aparţine lui Mihai îi vor schimba această atitudine. Consilierul român de aici a spus că [...]' suita regelui este dezamăgită de lipsa unor alte comunicări către Mihai, care să urmeze conversaţiilor avute de Mihai la Londra. [...][2] suita ar dori ca Mihai să fie

1. Secţiune secretizată de aproximativ o jumătate de rând.
2. Secţiune secretizată de aproximativ o jumătate de rând.

sfătuit de către SUA sau Marea Britanic să-şi întârzie întoarcerea, sfat pe care mai apoi să-l folosească drept scuză pentru faptul că a rămas în Elveţia, şi care îl va uşura oarecum de responsabilitatea deciziei. Având în vedere toate acestea, dacă totuşi Departamentul decide că trebuie transmis vreun mesaj, pot face acest lucru în aproximativ o oră de la

primirea răspunsului.

Vincent

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

167. Telegrama nr. 1674 din 15 decembrie 1947. Robert Lovctt, subsecretar de stat american, către John Carter Vincent, ministrul american la Berna

Strict secret
NIACT

15 decembrie 1947, ora 20.00

Deşi avem îndoieli serioase că întoarcerea regelui în România ar servi la ceva, nu putem face sugestii, pentru că nu am fost informaţi cu privire la natura *clarificării* de Ia Bucureşti, pe baza căreia regele îi spunea lui Douglas că va lua singur decizia. De aceea, decizia de a-şi amâna sau nu plecarea pare să depindă de informaţiile pe care le-a primit de la Bucureşti. (A se vedea telegrama dvs. NIACT 1263 din 15 decembrie şi nr. 69 de la Londra din 12 decembrie către Berna). Aduceţi la cunoştinţa regelui Mihai fără nici o întârziere.

Lovett

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

1. Cuvântul „raport” *(report)* a fost înlocuit mai târziu (cu scris de mână) cu cuvântul „clarificare” *(clarification).*

168. Telegrama nr. 1521 din 16 decembrie 1947.

Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către John Henniker, secretarul particular al lui Erncst Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Important. Confidenţial
Primită: 16 decembrie 1947, ora 13.17.

16 decembrie 1947

Transmiteţi următoarele către secretarul privat [al domnului Bevin]:

Vă sunt foarte recunoscător pentru telegrama dvs. nr. 1406. Mă aştept să ajung la Londra pe 21 decembrie. înţeleg de la Palat că regele şi regina-mamă pleacă din Elveţia cu trenul pe 19 decembrie şi ajung la Bucureşti pe 21 decembrie.

NA, FO 371/67248, R16587.

169. Telegrama nr. 1527 din 16 decembrie 1947. Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti, către Foreign Office

Secret.
Primită: 17 decembrie 1947, ora 11.00.

16 decembrie 1947

M-am întâlnit azi-dimineaţă cu ministrul afacerilor externe pentru a discuta un număr de chestiuni încă neclarificate, despre care v-am raportat în alte telegrame. Mă îndoiesc s-o fi impresionat sau că vreodată aş scoate multe de la ea, dar cel puţin atmosfera a fost cordială pe durata întregii discuţii. Am avertizat-o că pentru întâlnirile noastre viitoare trebuie mereu să se aştepte la onestitate sau chiar cuvinte grele din partea mea şi tind să cred că preferă această metodă de abordare. îi admir metodele practice şi serioase, dar nu-mi fac nici o iluzie cu privire la grosimea obrazului şi la

încăpăţânarea voinţei sale. Vă trimite *„salutations''* şi când i-am spus că şi-ar putea permite să fie puţin mai relaxată, chiar dacă este prima femeie ministru de externe, a adăugat zâmbind *„ distinguees ".*

în conversaţia pe teme generale am făcut presiuni serioase asupra ei pentru a-i afla părerea cu privire la monarhie într-un stat comunist, dar a refuzat îndărătnic să fie atrasă spre acest subiect şi a preferat să abordeze o altă direcţie. Spunea că dacă privim la ţări din Europa precum Spania, Germania şi Marea Britanie, observăm că nu există vreo regulă strictă pentru existenţa monarhiilor, care să ţină de regimul politic. De asemenea, a refuzat să vorbească deschis cu privire la posibila logodnă a regelui Mihai, însă m-a lăsat să înţeleg că aceasta era condiţionată de aprobarea guvernului român. Cu privire la întreaga poveste a monarhiei, am impresia că guvernul nu s-a hotărât încă şi doreşte neapărat să evite orice fel de angajament, probabil până când anumite modificări la constituţie vor fi gata să intre în dezbatere la începutul anului viitor. Acum circulă chiar şi zvonul că regelui Mihai i s-ar putea oferi postul de preşedinte al republicii.

Ministrul afacerilor externe era evident încântată de succesul negocierilor comerciale anglo-sovietice şi spera ca în curând să existe schimburi comerciale şi între România şi Marea Britanie.

înainte să plec i-a transmis salutările sale cordiale soţiei mele, mi-a urat concediu plăcut, a dorit să afle când mă voi întoarce şi mi-a spus că vrea să ia o cină liniştită cu mine pe când mă întorc. Toate acestea sunt oarecum surprinzătoare din partea unui comunist din Est către un democrat din Vest.

Un raport amuzant, dar de o importanţă minoră.[CXXVII]

A. Watson, 19 decembrie 1947

NA, FO 371/67248, R16587.

170. Telegrama nr. 1274 din 17 decembrie 1947. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către Departamentul de Stat american.

Strict secret
Primită: 17 decembrie 1947, ora 14.16.

17 decembrie 1947, ora 19

Referitor la telegrama Departamentului de Stat nr. 1647 din 15 decembrie, trimisă şi la Londra cu numărul 5260.

I-am transmis mesajul Iui Mihai ieri. Nici o reacţie până acum. Impresia aici este că planurile de plecare vor fi duse la bun sfârşit mâine.

Vincent

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

171. Telegrama nr. 1275 din 17 decembrie 1947. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către Departamentul de Stat american

Strict secret. Urgent. NIACT.
Primită: 17 decembrie 1947, ora 23.51.

17 decembrie 1947, ora 23.00

A se vedea telegrama legaţiunii nr. 1274 din [17] decembrie, trimisă şi la Londra cu nr. 81.

S-a primit următoarea reacţie din partea lui Mihai:

CXXVII în document, scris de mână: „An amusing but hardly very acute report.”

Unu. Aprecierea mesajului.

Doi. Afirmaţia că decizia de a se întoarce nu se baza pe informaţii de la Bucureşti, ci pe absenţa consilierii din partea Statelor Unite ale Americii, şi

Trei. în consecinţă, plecarea de mâine, 18 decembrie seara, se va desfăşura conform planului.

Vincent

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

172.Telegrama nr. 277-278 din 19 decembrie 1947. Henri Hoppc- not, ambasadorul Franţei la Berna, către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 19 decembrie 1947, ora 17.[ilizibil]

19 decembrie 1947, ora 14.10

Regele României a plecat în noaptea aceasta[CXXVIII] din Lausanne către Bucureşti.

în timp ce, potrivit celei mai răspândite variante, regele se întoarce în ţara sa în ciuda sfatului dat de familie şi din dorinţa de a nu-şi părăsi tronul decât cu forţa, am primit de la un membru al legaţiunii române, care a demisionat în urmă cu câteva zile, următoarea explicaţie:

Părăsind Bucureştiul, regele ar fi avut într-adevăr, în ciuda a ceea ce a lăsat să se înţeleagă, intenţia de a profita de călătoria sa în Anglia pentru a abdica. Dar la Londra i s-ar fi dat de înţeles că nu se dorea ca abdicarea sa să se producă cu ocazia căsătoriei principesei Elisabeta şi pe teritoriu britanic. Şi partea americană l-ar fi sfătuit să nu abdice. Iată

CXXVIII Telegrama a fost, probabil, redactată în seara zilei de 18 decembrie, însă a fost trimisă la Paris abia în ziua următoare, pe 19 decembrie 1947.

condiţiile în care regele s-ar fi hotărât să se întoarcă la Bucureşti. El ştie că nu va avea de ales decât între două atitudini; fie să semneze toate decretele care îi vor fi înmânate până în ziua în care guvernul, considerându-l suficient de discreditat, îl va face să semneze propria sa abdicare şi îi va permite, probabil, să plece în libertate; fie să refuze să semneze; în acest caz va fi „lichidat” în scurt timp, ruşii neputându-şi permite să-şi asume riscul de a-l lăsa să părăsească România cu prestigiul neştirbit.

Acelaşi informator consideră că Moscova nu va autoriza căsătoria regelui. Aceasta ar fi o ocazie pentru poporul român de a-şi manifesta sentimentele evidente de patriotism şi loialitate faţă de dinastie.

Hoppenot

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-l949/17. Questions Dynastiques.

Bucureşti-Sinaia
(21 decembrie 1947-3 ianuarie 1948)

173. Telegrama nr. 1155 din 21 decembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei Ia Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 26 decembrie 1947, ora 11.

21 decembrie 1947

Majestăţile Lor regele Mihai şi regina-mamă Elena s-au întors la Bucureşti astăzi la ora 13.

Evenimentul s-a desfăşurat aproape în secret, cu siguranţă pentru a preveni orice manifestare publică şi spontană; marea majoritate a corpului diplomatic nu a fost înştiinţată decât cu doar două ore înainte şi s-a remarcat absenţa reprezentanţilor URSS, ai Poloniei, ai Ţărilor de Jos şi ai Belgiei.

în ceea ce îi priveşte pe membrii guvernului, dacă dna Ana Pauker şi dl Pătrăşcanu au fost prezenţi, în schimb, ceilalţi trei miniştri comunişti, ministrul de interne, ministrul comerţului şi industriei şi ministrul finanţelor, nu au fost prezenţi.

Pe scurt, simplitatea acestei primiri discrete a contrastat în mod straniu cu scenele de entuziasm oficial al căror teatru a fost tot gara din Mogoşoaia, cu câteva zile înainte, cu ocazia sosirii mareşalului Tito. Dar vreau să citez părerea de om din popor pe care am auzit-o din gura unui angajat al căilor ferate: „e bine că s-a întors regele; când e aici, ne simţim mai liniştiţi".

Auboyneau

174. Telegrama nr. 1545 din 21 decembrie 1947. R. Sarell, lega- ţiunca britanică la Bucureşti, către Foreign Office

Confidenţial
Primită: 22 decembrie 1947 ora 9.46.

21 decembrie 1947

A se vedea telegrama domnului Holman nr. 1501.

Regele Mihai s-a întors azi la Bucureşti la ora 13.00, însoţit de regina-mamă.

A fost primit cu aparentă cordialitate de către Groza şi membrii de seamă ai cabinetului român.

NA, FO 371/67248, R16836/G.

175. Telegrama nr. 280 din 22 decembrie 1947. Ambasada Franţei la Berna către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 24 decembrie 1947, ora 15.45.

22 decembrie 1947

Referitor la telegrama mea nr. 277/278 din data de 19 a acestei luni.

Ducesa de Aosta, mătuşa regelui Mihai al României, i-a confirmat soţiei unuia dintre colaboratorii mei logodna nepotului său cu principesa Ana de Bourbon-Parma.

Ea a confirmat de altfel că această logodnă nu poate fi făcută publică decât după ce guvernul român îşi va da acordul în acest sens.

AD, Europe 1944- .../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

176.Telegrama nr. 328 din 23 decembrie 1947. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american

Strict secret. Confidenţial
Primită: 23 decembrie 1947, ora 12.20.
23 decembrie 1947, la amiază[CXXIX]

Regele Mihai s-a întors ieri la Bucureşti. înţeleg că este foarte deprimat din cauza perspectivelor politice de aici, a dificultăţilor cu care se confruntă cu privire la logodna sa cu principesa Ana de Bourbon-Parma şi a tonului descurajator al discuţiilor sale de la Londra.[CXXX]

Poziţia sa faţă de guvernul actual este sugerată de un detaliu şi *[sic!]* toţi şefii de misiuni din Bucureşti au fost oficial invitaţi să-l întâlnească pe Tito la gară când a sosit şi să-l conducă la plecare.[CXXXI] Pentru rege doar reprezentanţii diplomatici ai ţărilor prin care a călătorit au fost chemaţi să-l aştepte la gară. Pare o ironie grăitoare faptul că o personalitate străină a fost astfel primită, pe când şeful statului, la întoarcerea după o lună de absenţă în străinătate, să nu aibă parte de o astfel de primire.

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

177. Telegrama nr. 1167-1170 din 30 decembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

Acces restricţionat
Primită: 31 decembrie 1947, ora 13.30.

CXXIX Telegrama a fost redactată pe 22 decembrie 1947, însă a fost trimisă la Washington abia în ziua următoare.

CXXX Părţi subliniate în textul original.

CXXXI în textul original: „His position with present govt is suggested by a small detail and all Chiefs of Mission în Bucharest were officially invited to meet Tito at railway station on his arrival and to bid him good bye on his departure.“

30 decembrie 1947

Numeroasele discuţii pe care am avut ocazia să le port în ultimele patru zile cu diverse personalităţi de la Palat nu au prevestit cu nimic iminenţa evenimentului care tocmai a izbucnit în capitală.

E drept că doamna Nelly Catargi, damă de onoare a regi- nei[-mamă] (a se vedea telegrama mea nr. 1026-27) nu mi-a ascuns faptul că familia regală ezitase mult timp dacă să se întoarcă în România sau nu: dacă la Londra atât Curtea, cât şi guvernul s-au abţinut, cu prudenţă, să abordeze chestiunea, pe de altă parte ducesa de Aosta, sora reginei[-mamă] Elena, care cunoscuse ea însăşi asprimea deportării în Germania, s-a folosit de toată influenţa pentru a-i împiedica pe suverani să se întoarcă în Regat; dar regele Mihai refuzase să se sustragă de la datorie, preferând să amâne planurile de căsătorie decât să pară că se lasă condus de scopuri sentimentale, care, ar fi declarat el, jucaseră deja un rol prea mare în familia regală română.

Este de asemenea adevărat că suita regelui a fost frapată de răceala care a marcat întoarcerea sa (a se vedea telegrama mea nr. 1155) şi nu a trecut neobservat nici faptul că portretele suveranilor dispăruseră din multe locuri publice sau private.

Dar chiar aseară, la ora 22, doamna Nelly Catargi m-a înştiinţat că audiţia pe care pianista noastră, doamna de la Bruchol- lerie, trebuia să o dea suveranilor la Sinaia a fost programată pentru data de 2 ianuarie.

De altfel, regele Mihai nu s-a întors în Bucureşti decât azi-di- mineaţă la ora 7, chemat de urgenţă de către guvern; la amiază, parlamentul, aflat atunci în

vacanţă parlamentară, a fost convocat

în şedinţă extraordinară pentru a asculta la ora 17 lectura textului oficial[1] al actului abdicării şi proclamaţia guvernului, texte pe care le comunic Departamentului înregistrate sub următoarele două numere. După o scurtă suspendare a şedinţei, a fost votată în unanimitate legea care a instituit republica populară. Pe de altă parte, garda regală a Palatului ar fi fost deja înlocuită cu jandarmeria şi am aflat din sursă sigură că regina[-mamă] Elena s-ar întoarce mâine la Sinaia, dar nu se ştie dacă regele Mihai o va însoţi. Până acum domneşte calmul în Bucureşti, unde populaţia a primit vestea cu tristeţe, bineînţeles, dar cu apatia sa obişnuită.

Auboyneau

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

178.Telegrama nr. 1173-1174 din 30 decembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

Acces restricţionat. Foarte urgent
Primită: 31 decembrie 1947, ora 14.

30 decembrie 1947

Continuarea telegramei mele nr. 1172.

Legea care abrogă constituţia stipulează că:

1) S-a luat act de abdicarea regelui României.

2) România este o „republică populară”.

3) Până la alegerea Adunării Constituante, puterea legislativă va fi exercitată de către Adunarea Deputaţilor, iar puterea executivă de către un prezidiu compus din 5 membri aleşi, şi anume: dl

Sadoveanu, preşedintele Adunării; profesorul Parhon, preşedinte al asociaţiei culturale româno-sovietice ARLUS; dl Voitec, ministru socialist al educaţiei naţionale; dl Ion Niculi, deputat comunist, şi dl Stere, consilier la Curtea de Casaţie.

1. Subliniere în textul original.

Aceştia au depus imediat jurământul să „apere drepturile şi libertăţile democratice ale poporului român, independenţa şi suveranitatea republicii române şi legile ei". Parlamentul şi-a amânat şedinţa până mâine la ora 10.

Preşedintele [consiliului de miniştri] Groza a prezentat prezidiului demisia guvernului său şi, însărcinat să constituie un nou cabinet, i s-a aprobat imediat o listă pe care apăreau toţi foştii săi colaboratori, cu excepţia domnului Voitec.

Auboyneau

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944—1949/17.

Questions Dynastiques.

179.Telegrama nr. 1566 din 30 decembrie 1947. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Foreign Office

Imediat
Primită: 30 decembrie 1947, ora 16.50.

30 decembrie 1947

în buletinul de ştiri special de la ora locală 17.30, care a fost apoi repetat la intervale de o jumătate de oră, Radio Bucureşti a făcut public decretul prin care se anunţa abdicarea regelui Mihai. Regele afirmă în decret că instituţia monarhiei este incompatibilă cu situaţia actuală după schimbările fundamentale de

ordin politic, economic şi social din ultimii ani. El îi lasă poporului libertatea de a-şi alege evoluţia politică pe viitor.

O proclamaţie semnată de toţi membrii guvernului anunţă că România este acum o republică populară şi interpretează abdicarea ca pe o invitaţie făcută poporului român spre noi perspective democratice.

Voi trimite textele integrale când vor fi disponibile. A se vedea telegramele mele imediat următoare.

NA, FO 371/67248, R17019.

180.Telegrama nr. 352 din 30 decembrie 1947. Rudolf Schocnfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american

Strict secret. Urgent
Primită: 30 decembrie 1947, ora 11.27.

30 decembrie 1947, ora 17.00

Legaţiunea tocmai a fost informată de către unul dintre cei mai apropiaţi consilieri ai regelui Mihai că prim-ministrul Petru Groza şi ministrul industriei şi comerţului Gheorghiu-Dej i-au prezentat regelui documentul abdicării, pe care el l-ar fi semnat astăzi la prânz. După unele informaţii, regele va pleca peste o oră sau două la Sinai[1] unde se aşteaptă să petreacă următoarele zile, după care intenţionează să plece în Elveţia, însoţit de câţiva membri ai Casei. Informatorul afirmă că regele intenţionează să-şi anunţe el însuşi abdicarea peste două sau trei zile, dar până va face acest lucru, această informaţie trebuie privită ca fiind strict secretă.

Schoenfeld

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

181. Telegrama nr. 1568 din 30 decembrie 1947. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Foreign Office

Secret. Uigent. Această telegramă este strict secretă şi trebuie păstrată de către destinatarul autorizat, fără a fi transmisă mai departe.

Primită: 30 decembrie 1947, ora 17.35.

30 decembrie 1947

[Cu referire la] telegrama mea imediat precedentă.

Deocamdată nu se ştie exact unde se află regele Mihai, dar a fost în Bucureşti în această dimineaţă. în mod evident, decretul

l.Sic!

de abdicare i-a fost dictat. Bucureştiul este într-o tăcere totală. Circulă zvonul că abdicarea este o consecinţă directă a vizitei lui Tito, a tratatului româno-iugoslav de sprijin reciproc şi a numirii lui Bodnăraş ca ministru al Forţelor Armate.

NA, FO 371/67248, R17020.

182. Telegrama nr. 1569 din 30 decembrie 1947. R. Sarell, legaţiu- nea britanică la Bucureşti, către Foreign Office

Foarte urgent.

Primită: 30 decembrie 1947, ora 21.20.

30 decembrie 1947

A se vedea telegrama mea nr. 1566.

Textul decretului de abdicare este următorul:[CXXXII]

CXXXII Urmează textul actului de abdicare, cu ortografia originală, aşa cum a fost el publicat în România. Nu este, deci, o traducere a textului telegramei (redactată în limba engleză).

„În viaţa Statului român s'au produs în ultimii ani adânci prefaceri politice, economice şi sociale, cari au creiat noi raporturi între principalii factori ai vieţii de Stat. Aceste raporturi nu mai corespund astăzi condiţiunilor stabilite de Pactul fundamental – Constituţia Ţării –, ele cerând o grabnică şi fundamentală schimbare. în faţa acestei situaţiuni, în deplină înţelegere cu factorii de răspundere ai Ţării, conştient şi de răspunderea ce-mi revine, consider că instituţia monarhică nu mai corespunde actualelor condiţiuni ale vieţii noastre de Stat, ea reprezentând o piedică serioasă în calea desvoltării României. în consecinţă, pe deplin conştient de importanţa actului ce-l fac în interesul poporului român, ABDIC pentru mine şi pentru urmaşii mei dela Tron, renunţând pentru mine şi pentru ei la toate prerogativele ce le-am exercitat ca Rege al României. Las poporului român libertatea de a-şi alege noua formă de Stat. Mihai R.[CXXXIII]“

NA, FO 371/67248, R17021.

183. Telegrama nr. 1570 din 30 decembrie 1947. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Foreign Office

Foarte urgent

Primită: 30 decembrie 1947, ora 20.40.

30 decembrie 1947, ora 21.00

A se vedea telegrama mea nr. 1566.

Textul proclamaţiei guvernului este următorul:[CXXXIV]

CXXXIII Mihai Rex.

CXXXIV În telegramă, redactată în limba engleză, a fost reprodus cu fidelitate, respectând ortografia, textul original al proclamaţiei.

„Muncitori, ţărani, intelectuali, soldaţi, subofiţeri, ofiţeri, cetăţene şi cetăţeni ai României!

Regele Mihai I a abdicat azi de la tron.

în actul de abdicare, semnat astăzi, la 30 decembrie 1947, constata că «în viaţa Statului Român s'au produs în ultimii ani adânci prefaceri politice, economice şi sociale, cari au creat noui raporturi între principalii factori ai vieţii de stat».

în faţa acestei situaţiuni, în deplină înţelegere cu factorii de răspundere ai ţării, Regele consideră că «instituţia monarhică nu mai corespunde actualelor condiţiuni ale vieţii noastre de Stat, ea reprezentând o piedică serioasă în calea desvoltării României». Astfel, poporul român a dobândit libertatea de a-şi clădi o fonnă nouă de stat: Republica Populară.

Eliberat în 1944 de sub jugul cotropitorilor hitlerişti şi al slugilor lor din ţară, poporul român şi-a luat soarta în propriile sale mâini. în frunte cu forţa organizată, conştientă şi neşovăitoare a clasei muncitoare, aliată cu ţărănimea muncitoare, poporul român a înlăturat jugul moşierilor şi a pedepsit pe trădătorii intereselor sale, alungând de la cârma ţării pe cei care apărau interesele jefuitorilor săi. Astfel, poporul român a reuşit să-şi înfăptuiască un regim democratic, pe care continuă să-l întărească. Monarhia constituia o piedică în calea desvoltării ţării noastre spre un regim de democraţie populară, care să asi-

gure tuturor celor ce muncesc bunăstarea materială şi culturală, să asigure independenţa şi suveranitatea Statului Român. Prin înlăturarea monarhiei, se deschid în calea democraţiei noastre populare noui şi măreţe înfăptuiri.

Muncitori, ţărani şi intelectuali, ostaşi, subofiţeri şi ofiţeri, cetăţene şi cetăţeni!

Să înălţăm noua formă a Statului nostru, Republica Populară Română, Patria tuturor celor ce muncesc cu braţele şi cu mintea, dela oraşe şi dela sate!“

Proclamaţia este semnată de toţi miniştrii guvernului.

Deşi era de aşteptat ca guvernul român să încerce înlăturarea regelui Mihai, momentul acestei abdicări, care a fost cu siguranţă forţată, mă surprinde.

[Comuniştii] trebuie săfi făcut mari presiuni asupra regelui ca să obţină abdicarea sa la atât de scurt timp de la întoarcerea sa în România şi să-l facă să semneze un decret în care să declare că consideră monarhia „ un obstacol serios “ în dezvoltarea României.

în ceea ce priveşte proclamaţia guvernului, ştirile de aseară primite de la Reuters şi de la Associated] P[ress] citează documentul de abdicare referindu-se la „ îndepărtarea “ monarhiei, ceea ce este o admitere a faptului ca abdicarea a fost forţată, însă versiunea de la Bucureşti face referire la „ abolirea “ monarhiei, ceea ce este mai degrabă corect.

Când ştirea [abdicării] a fostfăcută publică, Departamentul [nostru] de Informaţii ne-a comunicat linia pe care s-o urmăm: să subliniem serviciile aduse de rege pentru ţara sa şi pentru libertatea poporului său. Nu cred că putem adopta o atitudine sau că ne putem exprima vreo opinie faţă de noul guvern până când nu vom afla cum anume s-a petrecut această schimbare [de regim]. Abia atunci vom putea reevalua relaţiile noastre cu România şi îndeosebi

efectul schimbării şefului de stat asupra acreditării [diplomaţilor noştri la Bucureşti].

Deocamdată aşteptăm plecarea regelui din România. Cred că i se va permite să părăsească ţara în siguranţă, deoarece se pare că nu a fost arestat după abdicare. Insă există şi posibilitatea ca el să se simtă în pericol şi să ceară azil la legaţiunea Majestăţii Sale [Regelui George] la Bucureşti. În telegrama noastră cu numărul 1255 am instruit deja Bucureştiul despre ceea ce e de făcut în această eventualitate.

G.C. Campbell, 31 decembrie 1947

Cred că regele, care şi-a dat seama că domnia sa a devenit imposibilă, s-a înţeles cu guvernul în schimbul părăsirii ţării în siguranţă. [Conform informaţiilor pe care le deţinemj este liber să plece.

Nu cred că ar trebui să dăm vreo declaraţie.

Watson, 3 decembrie 1947

Sir O. Sargent este de acord să nu ne pronunţăm, cel puţin deocamdată, şi să nu întreprindem nimic la Bucureşti.

Wallinger, 31 decembrie 1947'
NA, FO 3 71/67248, R17022.

184. Telegrama nr. 356 din 31 decembrie 1947. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american

Secret
Primită: 31 decembrie 1947, ora 13.14.

31 decembrie, 1947, amiază

Regele Mihai pleacă din Bucureşti astăzi, pe la

amiază, spre Sinaia şi, conform informaţiilor legaţiunii, nu va pleca din ţară înainte de 2 ianuarie. încă nu sunt clare motivele care au împins

1. Textul evidenţiat cu caractere cursive este, în document, scris de mână.

guvernul să-l forţeze să abdice acum, dar o sursă apropiată de rege afirmă că guvernul nu se aştepta ca regele să se întoarcă din călătoria recentă. Surprinşi şi enervaţi, deoarece ei ar fi dorit ca răspunderea abdicării să cadă asupra lui, au decis să forţeze chestiunea imediat.

întreaga poveste a fost gestionată neobişnuit de repede şi de eficient de către guvernul român şi a luat populaţia complet prin surprindere. S-au luat măsuri speciale de securitate pentru a împiedica scurgerea anticipată de informaţii şi pentru a evita orice posibilă dezordine publică. Foştii ofiţeri de armată au fost dezarmaţi, forţele de ordine au fost alertate ca pentru stare de urgenţă, iar forţelor poliţiei li s-a interzis părăsirea sub orice motiv a razei prefecturilor [de care aparţin]. După abdicare s-au trimis numeroase trupe şi forţe ale poliţiei să înconjoare palatul regal şi reşedinţa regală dintr-o suburbie a Bucureştiului.

Reacţia poporului român cu privire la abdicare a fost una de şoc şi durere, comparabilă cu cea exprimată la moartea preşedintelui Roosevelt. Totuşi, nu a avut loc nici o tulburare şi, conform unor surse de încredere, nici nu se aşteaptă vreuna. Guvernul ascunde faptul că a forţat abdicarea şi că a elaborat proclamaţia regală şi că l-a obligat pe rege s-o semneze. Toate prezentările din presă şi de la radio

sunt menite să-i convingă pe români că acesta a fost într-adevăr un act voluntar al regelui. Totodată guvernul este lipsit de încredere şi de bun-simţ, emiţând comunicatul la numai câteva ore după ce I-a asigurat pe rege că îi va fi permis să fie el cel care face primul anunţul abdicării.

Având în vedere că încă nu s-a hotărât căror reprezentanţi de la curte li se va permite să plece cu regele, informaţia de mai sus trebuie tratată cu cea mai mare discreţie şi nu trebuie dată la Vocea Americii.

Schoenfeld

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

185. Telegrama nr. 1575 din 31 decembrie 1947. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Foreign Oftice

Important. Secret. Această telegramă este strict secretă şi trebuie păstrată de către destinatarul autorizat, fără a fi transmisă mai departe.

Primită: 31 decembrie 1947, ora 17.42.

31 decembrie 1947, ora 16.42

A se vedea telegrama mea nr. 1570. Abdicarea regelui Mihai.

Am avut acum ocazia să vorbesc cu fratele secretarului particular al regelui şi cu alte persoane bine informate şi a devenit clar că abdicarea a fost de fapt o lovitură de stat înfăptuită repede de comunişti şi la care Palatul nu se aştepta. Regele şi anturajul său nu sunt în pericol şi li se va permite să plece.

Evenimentele s-au desfăşurat în felul următor: Groza i-a telefonat din Bucureşti regelui la Sinaia, la ora 20.00 luni seara, pe 29 decembrie, cerându-i să-i

acorde, dacă este posibil, o audienţă în Bucureşti marţi dimineaţa. Regele a fixat întâlnirea la 10.30. Membrii Casei credeau în acea seară că motivul audienţei ar fi schimbări de personal din cadrul suitei, dar nici unul nu se aştepta atunci, sau în dimineaţa următoare, la abdicare.

Imediat după ce a ajuns la palatul din Bucureşti, regele a fost înconjurat de trupe din Divizia „Tudor Vladimirescu" şi de poliţia politică. Groza i-a prezentat mai apoi decretul de abdicare spre a fi semnat şi pe la ora 13.00 acesta era semnat. Nu cred că se va afla ce s-a petrecut exact între Groza şi rege înainte ca regele să părăsească ţara, pentru că atât regelui Mihai, cât şi suitei regale li s-a interzis după semnare orice contact cu exteriorul, iar domiciliul regelui este sub supravegherea poliţiei.

Regelui i s-a acordat permisiunea să plece din ţară cu toţi membrii suitei sale şi familiile lor. Numărul despre care s-a vorbit este de 60 de persoane, dar Groza a considerat această cifră exagerată.

Atitudinea pe care o afişează guvernul este aceea că regele este acum un simplu cetăţean, care pleacă din motive personale,

dar care se poate întoarce oricând doreşte. Sunt atenţi să evite orice sugestie la exil.

Trebuie să accentuăm puternic, şi s-a subliniat în singurul mesaj primit de la abdicare din partea secretarului particular al regelui, că decizia regelui nu are nici o legătură cu dorinţa sa de a se căsători. De asemenea se neagă orice legătură cu numirea lui Bodnăraş sau cu vizita lui Tito, aşa cum au circulat zvonurile mai devreme.

Deşi informatorul meu îi jurase fratelui său că va ţine secretul, a sugerat că repeziciunea cu care s-a

produs criza a fost rezultatul unor instrucţiuni din străinătate.

Comentariile de presă subliniază că membrii dinastiei Hohen- zollem erau agenţi germani ai imperialismului şi că i-au protejat mereu pe moşierii capitalişti şi pe reacţionari, cu care aveau interese comune. Intr-un articol din presa de astăzi, Vasile Luca spune că „drumul spre o Republică Populară este deschis[41] şi că „comuniştii vor fi de acum înainte conducătorii poporului român".

în prezent, republica este condusă de un prezidiu format din cinci membri. Repeziciunea evenimentelor este subliniată şi de faptul că cel de-al cincilea membru al prezidiului a ajuns cu întârziere la şedinţa specială de astă-noapte şi a fost învestit în cadrul unei alte şedinţe speciale azi-dimineaţă, convocată doar în acest scop.

Armata a depus jurământul de credinţă pentru noua republică astăzi, înainte de amiază.

Până în prezent nu au avut loc demonstraţii, dar atmosfera este de mare tristeţe în rândul poporului român.

Bineînţeles, aceasta este versiunea Palatului despre poveste. Nu ştim dacă Groza a fost de acord ca regele să plece „ liniştit " cu prietenii săi în schimbul semnării unui text de abdicare adecvat.

Adam Watson, 2 ianuarie 1947[CXXXV]
NA, FO 3 71/72427, R14.

186. Telegrama nr. 6675 din 31 decembrie 1947. Waldemar J. Gall- man, de la ambasada americană la Londra, către Departamentul de Stat american

CXXXV Textul evidenţiat cu caractere cursive este, în document, scris de mână.

Primită: 31 decembrie 1947, ora 12.32.

31 decembrie 1947, ora 17.00

Sargent îmi spune că Foreign Office nu a primit până acum nici o informaţie de la legaţiunea britanică la Bucureşti cu privire la abdicarea lui Mihai. Aici nu s-a luat nici o decizie şi nici nu se va lua până nu vom avea mai multe informaţii la dispoziţie. Prima reacţie, la Foreign Office, a spus el, a fost aceea de a-l instrui pe însărcinatul cu afaceri de la Bucureşti să nu protesteze. Există teama că o astfel de acţiune ar face mai mult rău decât bine. Sargent însuşi nu exclude posibilitatea unui proces de trădare împotriva Iui Mihai I.

Gallman

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

187. Telegrama nr. 1033 din 31 decembrie 1947. Ambasada americană la Lisabona către Departamentul de Stat american

Confidenţial
Primită: 31 decembrie 1947, ora 17.10.

31 decembrie 1947, ora 18.00

Carol i-a spus lui Xanthaky că abdicarea lui Mihai a fost o surpriză totală şi un şoc pentru el. Deşi nu exclude întru totul posibilitatea ca Mihai să fi încheiat vreo înţelegere, este înclinat să creadă că abdicarea s-a obţinut cu pistolul Ia tâmplă, îi este în continuare teamă că Mihai s-ar putea să nu plece viu din România şi, deşi este asediat de presa din

întreaga lume, Carol refuză să dea declaraţii până nu va fi sigur de securitatea fiului său.

Wiley

188. Telegrama nr. 6677 din 31 decembrie 1947. Waldemar J. Gallman, de la ambasada americană la Londra, către Departamentul de Stat american

Primită: 31 decembrie 1947, ora 18.37.

31 decembrie 1947, ora 18.00

Wallinger, şeful Departamentului de Sud al Foreign Office, ne-a informat că le-a dat următoarele instrucţiuni funcţionarilor de la Foreign Office (a se vedea telegrama ambasadei nr. 6675 din 31 decembrie) pentru relaţiile cu presa, cu privire la înlăturarea regelui Mihai: (1) Să arate că este doar o „altă faţetă" a întregului: Markos[CXXXVI], regele Mihai, Petkov; „E una şi aceeaşi poveste de la Szczecin la Dorea"; şi că acţiuni de felul acesta sunt întreprinse împotriva unui tânăr (regele Mihai) care l-a înlăturat pe Antonescu şi a adus România de partea aliaţilor în război. Wallinger a atras atenţia să nu se facă declaraţii care i-ar putea dăuna lui Mihai.

Gallman

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

189. Telegrama nr. 1178-1183 din 31 decembrie 1947. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

Acces restricţionat. Strict secret

CXXXVI Markos Vafiadis, şeful gherilelor comuniste, devenise cu doar o săptămână înainte prim-ministrul guvernului comunist care controla nordul Greciei.

Primită: 1 ianuarie 1948, ora 16.30.

31 decembrie 1947, ora 22

Tocmai am primit dintr-o sursă foarte bună informaţiile următoare despre pregătirea şi realizarea veritabilei „lovituri de stat" care a marcat ziua de ieri.

Moscova, invocând ameninţarea cu conflictul care ar apăsa asupra Europei în urma eşecului conferinţei de la Londra, [a decis] în aceste condiţii executarea imediată a programului de abolire a monarhiei, ale cărui linii mari le-am prezentat în telegramele mele nr. 1107 şi 1119.

Comuniştii trebuiau în primul rând să-şi asigure controlul asupra armatei, de aceea l-au numit pe dl Bodnăraş la Ministerul de Război (a se vedea telegrama mea nr. 1063-65); pe data de 27 decembrie a avut loc o conferinţă între dna Ana Pauker, domnii Gheorghiu-Dej, Bodnăraş şi Chişinevschi, membri ai Comitetului Central al „partidului[11], pentru a stabili detaliile unui plan de acţiune care nu i-ar fi fost comunicat domnului Groza decât la data de 29 decembrie. în aceeaşi zi, la miezul nopţii, preşedintele Consiliului de Miniştri îi cerea regelui Mihai, care se afla la Sinaia, o audienţă pentru a doua zi la ora 9, insistând ca această întrevedere să aibă loc la reşedinţa suveranilor, situată la marginea capitalei.

Ajungând la această reşedinţă pe data de 30 decembrie, regele şi regina[-mamă] au observat în împrejurimi un număr mare de camioane pline cu „mercenari[41]. în rest, garda în serviciu a fost consemnată, schimbul gărzii a fost interzis şi numeroase forţe de poliţie civilă şi militară aflate

deja la faţa locului reţineau în anexele clădirii întreaga suită a suveranilor.

Reluând formula pronunţată de regina-mamă cu ocazia unui dezacord survenit între rege şi şeful guvernului său, preşedintele Groza, de cum a fost primit împreună cu dl Gheorghiu-Dej de către Majestăţile Lor, a declarat, cu jovialitatea sa obişnuită: „eu sunt în favoarea divorţului[441] şi a prezentat numaidecât actul de abdicare pentru a fi semnat de rege.

Suveranilor nu li s-a permis nici măcar să se consulte între ei: în timp ce regele se retrăgea într-o cameră alăturată unde se aflau mareşalul curţii şi secretarul său particular, regi-
nei[-mamă] i se cerea cu insistenţă de către preşedintele Consiliului să se folosească de toată influenţa pentru a-l determina pe fiul ei să cedeze.

Deliberarea monarhului a durat puţin timp: a remarcat imediat că reşedinţa sa era deja împânzită de trupele diviziei comuniste „Tudor Vladimirescu". După ce a afirmat că „el considera că acţionează în interesul poporului său, pentru a evita vărsarea de sânge", regele s-a resemnat să semneze actul de abdicare.

Dl Groza s-a lansat atunci în mulţumiri şi promisiuni frumoase: regele Mihai ar putea părăsi ţara în libertate împreună cu întreaga sa suită, ar primi permisiunea de a-şi lua toate bunurile şi ar putea păstra chiar şi domeniile coroanei; suveranii au refuzat cu demnitate această ultimă ofertă „referitoare la proprietăţile care aparţin şefului statului".

înainte de a se retrage, preşedintele Consiliului a

lăudat în mod ironic înţelepciunea regelui, „serviciile de securitate deţinând, pretinse el, dosare compromiţătoare despre legăturile lui Mihai I cu misiunile diplomatice anglo-americane şi cu naţional-ţărăniştii."

Astăzi, regele şi regina[-mamă] ar fi pe punctul de a se întoarce la Sinaia pentru a-şi încheia pregătirile pentru plecarea în străinătate. Dar unele indicii, cum ar fi „vizitarea" de către poliţie a maşinilor Palatului care intrau sau ieşeau din palatul regal îi fac deja pe informatorii mei să se teamă că nu sunt respectate angajamentele luate ieri de şeful guvernului cuprins de euforia succesului stratagemei sale.

Auboyneau

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

190. Telegrama nr. 3005 din 31 decembrie 1947. James Sappington, secretar I, ambasada americană Ia Londra, către Departamentul de Stat american

Anexă: 5 copii ale editorialului din *Manchester Guardian* (31 decembrie 1947) intitulat „Regele Mihai".

Primită: 13 ianuarie 1948.

31 decembrie 1947

Editorialul ziarului *Manchester Guardian* despre abdicarea regelui Mihai al României.

Am onoarea de a anexa prezentei textul unui editorial apărut astăzi în *Manchester Guardian,* care este reprezentativ pentru atitudinea ziarelor londoneze în privinţa abdicării regelui Mihai. Câteva publicaţii au accentuat aspectul romantic al situaţiei, de exemplu faptul că, încă o dată, un rege a renunţat

la tronul său pentru iubire, dar în general lumea şi-a exprimat uşurarea pentru că s-a pus astfel capăt unei situaţii anormale, în care viaţa regelui era în pericol în timp ce-şi slujea ţara.

James C. Sappington

Regele Mihai

Manchester Guardian, 31 decembrie 1947

Abdicarea regelui Mihai de la tronul României era aşteptată de atât de mult timp, încât acum, că ea are loc, pare destul de surprinzătoare. Ideea unei monarhii constituţionale nu a reuşit niciodată să prindă rădăcini în Balcani, iar de la ultimul război, condiţiile nu au fost deloc prielnice acestui lucru. Cu excepţia Greciei, vremurile suveranului politic au apus.[CXXXVII] Regele Mihai a supravieţuit ca personaj de faţadă, folositor, cu siguranţă, adevăraţilor conducători ai României – i-a servit pe ei şi şi-a servit ţara cum se cuvine, prin întoarcerea armelor contra Germaniei în septembrie 1944 – dar totuşi nefiresc într-un stat comunist. E greu de presupus că fie regele, fie guvernul şi-au dat seama abia acum de anormalitatea acestei situaţii sau că nici unul dintre ei nu a fost conştient de cât de mult se accentuase aceasta în urma recentelor evenimente. în România, ca şi în alte părţi, gheara comunismului s-a încleştat şi mai tare, recenta numire a doamnei Pauker în funcţia de ministru de externe fiind doar unul din nenumăratele simptome. în acelaşi timp, se pare că

CXXXVII în textul original: „The political sovereign, too, except în Greece, has had his day.“

regele Mihai, după călătoria sa în Vest, a cerut-o în căsătorie pe o principesă de Bourbon. Doar nu se aştepta ca doamna Pauker să fie de acord! în mod limpede, ambele părţi au hotărât că a luat sfârşit comedia şi că a sosit momentul propice pentru căderea cortinei fără ca regele Mihai să-şi piardă prea mult demnitatea; de două ori rege al României, el a demonstrat că este un şef de stat mai bun decât inconstantul său tată, în favoarea căruia a fost detronat de către politicieni în anul 1930, într-un mod mult mai informai. Şi-a servit bine ţara şi românii ştiu bine acest lucru. Având în vedere că guvernul a reuşit în ceea ce îşi propusese, ar fi înţelept din partea sa să nu-i nege acest merit.

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

191. Telegrama nr. 1 din 1 ianuarie 1948. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american

Strict secret

Primită: 2 ianuarie 1947, ora 9.09.

1 ianuarie 1948, la amiază

Ioniţiu, secretarul particular al regelui, şi Savel Rădulescu, care, deşi nu deţine nici o poziţie oficială la Curte, este unul

dintre cei mai apropiaţi consilieri ai regelui, l-au contactat telefonic noaptea trecută pe un funcţionar al legaţiunii, informându-l că aceea era probabil ultima oară când au putut comunica cu vreun reprezentant american. Ambii erau vădit abătuţi.

în ciuda promisiunii făcute de Groza în momentul abdicării regelui, cum că acestuia i se va permite să scoată cu el din ţară persoanele din anturaj pe care le va dori, precum şi bunurile personale, loniţiu a spus că acum nu mai e deloc sigur cine va putea să-l însoţească pe rege în exil sau ce bunuri personale va putea lua cu el. A afirmat de asemenea că guvernul i-a oferit regelui o sumă de bani, pentru a-l ajuta după plecarea din ţară şi că acesta a refuzat oferta. Regele a făcut în schimb o contra- ofertă, prin care urma să-i fie permisă vânzarea vinurilor şi lichidarea altor bunuri personale, iar banii rezultaţi din acestea să-i ia cu el. Nu se ştie încă dacă i se va permite acest lucru. Deşi suitei regale i s-a dat de înţeles că va putea părăsi România pe 4 ianuarie, nu au fost eliberate încă paşapoartele sau vizele, astfel că loniţiu se aşteaptă la câteva zile întârziere peste această dată. A declarat că va încerca să se întâlnească cu Groza astăzi, pentru a-i cere ca guvernul să nu mai fie atât de „nepo- liticos“ în tratarea acestei probleme şi totodată, ca formalităţile să fie grăbite.

Aşteptându-se la ce-i mai rău, după cum se pare, loniţiu a spus că a scos pe furiş câteva documente ale regelui din palatul din Sinaia, care, a adăugat el, este sub stricta supraveghere a trupelor din Divizia „Tudor Vladimirescu“, membrii casei regale trebuind să deţină permise speciale pentru a intra sau a ieşi din palat.

Accentuând din nou faptul că regele a fost silit să semneze actul de abdicare (a se vedea telegrama mea nr. 356 din 31 decembrie, la amiază), loniţiu l-a informat pe funcţionarul legaţiunii că înainte de

prezentarea actului, garda de corp personală a regelui de la palatul din Bucureşti a fost arestată şi înlocuită de membrii Diviziei „Tudor Vladimirescu". Când au prezentat actele de abdicare, Groza şi Gheorghiu-Dej au declarat că nu
vor fi responsabili pentru tulburările din rândul populaţiei sau chiar pentru vărsare de sânge, dacă regele va refuza să semneze actul de abdicare. loniţiu a cerut ca guvernul american să fie informat că regele s-a confruntat cu aceste ameninţări cu consecinţe neplăcute în cazul în care ar fi refuzat să abdice sau chiar în cazul în care i-ar fi trebuit mai mult timp de decizie în această chestiune. Apoi a cerut să răspândim cât mai larg adevărata poveste din spatele abdicării, însă numai după ce suita regală va fi ajuns în siguranţă în Elveţia.

Atât loniţiu, cât şi Rădulescu se îndoiau că acesta din urmă va fi inclus pe lista celor care îl vor însoţi pe rege în exil. Ei au spus că, într-adevăr, guvernul României a lăsat de înţeles faptul că nu doreşte ca acesta să părăsească ţara, deoarece anumite zvonuri au ajuns în atenţia guvernului, referitoare la faptul că Rădulescu este pe lista candidaţilor pentru funcţia de prim-mi- nistru al unui guvern român în exil. loniţiu a afirmat că este pentru prima oară când aude aceste zvonuri. Ambii au cerut ca legaţiunea să facă tot posibilul pentru a-l ajuta pe Rădulescu (a se vedea telegrama mea nr. 135 din 4 noiembrie, ora 18.00), în cazul în care nu îi va fi permis să-l însoţească pe rege, deoarece considerau drept o concluzie inevitabilă faptul că acesta va fi arestat în momentul în care suita va pleca. Au sugerat în mod expres ca legaţiunea să-i acorde acestuia azil. Funcţionarul legaţiunii le-a răspuns doar că îmi va transmite

cererile lor.

Ioniţiu a declarat că toţi membrii Curţii au depus un jurământ de a nu comunica cu nimeni, în special cu străinii şi mai ales cu americanii şi i-a cerut funcţionarului legaţiunii să-mi transmită regretele sale pentru că nu va putea să mă reîntâlnească şi, totodată, să-mi mulţumească pentru amabilitatea de care am dat dovadă în trecut.

Schoenfeld

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

192. Telegrama nr. J 2745 din 1 ianuarie 1948. Legaţiunea americană la Bucureşti către Departamentul de Stat american

Strict secret. JANA[CXXXVIII], Bucureşti, România către Departamentul de Stat

Primită: 1 ianuarie 1948, ora 23.17.

Abdicarea regelui Mihai, anunţată pe 30 decembrie la ora 18.00, a reprezentat o adevărată surpriză pentru români. Nu existase nici un indiciu care să prevestească acest fapt, chiar dacă era evident, încă de la Crăciun, că Partidul Comunist începuse o propagandă sub acoperire împotriva regelui.

Mulţi români se temeau că Mihai nu se va mai întoarce de la Londra, iar când s-a întors, după o şedere prelungită, aceştia şi-au manifestat bucuria şi uşurarea. întoarcerea Majestăţii Sale a potolit toate zvonurile care circulau la acea vreme referitoare la

CXXXVIII JANA provine cel mai probabil de la *JointArmy Navy Air Force [command]* — [comandamentul] Forţelor Terestre, Navale şi Aeriene întrunite americane.

abdicare, astfel că populaţia a fost total nepregătită la aflarea veştii şocante din 30 decembrie despre abdicare.

Reacţia românilor în primele 24 de ore este comparabilă cu cea a americanilor la aflarea veştii despre moartea lui Roosevelt, în aprilie 1945. Puţinii oameni de pe străzile Bucureştiului au rămas înmărmuriţi. în conversaţiile cu românii pe tema abdicării, ochii li se umezeau şi mulţi izbucneau în lacrimi. Afecţiunea pe care oamenii de rând o simt pentru Mihai este greu de descris. Este foarte probabil ca această reacţie să persiste timp de cel puţin câteva zile.

Guvernul a tratat extrem de bine situaţia securităţii. Toate forţele de poliţie obişnuite şi de urgenţă au fost în serviciu pe străzile Bucureştiului, întărite fiind de jandarmerie. Soldaţi români, înarmaţi cu arme automate, au fost concentraţi în diverse puncte ale oraşului, în autovehicule. Detaşamente militare

sovietice în camioane au fost desfăşurate în special în partea de nord a oraşului, dar se crede că acestea erau destinate pentru protecţia bazei sovietice de acolo. Oamenii au continuat să circule, în special în zona centrală împânzită de poliţişti. Piaţa Palatului era practic pustie. Posibilitatea unor demonstraţii este minimă.

Se aşteaptă ca prima reacţie a persoanelor descrise mai sus să fie urmată de mânie, în special atunci când se va afla că regele a fost forţat să abdice. Cu toate acestea, perspectiva lipsită de speranţă a unei revolte sau demonstraţii reuşite va exclude probabil orice rezistenţă activă.

Se pare că guvernul României l-a înlăturat pe rege la momentul oportun, într-o manieră foarte eficientă. Caracterul brusc al acţiunii şi efectul-suipriză, împreună cu măsurile de securitate minuţioase, indică faptul că operaţia va fi un succes. Având loc exact înainte de vacanţa de Anul Nou, când activităţile profesionale practic se suspendă şi multe persoane pleacă din oraş, sincronizarea este comparabilă cu atacul de la Pearl Harbor în dimineaţa unei zile de duminică.

Raportul legaţiunii asupra faptului că regele a fost silit să abdice este strict secret. Restul mesajului este confidenţial.

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

193. Telegrama nr. 4 din 1 ianuarie 1948. Waldemar J. Gallman, ambasada americană la Londra, către Departamentul de Stat american

Strict secret
Primită: 10 ianuarie 1948, ora 10.06.

1 ianuarie 1948, ora 18.00

Wallinger, şeful Departamentului de Sud al Foreign Of- fice-ului, ne-a arătat în această după-amiază raportul pe care tocmai îl primise de la legaţiunea britanică la Bucureşti, referitor

la abdicarea regelui Mihai. Raportul, bazat pe informaţiile obţinute de la fratele secretarului particular al regelui, precizează faptul că abdicarea a fost o lovitură de stat, pusă la cale într-un moment neaşteptat pentru Curte. Conform raportului, Groza i-a telefonat lui Mihai în seara de luni, 29 decembrie,

la ora 20.00 şi i-a cerut o audienţă, dacă era posibil, în ziua de marţi, la Bucureşti. Mihai a programat întâlnirea pentru marţi, 30 decembrie, la ora 10.45. La scurt timp după sosirea la palatul din Bucureşti, acesta din urmă a fost înconjurat de trupe şi de poliţie politică. Actul de abdicare a fost semnat la ora 13.00 şi raportul legaţiunii britanice precizează că nu se va afla ce s-a întâmplat între Mihai şi Groza decât după ieşirea din ţară a lui Mihai. Conform raportului, într-un mesaj din partea secretarului regelui s-a specificat faptul că abdicarea nu avea legătură cu căsătoria lui Mihai, cu Bodnăraş sau cu vizita lui Tito; dar sursa raportului menţionează că impresia sa este aceea că abdicarea a fost rezultatul unor instrucţiuni venite din străinătate.

Mihai şi familia regală, conform raportului, au ajuns în siguranţă la palatul din Sinaia, care este sub supraveghere. Mihai şi suita sa, împreună cu familiile lor, vor avea permisiunea de a părăsi ţara. Raportul legaţiunii britanice adaugă faptul că poporul român este profund întristat.

Gallman

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

194. Telegramă fără număr de înregistrare din 2 ianuarie 1947. Ambasada britanică la Copenhaga către Foreign Office

2 ianuarie 1948

Nu v-am raportat încă despre vâlva provocată aici de presupusa logodnă dintre principesa Ana de Bourbon-Parma şi regele Mihai al României, în

primul rând pentru că nu avea

multe de-a face cu noi, iar în al doilea rând fiindcă nu aveam informaţii deosebite.

însă astăzi presa daneză a publicat un lung interviu cu principesa Ana însăşi, în care mărturiseşte, printre altele, că a fost dragoste la prima vedere şi că l-ar urma pe Mihai până la capătul lumii. Poate sunteţi interesaţi să ştiţi că se zvoneşte că acest interviu – care se presupune că ar fi apărut pentru prima dată în ziarul *Evening Standard* – ar fi o invenţie. El a fost dezminţit categoric de către mama principesei Ana, principesa Maigrethe, care a promis totuşi să acorde un interviu, imediat ce Mihai părăseşte în siguranţă România.

Ambasada

Foarte romantic. Presa daneză este, fără îndoială, la fel de amatoare de senzaţional ca şi anumite noastr rubrici din presa

Campbell, 12 ianuarie 1948[CXXXIX]

NA, FO 3 71/7242 7, R445.

195. Telegrama nr. 5 din 3 ianuarie 1948. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Foreign Office

Important. Secret. Această telegramă este strict secretă şi trebuie păstrată de către destinatarul autorizat, fără a fi transmisă mai departe.

Primită: 3 ianuarie 1947, ora 9.17.

3 ianuarie 1948

A se vedea telegrama mea nr. 1566 din 1947. Abdicarea.

CXXXIX Textul evidenţiat cu caractere cursive este, în document, scris de mână.

Data plecării regelui nu este încă hotărâtă şi e foarte posibil să fie amânată pentru ca guvernul să analizeze listele cu cei pe care regele doreşte să-i ia cu el. O primă listă de douăzeci de

persoane din anturajul imediat a fost aprobată, cu excepţia lui Savel Rădulescu şi a lui Vania Negroponte, pentru a cărui soţie de cetăţenie britanică încerc să iau măsuri de repatriere, dacă e posibil.

Familia regală locuieşte în palatul din Sinaia şi încă nu îi este permis să comunice cu lumea din exterior.

Vă rog să păstraţi secretul până ce familia regală va ieşi din Europa sovietică.

NA, FO 371/72427, R158.

196. Telegrama nr. 10 din 3 ianuarie 1948. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american

Strict secret
Primită: 3 ianuarie 1947, ora 9.41.

3 ianuarie 1948, la amiază

În această dimineaţă, Rădulescu (a se vedea telegrama mea nr. 1 din 2 ianuarie) a spus că, exceptând cazul în care ar apărea dificultăţi neaşteptate, suita regală va pleca în această seară către Lausanne, via Viena. Principalii membri ai suitei vor fi regele, în paşaportul căruia stă scris principe de Hohenzollem; regina-mamă; Negel, mareşalul curţii; Mircea Ioniţiu, secretarul particular al regelui; Jacques Vcrgotti, aghiotantul regelui; doamna Catargi, damă de onoare a reginei-mamă; Vania Negroponte (cu soţia şi băiatul), care a fost

administrator al unor moşii regale. Servitorii personali vor însoţi şi ei grupul. în total, se aşteaptă ca numărul de persoane să se ridice la 35. Rădulescu nu ştia dacă principesele Elisabeta şi Ileana vor fi incluse în grup.

Rădulescu a spus că regele a intervenit pentru el, ca şi acesta să fie inclus pe listă, dar a fost refuzat categoric pe motiv că guvernul înţelesese că Rădulescu urma să devină primul prim-ministru al unui guvern român în exil şi, având în vedere că el era, înainte de toate, un politician, prezenţa sa în străinătate nu era de dorit.

Rădulescu a afirmat că regelui i s-a promis un avans în valută contra unei eventuale vânzări a unor bunuri personale de aici, cum ar fi vinurile şi caii.

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

197.Telegrama nr. 10-13 din 3 ianuarie 1948. Henry Lucien Bonnet, ambasadorul Franţei la Washington, către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 4 ianuarie 1948, ora 6.30.

3 ianuarie 1948, ora 15.46

Departamentul de Stat, care ştia că monarhia română este ameninţată, nu a fost surprins decât de momentul ales de sovietici, de comun acord cu conducătorii comunişti, pentru a-l forţa pe rege să abdice. Uşurinţa cu care a fost obţinută abdicarea, lipsa unei reacţii serioase în ţară îl fac să creadă că noul guvern este mai bine ancorat decât şi-ar fi imaginat unii. După procesul Maniu şi plecarea domnului Tătărescu, se consideră că proclamarea

republicii populare, după călătoria mareşalului Tito, este un pas decisiv către sovietizarea ţării şi realizarea de către guvernul de la Moscova a planului său de organizare pentru Balcani. Se regretă că logodna regelui, intervenită (...) în ochii opiniei mondiale adevărata însemnătate a evenimentului.[CXL] Departamentul de Stat a fost asigurat că autorităţile române au sperat că regele nu se va mai întoarce la Bucureşti după călătoria sa în Anglia şi că decizia contrară pentru care acesta optase i-a luat prin surprindere. Miniştrii comunişti, îndeosebi dna Pauker, ar fi fost cei care, la ordinele Moscovei, ar fi impus guvernului să se ocupe fără întârziere de soarta monarhiei şi ar fi luat măsurile necesare în acest scop. Nu există nici o îndoială

pentru Departamentul de Stat că regele nu a putut schimba nici un cuvânt din proclamaţia redactată de guvern, pe care a trebuit să o semneze în palatul înconjurat de trupe devotate în mod special noului regim. Sunt motive să credem că textul publicat de autorităţile române nu corespunde exact cu originalul, şi mai ales că cuvintele „consider că“ din al treilea alineat au fost introduse după lovitură.

Adăugăm că cererile regelui de a obţine din partea guvernului permisiunea ca apropiaţii săi să îl însoţească în exil se lovesc de o opoziţie puternică, membrii comunişti ai cabinetului dorind să păstreze ostatici în România şi astfel să îl oblige pe fostul suveran să bată în retragere. în mediile politice americane se deplânge plecarea regelui, care, chiar dacă nu a avut posibilitatea să împiedice controlul

CXL În textul original: „On regrette que Ies incidents des fianşailles du Roi survenus mal â propos (...) aux yeux de l’opinion mondiale la veritable portee de l’evenement.“

exercitat de sovietici asupra ţării sale, a înfrânat prin simpla sa prezenţă o evoluţie a cărei încheiere a fost marcată într-un fel de plecarea sa.

Departamentul de Stat subliniază că guvernul american nu poate decât să ia act de schimbarea de regim. Dl Schoenfeld va primi noi scrisori care să îl acrediteze pe lângă prezidiu.

Bonnet

AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944—1949/17. Questions Dynastiques.

198. Telegrama nr. 5-6 din 3 ianuarie 1948. Auboyneau, ministrul Franţei la Bucureşti, către ministerul francez al afacerilor externe

Acces restricţionat
Primită: 4 ianuarie 1948, ora 15.45.

3 ianuarie 1948, ora 19

încă din data de 31 decembrie, suveranii s-au întors la reşedinţa lor din Sinaia: se vor trimite acolo, în această dimineaţă, 9 vagoane care să asigure transportarea bunurilor şi mobilierului aparţinând la propriu familiei regale.

Plecarea către Elveţia va avea loc în această după-amiază. între timp s-au desfăşurat negocierile pentru a obţine paşapoarte pentru suita Majestăţilor Lor, autorităţile române ar refuza în special să le acorde viza de ieşire domnului Savel Rădulescu, fost discipol al lui Titulescu şi consilier neoficial, dar foarte influent, al regelui Mihai, şi doamnei Despina Hodoş, secretara particulară a reginei-mamă, care fusese acuzată de către unul dintre coinculpaţii domnului Maniu că ar fi acceptat să ducă în Elveţia un plic

adresat domnului Niculescu-Buzeşti.

Cer încă de pe acum legaţiunii noastre la Viena să alerteze comandamentul militar al zonei noastre de ocupaţie din Austria, căci mă îndoiesc că voi fi înştiinţat de data exactă a plecării trenului regal suficient de repede pentru a-i putea comunica în timp util indicaţiile referitoare la trecerea convoiului prin acest teritoriu.

Auboyneau

AD, Europe 1944-.../Roumanie/l944-1949/17. Questions Dynastiques.

199. Telegrama nr. 12 din 4 ianuarie 1948. R. Sarell, legaţiunea britanică Ia Bucureşti, către Foreign Office

Important. Acces restricţionat. Această telegramă este strict secretă şi trebuie păstrată de către destinatarul autorizat, fără a fi transmisă mai departe.

Primită: 4 ianuarie 1948, ora 13.47.

4 ianuarie 1948, la amiază

[A se vedea] telegrama mea nr. 5. Familia regală a României.

Regele a plecat pe 3 ianuarie la ora 20.00 cu un tren special din Sinaia, cu cei din suita sa apropiată, care apăreau pe prima listă. Se crede că se îndreaptă, într-o primă fază, spre Elveţia, via Budapesta şi Viena. Lui Vania Negroponte şi soţiei li s-a permis să-l însoţească.

Grupul a rămas izolat până Ia capăt şi până şi presa a fost îndepărtată de pe peron.

Se crede că şi alţi membri ai anturajului vor pleca în curând. De asemenea, se pare că şi principesa Ileana şi principesa Elisa- beta îşi planifică plecările.

NA, FO 371/72427, R161.

200. Telegrama nr. 13 din 5 ianuarie 1948. John Cooper Wiley, ambasadorul american la Lisabona, către Departamentul de Stat american

Secret
Primită: 5 ianuarie 1948, ora 18.55.

5 ianuarie 1948, ora 19.00

Am aprecia primirea unor informaţii pe care Departamentul [de Stat] le poate furniza cu privire la contextul abdicării lui Mihai, în scopul de a le folosi pentru obţinerea de informaţii suplimentare de la Carol.

Wiley

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

201. Telegrama nr. 17 din 5 ianuarie 1948. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american

Secret
Primită: 6 ianuarie 1948, ora 9.06.

5 ianuarie 1948, ora 21.00

Regele Mihai şi suita regală (a se vedea telegrama mea nr. 10 din 3 ianuarie, la amiază) au părăsit România sâmbătă seara, plecând de la Sinaia către Elveţia, dar ministrul elveţian De Salis mi-a spus că guvernul României s-a ocupat atât de prost de pregătiri, încât aceştia au plecat fără vize pentru Elveţia. El a adăugat că deşi abdicarea avusese loc marţi, 30 decembrie, paşapoartele au fost prezentate de către ministerul afacerilor externe pentru obţinerea vizelor doar sâmbătă, 3 ianuarie, Ia ora 13.00. S-a văzut astfel nevoit să le explice faptul că

nu le poate elibera vize fără a-şi consulta guvernul. Constrâns fiind să telefoneze la Berna, întrucât regele dorea să plece în acea seară, el le-a explicat că acest lucru nu era suficient în situaţia dată, deoarece ministerul afacerilor externe [elveţian] nu putea

lua hotărâri de unul singur în chestiuni atât de importante şi că trebuie să se consulte cu guvernul elveţian. Acest lucru l-ar fi putut face cel mai devreme luni.

însă regele s-a hotărât să plece oricum, fiindcă obţinuse deja vize de tranzit pentru Austria, pe care reprezentantul Austriei de aici le aprobase pe baza asigurării false date de ministerul român al afacerilor externe, conform căreia vizele pentru Elveţia erau în regulă.

De Salis a spus că nu a primit nici o veste din partea guvernului, dar crede că suita regală se află acum în zona de ocupaţie americană, aşteptând vizele. Presupune că guvernul său le va acorda regelui şi reginei-mamă permisiunea de a locui în Elveţia, dar crede că s-ar putea să aibă reţineri faţă de celelalte persoane din grup.

Din câte a înţeles, principesele Elisabeta şi Ileana, împreună cu familia celei din urmă, se pregătesc şi ele să plece în Elveţia, dar nu primise cereri pentru vize.

De Salis a făcut remarci oarecum dure referitor la metodele regimului actual.

Schoenfeld

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

202. Notă internă elaborată pe 5 ianuarie 1948 de un funcţionar din ministerul francez al afacerilor externe privind situaţia monarhiei în România

5 ianuarie 1948

Situaţia monarhiei române.

Dl Pangal, fost viceministru al afacerilor externe şi ministru al României în Portugalia, a expus în faţa Diviziei pentru Europa Orientală neliniştea mediilor disidente române cu privire la atitudinea pe care o va adopta regele Mihai la sosirea sa în Elveţia.

Dat fiind că abdicarea i-a fost smulsă, aceste cercuri aşteaptă de la regele Mihai o declaraţie prin care să-şi afirme drepturile la coroană. Ei se tem totuşi că grijile financiare (promisiunea făcută de guvernul Groza către rege de a-i exporta averea personală) îl îndeamnă momentan la tăcere.

într-un astfel de caz, poate exista temerea ca regele Carol să nu-şi revendice el însuşi drepturile la tron. Este bine de amintit că regele Carol nu a abdicat niciodată şi că s-a mulţumit la 6 septembrie 1940 să „treacă răspunderea sarcinilor domniei pe umerii fiului său mult-iubit.“

Aceste eventuale pretenţii ale regelui Carol ar crea pentru disidenţa română o situaţie dintre cele mai delicate. Disidenţii români cunosc bine rezervele pe care le au anglo-saxonii, mai ales britanicii, faţă de regele Carol care, în iunie 1940, a respins garanţia pe care Marea Britanie a dat-o României în mai 1939.

Cercurile disidente române ar fi şi ele foarte împărţite în ceea ce priveşte atitudinea pe care ar trebui să o adopte faţă de fostul rege. Personalităţi precum Tilea, fost preşedinte al Consiliului Naţional Român de la Londra, Niculescu-Buzeşti şi Vişoianu,

foşti miniştri ai afacerilor externe în 1944-1945, Cretzianu, fost ministru la Ankara, nu pot recunoaşte pretenţiile lui Carol.

În orice caz, mediile disidente române sunt actualmente scindate în două grupuri:

a) Niculescu-Buzeşti, Vişoianu, Cretzianu, toţi trei aflându-se în Statele Unite, considerându-l pe Niculescu-Buzeşti ca împuternicit pentru organizarea disidenţei în străinătate printr-o scrisoare pe care o deţine, semnată de Maniu, Brătianu şi Titel Petrescu. Influenţa acestui grup vine de la deţinerea fondurilor româneşti (trei milioane de franci elveţieni);

b) Gafencu, Tilea, Pangal, Nicolae Caranfil ar fi de acord să constituie un Comitet Naţional sub preşedinţia generalului Rădescu, fostul preşedinte al consiliului român [de miniştri] (1944).

Atitudinea pe care o va adopta regele Mihai va hotărî soarta disidenţei române.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

203. Scrisoare din 6 ianuarie 1947 a lui Maurice Dejean, ambasadorul Franţei la Praga, către ministerul francez al afacerilor externe

6 ianuarie 1948, ora 21.00

Printre membrii demisionari ai legaţiunii României la Praga se vorbeşte despre eventuala formare a unui guvern român care ar continua să îl recunoască pe regele Mihai ca suveran legitim. Preşedinţia Consiliului [de Miniştri] ar fi asigurată de domnul Rădescu, care a fost şef al guvernului după căderea mareşalului Antonescu, în timp ce dl Gafencu ar

primi portofoliul afacerilor externe. Potrivit aceloraşi informatori, Washingtonul nu s-ar fi hotărât încă ce atitudine va adopta faţă de formarea unui guvern român în exil. Decizia sa ar depinde în mare măsură de poziţia pe care o vor adopta statele balcanice şi, în special, România, cu privire la guvernul format de generalul Markos.

Dejean

AD, Europe 1944-.../Roumanie/l944-1949/17.

Questions Dynastiques.

204. Telegrama nr. 12 din 7 ianuarie 1948. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către Departamentul de Stat american

Strict secret
Primită: 7 ianuarie 1948, ora 13.45.

7 ianuarie 1948, ora 14.00

Fostul consilier al legaţiunii române de aici (Văleanu), care a demisionat atunci când Mihai a abdicat, m-a informat că

planul iniţial al lui Mihai, după întoarcerea la Bucureşti, era să găsească un pretext pentru plecarea reginei-mamă cândva în ianuarie, după care ar fi plecat şi el în secret cu avionul; guvernul român se pare că a aflat de acest plan şi a acţionat rapid, pentru a-l sili să abdice; instaurarea Republicii Române constituie preludiul unei ulterioare consolidări şi extinderi a poziţiei Uniunii Sovietice în Balcani, al cărei scop final este o politică agresivă vizavi de Grecia şi de Turcia.

Vincent

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

205. Telegrama nr. 16 din 8 ianuarie 1948. John Cooper Wilcy, ambasadorul american la Lisabona, către Departamentul de Stat american

Strict secret.

Primită: 7 ianuarie 1948, ora 18.[ilizibil],

8 ianuarie 1948, ora 16.00

Carol a informat ambasada că Mihai i-a telefonat ieri din Lausanne. Au vorbit 25 de minute. Deşi s-a abţinut să dea detalii, Mihai a spus că trece printr-o experienţă groaznică. întrebat de tatăl său dacă i s-a pus ştreangul de gât, Mihai a răspuns că s-a ajuns până într-acolo. Lupescu a exclamat: „Mihai are nevoie de sfatul înţelept al tatălui său. Trebuie să vorbească cât mai repede posibil.[1]* Carol a spus că Mihai nu vine la Lisabona.

Carol deţine informaţii din Ungaria, conform cărora mii de de vehicule de transport ruseşti sosesc acolo, iar soldaţii ruşi declară deschis că în primăvara următoare vor cuceri întreaga Europă şi îi vor pune apoi pe americani şi pe britanici la locul lor. Carol este de părere că ruşii nu blufează atât de mult pe cât se crede.

Wiley

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

206. Telegrama nr. 14 din 8 ianuarie 1948. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către Departamentul de Stat american

Secret

8 ianuarie 1948

Am onoarea de a vă anexa, în scopul informării Departamentului, o copie a unui raport referitor la conversaţia cu fostul Consilier al legaţiunii române de aici, dl Văleanu, în legătură cu abdicarea regelui Mihai.

Cu stimă,

John Carter Vincent[CXLI]

Raport al conversaţiei

6 ianuarie 1948

Subiect: Situaţia politică din România.

Participanţi: John Carter Vincent, ministru american, Caius Văleanu, fost consilier al legaţiunii române la Berna.

în această după-amiază l-am primit, la cererea sa, pe Dl Caius Văleanu, fostul consilier al legaţiunii române la Berna, care a demisionat în momentul abdicării regelui Mihai.

A spus că regele Mihai se întorsese la Bucureşti, în ciuda sfaturilor şi dorinţei mamei sale, regina[-mamă] Elena, şi a suitei sale, în general. Mihai fusese sfătuit la Londra de către englezi să nu folosească prezenţa sa la nunta principesei Elisa- beta ca o scuză pentru a sta departe de România şi pentru a face declaraţii politice împotriva guvernului român, şi Mihai însuşi era de părere că nu ar fi fost înţelept sa facă asta. Unul dintre motivele opririi sale la Lausanne după nuntă este pentru a evita să se afle la Bucureşti în aceeaşi perioadă cu Tito. Când Mihai s-a

CXLI Semnătură olografa.

întors la Bucureşti, avea de gând să rămână aproximativ o lună. Regina-mamă urma să plece cândva la începutul lui ianuarie, iar apoi urma şi el să plece din ţară, în secret, cu avionul, lăsându-şi toate bunurile în urmă. Văleanu era de părere că ruşii sau comuniştii români bănuiau care era planul lui Mihai şi, prin urmare, au acţionat rapid pentru a-l sili să abdice. El este sigur că abdicarea nu a fost un act voluntar.

Văleanu a comentat, în treacăt, că oricât de mult i-ar displăcea guvernul actual din România, trebuie să recunoască faptul că s-au descurcat bine în problema aranjării plecării regelui Mihai. El a întâmpinat trenul ieri, la sosirea acestuia în Lausanne, şi a spus că era format din două vagoane de pasageri şi câteva vagoane de marfa, încărcate cu bunurile lui Mihai.[CXLII] Toţi membrii suitei sale au avut permisiunea de a-l însoţi pe rege.

Văleanu a precizat că nu cunoaşte planurile regelui Mihai acum, că el însuşi intenţionează să rămână în Elveţia o perioadă şi că apoi speră să poată pleca în America, pentru a colabora cu românii de acolo în chestiunea reinstaurării unui guvern necomunist în România.

El a mai spus că, fiind la curent cu discuţiile dintre legaţi- une şi Mihai din perioada când el se afla în Lausanne, în decembrie, şi-a permis să-l asigure pe un membru al suitei lui Mihai că ministrul american era dispus să primească orice mesaj pe care regele dorea să-l transmită guvernului nostru. I-am spus că

CXLII în textul original: „it consisted of two salon coaches and a number of freight cars loaded with Michael's belongings."

aşa şi este.

L-am întrebat pe Văleanu de ce guvernul României acţionase atât de rapid, când ar fi putut foarte uşor să adopte măsuri pentru a-l reţine pe Mihai în România şi când se considera că prezenţa lui Mihai era, oarecum, o sursă de sprijin pentru guvern datorită numărului mare de adepţi pe care îl avea printre ţăranii români. Văleanu a spus că prezenţa lui Mihai în România le fusese utilă comuniştilor în ultimii doi ani, dar că acum ruşii au decis să înlăture orice impediment în calea consolidării poziţiei lor

în Balcani şi a urmăririi unui program agresiv vizavi de Grecia şi de Turcia.

Răspunzând întrebării mele, Văleanu a spus că cel mult 5% din români sunt comunişti, că acest 5% este compus în principal din muncitori şi din evrei şi că cei 80% reprezentând populaţia formată din ţărani sunt anticomunişti. A continuat, spunând că 50% din personalul din guvern era compus din evrei, chiar dacă populaţia evreiască din România s-a redus enorm, din cauza pierderii Basarabiei şi a unor porţiuni din Bucovina şi Transilvania. Există, după spusele lui, doar aproximativ 350 000 de evrei în România.

Văleanu se aşteaptă ca Ana Pauker să facă o „curăţenie internă[41] amănunţită a corpului diplomatic român, desemnând doar persoane de încredere în funcţiile principale. A spus şi că armata, în care se mai găsesc persoane de partea regelui Mihai, va fi de asemenea epurată.

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

207. Telegrama nr. 9 din 8 ianuarie 1948. R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti, către Clement Attlee, prim-ministrul britanic

8 ianuarie 1948

Stimate domn,

Ultimele relatări ale unor surse absolut credibile, aflate în legătură directă cu regele Mihai, confirmă punctul de vedere exprimat în telegrama mea nr. 1575 din 31 decembrie, şi anume că abdicarea regelui a fost forţată şi că evenimentul constituie o lovitură de stat.

Toate informaţiile pe care le deţin indică că până în după-a- miaza zilei de luni, 29 decembrie, regele nu prevedea absolut deloc criza care se apropia. Acest lucru este dovedit de faptul că secretarul său particular, Mircea loaniţiu, fusese învoit să plece la Săvârşin să se căsătorească. Primul indiciu al problemelor

a fost telefonul primit de regele Mihai la Sinaia din partea dlui Groza, aflat în concediu la reşedinţa sa din Deva, care i-a cerut să vină la Bucureşti în dimineaţa zilei următoare din cauza unor „importante şi grave probleme familiale[1]'. Regelui i s-a cerut să fie însoţit de regina-mamă, pentru a putea discuta aceste probleme. Regele a încercat să afle mai multe detalii de la dl Groza, dar acesta, dacă într-adevăr îi fusese dezvăluit secretul până la acea dată, a refuzat să-i dea detalii. Familia regală a fost complet derutată de acest mesaj şi a dezbătut până târziu în noapte semnificaţia acestuia. Deşi ei ştiau că abdicarea nu era departe, nimeni nu se aşteptase la izbucnirea crizei atât de brusc în timpul sărbătorilor de Crăciun şi de Anul Nou, care în România se prelungesc de obicei până după Bobotează.

Suita regală a pornit a doua zi de dimineaţă către Bucureşti cu patru maşini şi, ajungând la capătul Şoselei Kiseleff, pe care se află palatul principesei Elisabeta, regele a observat un număr mare de soldaţi comunişti din Divizia „Tudor Vladimirescu", antrenaţi de către ruşi, înarmaţi cu arme automate uşoare şi care îşi strângeau rândurile pe măsură ce maşina regelui se apropia. La vederea regelui, au permis accesul maşinii sale, dar au barat drumul maşinilor suitei. Regele a mers mai departe până la

palatul principesei Elisabeta, pe care l-a găsit înţesat cu soldaţi din Divizia „Tudor Vladimirescu” şi a comentat faptul că are impresia că din trupe nu făceau parte doar români. Totuşi, nu am reuşit să obţin confirmarea acestei impresii.

La cinci minute de la sosirea regelui, care a avut loc la amiază, dl Groza a venit însoţit de dl Gheorghiu-Dej. Dl Groza şi dl Dej s-au apropiat de rege şi le-au cerut tuturor să plece, cu excepţia regelui şi a reginei[-mamă]. Dl Groza a stat apoi deoparte şi nu a luat parte la conversaţie. Dl Dej, stând în faţa regelui, a spus: „Au apărut evenimente noi şi grave, care necesită abdicarea imediată a Majestăţii Voastre.” Regele a cerut un răgaz de douăzeci şi patru de ore pentru a se gândi bine la această uimitoare desfăşurare a evenimentelor, la care dl Dej a răspuns că îi acordă
zece minute. După mai multe discuţii, au căzut de acord ca regele să aibă la dispoziţie o oră pentru a se gândi, dar dl Dej a adăugat că, dacă nu va semna actul de abdicare la sfârşitul termenului de o oră, e posibil să aibă loc o „baie de sânge“, de care regele ar fi responsabil. Se spune că regele a semnat actul două ore mai târziu, după care, întrebând ce să facă, a primit următorul răspuns de la Dej: „Vă admirăm şi vă simpatizăm, dar trebuie să plecaţi[11], adăugând că de acum încolo era un simplu cetăţean şi că putea să plece din ţară sau să rămână, iar dacă va pleca, va putea să ia cu el pe cine dorea.

Au fost luate toate măsurile pentru a-i împiedica pe rege şi pe toţi cei din anturajul său să comunice cu lumea din exterior. Din momentul în care regele a ajuns pe Şoseaua Kiseleff, siguranţa română a luat

toate măsurile pentru a împiedica atât familia regală, cât şi anturajul acesteia să comunice cu lumea din exterior. Legăturile telefonice din palatul principesei Elisabeta fuseseră întrerupte înainte de sosirea regelui şi atât acesta, cât şi anturajul său au fost ţinuţi sub supravegherea poliţiei, până la plecarea din România, fiindu-le interzis chiar şi să iasă cu propriile maşini, neescortaţi.

Din momentul semnării abdicării, ba mai mult, din momentul în care a ajuns pe Şoseaua Kiseleff, trupele din Divizia „Tudor Vladimirescu“ au luat măsuri rapide pentru a dezarma garda de corp a regelui şi se spune că, până în seara zilei abdicării, toate gărzile de corp au fost dezarmate şi demobilizate, iar comandantul lor a fost ţinut în arest temporar. în măsura în care se poate stabili, demobilizarea s-a desfăşurat fără să i se fi pus vreo rezistenţă, cu excepţia câtorva ofiţeri, care au protestat în momentul în care li s-au confiscat armele. Este semnificativ pentru starea generală a ţării faptul că un corp cunoscut ca fiind loial regelui a acceptat demobilizarea cu atâta calm.

După cum se pare, comuniştii trebuie să fi prevăzut lipsa de popularitate în rândul populaţiei române a pasului pe care îl luau, din moment ce şi-au dat osteneala să răspândească zvonul că regele a abdicat fie datorită dorinţei sale de a se căsători, fie pentru că fusese în conflict cu guvernul, din cauza unor chestiuni politice. Cu toate acestea, nimeni din Bucureşti nu a crezut aceste zvonuri, iar abdicarea a fost în general primită de către populaţia României drept o altă lovitură zdrobitoare pentru ţara lor, aplicată de către

asupritorii comunişti. Abdicarea a fost primită cu profundă durere, iar semnificativ pentru moralul populaţiei este faptul că nimeni nici măcar nu îndrăznea să plângă în public. Abia după trei zile au apărut agenţii comunişti pe străzi pentru a aclama republica populară.

Guvernul român nu şi-a ţinut în totalitate promisiunea de a-i permite regelui să ia cu el pe oricine dorea. Cu toate acestea, i s-a permis să îi ia cu el pe membrii principali ai anturajului său, cu excepţia lui Savel Rădulescu, după cum v-am spus înainte, considerat un personaj prea implicat politic pentru a-i fi permis să plece. Se pare că regele a fost supus unei târguieli ruşinoase referitor la ce îi este permis şi ce nu îi este permis să ia cu el, iar în cele din urmă şi-a devansat plecarea cu cel puţin douăzeci şi patru de ore, arătând iritare şi dezgust faţă de modul în care era tratat. Până la urmă, totuşi, a fost tratat cu o oarecare politeţe, fiindu-i permis să-şi părăsească ţara cu demnitate. Trenul regal a fost trimis de la Bucureşti la Sinaia, iar din Sinaia i s-a permis să plece din gara regală, unde a fost derulat, ca de obicei, covorul roşu. Totuşi, nimeni nu a avut permisiunea de a se apropia de gară în momentul îmbarcării.

După plecarea regelui Mihai, acei membri ai familiei ale căror relaţii cu comuniştii în ultimii trei ani erau bine cunoscute, precum principesa Elisabeta şi principesa Ileana de Habs- burg, şi-au aflat repede soarta. Au primit, nu din partea prietenilor lor comunişti, ci din partea poliţiei de siguranţă a Ministerului de Interne, o hotărâre judecătorească prin care erau silite să părăsească ţara în decurs de

trei zile. în cazul principesei Ileana, aceasta a fost însoţită de o notă la fel de categorică, scrisă cu creionul, din partea dlui Bodnăraş, „prietenul” său apropiat,
în care i se comunica faptul că trebuie să respecte ordinele poliţiei şi că el nu o va mai putea întâlni. în cele din urmă, totuşi, lovitura a fost puţin atenuată, din moment ce principesei Elisabeta i s-a permis să fie însoţită de anturajul său, împreună cu familiile, şi ambelor li s-a acordat puţin mai mult timp pentru a-şi aranja treburile. Cu toate acestea, este foarte probabil ca ambele să părăsească ţara în această săptămână şi am înţeles că principesa Elisabeta a fost constrânsă să predea statului vasta sa avere din România, pe care a moştenit-o de la tatăl său.

Există un puternic sentiment în România cum că plecarea regelui nu marchează doar sfârşitul unei epoci, dar şi – după cum s-au grăbit să sublinieze comuniştii – începutul unui nou stadiu în sovietizarea României, fapt care cu greu va lăsa interesele britanice neafectate. După cum a remarcat dl Groza, vor apărea mult mai multe surprize pentru aceia care nu înţeleg desfăşurarea internă a lucrurilor din ţară.

Deşi evenimentele din ultimul an au fost neplăcute pentru clasele considerate de către comunişti drept reacţionare, mă tem că lunile ce vor urma vor fi mult mai rele. Se anunţă pentru această lună un recensământ al populaţiei, care va include un inventar al fiecărui articol deţinut de către fiecare cetăţean al ţării. Având în vedere circumstanţele actuale, acest lucru nu poate însemna decât o confiscare a oricăror bunuri personale care depăşesc nivelul considerat necesar pentru un proletar.

Rapiditatea cu care revoluţia comunistă a înaintat în România pare să implice o cruzime considerabilă şi o pricinuire de suferinţă. în aceste condiţii, mi se va permite să fiu pesimist în ceea ce priveşte siguranţa oamenilor de afaceri britanici din România.

Românii, sau cel puţin cei care mi-au expus mie, sau prietenilor mei, părerile lor, au o singură consolare în situaţia de faţă, şi anume că regele a scăpat cu viaţă.

Trimit copii ale acestei depeşe către reprezentanţii Majes- tăţii Sale la Washington, Moscova, Sofia, Belgrad, Budapesta şi Atena.

R. Sarell

Dl Sarell nu dezvăluie sursele informaţiilor sale, iar descrierea abdicării forţate trebuie să fi venit de la un membru sau membri ai anturajului regelui Mihai. Acestea confirmă impresia pe care ne-am format-o, referitoare la modul în care abdicarea a avut loc.

O chestiune importantă, asupra căreia nu există nici o lămurire, este ce fel de aranjamente s-au făcut, dacă acestea au fost făcute, pentru ca regele să primească fonduri în străinătate. Asupra acestui subiect au existat multe rapoarte şi speculaţii contradictorii în presă.

G. Campbell, 14 ianuarie 2008

1 .) O copie a acestei depeşe poate merge direct la Palat, având în vedere că regele [George] şi-a exprimat interesul personal asupra acestui subiect.

2 .) Sunt de părere că această depeşă ar trebui săfie tipărită.

3 .) Mi-aş dori să putem afia şi cealaltă versiune a poveştii. Dar acest lucru este puţin probabil.

A. Watson, 19 ianuarie 1947

Sunt de acord cu punctele 1 şi 2 de mai sus.

Am cerut de la Berna să se obţină de la regele Mihai versiunea sa asupra abdicării.

G.A. Wallinger, 19 ianuarie 1948

Am păstrat o copie a acestei depeşe pentru a o arăta corespondenţilor de presă dar nu o vom publica.

[Ilizibil], 20 ianuarie 1947'

NA, FO 371/72427, R535/14/37.

1. Textul evidenţiat cu caractere cursive este, în document, scris de mână.

208. Telegrama nr. 19-A din 9 ianuarie 1948. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către George Marshall, secretarul de stat american

Secret

Primită: 9 ianuarie 1948, ora 20.27.

9 ianuarie 1948, ora 17.00

Regele Mihai, prin intermediul secretarului său particular, a cerut ca Departamentul [de Stat] să fie informat asupra planului său de a da o declaraţie prin care să anunţe faptul că abdicarea sa din data de 30 decembrie a fost forţată. După cum se pare, nu intenţionează să includă nici o declaraţie sau dezvăluire politică. înainte de acest lucru însă, Mihai doreşte ca Departamentul să fie informat şi să-i fie acordată posibilitatea de a face orice comentariu pe care l-ar considera necesar. Părerea mea este că declaraţia plănuită este oportună şi ar fi bine-venită, pentru a clarifica orice dubii care încă ar putea persista referitoare la circumstanţele abdicării.

Mihai nu s-a adresat încă elveţienilor cu privire la oportunitatea acordării declaraţiei din Lausanne şi nu

va face acest lucru până când Departamentul nu va avea posibilitatea de a reacţiona. Nu cred că Mihai aşteaptă „sfaturi*[1], dar ar dori să primească din partea Departamentului o simplă confirmare în acest sens, care să indice faptul că nu există factori politici prioritari necu- noscuţi lui, care ar face această declaraţie nepotrivită.

Secretarul particular al acestuia a mai spus următoarele: în timpul discuţiilor care au avut loc înainte ca Mihai să semneze actul de abdicare în data de 30 decembrie la ora 14.00, Groza l-a sfătuit să nu viziteze Statele Unite, pentru că acest lucru ar accentua interpretarea greşită în SUA a situaţiei din România. Când lui Mihai i-a fost prezentat actul de abdicare pregătit, el a cerut un răgaz de 24 de ore pentru a medita asupra acestuia, dar Groza i-a cerut să îl semneze imediat, fiindcă nu îşi putea asuma responsabilitatea pentru consecinţele amânării.

în ceea ce priveşte finanţele, Mihai a refuzat categoric oferta lui Groza de a primi o sumă de bani nepomenită. Lui Mihai i s-a permis să scoată din ţară bunuri personale, dar nu obiecte valoroase, cum ar fi operele de artă. A fost informat că venitul de pe urma vânzării acestora din urmă îi va fi trimis lui, dar el nu se aşteaptă să primească ceva. Aparent, capitalul său lichid în Elveţia se ridică la 50 000 de dolari americani şi 200 000 de franci elveţieni.

Nu am primit alte informaţii referitoare la planurile de viitor ale lui Mihai, cu excepţia celor menţionate mai sus.

Vincent

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

209. Telegrama nr. 20 din 10 ianuarie 1948. Edwin C. Wilson, ambasadorul american Ia Ankara, către Departamentul de Stat american

Confidenţial
Primită: 10 ianuarie 1948, 19.24.

10 ianuarie 1948, ora 16.00

Am primit o notă de la ambasadorul român referitoare la abdicarea regelui Mihai, în numele acestuia şi al succesorilor săi, în data de 30 decembrie. în notă se precizează şi faptul că în aceeaşi zi, Adunarea Naţională a acceptat abdicarea şi a votat legea prin care România a fost proclamată republică populară".

Presupun că nu se pune problema recunoaşterii şi intenţionez să iau act de notă, prin modalitatea obişnuită, în cazul în care Departamentul nu are ceva de obiectat. Vă rog să-mi telegrafiaţi.

Wilson

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

210. Telegrama nr. 17 din 12 ianuarie 1948. George Marshall, secretarul de stat american, către Edwin C. Wilson, ambasadorul american la Ankara

Confidenţial

12 ianuarie 1948, ora 18.00

Departamentul este de acord cu confirmarea de rutină a notei (a se vedea telegrama dvs. nr. 20 din 10 ianuarie). Schoenfeld a fost instruit să continue ca până acum.

Marshall

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949,

Box 7089.

211. Scrisoare din 12 ianuarie 1948 a lui G.A. Wallinger („pentru dl. Attlee"), Foreign Office, către R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti

Acces restricţionat

12 ianuarie 1948

Stimate domn,

Am onoarea de a face referire la scrisoarea secţiei dumneavoastră consulare din data de 9 decembrie[CXLIII] cu privire la anunţul de presă în care se precizează faptul că guvernul român îi va prezenta în scurt timp parlamentului o lege prin care se propune retragerea cetăţeniei acelor cetăţeni români care îşi părăsesc ţara în mod ilegal, funcţionarilor care refuză să se întoarcă în România atunci când li se cere şi românilor din străinătate care comit acte contrare obligaţiilor pe care le au faţă de stat.

în cazul persoanelor care au devenit apatrizi în urma retragerii cetăţeniei, se face de obicei apel la „principiile legii internaţionale păstrate cu sfinţenie în Protocolul privind apatridia, încheiat la Conferinţa de codificare a normelor de drept internaţional, care a avut loc la Haga în 1930 şi în care se stabilesc următoarele: dacă o persoană, după ce a ajuns într-o ţară străină, îşi pierde cetăţenia fără să obţină o alta, în cazul în care persoana în cauză este nevoiaşă sau a comis o infracţiune, statul a cărui cetăţenie a avut-o ultima oară este obligat să o reaccepte, la cererea statului în care persoana respectivă locuieşte." Se

CXLIII A se vedea documentul nr. 154 din acest volum.

invocă acest principiu indiferent dacă statul în cauză este semnatar al Protocolului sau nu, dar Guvernul Majestăţii Sale [Regelui George] nu reuşeşte întotdeauna să convingă statul în cauză să-i reaccepte pe expulzaţi. România nu a semnat Protocolul.

Noua lege propusă va duce evident la privări de cetăţenie în masă, pe motive politice, incluzând apatridia. *Odată ce Republica Română este recunoscută oficial,* trebuie să adresaţi o notă guvernului României, rezervându-vă dreptul de a le cere să primească înapoi orice persoană afectată de lege, chiar dacă a fost deja primită în această ţară ca [cetăţean] român.[1]

G.A. Wallinger

NA, FO 3 71/67248, R16534/46/37.

212. Notă din 13 ianuarie 1948 a legaţiunii române la Washington către Departamentul de Stat american

Primită: 13 ianuarie 1948, ora 12.09.

13 ianuarie 1948

Legaţiunea Republicii Populare Române îşi prezintă omagiile către Departamentul de Stat şi, potrivit dispoziţiilor guvernului său, are onoarea de a-i aduce la cunoştinţă următoarele:

în data de 30 decembrie 1947, Majestatea Sa regele Mihai a abdicat, în numele său şi al succesorilor săi, de la tronul României, renunţând pentru sine şi pentru ei la toate privilegiile pe care le deţinea ca rege al României.

1. Pasajul scris de mână a fost adăugat ulterior primei variante. în cea de-a doua variantă, acesta face parte din textul

dactilografiat.

în actul de abdicare, el declară faptul că instituţia monarhiei nu mai corespunde condiţiilor actuale din viaţa statului român, fiindcă reprezintă un impediment important în calea dezvoltării României.

în aceeaşi zi, Camera Deputaţilor, recunoscând abdicarea Majestăţii Sale Regelui Mihai I, a adoptat o lege prin care România a fost declarată republică populară, numele statului român devenind: „Republica Populară Română" (în forma sa prescurtată: R.P.R).

Conform aceleiaşi legi, până la întrunirea unei Adunări Constituante şi până la intrarea în vigoare a noii Constituţii, Camera Deputaţilor i-a ales, în data de 30 decembrie 1947, ca membri ai Prezidiului Republicii Populare Române, pe următorii: C.I. Parhon, Mihail Sadoveanu, Ştefan Voitec, Gheorghe Stere, Ion Niculi.

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

213. Telegrama nr. 127 din 13 ianuarie 1948. Waldcmar J. Gallman, ambasada americană la Londra, către Departamentul de Stat american

Primită: 13 ianuarie 1948, ora 16.16.

13 ianuarie 1948, ora 18.00

Fostul ministru român la Londra, Tilea, ne-a adus azi la cunoştinţă faptul că Mihai nu s-a întâlnit cu nici una dintre „personalităţile" române care se află în afara României de ceva timp. Mama sa a informat o cunoştinţă a domnului Tilea că Mihai nu

intenţionează pentru moment să dea nici o declaraţie oficială, deoarece speră ca mai multor susţinători de-ai lui să li se permită să părăsească România, iar guvernul elveţian i-a cerut să nu facă nici o declaraţie oficială. Regina[-mamă] Elena a adăugat totuşi că declaraţia neoficială publicată în

Journal de Geneve reprezintă o expunere corectă a evenimentelor legate de abdicare.

Gallman

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

214. Telegrama nr. 39 din 14 ianuarie 1948. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către Departamentul de Stat american

Secret

14 ianuarie 1948, ora 15.00

Secretarul particular al lui Mihai a întrebat de mai multe ori dacă a primit vreun răspuns la mesajul său din telegrama legaţiei nr. 19 din 9 ianuarie. Are Departamentul [de Stat] intenţia să răspundă?

Vincent

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

215. George Marshall, secretarul de stat american, către lega- ţiunea americană la Berna

Secret

14 ianuarie 1948, ora 19.00

Nu avem de făcut nici un comentariu referitor la

declaraţia propusă de regele Mihai. în circumstanţele de faţă, oportunitatea acestei declaraţii o vor decide negocierile sale cu guvernul elveţian.

Aş dori să vă informez că reprezentanţii regelui au furnizat legaţiunii de la Bucureşti o prezentare pe scurt a abdicării sale, cu cererea ca aceasta să fie răspândită cât mai larg posibil după plecarea în siguranţă a regelui din România.

Este în interesul SUA ca aceste informaţii să fie făcute publice la momentul potrivit, iar pentru a avea un efect cât mai puternic,

ar fi bine ca ele să fie publicate cât mai repede, deoarece avem de a face cu o nouă agresiune ruso-comunistă.

Cu toate acestea, nu am făcut publică povestea înainte de declaraţia lui Mihai sau înainte de a avea confirmarea de la acesta cum că o astfel de publicitate nu va pune în pericol interesele sale.

Marshall'

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

216. Telegrama nr. 56 din 14 ianuarie 1948. Rudolf Schoenfeld, ministrul american la Bucureşti, către Departamentul de Stat american

Primită: 24 ianuarie 1948, 22.24.

14 ianuarie 1948, ora 19.00

Principesa Elisabeta şi principesa Ileana cu soţul şi cei şase copii, însoţiţi de un grup de douăzeci de persoane (a se vedea telegrama mea nr. 17 din 5 ianuarie, ora 21.00), au plecat către Elveţia cu un tren special în data de 12 ianuarie.

Cu toate că Ii s-a permis astfel ultimilor membri ai familiei regale române să părăsească ţara, guvernul român i-a tratat cu caracteristica-i atitudine ostilă, verificând fiecare articol vestimentar în momentul împachetării, reducând limita de bagaje în ultimul moment şi punând stăpânire pe locuinţele şi pe proprietăţile acestora înainte ca grupul să plece.

Am înţeles că mai multe persoane care aveau

1. Semnătură olografa.

legături cu Curtea au fost supuse persecuţiilor. Astfel, principesei Ghica, fostă doamnă de onoare a principesei Maria şi mai târziu a regi- nei-mamă, împreună cu cei doi fraţi ai ei, din care unul este un preot în vârstă, li s-a ordonat sâmbăta trecută să-şi părăsească

1. Semnătură olografa.

casa în aceeaşi zi, tară să li se fi acordat timp pentru a-şi împacheta bunurile.

Rădulescu (vezi telegrama mea nr. 1,2 ianuarie, la amiază) se află încă în Bucureşti şi am înţeles că până acum nu a fost hărţuit.

Schoenfeld

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

217. Telegramă din 14 ianuarie 1948 a lui Louis de Monicault, ministrul Franţei la Viena, către ministerul francez al afacerilor externe

Confidenţial
Primită: 15 ianuarie 1948, ora 13.

14 ianuarie 1948, ora 19.15

Principesa Elisabeta, principesa Ileana, soţul său, arhiducele Anton de Habsburg, şi cei şase copii ai lor, precum şi o suită de 19 persoane au ajuns în noaptea aceasta la Viena cu un tren special. După câteva ore de staţionare, trenul a pornit către Elveţia, unde principesa Ileana plănuieşte să se instaleze cu familia, cel puţin provizoriu, în timp ce principesa Elisabeta intenţionează să se îndrepte în curând spre Suedia. În timpul staţionării trenului în gara din Viena, un funcţionar al casei regale a dat unui reprezentant al *Wiener Kurier,* organul de presă al forţelor americane de ocupaţie, următoarele declaraţii:

Adevăratul motiv al abdicării lui Mihai, care a fost cerută imperios de către comunişti, a fost acela că regele era ultimul obstacol constituţional în faţa recunoaşterii, „de-acum iminentă", a generalului rebelilor greci, Markos; funcţionarul a adăugat că,

atunci când a fost rechemat la Bucureşti, pe data de 30 decembrie, regele se aştepta să primească consimţământul guvernului cu privire la căsătoria sa cu principesa de Bourbon-Parma.

Mihai găsi întregul guvern aliniat la Palat, care era ocupat deja de funcţionari ai NKVD-ului român plasaţi sub comanda

unui ofiţer al Statului-Major sovietic. Preşedintele Consiliului [de Miniştri] îi declară pe scurt regelui că motive de politică externă impuneau abdicarea şi că nu exista posibilitatea unui refuz. De atunci regele şi întreaga sa familie au fost practic prizonieri ai (...) politicii române.[CXLIV]

Monicault

AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944-1949/]
7. Questions Dynastiques.

218. Scrisoare din 15 ianuarie 1948. Henri Gauquie, ministrul Franţei la Budapesta, către ministerul francez al afacerilor externe

15 ianuarie 1948

Abdicarea regelui Mihai şi opinia maghiară.

Abdicarea tânărului rege al României a stârnit puţine ecouri în Ungaria. Fără îndoială, presa a acordat ştirii locul care i se cuvenea şi a salutat naşterea noii republici democratice în termenii ditirambici la care ne puteam aştepta.

„Suprimarea monarhiei şi constituirea unei Românii republicane şi democratice, scria de exemplu *Szabad Nep,* vor înlesni progresele democraţiei române, şi, în planul politicii externe, vor permite aprofundarea şi întărirea relaţiilor

CXLIV în textul original: „Le Roi et toute sa familie furent des lors prati- quement prisonniers de la (...) politique roumaine.”

popoarelor dunărene cu România. Ungaria manifestă un interes special faţă de această transformare şi salută cu bucurie noul succes al democraţiei române.*[1]

Dar, în fapt, ungurii cunosc prea bine metodele de guvernare din această parte a Europei pentru a acorda prea multă atenţie acestei monarhii care abia mai supravieţuia. Pe de altă parte, dinastia română nu îşi câştigase cu nimic simpatia maghiară. Dacă ungurii nu simt pentru români o animozitate comparabilă celei pe care le-o inspiră cehii, dacă ei recunosc măsurile liberale luate la Bucureşti în favoarea minorităţii maghiare, se plâng totuşi că, pe plan local, autorităţile continuă să îi supună

pe compatrioţii lor la rele tratamente şi sa îi pună într-o situaţie dificilă. Recenta călătorie a domnului Dinnyes la Bucureşti nu fusese un succes complet. O schimbare de regim nu displace, deci, Budapestei, şi comuniştii nu sunt singurii care au această părere. Acesta este paradoxul naţionalismului maghiar, de a trebui să aştepte din partea unei radicalizări mai depline a situaţiei politice din Cehoslovacia şi din România o ameliorare a sorţii minorităţilor maghiare de dincolo de frontiere.

Gauquie[1]

AD, Europe l944-.../Roumanie/1944-1949/l7. Questions Dynastiques.

219. Telegrama nr. 46 din 17 ianuarie 1948. Foreign Office către legaţiunea britanică la Berna

Strict secret
Trimisă: 17 ianuarie 1947, ora 15.00.

17 ianuarie 1948

Majestatea Sa Regele [George] doreşte să-l

contactaţi în particular pe regele Mihai al României şi să aflaţi de la acesta dacă doreşte să vorbească despre abdicare, în scopul informării personale a Maiestăţii Sale.[2]

NA, 3 71/7242 7, R1038/14/G.

220. Telegrama nr. 49 din 17 ianuarie 1948. J. du Sault, ministrul Franţei la Lisabona, către ministerul francez al afacerilor externe

17 ianuarie 1948

Eventuala venire a regelui Mihai al României în Portugalia.

Poate din cauză că o bună parte a suveranilor detronaţi se află deja în Portugalia, circulă cu insistenţă zvonul că regele Mihai al României ar veni la Lisabona şi s-ar stabili aici, cel puţin provizoriu.

1. Semnătură olografa.
2. Subliniat în textul original.

Am primit asigurări, într-adevăr, dintr-o sursă bună, că unul dintre secretarii săi a ajuns de curând în ţară, unde ar căuta să închirieze o casă, tânărul fost-suveran dorindu-şi o casă destul de departe de capitală şi în consecinţă de tatăl său, care locuieşte în zonă, în Estoril.

Totuşi, regele Carol i-a făcut o vizită marţea trecută mareşalului Carmona pentru a-i cere, mi s-a spus, să îi acorde regelui Mihai permisiunea de şedere în Portugalia. De altfel, această permisiune i s-ar fi acordat.

J. du Sault'

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

221. Raport din 19 ianuarie 1948 privind conversaţia pe care Nor- man Armour ţi Walworth Barbour, din Departamentul de Stat, au avut-o cu reprezentanţii emigraţiei române Grigore Gafencu şi Carol Davila

19 ianuarie 1948

Subiect: Evenimentele politice din România. Posibila declaraţie a regelui Mihai şi dorinţa sa de a veni în SUA. Propunerea de colaborare a exilaţilor europeni cu grupurile de afaceri externe ale SUA.

Participanţi: Grigore Gafencu, fost ministru român de externe; Carol Davila, fost ministru român la Washington; Norman Armour, subsecretar de stat; Walworth Barbour [din partea] Departamentul[ui] de Sud.

în data de 19 ianuarie, subsecretarul de stat i-a primit pe domnii Gafencu şi Davila, în urma unei

1. Semnătură ologrefa.

cereri exprimate de aceştia anterior. Dl Gafencu a deschis conversaţia referindu-se la situaţia regelui Mihai. A arătat faptul că principiul dinastic nu este prea bine ancorat în România, cum e de exemplu în Marea

1. Semnătură olografa.

Britanie, dar că importanţa lui Mihai se datorează popularităţii şi admiraţiei sale aproape unanime în rândul populaţiei României, rezultat al curajoaselor sale eforturi de a rezista invaziei sovietice şi comuniste şi îngrădirii drepturilor omului. El a ridicat problema declaraţiei lui Mihai în legătură cu abdicarea sa. în opinia dlui Gafencu şi a dlui Davila, ar fi recomandabil ca Mihai să facă o simplă declaraţie în care să precizeze faptul că a fost silit să abdice de către guvernul României, care reprezintă doar o mică parte din poporul român, că guvernul, la rândul său, i-a fost impus României de către o putere străină şi că abdicarea a reprezentat un act forţat, contrar dorinţelor lui Mihai. După părerea domnilor Gafencu şi Davila, o astfel de declaraţie i-ar încuraja, pe de o parte, pe susţinătorii democraţiei din România, fără să determine poporul român să ia măsuri vădit prooccidentale, fapte care ar duce la represalii, şi, pe de altă parte, nu ar pune în dificultate SUA în menţinerea relaţiilor cu guvernul actual al României. Domnii Gafencu şi Davila au relatat că doresc să îi sugereze toate acestea regelui şi au adăugat că ei cred că o asemenea declaraţie nu ar fi rău primită de către guvernul american. Subsecretarul de stat a spus că, deşi decizia îi aparţine lui Mihai însuşi, Departamentul [de Stat] nu ar avea nici un motiv să obiecteze la o astfel de declaraţie, dar s-a întrebat dacă guvernul elveţian ar fi de acord ca declaraţia să fie făcută din Elveţia. Dl Gafencu a fost de părere că, oricum, nu era indicat ca Mihai să rămână în Elveţia, refe- rindu-se la prezenţa acolo a fostului rege Leopold al Belgiei, a regelui Juan al Spaniei şi a altor personaje regale, printre

care anumiţi membri ai familiei lui Mihai. După părerea sa, o astfel de atmosferă nu este favorabilă menţinerii prestigiului politic al lui Mihai. Dl Gafencu a spus că planul său ar fi ca Mihai să dea declaraţia prin intermediul unui jurnalist elveţian, pe cât posibil sub forma unui interviu publicat de ziarul *Journal de Geneve,* şi că declaraţia ar trebui să fie publicată doar cu puţin timp înainte de plecarea lui Mihai din Elveţia. Cât despre posibilele
destinaţii, atât Gafencu, cât şi Davila au insistat foarte mult asupra oportunităţii venirii lui Mihai în SUA. în această ţară, cred ei, Mihai ar putea trăi liniştit şi, în acelaşi timp, ar putea să se implice suficient în activităţi politice pentru a-şi menţine poziţia politică. Mai mult, ei au fost de părere că stabilirea sa în SUA, care sunt acum principalul susţinător al idealurilor democratice, ar încuraja considerabil poporul român. Şi-au exprimat convingerea că, deşi Anglia ar fi a doua opţiune potrivită pentru stabilirea lui Mihai, ar fi primit acolo mai mult datorită rangului său regal decât reputaţiei sale de apărător al libertăţii, evident cu consecinţe mai puţin dezirabile. Au cerut Departamentului să analizeze urgent autorizarea intrării lui Mihai în SUA.

Dl Armour a spus că Departamentul va analiza această chestiune şi îi va informa asupra poziţiei guvernului cât mai repede posibil. în acelaşi timp, a atras atenţia asupra anumitor dificultăţi evidente, care necesită o analiză atentă înainte de a ajunge la o concluzie. Sosirea lui Mihai ar fi însoţită de o publicitate extinsă, care la rândul ei ar putea duce la represalii în România şi ar putea accelera cursul evenimentelor de acolo. în acest caz, regelui i-ar fi

mai greu să ducă o viaţă liniştită în această ţară, aşa cum şi-au închipuit domnii Gafencu şi Davila.

Dl Gafencu a trecut apoi la chestiuni politice europene generale şi felul în care acestea îi afectează pe refugiaţii europeni, referindu-se la conversaţia sa anterioară cu subsecretarul de stat pe această temă. El a spus că, drept rezultat al conversaţiilor sale în ţară, este convins de utilitatea stabilirii unei baze pentru cooperare între organizaţiile ştiinţifice şi culturale americane preocupate de afaceri externe şi diferite grupuri de refugiaţi. După părerea sa, o astfel de cooperare ar ajuta la disciplinarea gândirii multor lideri europeni capabili, aflaţi acum în exil, şi la canalizarea eforturilor acestora către direcţia utilă a asigurării unui/unor posibile plan(uri) în vederea unor eforturi conjugate pentru o renaştere europeană, la timpul potrivit. în lipsa unei astfel de forţe unificatoare, atât dl Gafencu, cât şi dl Davila prevăd o continuare la nesfârşit a ciondănelilor meschine, atât de evidente în momentul de faţă în rândul acestor grupuri. Dacă eforturile lor ar putea fi canalizate în acest fel, s-ar putea împiedica căderea acestor indivizi capabili în defetism, pe care, spune el, l-a observat în rândul multor europeni al căror exil în această ţară a fost prelungit. Dl Gafencu a spus că a primit un consimţământ general în această privinţă în rândul unor persoane ca Allen Dulles[1], Hamilton Fish Armstrong[2], unor asociaţii precum Asociaţia pentru Politică Externă[3], Consiliul pentru Relaţii Externe[4] şi a unor diverse universităţi etc.

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

222. Scrisoare din 20 ianuarie 1948 a lui McAlpine, din Foreign Office, către Sir Alan Lascelles, secretarul personal al regelui George al VI-lea

20 ianuarie 1948

Sir Lascelles,

Anexez o copie a unei depeşe din partea însărcinatului cu afaceri la Bucureşti despre abdicarea Regelui Mihai. Am telegrafia!, conform scrisorii lui Adeane din 17 ianuarie, legaţiunii de la Berna, cerându-i ministrului Majestăţii Sale [regelui George], să obţină de la regele Mihai orice informaţii pe care acesta ar dori să le ofere Majestăţii Sale [Regelui George], Până atunci, Majesta- tea Sa [Regele George], poate, doreşte să vadă depeşele anexate.

McAlpine[5]

NA, FO 371/72427, R535/14/37.

1. Allen Dulles este fratele lui John Foster Dulles, secretar de stat american între 1953 şi 1958.
2. Hamilton Fish Armstrong, diplomat american, redactor-şef al prestigioasei reviste *Foreign Affairs* din 1928 până în 1972.
3. În textul original: *Foreign Policy Association.*
4. în textul original: *Council on Foreign Relations.*
5. Semnătură olografă.

223. Telegrama nr. 66 din 21 ianuarie 1948. John Carter Vincent, ministrul american la Berna, către Departamentul de Stat american

Secret

Primită: 21 ianuarie 1948, ora 14.02.

21 ianuarie 1948, ora 18.00

Am fost informat din surse sigure (a se vedea telegrama departamentului nr. 58 din 14 ianuarie) că

Departamentul Politic al guvernului elveţian i-a cerut regelui Mihai să se abţină de la declaraţii şi de la participarea la activităţi politice atât timp cât se află în Elveţia.

Vincent

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

224. Notă din 21 ianuarie 1948. James Marjoribanks, Foreign Office, către Geoffrey Wallinger, Foreign Office

21 ianuarie 1948

Am luat ieri prânzul cu colonelul Boxshall, care s-a întors recent de la Lausanne, unde a purtat o conversaţie privată cu fostul rege Mihai şi cu mama acestuia. Având în vedere că sunt în relaţii destul de apropiate cu unele dintre personalităţile implicate, poate vă interesează părerile mele în privinţa următorului pas care cred că trebuie făcut, cu scopul de a clarifica circumstanţele abdicării regelui pentru publicul român şi pentru lumea întreagă.

Colonelul Boxshall mi-a spus că principalul consilier al regelui în momentul de faţă este maiorul Jacques Vergotti, care era aghiotant regal la Bucureşti şi care, după cum se pare, a făcut o treabă excelentă în scoaterea familiei regale din ţară. Toţi ceilalţi membri ai anturajului regelui, cu excepţia lui Vergotti, doresc neapărat ca declaraţia despre circumstanţele abdicării, care au fost descrise în detaliu în memorandumul colonelului Boxshall,

să fie publicată imediat. Se pare că există două

obstacole în calea unei asemenea declaraţii, (a) la sosirea sa [în Elveţia], regele şi-a luat angajamentul să nu desfăşoare nici o activitate politică şi să nu dea vreun interviu, şi (b) momentan, regele este preocupat mai mult de vacanţa de schi la Davos împreună cu logodnica sa. Maiorul Vergotti este un schior pasionat.

Sunt de părere că am putea lua chiar noi iniţiativa de a-l convinge pe rege să facă o declaraţie. Această declaraţie, formulată în mod adecvat, ar reprezenta un material excelent pentru a demonstra tragicomedia guvernului român actual. Motivele abdicării regelui sunt înţelese total greşit. O mare parte a populaţiei britanice crede că acesta a abdicat din motive personale. Guvernul elveţian trebuie să înţeleagă situaţia şi sunt de părere că, dacă va fi abordat în mod adecvat, ar putea să fie de acord cu declaraţia regelui pentru a clarifica cele întâmplate. Acest lucru nu ar însemna în nici un caz implicarea în activităţi politice. Dacă, pe de altă parte, o declaraţie este imposibilă în Elveţia, regele Mihai poate oricând să călătorească, de exemplu, până la Luxembourg şi să o dea acolo. Totuşi, *ar părea* preferabil să nu facă legătura cu logodna. *Vrem să minimalizăm aspectul „monden "!*[(]

James Marjoribanks

Boxshall se va întoarce peste scurt timp în Elveţia şi, dacă e nevoie, ar putea fi folosit drept intermediar.
[ilizibil]

Cred că ne-a surprins pe noi tofi faptul că regele Mihai nu a dat încă nici o declaraţie şi eu suspectasem că elveţienii i-au interzis acest lucru. Se pare însă că interdicţia este de fapt una proprie.

1. Text adăugat ulterior (cu scris de mână) de către autor. Tot scris de mână este, în document, şi textul evidenţiat cu caractere cursive.

I-am cerut ministrului Majestăfii Sale să îl contacteze pe regele Mihai ca venind din partea regelui [George] şi să-l întrebe dacă doreşte să îi transmită ceva Majestăţii Sale [Regelui George] personal. Aceasta ne-ar putea indica modul în care regele Mihai gândeşte şi sunt de părere că ar trebui să aşteptăm un răspuns de la Berna înainte de a acţiona în orice fel. Referitor la cele menţionate mai sus, sunt de acord cu dl Marjoribanks cu privire la faptul că o declaraţie formulată de către regele Mihai în mod corespunzător ar dezvălui faptul că actualul guvern al României este doar un regim-marionetă sovietic în plus. Sunt de acord şi asupra faptului că motivele [sale] au fost înţelese greşit.

Cât despre abordarea guvernului elveţian pentru a-l determina pe regele Mihai să-şi schimbe hotărârea, prin care îşi sacrifică propriile interese, putem oare să folosim acest mod de abordare, oricât de informai am proceda, fărăsă-i aducem întâi acest lucru la cunoştinţă regelui Mihai? Nu am văzut încă memorandumul colonelului Boxshall. Sper că voi putea intra în posesia unei copii a acestuia pentru a o putea analiza. Deciziile noastre în toate aceste probleme trebuie să depindă în mare măsură de ce anume vrea să facă regele Mihai şi de gradul în care îl putem convinge să acţioneze aşa cum considerăm noi oportun. Evaluarea modului său de gândire pare să fie primul pas.

[Ilizibil]

NA, FO 371/72427, R1039.

225. Telegrama nr. 23 din 22 ianuarie 1948. Thomas Maitland Snow, ministrul britanic la Berna, către Foreign Office

Strict secret
Primită: 22 ianuarie 1948, ora 16.10.

22 ianuarie 1948, ora 15.17[CXLV]

Telegrama dvs. nr. 46.

Regele Mihai al României m-a primit ieri la Hotelul Beau Rivage din Ouchy, pe care îl părăseşte azi pentru odihnă şi sporturi de iarnă.[217]

Majestatea Sa a spus că se aşteptase ca guvernul român să îi ceară abdicarea, dar nu credea că acest lucru se va întâmpla atât de curând. Au existat motive întemeiate pentru a crede că pericolul semnării ar fi fuziunea dintre socialiştii şi comuniştii români. Majestatea Sa era de părere că mareşalul Tito, care plănuia să devină conducător al Federaţiei Statelor Balcanice, federaţie care urma să se formeze în viitor, a precipitat acţiunile guvernului român. Tito, care se întâlnise cu diferite personalităţi balcanice la sfârşitul lui octombrie în sud-vestul României, după crearea Cominformului, fusese în Bucureşti în perioada în care regele Mihai era la Londra şi a plecat cu o zi înainte de întoarcerea regelui Mihai. Majestatea Sa deţinea informaţii confidenţiale care se refereau la faptul că atunci când a fost în Bucureşti, Tito i-a reproşat nervos guvernului român faptul că nu a scăpat încă de el.

Majestatea Sa a declarat faptul că la scurt timp de la întoarcerea sa la Bucureşti, prim-ministrul român i-a cerut o audienţă şi a vorbit, într-un limbaj pe care

CXLV Telegrama a fost redactată pe 21 ianuarie, însă a fost trimisă la Londra abia în ziua următoare.

Majestatea Sa l-a considerat inadmisibil, despre necesitatea adaptării României la circumstanţele actuale. După această discuţie, regele Mihai a plecat la Sinaia pentru a-şi petrece Crăciunul. La zece zile de la întrevederea sa cu prim-ministrul român a primit cererea formală de a merge la Bucureşti neîntârziat, însoţit de regina-mamă, pentru a discuta cu prim-ministrul român „chestiuni familiale urgente[11].

Gândindu-se că ar putea avea legătură cu o cerere pe care o făcuse din Lausanne, pe drumul de întoarcere în România, cerere prin care guvernul României urma să-şi dea acordul pentru logodna sa (care a avut loc acum două luni) cu principesa Ana de Bourbon-Parma, regele şi regina-mamă au acceptat convocarea venită din partea prim-ministrului, deplasându-se către palatul din Bucureşti aparţinând mătuşii regelui. Acolo [cuvânt lipsă în documentul original] l-au primit pe prim-ministrul român. Văzând că acesta era însoţit de secretarul general al Partidului Comunist Român, Majestatea Sa şi-a dat seama că scopul întrevederii era altul. După politeţurile de rigoare, prim-ministrul i-a reamintit Majestăţii Sale de întrevederea lor care avusese loc cu zece zile în urmă şi şi-a exprimat dorinţa unei „despărţiri prieteneşti”. Majestatea Sa i-a spus că nu înţelege. Prim-ministrul i-a replicat că regele era „punctul central de rezistenţă” de care guvernul era hotărât să se debaraseze şi că Majestatea Sa înţelegea cu siguranţă faptul că privilegiile pe care guvernul României i le acordase permiţându-i să ia parte la nunta regală din Londra reprezentau o „aluzie” că el nu mai era dorit înapoi. Prim-ministrul

a scos atunci din buzunar un act de abdicare şi i-a cerut regelui să îl semneze pe loc. Regele a spus că, la urma urmelor, s-a născut român şi că trebuie să se gândească ce va face în această chestiune atât de importantă. A spus că se va întoarce la Sinaia şi se va consulta cu prietenii săi. Prim-ministrul a răspuns că acest lucru e imposibil, că regele nu putea părăsi palatul şi că trebuie să obţină semnătura sa în decurs de două ore. Regele s-a retras în altă cameră, de unde a încercat să le telefoneze consilierilor săi legali, dar şi-a dat seama că toate legăturile telefonice din palat fuseseră întrerupte. La încheierea celor două ore, s-a întors la prim-ministru şi l-a întrebat care ar fi consecinţele dacă el ar refuza să semneze actul de abdicare. Prim-ministrul a răspuns că va avea loc o vărsare de sânge şi o revoluţie. în acelaşi moment, acesta a scos un pistol, spunându-i regelui: „Vedeţi dumneavoastră, nu vreau să am aceeaşi soartă ca şi Antonescu.“ Apoi l-a dus pe rege la fereastră şi i-a arătat trenul Crucii Roşii şi ambulanţa ataşată acestuia, în aşteptare în faţa clădirii.

în aceste circumstanţe, regele a cedat. Pe de o parte, a ştiut din experienţă că nu exista posibilitatea unor discuţii rezonabile cu comuniştii; pe de altă parte, nu dorea să-şi implice ţara, prietenii şi rudele într-o vărsare de sânge.

în timp ce întrevederea era în desfăşurare, regimentul regelui, aflat la datorie în Sinaia, fusese eliberat din funcţie şi palatul din Sinaia fusese pus sub paza unor trupe române antrenate de către ruşi. Regelui şi reginei-mamă, la întoarcerea în Sinaia, li s-a interzis să comunice cu oricine şi de-abia au mai

avut timp să-şi facă bagajele. Bagajele regelui şi ale reginei-mamă nu au fost deschise la graniţă de către români, dar toate cele aparţinând suitei regale au fost răscolite, şi chiar persoanele din suită au fost dezbrăcate şi percheziţionate.

Majestatea Sa a spus că era presat să dea o declaraţie publică, în care să explice circumstanţele abdicării sale, dar era de părere că ar fi mai înţelept să nu o facă, fiindcă doar ar înrăutăţi poziţia prietenilor săi în România. A precizat faptul că ofiţerilor din regimentul său, care fuseseră eliberaţi din funcţie, li s-au dat cartele pentru alimente de o anumită culoare, la prezentarea cărora urma să le fie refuzată automat acordarea de alimente. Prin metode similare, românii care erau împotriva cauzei comuniste erau constrânşi să o îmbrăţişeze. Când am precizat faptul că acest lucru este o încălcare a acordului de la lalta, Majestatea Sa a replicat că invocase deja acest acord chiar primului guvernator militar rus care a fost numit la Bucureşti. Atunci, acesta din urmă a bătut cu pumnul în masă şi a spus că în România
autoritatea competentă pentru a interpreta acordul de la lalta era el, şi nu regele. Din acel moment, regele a refuzat timp de 6 luni să semneze orice decret sau lege. Fusese întotdeauna hotărât să abdice, decât să se supună, abdicarea sa considerând-o, în orice caz, doar o chestiune de timp. Deşi, din motivele expuse, nu dorea să dea nici o declaraţie publică, era totuşi nerăbdător ca starea lucrurilor din România să fie clar înţeleasă de guvernele Majestăţii Sale şi a Statelor Unite.

în această ultimă privinţă, Majestatea Sa a

declarat faptul că avea cele mai sumbre presimţiri referitoare la viitor. Timpul era de partea ruşilor şi, dacă aceştia nu erau provocaţi degrabă, şi soarta Europei de vest urma să fie pecetluită.

A se vedea telegrama mea imediat următoare.

NA, FO 371/72427, R1039.

116. **Telegrama nr. 24 din 21 ianuarie 1948. Thomas Maitland Snow, ministrul britanic la Berna, către Foreign Office**

Strict secret

Primită: 22 ianuarie 1948, ora 16.10.

21 ianuarie 1948

A se vedea telegrama mea precedentă.

Atât la începutul, cât şi la sfârşitul întrevederii, am fost atent să accentuez faptul că singurul motiv al vizitei mele era să îi transmit regelui Mihai un mesaj strict personal din partea regelui [George]. Regele Mihai mi-a cerut să-i mulţumesc Majestăţii Sale [Regelui George] şi să-i spun că, dacă mai sunt alte chestiuni despre care regele [George] doreşte informaţii, el i le va oferi cu plăcere.

A spus că intenţia sa este, deocamdată, de a rămâne în linişte în Elveţia. Circulă zvonuri absurde cu privire la faptul că guvernul român refuzase să aprobe nunta sa cu principesa Ana şi că abdicarea sa fusese rezultatul acestui refuz. Pentru a nu da o nuanţă

de adevăr acestor zvonuri, regele Mihai intenţionează să amâne cu câteva luni anunţarea logodnei sale.

NA, FO 3 71/7242 7, R1039.

227. Scrisoare din 22 ianuarie 1948 a lui Michael Adeane, de la Palatul Buckingham, către McAlpine, din Foreign Office

22 ianuarie 1948

Dragul meu McAlpine,[1]

îţi mulţumesc pentru scrisoarea ta din data de 20 ianuarie şi pentru copia depeşei de la Bucureşti despre abdicarea regelui Mihai.

I-am arătat-o regelui [George], care a făcut comentarii asupra modului admirabil în care aceasta a fost redactată.

Adeane

NA, FO 371/72427, R535/14/37.

228. Ciorna unei scrisori din ianuarie 1948 a lui Sir Orme Sargent, din Foreign Office, către Sir Alan Lascelles, de la Palatul Buckingham[2]

Strict secret. Privat

Cu siguranţă aţi citit telegramele nr. 23 şi 24 de la Berna, în care sunt expuse conversaţiile pe care Snow le-a avut cu regele Mihai al României.

Din aceste telegrame reiese un lucru pe care îl supun atenţiei dumneavoastră; v-aş fi foarte recunoscător pentru părerea dumneavoastră. Lipsa unei declaraţii publice din partea regelui Mihai cu privire la abdicarea sa forţată a fost atât surprinzătoare,

1. în textul original: „My dear McAlpine”.

2. Deşi nu a fost datat, documentul trebuie să fi fost redactat între 22 şi 27 ianuarie 1948 (fapt care reiese din context). Este foarte probabil ca scrisoarea să nu fi ajuns la destinatar, fiind anulată în 28 ianuarie (vezi notele scrise de mână la sfârşitul documentului).

cât şi jenantă, din punct de vedere politic. V-aţi dat seama poate, din ziare, că plecarea sa a fost prezentată publicului într-o lumină greşită. O declaraţie formulată cu grijă şi cu demnitate, cu privire la adevăratele motive şi circumstanţe ale detronării sale (care probabil trebuie făcută în afara Elveţiei, fiindcă am înţeles că regele şi-a luat angajamentul faţă de autorităţile elveţiene de a se abţine de la activităţi politice atâta timp cât se află în Elveţia), nu ar ajuta doar la înlăturarea poveştilor „mondene" care au fost răspândite, dar ar fi foarte utilă pentru a scoate la iveală tragicomedia guvernului român actual. Mai mult, se mai crede că diversele grupuri de emigranţi politici români, care sunt, ca de obicei, în totală dezorganizare, ar putea să ajungă la cel puţin un numitor comun, dincolo de interesele facţionale, dacă regele s-ar hotărî să dea o declaraţie adecvată în sensul sugerat. în sfârşit am avut indicii asupra faptului că fostul rege Carol ar încerca să profite de această situaţie confuză; orice l-ar putea stăpâni ar fi bine-venit. Totuşi, una este să primim o astfel de declaraţie, şi total alta să îl sfătuim pe regele Mihai să o facă. Analizăm implicaţiile politice ale unui astfel de pas, care, în orice caz, ar fi cel mai bine să fie făcut, dacă va fi făcut, în cooperare cu americanii. Decizia finală trebuie, desigur, să îi aparţină doar regelui Mihai însuşi şi am dubii destul de mari, în momentul în care scriu, că ar fi potrivită orice aluzie adresată acestuia de către Washington şi Londra. Tocmai asupra acestui punct v-aş fi recunoscător dacă mi-aţi expune părerea dvs.

Nu cred că e nevoie săfaceţi mai mult decât să

citiţi această ciornă. Personal, nu prea văd rostul trimiterii acestei scrisori. Este evident faptul că regele Mihai NU) doreşte să facă nici o declaraţie publică. El se cunoaşte bine şi are motivele sale întemeiate pentru această tăcere. Sunt de părere că dorinţele sale ar trebui respectate. Dacă încercăm să-l influenţăm să acţio-

1. Majuscule subliniate în textul original.

neze contrar părerii sale şi dacă, prin consecinţă, nu reuşeşte să stoarcă mai mulţi bani de la guvernul român, s-ar putea să se apeleze la noi pentru a-l ajuta financiar.[CXLVI]

[Ilizibil,] 27 ianuarie 1948

Sunt de acord. Nu mi se pare necesar să-i trimitem această scrisoare lui Sir A. Lascelles.

[Ilizibil,] 28 ianuarie 1948

Suspendaţi [trimiterea telegramei].

[Ilizibil,] 28 ianuarie 1948

NA, FO 371/7242 7, R1053.

229. Notă din 3 februarie 1948. Departamentul de Stat către legaţiunea română la Washington

3 februarie 1948

Departamentul de Stat confirmă primirea notei nr. 53 din 13 ianuarie 1948 din partea legaţiunii Republicii Populare Române, prin care informează

CXLVI în textul original: „If we try to sway him against his own judgement and if, as a consequence, he fails to squeeze more cash out of the Rouma- nian Govt., we may be eventually called upon to help him financially.”

Departamentul că Majestatea Sa Regele Mihai I a abdicat în data de 30 decembrie 1947, că la aceeaşi dată a fost proclamată Republica Populară Română şi că un prezidiu a fost învestit cu autoritate până la intrarea în vigoare a noii constituţii.

NARA, RG 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089.

230.Telegrama nr. 47 din 4 februarie 1948. G.A. Wallinger, din Foreign Office, către R. Sarell, legaţiunea britanică la Bucureşti

4 februarie 1948

Stimate domn,

Trebuie să vă informez că depeşa dvs. nr. 9 din 8 ianuarie despre abdicarea regelui Mihai a fost citită cu mare interes în departamentul nostru. Depeşa i-a fost prezentată Majestăţii Sale Regelui [George], care a făcut comentarii asupra modului admirabil în care aceasta a fost redactată.

G.A. Wallinger

NA, FO 371/72427, R535/14/37.

231.Telegrama nr. 15/EU din 7 februarie 1948. Georges Uhlrich, consulul francez la Cluj, către Georges Bidault, ministrul francez al afacerilor externe

7 februarie 1948

Repercusiunile abdicării regelui la Cluj

Abdicarea regelui şi proclamarea republicii, care au survenit la doar câteva zile de la întoarcerea de la Londra, unde multă lume dorea să vadă semne de îmbunătăţire ale relaţiilor dintre Coroană şi guvern,

nu au trecut fără a face vâlvă la Cluj, unde, fără a-şi face iluzii asupra viitorului dinastiei, unele medii nu se aşteptau încă de pe acum la o schimbare de regim. Au făcut vâlvă şi la ţară, unde regele se bucura de multă simpatie tradiţională din partea ţăranului român, spre deosebire de muncitorul din oraşe, în general maghiar.

E drept, toată lumea îşi dădea seama de contradicţia dintre sistemul de democraţie populară şi instituţia monarhică menţinută de guvernul Groza până în prezent din motive de pur oportunism. Dar, deşi se prevedea abolirea monarhiei pe termen mai lung sau mai scurt, se observa de asemenea că aceasta supravieţuise mai mult de trei ani de la Eliberare. Nu se întorsese

regele de la Londra, unde mulţi îl crezuseră plecat pentru totdeauna? înseamnă deci că i se garantase locul pe tron pentru încă câteva luni, dacă nu chiar câţiva ani. Şi de aici încolo, cine ştie? Scurgerea timpului, jocul atomilor chiar, ar duce probabil la o răsturnare de situaţie, o recuperare în extremis, poate, a Coroanei române în locul celei greceşti.

Astfel gândeau mediile burgheze, câţiva ţărani bogaţi cu averi compromise, clerul, notarii din sate şi magnaţii de modă veche cu raglane cadrilate şi ghetre cu nasturi care, în moleşeala generală a unei populaţii gata să aclame alternativ – fără a înţelege nimic – orice regim, cu condiţia să fie lăsată să îşi vadă de ale ei, îndrăzneau încă să mărturisească în taină dăinuirea unui vechi sentiment de afecţiune pentru un suveran fotogenic, onest, continuator bine intenţionat al unei instituţii regale peste care poznele tatălui său au aruncat un văl de libertinaj, de notorietate scabroasă, dar mondială, la care oamenii

sunt întotdeauna sensibili – chiar şi atunci când suferă şi mai ales atunci când nu li se acordă nici o importanţă.

Lipsit brusc de ultimele sale speranţe, elementul monarhist s-a ascuns într-un cotlon, doar un geamăt scăpat cu bună ştiinţă la trecerea unei urechi binevoitoare şi de preferinţă occidentală dovedindu-i, din când în când, existenţa. în acest timp, tabăra adversă – formată în principal din proletariatul maghiar – s-a lansat dintr-odată într-un dans al scalpului.

Dacă atitudinea conservatorilor furtivi nu oferă un spectacol prea frumos, nici cea a ucenicilor marxişti nu este cu nimic mai bună. Presa, demagogică şi ignorantă, capabilă doar de a flata instinctele primare ale poporului şi incapabilă – deoarece înţelesul său îi scapă cu desăvârşire – să îi inculce simţul idealului republican, al noilor responsabilităţi civice, se lansează în atacuri dure. La instrucţiunile Bucureştiului, a căror mărturie este sincronizarea articolelor, jurnalele celebrează deci divorţul caprei de varză[CXLVII], denigrând din plin o dinastie ale cărei merite
le lăuda cu puţine săptămâni în urmă. Şi, în exerciţiul grosier de a spune ceva, ei au dobândit fără ucenicie tehnica lovirii adversarului căzut la pământ[CXLVIII] şi a loviturii care face mai mult rău decât bine[CXLIX], singura tehnică de lovitură de stat pe care aceşti gazetăraşi ai lui Offenbach o pot concepe.

CXLVII În textul original: „Ies joumaux celebrent donc le divorce de la chevre et du chou.“

CXLVIII în textul original: „coup de pied de l’âne“, cu referire la fabula lui La Fontaine *Le Lion devenu vieux* (n.tr.).

CXLIX în textul original: „pave de l’ours“, cu referire la fabula lui La Fontaine *L ’Ours et l’Amateur de Jardins* (n.tr.).

Dar ce importanţă au legăturile pe care câteva spirite critice rare le-ar putea stabili între tonul actual şi articolele precedente ale unei prese care, chiar dacă oferea odinioară, ocazional, un elogiu discret al instituţiilor republicane, se abţinuse totuşi până acum de la orice critică directă adusă Coroanei? Nu este vorba, cu preţul atacurilor violente la adresa dinastiei şi chiar la persoana regelui, de a lămuri mulţimile şi de a le prezenta crearea republicii drept condiţia *sine qua non* a evoluţiei democratice, garanţia păcii şi a colaborării amicale cu republicile populare vecine, măsura indispensabilă pentru înflorirea economică a ţării? Iată de ce jurnalele prezintă pe larg avantajele unei republici independente şi virtuoase, în comparaţie cu o monarhie coruptă şi supusă capitalismului şi imperialismului străine. Nu ar putea exista, susţin ei, fericire şi progres social decât în sânul unei republici democrate şi populare.

într-un editorial din data de 2 ianuarie, dar apărut în realitate pe 31 decembrie, adică chiar a doua zi de la proclamarea republicii, *Igazsăg,* organul partidului comunist, scrie:

„Abdicarea regelui şi lichidarea monarhiei au îndepărtat din calea dezvoltării istorice a ţării obstacolul care se împotrivea avântului evoluţiei noastre democratice şi populare. în anul centenarului marilor mişcări revoluţionare şi războaielor pentru independenţă ale popoarelor europene, splendide perspective de progres ni se deschid nouă, precum şi vecinilor noştri eliberaţi.[11]

Alte jurnale merg mai departe în enumerarea acestor splendide perspective. Astfel, *Vilâgossâg,*

jurnal oficial al Uniunii Populare Maghiare, scria, la data de 5 ianuarie: „Republica populară oferă noi posibilităţi muncitorilor ţării. Ea consolidează şi garantează rezultatele obţinute până acum. Ea reprezintă pentru reacţia disimulată în diverse organizaţii pierderea unei noi bătălii şi va avea ca efect ralierea maselor care încă ezită şi determinarea lor să colaboreze cu noi la reconstrucţia ţării. Republica populară va da claselor muncitoare un nou avânt, căci este forma de guvernare care i se potriveşte cel mai bine şi corespunde cel mai bine intereselor sale. Republica Populară înseamnă consacrarea păcii; ea pavează calea unei colaborări din ce în ce mai strânse cu popoarele Uniunii Sovietice şi garantează dezvoltarea paşnică a democraţiei noastre[11].

Cui îi datorează ţara toate aceste avantaje? Răspunzând la această întrebare, *Igazsăg* din 2 ianuarie constată că „satelitul oprimat care nu era, cu câţiva ani în urmă, decât un stat semicolonial a fost eliberat definitiv de către glorioasa Rusie, simbolul tuturor libertăţilor”.

Pentru *Vilăgossâg,* republica reprezintă o victorie a guvernului şi a partidelor sale democratice, mai ales a Partidului Comunist. „Munca plină de înţelepciune şi de mare anvergură a guvernului nostru – scrie jurnalul maghiar în editorialul din 5 ianuarie – ne face unul dintre cele mai frumoase cadouri de Anul Nou: republica populară. Ea este rodul atitudinii politice conştiente revoluţionare, prevăzătoare şi întotdeauna vigilente, care caracterizează guvernul nostru democratic, şi înainte de toate Partidul Comunist.”

Potrivit deputatului maghiar Kos, proclamarea republicii „fără vărsare de sânge" marchează rezultatul muncii perseverente a militanţilor progresişti ai democraţiei populare (discursul deputatului Kos Károly, reprodus în numărul din 7 ianuarie al publicaţiei *Világosság).*

Nu putem aprinde tămâie la un idol nou fără a-l sparge înainte pe cel vechi. Cum majoritatea poporului român păstra sentimente de ataşament faţă de monarhie, jurnalele nu se puteau limita la simpla slăvire a noii forme de stat. Au ajuns deci, purtate de val, să denigreze, ba chiar să târască prin noroi persoana regelui, recurgând în acest scop la termeni care nu îi lasă reci nici măcar pe republicanii sinceri. Nevoile momentului le dictează atacuri pe care spiritele occidentale le pot considera bizare. Astfel, *Igazság,* în numărul din 5 ianuarie, scria: „în timp ce desprindem de pe pereţi mii de portrete ale regelui, ne gândim la ceea ce a fost, în realitate, acest suveran care, cu orice ocazie, avea pe buze termeni poetici precum «poporul meu» şi «iubiţii mei ostaşi». De poporul său nu-i păsa nici cât negru sub unghie. Pentru el, «poporul său» putea să zacă în ignoranţă, să fie decimat de boli şi să fie ciuruit de gloanţe dacă îşi permitea să se revolte. Regele nu făcea nimic pentru «poporul său»... Şi soldaţii nu erau «iubiţi» decât în discursuri; în realitate, nu punea nici un preţ pe viaţa lor. Din partea lui, stomacul soldatului putea să sufere de foame, trupul său să fie mâncat de păduchi, picioarele să-i iasă din bocancii rupţi şi uniformele să nu fie decât nişte zdrenţe... în loc să ridice spitale şi biserici, el construia închisori unde erau zvârliţi cei mai buni fii ai noştri. Soldaţii care

depuseseră jurământ să apere patria erau folosiţi de rege pentru a apăra, contracost, interese străine. Vorbea de dragoste dezinteresată pentru patrie, dar el, el era cel mai bogat dintre cei bogaţi.“

Tonul celorlalte jurnale din Cluj nu este cu nimic mai prejos în ceea ce priveşte vehemenţa. Şi ele acuză monarhia de a fi cultivat în mod sistematic obscurantismul, de a fi generat sărăcie, de a fi oprimat clasa muncitoare şi de a se fi făcut vinovată de nenumărate crime. în opinia lor nu e de mirare această stare de fapt, deoarece adevăratul reprezentant al regimului Mihai de Hohenzollem-Sigmaringen nu a considerat niciodată România ca fiind patria sa adevărată, ci doar ţara unde avea misiunea
de a-i proteja pe bancherii, capitaliştii şi marii proprietari funciari, exploatatori ai poporului (*Vilâgossâg,* 9 ianuarie).

Dar, în timp ce erau înainte de toate reprezentanţi ai intereselor străine, regii României nu şi-au neglijat totuşi propriul avantaj material. Sosit în 1867 cu pantalonii lustruiţi şi roşi, regele Carol I nu a întârziat să devină cel mai mare proprietar funciar din ţară şi să pună mâna pe întreprinderile principale şi pe băncile mari. Nici succesorii săi nu s-au dovedit a fi mai puţin lacomi: „astfel, dinastia a crescut, a prosperat, s-a îmbogăţit pe seama poporului care asuda sudori de sânge, şi a colaborat cu exploatatorii cei mai abjecţi ai poporului: imperialiştii străini şi capitaliştii jefuitori locali” *(Igazsâg,* 11 ianuarie 1948). România, care la începutul regimului lui Carol I fusese exploatată cu neruşinare de către bancherii germani, emisari ai lui Bismarck, nu a întârziat să

devină, cu precădere în timpul lui Ferdinand, prada „cavalerilor industriei capitalului internaţional, a aventurierilor fără scrupule, care ştiau că au dat peste o ţară bogată, unde se găsea mână de lucru pentru o nimica toată şi unde jaful se bucura de protecţia regelui. «Experţii» englezi, americani, francezi, elveţieni şi germani au încheiat cu Ferdinand cele mai bune afaceri din viaţa lor, în timpul unor orgii cu şampanie şi caviar” *(Igazsâg,* 19 ianuarie).

Presa nu se înfrânează de la a denunţa casa de Hohenzol- lem-Sigmaringen; ea atacă în acelaşi timp principiul monarhic şi se dedă la acuzaţii de fond împotriva tuturor fostelor case regale balcanice: regii Bulgariei aparţineau „dinastiei de aur şi sânge”; prin „speculaţiile şi afacerile lor sordide, ei aduseră această ţară la marginea prăpastiei”; domnia lui Karagheorghevic fu „un flagel pentru poporul sârb”. Regele George al Greciei era „călăul încoronat al poporului grec”, în timp ce regele Paul rămâne „lacheul slugarnic al imperialismului anglo-american”. Ahmed Zogu, „dictatorul Albaniei şi servitorul lui Mussolini”, era „pandurul” poporului său, care, sub domnia sa, trăia sub opresiune şi în cea mai mare ignoranţă *(Igazsâg,* 16 ianuarie).

„Aceşti oameni erau cu toţii inamicii poporului al cărni sânge îl sugeau“, întăreşte *Vilâgossăg* în numărul din 22 ianuarie. „Iată de ce plecarea lui Mihai de Hohenzollem-Sigmaringen este salutată nu doar de poporul român, ci şi de toate popoarele balcanice, de toate forţele democrate din lume, ca un eveniment ce marchează sfârşitul unei sumbre epoci de exploatare şi de intrigi, care dusese la aventuri

războinice", încheie *Igazsăg* din 16 ianuarie.

Momentan, spiritele s-au mai calmat. Totuşi, presa face încă aluzie la „vremurile funeste ale monarhiei care a apus pentru totdeauna", pentru a scoate în evidenţă avantajele noului regim *(Igazsăg,* 24 ianuarie).

Pe de altă parte, jurnalele reiau din când în când acuzaţiile personale la adresa dinastiei şi reproduc datele furnizate de guvern, despre averea fostului suveran, reprezentat ca fiind cel mai mare capitalist şi proprietar de pământuri din regat.

G. Uhlrich'

AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

232.Telegrama nr. 763 din 16 februarie 1948. Henri Lucien Bonnet, ambasadorul Franţei Ia Washington, către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 20 februarie 1948, ora 16.

16 februarie 1948

Conform Departamentului de Stat, fostul rege Mihai nu a solicitat până în prezent viză de intrare. S-a mulţumit să transmită întrebarea autorităţilor americane, care nu au luat încă nici o decizie cu privire la acest subiect, dacă autorizaţia de a se îndrepta către Statele Unite i-ar fi eventual acordată.

Bonnet

AD, Europe 1944-.../Roumanie/l944-1949/17.

Questions Dynastiques.

1. Semnătură ologrefa.

233. Telegrama nr. 70 din 18 februarie 1948. Henri Hoppenot, ambasadorul Franţei la Berna, către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 19 februarie 1948, la amiază.

18 februarie 1948

Regele Mihai al României, însoţit de regina[-mamă] şi de şapte persoane din suita sa, a cărei componenţă o voi transmite Departamentului prin poştă mâine, îmi cere o viză dublă de tranzit pentru Franţa pentru a merge în Statele Unite.

De la Lausanne, el se va îndrepta către Luxembourg, apoi la Paris, unde doreşte să se oprească 3 sau 4 zile înainte de a se îmbarca la 5 martie pe Queen Elizabeth.

V-aş fi recunoscător dacă mi-aţi aduce la cunoştinţă dacă pot acorda vizele cerute.

Hoppenot

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

234. Telegrama nr. 49 din 18 februarie 1948. Thomas Maitland Snow, ministrul britanic la Berna, către Foreign Office

Important. Acces restricţionat
Primită: 18 februarie 1948, ora 12.13.

18 februarie 1948, ora 11.34

Aghiotantul regelui Mihai al României m-a înştiinţat că va trece pe la mine în următoarele două zile pentru a ne cere vize de tranzit pentru rege, regina-mamă şi şapte persoane din suită, pentru a se

putea îmbarca pe vaporul Queen Elizabeth, care ridică ancora pe data de 5 martie din Southampton. Vizele pentru Statele Unite le-au fost de deja acordate şi biletele sunt rezervate.

Voi acorda vizele în momentul în care mi se va cere acest lucru.

Vă rog să-l informaţi pe rege[le George],

NA, FO 371/72427, R2288.

235. Telegrama nr. 51 din 19 Februarie 1948. Thomas Maitland Snow, ministrul britanic la Berna, către Foreign Office

Acces restricţionat

Primită: 19 februarie 1948, ora 18.10.

19 februarie 1948

Telegrama mea nr. 49 din 18 februarie. Familia regală română. Astăzi am acordat nouă vize.

Aghiotantul a declarat că suita va pomi spre Southampton imediat după sosirea sa în Marea Britanie, în data de 4 martie. Plănuiesc să rămână o lună în Statele Unite şi apoi să se întoarcă aici.

Vă rog să-l informaţi pe rege[le George].

NA, FO 3 71/7242 7, R2408.

236. Notă din 19 februarie 1948 a unui funcţionar din Foreign Office către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

19 februarie 1948

Poate vă interesează informaţia pe care am primit-o de la Berna, şi anume că regele Mihai al României intenţionează să călătorească la New York cu vaporul Queen Elizabeth, cu plecare din Southampton pe data de 5 martie. Acest lucru ar însemna, deci, că va trebui să vină aici pentru a se îmbarca pe Queen

Elizabeth. Ministrul din Berna îi va acorda vizele când i se va solicita acest lucru. încercăm să aflăm cât timp va petrece aici înainte de a se îmbarca pe Queen Elizabeth.

NA, FO 3 71/72427, R2288/14/3 7.

237. Telegrama nr. 387 din 19 februarie 1948. Henri Hoppenot, ambasadorul Franţei la Berna, către ministerul francez al afacerilor externe

19 februarie 1948

Sejur în Franţa al fostului rege al României.

în continuare la telegrama mea nr. 70 expediată prin curier pe data de 18 februarie, am onoarea de a transmite ataşat

Departamentului lista persoanelor care îl vor însoţi pe fostul rege Mihai al României în călătoria sa în Statele Unite.

Fostul suveran îşi propune să plece din Elveţia pe 25 februarie, via Basel-Strasbourg, către Luxembourg, unde va rămâne două sau trei zile la Alteţa Sa Marea Ducesă, mătuşă a principesei Ana de Bourbon-Parma. Nu va fi însoţit în această călătorie decât de aghiotantul său, comandantul Vergotti. Vor merge mai apoi la Paris, unde vor ajunge în principiu pe 28 februarie.

Regina-mamă Elena trebuie să meargă mai întâi la Roma pe data de 22 februarie. La întoarcerea sa, ea va merge direct la Paris pentru a se întâlni cu fiul său.

Ceilalţi membri ai suitei fostului suveran se vor îndrepta şi ei direct spre Paris, de la Lausanne, pe 27 sau 28 februarie, unde îl vor aştepta pe rege şi vor pleca în principiu împreună, pe 2 sau 3 martie, către

Londra, pentru a se îmbarca la Southampton pe 5 martie pe pachebotul Queen Elizabeth.

I-aş fi recunoscător Departamentului dacă m-ar înştiinţa dacă sunt autorizat să eliberez persoanelor în cauză vizele cerute.

1. Mihai I, regele României, născut la Sinaia, România, la 25.10.1921, nr. paşaport 888, diplomatic, eliberat la Bucureşti la 2.1.1948.
2. Elena, regina-mamă a României, născută la Atena, Grecia, la 3.5.1896, nr. paşaport 881, diplomatic, eliberat la Bucureşti la 2.1.1948.
3. Generalul Petre-Lazăr Constantin, aghiotant al Majestăţii Sale Regelui, născut la Bucureşti, România, la 24.10.1896, nr. paşaport 34402, simplu, eliberat la Bucureşti la 1.1.1948.
4. Comandantul Vergotti Jacques, aghiotant al Majestăţii Sale Regelui, născut la Luciu, România, la 23.3.1915, nr. paşaport 707, diplomatic, eliberat la Bucureşti la 6.3.1947.
5. Negel Dumitru, fost mareşal al curţii, născut la Giurgiu, România, la 27.1.1890, nr. paşaport 34405, simplu, eliberat la Bucureşti la 2.1.1948.
6. Catargi Elena Nelly, damă de onoare a Majestăţii Sale Reginei[-mamă], născută la Bucureşti, România, la 20.1.1896, nr. paşaport 34489, simplu, eliberat la Bucureşti la 1.1.1948.
7. loaniţiu Mircea, secretar particular al Majestăţii Sale Regelui, născut la Bucureşti, România, Ia 27.9.1921, nr. paşaport 69, diplomatic, eliberat la Bucureşti la 11.4.1944.
8. loaniţiu Rodica, soţia, născută la Bucureşti, România, la 29.11.1927, nr. paşaport 69, diplomatic, eliberat la Bucureşti, la 11.4.1944.

9. Ioaniţiu Nicolae, fratele secretarului, născut la Bucureşti, România, la 31.10.1916, nr. paşaport 34403, simplu, eliberat la Bucureşti, la 1.1.1948.
10. Bianu Eugen, insp. poliţie, născut la Făget, România, la 7.11.1888, nr. paşaport 441, diplomatic, eliberat la Bucureşti la 20.11.1948.'
11. Schopp Konrad, camardiner, născut la Sibiu, România, la 21.10.1910, nr. paşaport 34415, simplu, eliberat la Bucureşti la 2.1.1948.
12. Schopp Anna, cameristă, născută la Sibiu, România, la 3.5.1925, nr. paşaport 34415, simplu, eliberat la Bucureşti la 2.1.1948.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

238. Telegrama nr. 96 din 20 februarie 1948. Foreign Office către legaţiunea britanică la Berna

Important. Acces restricţionat

20 februarie 1948

A se vedea telegrama dvs. nr. 49 din 18 februarie. Regele Mihai.

1. Greşeală în original (20.11.48). Corect: 02.01.48.

Vă rog să ne telegrafiaţi orice informaţie referitoare la perioada pe care regele Mihai intenţionează să o petreacă în Statele Unite şi în Marea Britanie.

NA, FO 3 71/72427, R2288/14/3 7.

239. Scrisoare din 20 februarie 1948 a lui John Henniker, secretarul particular al lui Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Sir Alan Lascelles, secretarul particular al regelui George

20 februarie 1948

Dragul meu Lascelles,[1]

Ministrul Majestăţii Sale la Berna a telegrafiat informân- du-ne că regele Mihai al României s-a hotărât să călătorească cu vaporul Queen Elizabeth până în Statele Unite, cu plecare din Southampton pe data de 5 martie. El va fi însoţit de regina-mamă, împreună cu o suită de şapte persoane.

Am aflat din surse ale „emigraţiei" române faptul că grupul plănuieşte să rămână între patru şi şase săptămâni în Washington, dar vă vom ţine la curent cu noi informaţii de îndată ce le aflăm. Intre timp, poate doreşti să-l informezi pe rege[le George] că regele Mihai intenţionează să treacă prin Marea Britanie la începutul lui martie.

John Henniker[2]

NA, FO 371/72427, R2408.

1. în textul original: „My dear Lascelles".
2. Semnătură olografa.

240. Scrisoare a lui Sir Alan Lascelles, secretarul particular al regelui George, către John Henniker, secretarul particular al Iui Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

23 februarie 1948

Dragul meu Henniker,[CL]

îţi mulţumesc pentru veştile despre regele Mihai al României din scrisoarea ta din 20 februarie. Ţi-aş fi recunoscător dacă m-ai putea anunţa când vei afla noutăţi.

Lascelles[CLI]

NA, FO 3 71/72427, R2408/14/3 7.

241. Notă olografă din 25 februarie 1948 a lui John Henniker, secretarul particular al lui Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

25 februarie 1948

Am fost informat zilele trecute de către o persoană care ţine legătura cu anturajul regelui Mihai că acesta intenţionează să dea o declaraţie fie la Paris, în drumul său către Statele Unite şi ulterior în Statele Unite, fie doar în Statele Unite. A menţinut tăcerea în Elveţia din respect pentru rezervele elveţienilor.

Henniker

NA, FO 3 71/7242 7, R2408.

CL în textul original: „My dear Henniker*[1].
CLI Semnătură olografă.

242. Telegrama nr. 97 din 28 februarie 1948. Henri Hoppenot, ambasadorul Franţei la Berna, către ministerul francez al afacerilor externe.

Urgent
Primită: 28 februarie 1948, ora 15.40.

28 februarie, ora 13.06

Renunţând la călătoria sa la Luxembourg, regele Mihai al României va pleca din Lausanne la 29 februarie, îndreptându-se direct spre Paris.

Comunicarea prescrisă de telegrama dumneavoastră nr. 135 îi va fi adusă la cunoştinţă astăzi. Va fi cu atât mai oportună cu cât am aflat în cursul serii de ieri, din sursă foarte sigură, că regele avea intenţia de a da, în timpul trecerii sale prin Franţa, o declaraţie asupra circumstanţelor abdicării sale.

La sosirea în Elveţia, guvernul federal îi ceruse să îşi ia angajamentul de a se abţine de la orice manifestare de acest gen în timpul sejurului său pe teritoriu elveţian.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/I944-1949/17.

Questions Dynastiques.

243. Scrisoare din 27 februarie 1948 a lui John Henniker, secretarul particular al lui Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către Sir Alan Lascelles, secretarul particular al regelui George

27 februarie 1948

Dragul meu Lascelles,[1]

Referitor la scrisoarea ta din data de 23 februarie, ministrul din Berna al Majestăţii Sale [Regelui

1. în textul original: „My dear Lascelles[11].

George] ne-a informat acum că a acordat nouă vize fostului rege al României şi familiei sale în data de 19 februarie. Aghiotantul regelui Mihai a declarat că suita sa va pomi spre Southampton imediat după

1. în textul original: „My dear Lascelles[11].

sosirea în Marea Britanie, pe 5 martie, şi că suita regală plă- nuieşte să rămână în Statele Unite timp de o lună şi apoi să se întoarcă la Berna.

John Henniker[CLII]

NA, FO 371/72427, R2408/14/37.

244. Telegrama nr. 63 din februarie 1948. Legaţiunea britanică la Bucureşti către Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Am onoarea să vă transmit anexat un raport ce conţine un rezumat al principalelor evenimente politice din România din anul 1947. Pentru acest studiu extrem de folositor al evenimentelor îi sunt recunoscător dlui Ivor Porter, până de curând secretar doi al acestei legaţiuni.

Anul 1947 s-a încheiat, într-adevăr, într-o notă descurajatoare, cu puţine posibilităţi de protecţie adecvată a intereselor britanice şi fără speranţa de a reînvia în viitorul apropiat principii democratice adevărate în viaţa României. Comuniştii erau bine stabiliţi la putere, exploatând şi sărăcind această ţară, care aproape că a devenit o colonie rusească, conform principiilor imperialiste sovietice aprobate. Era absolut evident faptul că slăbirea acestui regim autocratic, sau posibilitatea schimbării sale, trebuia să depindă de evenimentele care aveau loc în afara României, şi nu de eforturile latente ale opoziţiei existente în ţară. Este adevărat că spiritul opoziţiei este încă viu, dar ar fi fost necugetat din partea lui să îşi ridice capul doar pentru a-I pierde.

La sfârşitul anului, legaţiunea semăna cu o insulă vestică într-o mare din est, iar sarcinile personalului

CLII Semnătură olografă.

nostru deveniseră tot mai delicate, dificile şi lipsite de orice farmec. Virtuţi precum răbdarea, indulgenţa şi înţelegerea începuseră să se erodeze rapid. De fapt, mai degrabă era vorba de a sta faţă în faţă cu ei, de a zâmbi forţat şi de a suporta totul fără să avem posibilitatea de a

răspunde atacurilor şi bazându-ne doar pe multă răbdare şi pe doze mari de umor. Deveniserăm pur şi simplu un post de ascultare şi speram ca măcar să îi putem deranja puţin.

[Ilizibil]

Rezumatul evenimentelor politice din anul 1947

1. Comunizarea României, care a caracterizat anul 1946, a continuat într-un ritm mai alert în decursul anului care a urmat. Cu excepţia valului obişnuit de arestări, primăvara lui 1947 a fost relativ liniştită, Partidul Comunist lingându-şi rănile pe care le-a suferit prestigiul său la alegerile din noiembrie; vara, totuşi, a fost marcată de o adevărată schimbare de politică, având scopul de a intimida mai degrabă decât de a convinge oamenii, iar în timpul toamnei şi la începutul iernii s-au cules roadele acestei politici, sub forma suprimării oricărei forme de opoziţie şi a unei lovituri de stat împotriva regelui, lovitură care nu a întâmpinat o rezistenţă efectivă.

2. Alegerile din noiembrie 1946, deşi au fost măsluite, pentru a arăta o victorie covârşitoare a blocului guvernamental, indicaseră de fapt de cât de

puţini adepţi se bucura în realitate regimul. Deşi regele a fost obligat să deschidă sesiunea parlamentului şi astfel să recunoască un guvern nereprezentativ, blocul a părut într-o oarecare măsură dezorientat de numărul de voturi despre care, deşi nu au fost făcute publice, ştia că fuseseră acordate împotriva sa. Având în vedere că poporul român a votat pentru dl Maniu nu datorită programului său politic, ci pur şi simplu ca un simbol de rezistenţă împotriva agresiunii comuniştilor, nu e deloc surprinzător că nu a arătat prea mult interes faţă de pacea semnată la 10 februarie la Paris. Poporul aştepta cu interes mai degrabă tratatul austriac, care, credea el, va marca retragerea trupelor de ocupaţie şi ziua

eliberării. Oamenii de rând vorbeau deschis despre o răscoală populară care va răsturna regimul de îndată ce trupele sovietice se vor retrage şi păreau că ignoră curios de mult faptul că şi Moscova era pregătită pentru această eventualitate. Liderii opoziţiei au ajuns până într-acolo încât discutau planuri eventuale de a împiedica demonstraţii excesive anticomuniste sau antisemite care ar fi putut oferi pretextul pentru întoarcerea trupelor sovietice.

3. După ce a semnat Tratatul de la Paris, dl Tătărescu s-a întors în ţară simţindu-se îmbărbătat şi optimist. A fost gata, de exemplu, să se opună unui proiect de lege pentru înfiinţarea unor Oficii Industriale[CLIII] care să controleze distribuţia de materie primă şi produse finite şi să pună principalele industrii ale ţării în mâinile Partidului Comunist şi,

CLIII în textul original: „Industrial Offices“.

indirect, în mâinile Moscovei. Proiectul de lege a fost adoptat însă, cu modificări nesemnificative, la data de 24 mai, dl Tătărescu şi adepţii săi abţinându-se de la vot.

4. Anumite secţiuni ale Partidului Social Democrat, care încă mai colaborau cu Partidul Comunist în cadrul Frontului Unit Muncitoresc, au afirmat – după cum a remarcat Burcă, subsecretarul de stat pentru interne – că vor „refuza să semneze pe linia punctată”. Mironescu-Mircea, subsecretar de stat socialist pentru asigurări[CLIV], a militat pentru o mai mare independenţă a Partidului Social Democrat şi, dacă e nevoie, pentru îndepărtarea liderilor compromişi. El a dus o campanie subversivă pentru un partid reformat şi independent, în colaborare cu adepţii lui Titel Petrescu, dar nu a obţinut nici un succes remarcabil, iar comuniştii şi-au recuperat încrederea şi i-au obligat pe Rădăceanu

şi Voitec să suprime toate elementele disidente din interiorul partidului lor.

5. Proletariatul a fost încurajat de ezitarea aparentă a Partidului Comunist, iar ura sa faţă de regim a devenit din ce în ce mai evidentă. Când li s-a cerut muncitorilor bucureşteni să demonstreze pentru continuarea ocupaţiei sovietice, aceştia au refuzat categoric. Au avut loc demonstraţii anticomuniste la depoul de tramvaie din Bucureşti, iar un fumai a fost aruncat în aer la Uzinele Reşiţa, unde se produc bunuri pentru URSS, conform

CLIV în textul original: „Under-Secretary of State for Insurance”.

dispoziţiilor armistiţiului.

6. în sfârşit, poporul român şi-a regăsit speranţa în declaraţia lui Truman din 13 martie, care promitea ajutor Greciei şi Turciei, şi majoritatea oamenilor au considerat că aceasta a fost prima măsură efectivă luată de lumea occidentală pentru a împiedica răspândirea influenţei sovietice în Europa de Est. Socialiştii din guvern au fost tulburaţi de acest demers al Statelor Unite, temându-se să nu fie un pas către război. Comuniştii, pe de altă parte, au clasificat-o drept o altă provocare şi agresiune capitalistă.

7. între timp, dl Gheorghiu-Dej şi delegaţia comercială la Moscova s-au întors cu directive mai generale decât cele pe care le-ar primi în mod obişnuit o misiune economică, iar în cercurile opoziţiei se credea că întoarcerea lui Gheorghiu-Dej în Bucureşti va marca sfârşitul nesiguranţei care părea că pusese stăpânire pe Partidul Comunist după alegeri. Astfel, viitorul era aşteptat cu o oarecare agitaţie. S-a dovedit după puţin timp că Moscova hotărâse că Partidul Comunist Român nu era în stare să obţină susţinerea poporului nici măcar într-o măsură rezonabilă şi că, prin urmare, politica lor trebuia să sufere o schimbare radicală, dacă se dorea ca ţara să se alinieze cu vecinii ei slavi. Arestările care au urmat au fost diferite de campaniile precedente

prin faptul că ţinta lor părea să fie poporul însuşi mai degrabă decât oponenţii politici ai guvernului. Au fost vizaţi, bineînţeles, mulţi membri ai opoziţiei, dar mult

mai mulţi ţărani obişnuiţi şi muncitori care nu aveau nici o însemnătate politică au fost arestaţi, de obicei fără interogatoriu sau proces, şi au fost aleşi astfel încât, în întreaga ţară, omul de rând să simtă cruzimea guvernului. Efectul acestei forme de intimidare a devenit evident în scurt timp, iar înalţi funcţionari ai acestei misiuni, care au călătorit în Transilvania în timpul verii, au observat că oamenii din această provincie, care erau de obicei curajoşi şi independenţi, erau acum supuşi şi nu doreau să discute chestiuni politice. Condiţiile din închisori erau îngrozitoare, familiile nu puteau să trimită mâncare prizonierilor, regimul alimentar era sub pragul înfometării, iar condiţiile înfiorătoare de igienă au dus în scurt timp la răspândirea bolilor. Teama şi disperarea s-au înteţit în întreaga ţară atunci când s-a permis „scurgerea" de informaţii conţinând detalii despre condiţiile din aceste închisori. Memoriile trimise de Maniu, Brătianu şi Titel Petrescu către guvernele occidentale şi către cei trei miniştri de externe, care s-au întrunit la Moscova, cereau ajutor pentru a se pune capăt acestei „situaţii intolerabile".

8. Către sfârşitul lunii mai, Tătărescu a făcut ultimul gest important de rezistenţă, prin distribuirea unui memoriu care atrăgea atenţia asupra stării deplorabile a ţării şi asupra faptului că producţia nu era decât 48% din cea din anul 1938. El a protestat împotriva ilegalităţii arestărilor larg răspândite şi împotriva condiţiilor din închisori şi a a tras concluzia că administraţia nu numai că nu a realizat nici o reformă reală, dar, pe de altă parte, şi-a câştigat şi

ura fiecărei clase a societăţii. Deşi s-a evitat o criză guvernamentală, Partidul Comunist nu l-a iertat pe Tătărescu nu atât pentru întocmirea acestui memoriu, cât pentru faptul că a permis ca acest memoriu să ajungă în mâinile
unor puteri străine, care l-au folosit din plin prin sistemele lor de difuzare.

9. Aceste arestări nu au întârziat să îşi facă efectul asupra mercenarilor socialişti din cadrul Partidului Comunist. La 1 mai, Rădăceanu a ţinut un discurs în care accentua loialitatea partidului său faţă de Frontul Unit Muncitoresc, iar la data de 7 mai Comitetul Executiv al Partidului Social Democrat a adoptat o rezoluţie care confirma strânsa cooperare cu Partidul Comunist în cadrul Frontului Unit Muncitoresc. S-a sperat că prestigiul şi moralul Partidului Social Democrat va creşte datorită vizitei domnilor Morgan Philips şi Sam Watson în această ţară în luna iunie. Aceşti doi reprezentanţi ai Partidului Laburist britanic au putut să contacteze atât membri ai grupului domnului Titel Petrescu, cât şi ai grupului domnului Rădăceanu şi au hotărât să ofere sprijinul lor exclusiv grupului domnului Rădăceanu, pentru că doar acestuia i se permitea să se organizeze şi pentru a nu diviza şi mai mult frontul socialist şi a face astfel jocurile Partidului Comunist. S-a sperat că această politică îi va îndemna pe membrii socialişti ai guvernului să îşi apere independenţa cu puţin mai mult curaj, dar, din nefericire, se pare că le-a dat pur şi simplu mai multă încredere să continue politica de colaborare cu Partidul Comunist, căruia îi erau deja loiali.

10. Totuşi, la data de 25 iunie, guvernul Majestăţii Sale [Regelui George] şi guvernul Statelor Unite au protestat în sfârşit pe lângă guvernul român împotriva încălcării drepturilor omului, împotriva condiţiilor din închisori, împotriva suferinţei provocate familiilor prizonierilor, şi de fapt împotriva tratamentelor atât de inumane care, spera guvernul Majestăţii Sale, s-au sfârşit pentru totdeauna odată cu dizolvarea poliţiei secrete germane. La 12 iulie, guvernul României, printr-un răspuns despre care se spune că a fost întocmit de dl Bodnăraş, dl Gheorghiu-Dej şi dl Teohari Georgescu, fără consiliere juridică, a afirmat că

nu putea permite ca anumite partide să fie protejate de puteri străine şi să reînvie perioada de vasalitate a României. în plus, Tratatul nu le-a dat statelor semnatare dreptul de a se amesteca în chestiunile interne ale României şi un astfel de amestec avea şanse să agraveze situaţia acelor elemente împotriva cărora erau ţintite măsurile legale ale guvernului. La data de 21 iulie, guvernul Majestăţii Sale [Regelui George], drept răspuns la această notă, s-a arătat uimit de faptul că guvernul României încerca, se pare, să respingă de la bun început anumite obligaţii prevăzute în Tratatul de Pace.

11. Guvernul României părea să fie deja imun la protestele noastre formale. El atacase Planul Marshall, pesemne la instrucţiunile Moscovei, pe motiv că reprezintă o manevră a puterilor occidentale de a se infiltra politic în ţările din Europa de Est. în timpul schimbului de note descris mai sus, guvernul a solicitat în linişte aderarea la Organizaţia Naţiunilor

Unite, dar cererea a fost respinsă.

12. Până la mijlocul verii, guvernul român dusese o campanie de intimidare atât de reuşită, încât nu se mai temea aproape deloc de reacţia poporului şi era deci pregătit să treacă la etapa următoare a planului comunist: suprimarea oricărei forme de opoziţie politică. în noaptea de 14 iulie, câţiva lideri ai Partidului Naţional-Ţărănesc, printre care şi Mihalache, Penescu, Ilie Lazăr şi Carandino, au fost arestaţi în timp ce încercau să părăsească ţara în mod ilegal. Este aproape neîndoielnic că Maniu i-a sfătuit să fugă şi e Ia fel de sigur şi că au căzut în mâinile unui agent provocator[CLV] al guvernului care s-a angajat să îi ducă cu avionul în Turcia. Grupul de fugari a fost dus la interogatoriu, iar dl Maniu a fost pus sub arest la domiciliu Ia sanatoriul său. Presa, care a promis un proces senzaţional, i-a acuzat

pe aceşti bărbaţi că au dorit să înfiinţeze un regim antipopular, că au încălcat suveranitatea statului şi că au pus pacea în pericol.

13. Arestarea domnului Maniu a fost probabil cea mai grea lovitură dată voinţei poporului, însă lunile de teroare organizată îl subjugaseră atât de mult, încât, din câte se ştie, nu s-a ridicat nici o voce de protest în public. Până şi guvernul, care ezitase luni de zile înainte de a face acest pas s-a arătat surprins de uşurinţa cu care i-a reuşit această lovitură şi s-a grăbit să exploateze acest avantaj. La data de 27 iulie, consiliul politic al Blocului Partidelor

CLV în textul original: „Agent provocateur”.

Democrate a solicitat guvernului să ia măsuri legale imediate pentru a-i ancheta şi pedepsi pe toţi cei vinovaţi şi pentru a desfiinţa Partidul Naţional-Ţărănesc. Două zile mai târziu, consiliul de miniştri a anunţat că Partidul Naţional-Ţărănesc fusese dizolvat şi aceasta a dat tonul unor arestări în masă a foştilor membri ai opoziţiei. Organul de presă al Partidului Naţional-Ţărănesc a fost desfiinţat şi, după câteva luni, *Liberalul, jurnalul* naţional al Partidului Naţional Liberal al domnului Brătianu, a fost forţat să declare faliment. Dl Brătianu însuşi a fost arestat la domiciliu iar dl Titel Petrescu, deşi rămas în libertate, a încetat orice activitate politică oficială. Astfel s-au epuizat mijloacele opoziţiei legale.

14. Stabilizarea, introdusă la data de 15 august, a fost o altă măsură prin care s-a continuat distrugerea acelor clase care reprezentau o opoziţie latentă a dictaturii proletariatului. Spre deosebire de pengo, leul avea, în acea perioadă, o anumită valoare reală. Permiţând doar schimbarea unor sume limitate de monedă veche în monedă nouă, guvernul a reuşit să îi lipsească pe ţărani nu numai de economiile lor, ci şi de sumele pe care le obţinuseră recent pentru recolte. Singura categorie a comunităţii care a ieşit în câştig a fost muncitorimea, şi părea destul de evident că stabilizarea a fost gândită astfel încât să obţină sprijin

sincer din partea proletariatului, lăsând restul populaţiei – burghezii şi ţăranii – în voia unei sorţi care părea inevitabilă.

15. Aceasta a fost atmosfera în care s-a ratificat Tratatul de Pace la 23 august şi în care s-a sărbătorit cea de-a treia aniversare a loviturii de stat. La 22 august i s-a cerut regelui să semneze un decret prin care îi concedia pe câţiva membri ai personalului Casei Regale, dar regele a refuzat. A participat în aceeaşi seară la un festival la Ateneu, ocazie cu care prim-ministrul a vorbit despre lovitura de stat [din 23 August 1944] fără să se refere la Majestatea Sa, iar la sfârşit a anunţat că guvernul va distruge orice urmă fascistă, indiferent de înfăţişarea pe care ar lua-o. Atunci când Groza a făcut această afirmaţie, dna Pauker a fost văzută întorcându-se pe scaun şi uitându-se cu subînţeles către Majestatea Sa, pesemne pentru a accentua cuvintele prim-ministrului şi pentru a vedea reacţia produsă de acestea. Discursul a reprezentat o insultă la adresa regelui şi a amintit din nou că monarhia este irelevantă într-un stat comunist.

16. Declaraţia de la Varşovia, făcută publică la Bucureşti la 5 octombrie, a fost văzută aici ca o chemare la unitate a partidelor muncitoreşti, în lupta lor împotriva agresiunii imperialiste a occidentului. Cum acest anunţ a coincis cu deschiderea Congresului Partidului Social Democrat, era evident de la început că fuziunea cu Partidul Comunist, principalul subiect pe agenda congresului, va fi votată fără a întâmpina rezistenţă efectivă. Campania de teroare şi suprimare a opoziţiei îşi făcuse efectul în rândul Partidului Socialist *[sic!],* iar dl Rădăceanu acuzase, cu câteva săptămâni înainte, elementele de dreapta ale grupului său că se încred în „evoluţie[11], şi nu în „dinamismul revolu- ţionar“, şi făcuse referire la

acţiunea luată împotriva unor tovarăşi explicând că „nu au vrut sau nu au putut să se adapteze la unitatea de gândire şi acţiune pe care social-democraţii trebuie să o menţină şi pe care o vor menţine pe viitor”. Congresul a

înfiinţat un nou comitet central pentru a examina posibilitatea fuziunii, iar la 12 noiembrie comitetele centrale ale Partidului Comunist şi ale Partidului Social Democrat au convenit şi au adoptat un program şi au instruit organizaţiile de partid să se pregătească pentru unificare.

17. între timp, românii din întreaga ţară erau presaţi să semneze o petiţie prin care se cerea pedeapsa cu moartea pentru Maniu şi alţi lideri ai Partidului Naţional-Ţărănesc. La începerea procesului pe 29 octombrie, acuzaţii – constând în Maniu, Miha- lache, Ilie Lazăr, Penescu, Carandino, Radu Niculescu-Buzeşti, Serdici, colonelul Stoica şi colonelul Stătescu de la Partidul Naţional-Ţărănesc; dl Pogoneanu, Oprişan, Roiu, Lăzărescu, Demetrescu de la ministerul afacerilor externe; şi domnii Cretzianu, Nicolescu-Buzeşti, Gafencu şi Vişoianu, care erau deja în străinătate, şi informatorul principal Mocsonyi-Styrcea, fost mareşal al palatului – au fost acuzaţi de a fi transmis informaţii puterilor străine, de a fi complotat prin mijloace subversive pentru înlăturarea regimului şi de înfiinţarea unui guvern în exil şi de a fi ajutat puterile străine să se amestece în afacerile interne ale ţării. A devenit clar încă de Ia începutul procesului că unele dintre aceste acuzaţii se bazau pe dovezi scrise care căzuseră în mâinile guvernului, deşi, după cum am înţeles noi, e îndoiel-

nic că ar fi existat suficiente dovezi pentru a-l condamna pe dl Maniu. Partidul Naţional-Ţărănesc a dus cu siguranţă o campanie de propagandă împotriva guvernului. Unii membri ai partidului au reuşit să fugă, alţii au încercat să părăsească ţara ilegal, anumite persoane asociate cu partidul discutaseră cu doi oficiali americani posibilitatea de a opune rezistenţă armată pentru a înlătura guvernul şi a stabili în întreaga ţară celule care să fie folosite în eventualitatea unui război, iar anumiţi membri ai ministerului afacerilor externe au pus la dispoziţia legaţiu- nilor britanice şi americane documente confidenţiale. Astfel, în cadrul procesului, guvernul a avut dovezi mai solide decât
se aştepta marea majoritate a oamenilor. Pe de altă parte, prin nerespectarea acordurilor internaţionale şi prin intimidare, contrar angajamentelor de la lalta şi Moscova, guvernul a obligat de fapt opoziţia să adopte măsuri subversive şi ilegale pentru a supra-vieţui. Sentinţele au fost dure, şi este puţin probabil că prizonierii, cu excepţia agenţilor provocatori şi a informatorilor, vor supravieţui perioadei de detenţie.

18. Implicarea în proces a unor membri ai Ministerului afacerilor externe a oferit guvernului pretextul de a se debarasa în sfârşit de dl Tătărescu, iar când Camera Deputaţilor a dat un vot de blam împotriva lui, în timp ce el era bolnav, el şi colegii săi au demisionat din guvern. Drept urmare, au rămas vacante atât postul de ministru al afacerilor externe, cât şi cel de ministru al finanţelor, iar la data de 7 noiembrie s-a semnat un decret prin care dna Ana Pauker era numită ministru al afacerilor externe, iar dl Vasile Luca ministru al finanţelor. între timp, dl

Tătărescu şi-a dat demisia din fruntea partidului său şi s-a retras la ţară, iar dl Bejan a devenit noul lider. Astfel a fost eliminat şi ultimul element de opoziţie din cadrul guvernului. Prin urmare, până la Crăciun, Partidul Comunist preluase toate ministerele importante, cu excepţia Ministerului Apărării; la data de 24 decembrie, dl Bodnăraş – anterior şef al poliţiei secrete a Partidului Comunist – l-a înlocuit pe generalul Lascăr la conducerea acestui minister şi, în termen de câteva zile, a introdus măsuri care, dacă s-ar aplica, ar îmbunătăţi foarte mult situaţia tuturor gradelor din armată. Scopul său, a spus el, era să facă din armată o elită pentru apărarea noii democraţii.

19. Astfel, spre sfârşitul anului, aveam un guvern dominat complet de către Partidul Comunist, şi la Bucureşti se credea în general că numirea lui Bodnăraş va marca sfârşitul activităţii comuniştilor în anul 1947. Abdicarea regelui Mihai, o săptămână mai târziu, a fost deci un şoc pentru toţi, cu excepţia

puţinilor oameni care au fost informaţi. Regele fusese tratat cu curtoazia obişnuită când a plecat din ţară pentru a participa la cununia principesei Elisabeta şi, deşi a fost primit la întoarcere fără a se respecta pe deplin ceremonialul obişnuit, a fost întâmpinat totuşi de toţi membrii guvernului. Când a pus problema logodnei sale cu principesa Ana de Bourbon-Parma, guvernul nu i-a putut da un răspuns imediat, iar regele a plecat la Sinaia. în seara zilei de 29, a primit un mesaj telefonic de la prim-ministru, prin care i se cerea să se întoarcă de urgenţă la Bucureşti, dar

regele şi restul suitei nu şi-au dat seama nici atunci de criza care deja se conturase. La sosirea în Bucureşti a doua zi de dimineaţă, regele a observat că [palatul] era înconjurat de trupe ale Diviziei „Tudor Vladimirescu“ şi că erau mulţi poliţişti civili de faţă. El i-a primit pe dl Groza şi pe dl Gheor- ghiu-Dej aproape imediat şi aceştia i-au prezentat spre semnare o declaraţie de abdicare. Când a cerut un răgaz pentru a se gândi la această chestiune, i s-a pus în vedere că dacă nu semnează numaidecât, va avea loc vărsare de sânge şi nimeni nu va avea de câştigat. Prin urmare regele a semnat, în jurul orei 14, la data de 30 decembrie, şi a părăsit ţara împreună cu suita sa imediat după Anul Nou.

20. Se ştie acum foarte bine că regele nu a abdicat deoarece guvernul refuzase să îi permită să se căsătorească. Pare evident faptul că decizia regelui de a se întoarce în România, în ciuda presiunii la care a fost neîndoielnic supus de către cei din jurul său de a nu face acest pas, a fost oarecum derutantă pentru guvern. Totuşi, ceea ce este mai important este că, atunci când s-a pus problema căsătoriei, Moscova a considerat, cel mai probabil, că, dacă şi-ar da acordul, ar fi mult mai greu să obţină abdicarea după ce s-ar instala în ţară o regină tânără şi populară şi posibil şi un moştenitor. Se pare prin urmare că s-a luat o decizie fulgerătoare şi, cum nu a mai fost timp pentru a se găsi o
problemă pe baza căreia regele să fie obligat să abdice, s-a recurs la o simplă lovitură de stat sprijinită de forţa armelor.

21. Astfel, anul s-a încheiat într-o atmosferă de depresie profundă pentru poporul român. Liderii săi politici fuseseră închişi, regele fusese exilat din regat, trupele sovietice – deşi într-un număr mult mai redus – încă mai erau prezente şi şansele ca acestea să părăsească ţara păreau şi mai mici după eşecul conferinţei de la Londra şi, în sfârşit, spiritul său fusese distrus de teroare şi intimidare. Mai mult, se credea că şi dacă s-ar retrage toate trupele de ocupaţie, Partidul Comunist deţinea suficient control politic şi militar pentru a împiedica orice formă de rezistenţă organizată. Românii care au putut să îşi ia gândul de la problemele lor personale au văzut în graba indecentă cu care România a fost adusă în rândul vecinilor ei slavi ameninţarea unor vremuri mai grele care aveau să vină. O delegaţie română a vizitat Budapesta, Belgradul, Sofia şi Praga în timpul anului, iar dl Dinnyes a venit la rândul său în vizită [la Bucureşti] în noiembrie. S-au semnat acorduri culturale cu aceste ţări şi au avut loc discuţii preliminare privind posibile tratate de alianţă. În luna decembrie, mareşalul Tito a făcut o vizită de trei zile la Bucureşti şi, cu această ocazie, s-a încheiat un tratat de alianţă şi ajutor reciproc. între timp s-a înfiinţat un comitet pentru a ajuta poporul grec şi s-a discutat posibilitatea ca România să recunoască guvernul lui Markos. Dacă, prin urmare, s-ar dezvolta o federaţie de facto a statelor est-europene, se credea că graniţa sa Ia sud va coincide cu linia de luptă între forţele lui Markos, sprijinite de URSS şi de noile democraţii, şi guvernul grec, sprijinit de britanici şi de americani. Pentru români, deci, anul s-a încheiat sub umbra unei alte conflagraţii est-euro- pene, ţara lor fiind un hinterland militar important pentru linia

întâi a comuniştilor. însă faptul că ei credeau în iminenţa unui război se atribuie în mare parte unor iluzii. Oricât de mare ar fi fost suferinţa temporară pe care le-ar fi adus-o un conflict
internaţional, ei vedeau în acesta singura lor speranţă de a se elibera de sub jugul prezent al dictaturii comuniste.

NA, FO 3 71/72464, R3109.

245. Telegrama nr. 986 din 1 martie 1948. Lordul Inverchapel, ambasadorul britanic la Washington, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

Important.
Primită: 2 martie 1948, ora 3.33. 1 martie 1948

Se comunică în presă faptul că fostul rege Mihai al României, căruia i-a fost acordată o viză de şedere cu durată limitată, călătoreşte din Elveţia către Statele Unite, via Franţa şi Marea Britanie.

Departamentul de Stat a aflat că Mihai va fi primit de preşedintele francez, de prim-ministru şi de ministrul de externe. Aici nu s-a decis încă dacă Mihai va fi primit de dl Truman sau de dl Marshall. Şeful Departamentului pentru Europa de Sud din cadrul Departamentului de Stat, înainte de a se hotărî ce curs al acţiunii să recomande, v-ar fi recunoscător dacă ne-aţi informa cât de repede posibil dacă Mihai a cerut să fie primit la Londra de către prim-ministru sau de către dvs. şi, dacă e aşa, ce anume i s-a răspuns.

NA, FO 371/72427, R2822.

246. Notă din 1 martie 1948 redactată de Geoffrey Wallinger, din Foreign Office

Foarte urgent. Secret

1 martie 1948

Dl Constantinescu, fost consilier al legaţiunii române, m-a informat că tocmai a aflat de la anturajul regelui Mihai din Paris că autorităţile franceze i-au cerut Majestăţii Sale să nu dea nici

o declaraţie la Paris (precum intenţionase să facă) despre abdicarea sa. Regele Mihai trebuie să sosească aici poimâine, în drumul său către Statele Unite. Se va pune problema dacă va trebui să dea declaraţia în Londra.

Dl Constantinescu mă asigură că nu[CLVI] i s-a cerut să întrebe de reacţia noastră; dar desigur că ar dori să poată să-i spună regelui, la sosirea acestuia, care este situaţia. Nu i-am dat nici un motiv să creadă că orice decizie în acest sens va fi transmisă prin intermediul lui.

Cred că s-a convenit de comun acord aici că e păcat că regele Mihai nu a dat nici o declaraţie în care să explice faptul că abdicarea sa a fost forţată. Se ştie, desigur, că acesta a fost cazul, dar lipsa unei declaraţii a creat dubii cu privire la sentimentele personale ale regelui în această chestiune. Regele însuşi s-a hotărât în Elveţia să nu facă nici o declaraţie, pentru a nu pune în dificultate guvernul elveţian; dar s-a anunţat deja în presă că el se aştepta să dea declaraţia la Paris. Desigur, i-am putea cere să amâne orice fel de acţiune până când va ajunge în America, dar cred că acest lucru ar fi prematur, şi, în ceea ce priveşte Departamentul de Sud, vreau să vă spun că balanţa înclină către a-i permite Majestăţii Sale să dea declaraţia în Londra. Nu cred că o declaraţie făcută aici ar avea repercusiuni politice nefericite. Deduc din asta că declaraţia nu va fi deloc senzaţională.[CLVII]

Presupun că aceasta este o chestiune în care ar trebui consultat Palatul [Buckingham].

CLVI Subliniat în textul original.

CLVII în textul original: „I gather by the by that the declaration will not be în any way startling“.

G. Wallinger[CLVIII]

Pentru Sir O. Sargent: Acum câteva săptămâni s-a hotărât că nu aveam nici un motiv să-l încurajăm pe regele Mihai să rupă tăcerea. Dacă face o declaraţie aici, mânia ruşilor va fi
direcţională către noi; cred că divulgarea din partea americanilor a documentelor germano-sovietice ne-a provocat deja destul rău.

în orice caz, jurnaliştii americani vor smulge o declaraţie de la regele Mihai.

Bateman, 1 martie 1948

Nu văd nici un motiv pentru care ar trebui să-i interzicem regelui să dea o declaraţie dacă doreşte; chiar dacă acum este cam târziu.

[Ilizibib] 2 martie 1948

NA, FO 371/72427, R2930.

247. Notă din 2 martie 1948 redactată de Geoffrey Wallinger, din Foreign Office

Foarte urgent

2 martie 1948

Regele Mihai al României.

Dl Constantinescu, fost consilier al legaţiunii române de aici, mi-a telefonat să-mi spună că a fost rugat de anturajul regelui Mihai din Paris să ne anunţe „oficial[11] că regele şi suita sa vor ajunge în Londra cu feribotul în dimineaţa zilei de 4 martie. Grupul va pleca în aceeaşi zi spre Southampton pentru a se îmbarca pentru New York.

Trimit copii ale acestei minute lui Marcus Cheke şi

CLVIII Semnătură olografă.

Departamentului pentru Conferinţe.[2]

G. Wallinger

Secretarii particulari [ai ministrului de externej nu doresc ca eu să merg la gară, dar l-am informat pe Sir Alan Lascelles

1. Probabil Sir Orme Sargent, ministrul-adjunct de externe permanent britanic.
2. în textul original: *Conference Department.*

de sosirea regelui României. Am înţeles de la el că e foarte probabil ca nici Majestatea Sa regele [George] să nu dorească să trimită pe nimeni la gară.

M[arcus].C[heke]., 3 martie 1948

Maiorul Ford m-a informat că Lordul Şambelan va întâmpina feribotul din partea regelui şi căfostul rege Mihai şi regi- na[-mamă] Elena vor lua prânzul cu regele [George] la Palatul Buckingham.

[Ilizibil,] 3 martie 1948[CLIX]

NA, FO 371/72427, R2928.

248. Telegrama nr. 2495 din 3 martie 1948. Emest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către ambasada britanică la Washington

Foarte urgent. Confidenţial

3 martie 1948

Telegrama dvs. nr. 986 din 1 martie.

Regele Mihai nu a cerut (repet, nu) să fie primit de către prim-ministru sau de către mine. Va rămâne în Londra doar câteva ore între sosirea de la Paris şi

CLIX Textul evidenţiat cu caractere cursive este, în document, scris de mână.

îmbarcarea pe feribot şi am înţeles că el şi regina[-mamă] Elena vor lua prânzul cu regele [George] la Palatul Buckingham.

NA, FO 3 71/7242 7, R2822.

249. Notă din 4 martie 1948, nesemnată, către Sir Orme Sargent, ministrul adjunct de externe permanent britanic, către Bateman, Foreign Office şi către Departamentul de Sud, Foreign Office

4 martie 1948

Sir Alan Lascelles mi-a telefonat în această după-amiază pentru a-mi da următoarele informaţii pe care le-a primit de la rege [George] în legătură cu prânzul de azi al Majestăţii Sale cu regele Mihai.

Regele Mihai şi-a exprimat sentimentele de recunoştinţă pentru ajutorul pe care l-a primit de la Serviciul Consular în călătoria sa către această ţară.

Regele [George] a fost surprins să afle că regele Mihai era, după cum se pare, total lipsit de mijloace.

Regele Mihai a spus că fusese urmărit, în călătoria sa din Elveţia până la Londra, de un rus misterios, care călătorea cu paşaport francez. După câte se pare, spera că vom putea face ceva în privinţa acestui urmăritor. Regele [George] i-a sugerat regelui Mihai că, dacă va vorbi cu căpitanul vaporului Queen Elizabeth, ar fi destul de uşor să dea de urma acelui domn, în cazul în care se va afla şi el pe vapor. Totuşi, ar fi poate indicat să aducem acest lucru la cunoştinţa Scotland Yardului.

Regele Mihai era foarte supărat pentru că în noile paşapoarte care le-au fost emise de către guvernul României el era denumit Mihai Hohenzollern (care este corect), iar mama sa a fost incorect numită Schleswig Holstein. Regele Mihai crede că e posibil

ca acest lucru să-i dăuneze în America. Oricum, e clar că noi nu putem face nimic în această privinţă.

în sfârşit, aceasta fiind singura chestiune care necesită implicarea Foreign Office-ului, regele [George] ar dori ca un mesaj personal din partea sa să fie trimis către lordul Inverchapel, în care îi va cere să facă tot posibilul pentru a înlesni sosirea regelui Mihai în Statele Unite şi pentru a-l păzi şi a-l ajuta la nevoie. Această telegramă va sublinia şi faptul că regele Mihai

e în relaţii bune cu dl Harriman, care i-a promis că îl va ajuta. Cu toate acestea, regele [George] doreşte ca lordul Inverchapel să vorbească cu dl Harriman pentru a înlesni lucrurile.

NA, FO 371/72427, R3090.

250. Telegrama nr. 789 din 5 martie 1948. Rene Massigli, ambasadorul Franţei Ia Londra, către ministerul francez al afacerilor externe

Primită: 8 martie 1948, ora 15.30.

5 martie 1948

Ieri, înainte de a părăsi Londra şi de a se îmbarca pentru Statele Unite, regele Mihai al României a convocat presa. Fostul suveran, ale cărui declaraţii sunt reproduse pe larg în ziarele din această dimineaţă, a descris împrejurările abdicării sale: nu avusese altă alegere decât să cedeze sau să provoace, prin refuzul său, un măcel. România se găsea acum sub dominaţia unui guvern care nu reprezenta în nici un fel voinţa poporului, violase angajamentele internaţionale şi fusese impus de o putere străină.

La încercarea mai multor jurnalişti de a afla dacă această conferinţă de presă fusese autorizată în mod

expres de către guvernul britanic, Foreign Office s-a limitat la a răspunde că Anglia este o ţară liberă, unde oricine are dreptul de a ţine o conferinţă de presă.

De fapt, regele Mihai încercase să afle în prealabil dispoziţiile Foreign OfTice-ului, care şi-a dat acordul.

Massigli

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

251. Telegrama nr. 2622 din 6 martie 1948. Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către lordul Inverchapel, ambasadorul britanic la Washington

Important. Confidenţial

6 martie 1948

A se vedea telegrama mea nr. 2495 din 3 martie. Privată.

Regele Mihai al României s-a îmbarcat pentru New York pe Queen Elizabeth pe 5 martie, însoţit de regina-mamă şi de o suită de şapte persoane.

Regele [George] mi-a dat dispoziţia să vă trimit un mesaj personal, în care să vă rog să faceţi tot ce vă stă în putinţă pentru a-l ajuta pe regele Mihai, atât la sosirea sa, cât şi în timpul şederii sale în Statele Unite. Majestatea Sa a aflat că regele Mihai este în relaţii de prietenie cu dl Harriman şi ar dori să discutaţi cu dânsul aranjamentele pentru a-l ajuta pe regele Mihai în timpul vizitei sale.

NA, FO 371/72427, R3090.

252. Telegrama nr. 8 din 10 martie 1948. Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către legaţiunea britanică pe lângă Sfântul Scaun

Important. Confidenţial

10 martie 1948

Privată, de la ministrul de externe.

Regele Mihai al României i-a spus regelui [George] că are probleme cu Papa referitoare la căsătoria sa.

V-aş fi recunoscător dacă aţi afla în ce constau problemele şi să accentuaţi faptul că regele [George] este personal interesat să se ajungă la un acord.

Dacă nu aveţi nimic împotrivă, puteţi scoate în evidenţă faptul că în România comuniştii vor fi dornici să exploateze situaţia pentru a strica imaginea regelui Mihai în ochii românilor.

NA, FO 371/7242 7, R32 72.

253. Scrisoare din 10 martie a lui John Platts-Mills, membru al Camerei Comunelor al Marii Britanii, către Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe

10 martie 1948

Stimate Bevin,

în vederea denunţului fostului rege Mihai cu privire la abdicarea sa, plănuieşte Guvernul Majestăţii Sale să continue recunoaşterea Excelenţei Sale, profesorul Parhon, ca şef al statului român?

John Platt-Mills[1]

Dl PflattsJ MfillsJ a înţeles total greşit.[2]

A.W.

254. Scrisoare din 17 martie 1948 a lui Ernest Bevin, ministrul britanic al afacerilor externe, către John Platts-Mills, membru al Camerei Comunelor al Marii Britanii

17 martie 1948

Stimate Platts-Mills,

Mi-aţi scris în data de 10 martie referitor la şeful

statului român.

Situaţia este următoarea: Guvernul Majestăţii Sale [Regelui George] recunoaşte Republica Populară Română. în capul statului se află un Prezidiu Suprem[3] pe lângă care sunt acreditaţi reprezentanţii diplomatici. Ministrul Majestăţii Sale şi-a prezentat recent, în faţa acestui organ, scrisoarea de acreditare. Profesorul Parhon este preşedintele acestui prezidiu, dar nu şi şef de stat. Declaraţia regelui Mihai cu privire la abdicarea sa nu îi afectează poziţia.

Emest Bevin

NA, FO 371/72427, R3776/14/37.

1. Semnătură olografă.
2. în textul original, scris de mână: *Mr. P. M. has got it rather wrong.*
3. în textul original: *a Supreme Presidium.*

255. Telegrama nr. 1337 din 26 martie 1948. Ambasada Franţei la Washington, către ministerul francez al afacerilor externe

26 martie 1948

Vizita regelui Mihai în Statele Unite.

Regele Mihai al României a sosit la New York la 10 martie, după declaraţia pe care a facut-o la Londra la 4 martie pentru a denunţa caracterul forţat al abdicării sale şi pentru a anunţa hotărârea de a-şi asuma un rol politic.

Primit de 150 de reporteri şi fotografi, el a răspuns cu răbdare întrebărilor care i s-au adresat referitor la căsătoria sa şi la averea sa. El a zâmbit când un jurnalist l-a întrebat dacă avea intenţia de a-şi căuta un „job"[1] în Statele Unite. La întrebarea „Credeţi că există alte mijloace de a vă întoarce în

ţara dumneavoastră în afară de un război victorios al puterilor occidentale?[41] el a răspuns „Nu în condiţiile date“. El ţinu să sublinieze că nu s-a gândit niciodată să formeze un guvern în exil.

Fostul suveran a avut mai multe întrevederi cu principalii reprezentanţi ai imigranţilor români din Statele Unite, în special cu generalul Rădescu, fost prim-ministru. Acesta din urmă, care a anunţat oficial la 6 martie, la New York, formarea unui „Comitet democratic pentru o Românie liberă”, prezidat de el însuşi şi compus din treizeci de personalităţi aflate în prezent în Statele Unite, a adus la cunoştinţa presei că spera să îl ducă pe rege să vorbească în faţa Naţiunilor Unite pentru a descrie un tablou al situaţiei din România şi a preciza condiţiile abdicării din 30 decembrie. El a adăugat că va organiza pentru rege întrevederi cu principalele personalităţi politice americane.

La 23 martie fostul suveran a fost primit în audienţă de preşedintele Truman, căruia i-a descris evenimentele care l-au determinat să părăsească România. Conform comunicatului Casei Albe, dl Truman şi-ar fi exprimat dorinţa ca fostul rege să se poată întoarce în curând în ţara sa.

1. Aşa în original.

înainte de a se întoarce în Europa, regele Mihai va merge Ia Detroit pentru a vizita o uzină de automobile. Cu siguranţă, el va ţine şi câteva conferinţe de presă.

Primirea făcută de poporul american tânărului suveran es.te amprenta unei simpatii la care cu siguranţă a contribuit anunţul logodnei sale în momentul în care părăsea tronul. Călătoria sa a dat

presei ocazia de a aminti circumstanţele în care ajunseseră comuniştii la putere în Bucureşti şi de a dezvolta subiectul înrobirii naţiunilor din estul Europei de către sovietici.

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/17.

Questions Dynastiques.

256. Telegrama nr. 982 din 28 aprilie 1948. Henri Hoppenot, ambasadorul Franţei la Berna, către ministerul francez al afacerilor externe

28 aprilie 1948

Comandantul Vergotti, aghiotant al regelui Mihai al României, i-a mărturisit unuia dintre colaboratorii mei câteva impresii ale călătoriei fostului suveran în Anglia şi în Statele Unite.

Regele Mihai, la trecerea sa prin Londra, s-a bucurat să observe că au dispărut rezervele cu care a fost primit în timpul precedentei sale şederi, cu ocazia căsătoriei principesei Elisabeta. A fost primit, de această dată, foarte călduros de familia regală a Angliei, iar regele George s-ar fi arătat personal dispus să îi acorde, la nevoie, ajutor financiar.

La Washington, preşedintele Truman l-a primit de asemenea foarte cordial pe regele Mihai. El i-ar fi cerut să îi descrie evenimentele pe care le-a trăit în cursul războiului şi cele care au dus la semnarea abdicării. Asigurându-l de sprijinul său personal şi formulând urări pentru eliberarea României, pe care o consideră un eveniment care s-ar putea întâmpla într-un viitor destul de apropiat, preşedintele Truman i-ar fi spus interlocutorului său că grupările de refugiaţi români stabiliţi în Statele Unite constituie în ochii săi adevărata reprezentare

a intereselor lor naţionale. America ar menţine o legaţiune la Bucureşti cu singurul scop de a fi informată asupra evoluţiei situaţiei din România.

Comandantul Vergotti a informat de asemenea că în calea planurilor de căsătorie a regelui cu principesa Ana de Bour- bon-Parma nu mai stă nici un impediment serios şi că el consideră că aceste planuri se vor îndeplini curând. Acesta ar fi şi singurul scop pentru care s-ar fi întors să se stabilească temporar la hotelul Beau-Rivage din Lausanne. Decizia privind alegerea reşedinţei sale definitive nu ar fi fost încă luată.

H. Hoppenot

AD, Europe 1944-.../Roumanie/1944-1949/]7.

Questions Dynastiques.

257. Notă din 28 mai 1948 întocmită de John S. Bennett, de Ia Biroul de Informaţii al Marii Britanii, către Adrian Holman, ministrul britanic la Bucureşti

28 mai 1948

Revista presei româneşti. Afaceri Interne.

Decretul prin care bunurile fostei familii regale intră în proprietatea statului.

UNIVERSUL publică următorul decret, care a apărut în *Monitorul Oficial* de ieri:[1]

„Decretul Nr. 983 din 26 mai 1948 Monitorul Oficial Nr.
121 din 27 Mai 1948

Art. I. Prin efectul Legii cu nr. 363 din 1947, pentru constituirea Statului Român în Republica Populară Română, publicată în Monitorul Oficial nr. 300 bis din 30 decembrie 1947, Statul Român este de drept reintegrat, la aceeaşi dată, în deplină pro-

prietate a tuturor bunurilor care constituiau Domeniul Coroanei

1. Urmează textul decretului, cu ortografia originală, aşa cum a fost el publicat în România. Nu este, deci, o traducere a textului telegramei (redactată în limba engleză). Vezi şi nota 189 de la p. 249.

şi a celor care erau folosite sau administrate sub denumirea de Casa Regală, împreună cu întreg inventarul viu şi mort.

Art. II. Toate bunurile mobile şi imobile, care, Ia data de 6 martie 1945, se aflau în proprietatea fostului rege Mihai I ori a altor membri ai fostei familii regale, trec, la aceeaşi dată, în proprietatea Statului Român.

De asemenea, trec în proprietatea Statului Român şi orice alte bunuri dobândite după data de 6 martie 1945 de cei arătaţi la alin. I.

Orice acte de dispoziţie sau de constituiri de drepturi reale asupra acestor bunuri intervenite după data de 6 martie 1945 sunt nule de drept.

Art. III. Prin jurnal al Consiliului de Miniştri se vor lua măsuri pentru administrarea acestor bunuri."

NA, FO 371/72427, R6813/14/37.

Documente de arhivă consultate

1. **National Archives and Records Administration, College Park, Maryland, United States of America** Record Group 59, Department of State, Decimal File, 1945-1949, Box 7089, from 871.00B/1-145 to 8710011/12-3149.

2. **Les Archives Diplomatiques, Paris, France** Europe 1944-.../ Roumanie/1944-1949/17. Questions Dynastiques.

3. **National Archives, Kew, Surrey, United Kingdom** FO 371/67244, FO 371/67246, FO 371/67247, FO 371/67248, FO 371/67252C, FO 371/67263, FO 371/72427, FO 371/72464.

Indice

Adeane, Michael 72, 299, 307
Allen, W.D. 60, 117, 121,299
Ana, principesa de Bourbon-Parma (Anne) 8, 44, 45,49, 53,210,212-214, 230, 231,233,243,244, 266, 267, 304, 306,319,335, 347
Anton, principe de Habsburg-Lotharingia 293
Antonescu, Ion 51, 85, 106-108, 130, 179, 188, 257,276, 305
Armour, Norman 72, 126,296, 298
Armstrong, Hamilton Fish 299
Astier, Franţois de 57, 58, 59, 78, 79, 81-83, 86-91, 92, 100
Attlee, Clement 16, 36, 65, 71, 173, 175, 184, 280, 288
Auboyneau, Christian 64, 65, 68-70, 158, 167, 168, 172, 173, 233, 234, 242, 245-247, 257, 259, 270, 271
Auriol, Vincent 36

Barbour, Walworth 72, 109, 296
Bateman 73, 339, 341
Bennett, John S. 67, 74, 215, 222-224, 347
Berry, Burton 22, 23, 159, 208
Bevin, Emest 13, 17, 36, 37, 60-68,72-74, 107, 110, 118-120, 142, 143, 147, 151, 153, 154, 162, 164-166, 169,

173, 175, 178, 179, 186, 192, 193, 197, 200, 205, 208,211, 220, 227, 229, 233,237,318, 321,322, 323,324, 337, 340, 343, 344
Bianu (însărcinat cu afaceri la Paris) 80
Bianu, Eugen 152, 163, 320
Bidault, George 49, 57, 58, 59, 62, 67, 72, 77, 87, 88, 90-95, 97, 98, 100-102, 136,212,310
Blondei 57, 75, 76
Bodnăraş, Emil 40, 49, 191,217, 220, 249, 255, 258, 266, 283, 329, 334
Boeuve 228
Bohlen41, 198
Bonnet, Henri Lucien 59, 70, 72, 93,94, 95, 97, 99, 101,269, 270,316
Boris III al Bulgariei 140
Boven 223, 224, 225
Boxshall, E. 300-302
Brătianu, Dinu 231, 275, 328,

331 Bruchollerie, Monique de la 245
Buzatu, Gheorghe 44

Caffery, Jefferson 16, 59, 65, 66, 98, 99, 101, 181, 196, 197
Campbell, G.-C. 52, 123, 124, 252, 267, 285

Carandino, Nicolae 24, 330, 333
Caranfil, Nicolae George 35, 41, 181, 183, 198, 231,232, 275
Carmona, Antonio Oscar Fragoso 296
Carol I al României 315
Carol II al României 9, 16, 25-29,31,33,45, 46, 52,58, 62, 75-95, 97-107, 109-111, 116, 117
Catargi, Elena Nelly 152, 158, 159, 163,245, 268,320
Cecil, Robert 109
Charbonniere, Guy Girard de 67, 210,212
Chastelain, Alfred Gardyne de 39, 40,41,61,67, 66, 125, 190, 191, 199
Chastelain, Marion de 39, 61, 125
Chauvel, Jean 68, 228
Chayla, M.A. du 59, 77, 78
Checke, Marcus 339
Chişinevschi, Iosif 49, 258
Churchill, Winston 19, 20
Clermont 78
Coe, Robert 37, 38,43,61,67, 111, 119, 123, 126, 159, 160, 206
Colville, J.R. 65, 179, 182
Constantinescu, Grigore 201, 337, 338, 339
Correia Ribeiro 77
Coste, Brutus 185
Coulet, Franşois 58, 59, 60, 62, 79, 83,86, 98, 100, 101, 104, 105, 132, 133
Cretzianu, Alexandru 231, 275,333
Croy 62, 131

Davila, Carol 72, 296-298
Dejean, Maurice 71, 276
Demetrescu, Camil 333
De Salis 273, 274
DeVaux, Thune 160
Dimitrov, Gheorghi 140
Dinnyes, Lajos 295, 336
Dixon 146, 154, 186
Douglas, Lewis 17, 32, 36, 38, 39,41,43,47, 64-66, 67, 157, 158, 184, 189, 191, 193, 197, 199,206,211,212, 226, 236
Dulles, Allen 299
Dulles, John Foster 299
Dumitrescu, Puiu 85
Du Sault, Jean 58, 59, 61, 62, 71, 91, 94, 95, 102, 103, 128, 135, 136, 295, 296

Ecaterina, principesă a Greciei şi a Danemarcei 139
Elena, regina-mamă 16, 18, 29, 31,34, 36,37, 46, 49, 50, 125, 138-153, 157, 158, 160-163, 165, 166, 169-178, 180, 184, 191, 194-196, 200, 201,205, 206, 208,210,211,213,214, 229, 230, 234, 242, 243, 245, 246, 258, 259, 268,271,274, 277, 278, 281,290, 292, 304, 305,317,319-321,340, 343
Elisabeta (Elisabeta II a Regatului Unit) 8, 16, 28, 48, 138, 148-150, 152, 154,

156, 157, 159, 165, 240, 335,346
Elisabeta, principesă a României 268, 272, 274, 278, 281-284, 292, 293

Faria 107, 116, 119, 120
Ferdinand I al României 188, 315 Finch 123
Ford 340

Fouques Duparc, Jacques 59, 76 Franasovici, Richard (Franassovici) 164, 165, 178

Gabriel, Sir Vivian 64, 65, 154, 155, 162, 164-166, 170, 179
Gafencu, Grigore 72, 194, 195, 231,275, 276, 296-299, 333
Gallman, Waldemar J. 70, 71, 256, 257, 265,266, 290, 291
Garreau-Dombasle, Maurice 59, 76
Gauquie, Henri 218, 294, 295
George II al Greciei 124, 139
George VI al Regatului Unit 16, 30, 36
Georgescu, Rică 125
Georgescu, Teohari 329
Gheorghiu-Dej, Gheorghe 8, 18, 49, 50, 248,258,262, 281, 327, 329, 335
Groza, Petru, dr. 8, 17, 18, 45, 49, 50, 51, 53, 108, 149, 151, 159, 188, 234, 243,247, 248, 254, 255, 258, 259, 262, 266, 281,284, 286, 287,332, 335,
Guerin, Hubert 60, 106

Hali, Thomas R. 22, 23
Hamilton, Ira 22, 23
Hardion, Bemard 59, 62, 102, 133 Harriman, W. Averell 113, 342, 343
Hay, D. 120, 186, 204
Henniker, John P. 63-66, 68, 73, 154, 162-164, 166, 169, 179, 186, 187, 227, 229, 233,237, 321-324
Herescu, Nicolae 1. 194
Hodoş, Despina 271

Holman, Adrian 28, 30-32, 34, 45, 62-64, 67, 69, 74, 138, 142, 143, 145- 149, 151, 152, 157, 161-163, 165, 167, 169, 170, 171, 175, 176, 178, 180, 182, 183, 200, 205, 209, 213, 222, 224, 225, 227, 229, 233, 237, 243, 347
Hoppenot, Henri 57, 69, 72-74, 77, 240, 241,317,318,323, 346, 347

Ileana de Habsburg, principesă a României 268, 272, 274, 283, 292, 293
lonescu, Emilian 152, 162
loaniţiu, Mircea (loniţiu, lonniţiu) 280, 320, 150, 261, 262, 263, 268
loaniţiu, Rodica 320
loaniţiu Nicolae 320
Irina, ducesă de Aosta 154, 158, 160, 172, 181,243,245

Inverchapel, Lord (Sir Archibald Clark Kerr) 61, 73, 113, 122, 337, 341,342,343

Johnston 194
Juan, principele Spaniei 297

Keeley 62, 139, 140
Kendall, A.C. 67, 214, 215
K6s, Kăroly313

Lascăr, Mihail 334
Lascelles, Sir Alan 66, 72, 73, 154, 179, 186, 187, 196, 299, 307, 309, 321-323, 339, 341
Lazăr, Ilie 24, 330, 339
Lăzărescu, Emil 333

Leopold III al Belgiei 297
Livezeanu, Octav 220
Lodge 139
Lovell 181
Lovett, Robert Abercombie 62, 66, 68, 140, 141, 191, 197, 236
Luca, Vasile 255, 334
Lupescu, Magda (Elena) 26, 27, 77, 78, 79, 86, 87, 89, 102, 122, 125, 128, 131, 133, 277

MacDermot 225
Macovescu, George 179
Maniu, luliu 16, 22-24, 33, 38, 39, 86, 89, 144, 159, 188, 190, 207,231,269, 271,275,325, 328,330, 331,333
Margrethe, principesă a Danemarcei 212, 267
Marina, ducesă de Kent 33, 158, 159, 160, 173
Marjoribanks, James 53, 72, 300-302
Marshall, George 30, 35, 36, 38, 43, 45,47, 60-68, 71, 108, 129, 138, 139, 149, 150, 157, 170, 171, 173, 181, 183, 184, 192, 193, 196, 206,211,225, 226, 230, 234, 235, 286, 288, 291,292,330,337
Massigli, Rene 60, 3, 73, 103, 104, 156, 342
Mavromichalis, Petros 139
McAlpine 72, 299, 307
Melbourne, Roy 60, 61, 108, 129, 130
Mihalache, Ion 27, 330, 333
Michel, principe de Bourbon-Parma 213
Mikolajczyk, Stanisfaw 32, 158
Mocsonyi-Styrcea (Mocsonyi-Stîrcea), Ion 130, 333
Moley 182, 183
Molotov, Viaceslav 20, 29, 30, 32, 146, 148, 150, 160, 174
Monicault, Louis de 71, 293, 294
Mussolini, Benito 315

Negel, Dumitru 17, 45, 152, 162, 172, 233, 268, 319
Negroponte, Vania 268, 272
Nicodim (patriarhul Nicodim Munteanu) 46, 234

Nicolae, principele României 80, 169
Niculescu-Buzeşti, Grigore 22, 231,271,275,333
Niculescu-Buzeşti Radu 333
Niculi, Ion 246, 290
Nugent, F. 165

Oprişan, Emil 333

Pangal, Jean 26, 85, 91, 92, 232, 271,275
Parhon, C.I. 246, 290, 344
Paris, J.C. 62
Petkov, Nikola 209, 257
Petre-Lazăr, Constantin 152, 162, 319
Petrescu, Constantin Titel 231, 275,326, 328, 329,331
Petru II Karagheorgheviae al Iugoslaviei 211, 315
Philips, Morgan 329
Platts-Mills, John 74, 344
Porter, Ivor 7, 34, 37, 324, 345

Ralea, Mihai 85
Rasch, Guy 166
Rădăceanu, Lothar 220, 326, 329, 332
Rădescu, Nicolae 194, 231, 232, 275, 276, 345
Rădoi, Ecaterina 7, 42
Rădulescu, Savel 151, 261, 263, 268, 269, 271,283,293
Rădulescu-Pogoneanu, Victor 333
Rene de Bourbon, principe de Parma210, 212
Roiu, Florin 333
Roosevelt, Franklin D. 253, 264
Ronald, Sir Nigel 13, 60, 61, 66, 107, 110, 116, 118, 120, 122, 185, 193

Sadoveanu, Mihail 167, 246, 290
Sappington, James C. 70, 260
Sarell, R. 69, 70-72, 230, 243, 247-250, 254, 267, 272, 280, 285, 288, 310
Sargent, Sir Orme G. 37, 40, 66, 67, 72, 73, 162, 165, 175, 189, 190, 195, 199, 200, 252, 256, 307,338,339, 341,
Sault, J. du 58, 59,61,62,71, 91, 92, 94, 95, 102, 103, 128, 135, 136, 295,296
Schoenfeld, Rudolf 28, 62, 63, 65, 69, 70, 72, 138, 149, 150, 151, 173, 181,207,
Pas, Ion 220
Pauker, Ana 17,45,49, 103, 104, 159, 176, 217, 226, 227, 242, 258,261,269, 280,332,334
Paul-Boncour, Jean 58-62, 86, 89, 96,97, 112-116, 124, 125, 136, 137
Paul I al Greciei 33, 139, 140, 141,315
Pawley 123
Pătrăşcanu, Lucreţiu 241
Pelin, Mihai 10, 11, 43, 51
Penescu, Nicolae 24, 330, 333

244,248, 252,
253,261,263,268, 270, 273,
274, 288, 292, 293
Schopp, Konrad 320
Schopp, Anna 320
Schuyler, Cortland van R. 22,
151
Scurtu, loan 44
Serdici, Vasile 333
Snow, Thomas Maitland 72,
303, 306, 307,317,318
Stalin, losif Visarionovici 19,
20, 77
Stănculescu 124, 125
Stătescu, Dumitru 333
Stere, Gheorghe 246, 290
Stoica, Ştefan 333
Stirling 185
Susaikov, Ivan Zaharovici 108

Şchiopu, Bucur 227

Tătărescu, Gheorghe 85, 159,
164, 167, 188,216, 269,
326, 328, 334
Tilea, Viorel Virgil 85, 169,
170, 180, 183, 194,231,232,
275, 290
Tito, Josip Broz 242, 244, 249,
255, 266, 269, 278, 303,
336
Titulescu, Nicolae 271
Tixier, Adrien 58, 92
Totescu, Alexandru 185, 186
Truman, Harry S. 327, 337,
345, 346

ău, Li viu 38

Uhlrich, Georges 72,310,316
Urdăreanu, Emest 78, 79, 122, 133, 136, 155
Urdăreanu, Monique 78, 122

Vafiadis, Markos 257
Văleanu, Caius 226, 228, 276, 278-280
Vergotti, Jacques 8, 34, 53, 152, 153, 163,207, 225,226, 230, 268, 300, 301,319, 346, 347
Vincent, John Carter 45, 68, 69, 71,72, 225,226, 227, 230, 231,235, 236, 239, 276-278, 286, 287, 291,300
Vişoianu, Constantin 22, 201, 231,275,333
Viţianu, Solvan 227
Vîşinski, Andrei 113, 188
Voitec, Ştefan 220, 246, 247, 290, 327
121, 146, 187, 189, 195,201, 224, 225, 252, 257, 265, 285, 288, 289, 300,310,337-339
Warner, Christopher 31, 61, 63-67, 121, 144-146, 148, 152, 160, 162, 164, 167, 169, 170, 172, 178, 179, 182, 183, 189, 195,209,211,213,225
Watson, John Hugh (Adam) 32, 50-53,61,63,64, 111, 119, 120, 123, 125, 126, 154, 157-161, 186, 238, 252, 255, 283
Watson, Sam 329
Wiley, John Cooper 70, 71, 256, 257, 273, 277
Wilson, Edwin C. 71,281,288

Xanthaky, Theodore 256

Young 60-62, 110, 117, 119, 130

Zogu, Ahmed 315

Wallinger, Geoffrey A. 53, 60, 63, 66, 71-73, 116, 117, 119, 120,

1. *Es mit mondanak a dokumentumok a kirâly lemond(at)âsârol?*

1. în zilele unnătoare înţelegerii dintre Churchill şi Stalin (şi după ce trupele sovietice au intrat pe teritoriul Ungariei dinspre Ucraina) miniştrii de externe Anthony Eden şi Viaceslav Molotov au modificat acest procentaj la 80-20 în favoarea sovieticilor. Totodată au fost modificate şi cifrele pentru Bulgaria, de la 75-25 la 80-20, tot în favoarea Uniunii Sovietice.

1. Notă. Ministerul de externe britanic (27 noiembrie 1947). NA, FO 371/67247, R15978.

3. Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *Tweaking the Nose of the Russians: Fifty Years of American-Romanian*

Relations, 1940-1990 („Ciupindu-i de nas pe ruşi: Cincizeci de ani de relaţii americano-române, 1940-1990“), Boulder, East European Monographs, 1991, pp. 65-66.

3. Telegramă de la legaţia Franţei la Berna către ministerul de externe francez (13 decembrie 1947, număr de înregistrare 1134—1135). AD, Europe 1944-,../Roumanie/1944—1949/17. Questions Dynastiques.

4. Telegramă de la Departamentul de Stat american către legaţia Statelor Unite la Berna (15 decembrie 1947, număr de înregistrare NIACT

1. Telegrama nr. 167 din 9 august 1947. Vezi, mai sus, documentul 47.

2. în textul original: „If King Carol arrives, we are likely to have trouble! “ Textul evidenţiat cu caractere cursive este, în document, scris de mână.

4. Textul evidenţiat cu caractere cursive este scris de mână în document.

1. în textul original: „ Je suis pour le divorce.”

2. în textul original: „King Michael ofRoumania received me yester- day at Beau Rivage Hotel Ouchy, which he leaves today for rest and winter sport.”